

KOTIKUNTA KAUPUNGINOSAKSI

**Säynätsalon kunnan ja Jyväskylän kaupungin
kuntaliitos kulttuurisena ilmiönä**

Lisensiaatintyö
Jyväskylän yliopisto
Historian ja etnologian laitos
Etnologia
27.3.2007
Minna Mäkinen

Sisällys

JOHDANTO	3
ETNOLOGINEN NÄKÖKULMA	9
Tutkimuksen kysymykset ja tavoitteet	9
Tutkimusaineisto ja tutkimuksen kulku	11
Ensimmäinen käsikirjoitus	12
Haastatteluja	14
Piirustuksia ja kirjoitelmia	17
Tutkimushistoriasta ja käsitteistä	18
Kylätutkimuksia ja muutoksen paikkoja	18
Paikallisuus ja kotiseutu	20
Muutos ja jatkuvuus	23
KUNTA JA LIITOS	27
Kunta kotiseutuna	27
Pitäjäntäjäjäjä ja pitäjänkokoukset	30
Missä kulkee kuntaraja?	32
YHDEN KUNTALIITOKSEN TARINA	40
Säynätsalo kotikuntana	41
Parviaisten saarivaltakunta	41
Ensolaisina	46
Säykkiläisyyden siemeniä	48
Kohti kuntaliitosta	54
Pajan paikkaa etsimässä	55
Tunteiden paloa päätöksenteossa	61
73% Kyllä - 23% Ei	65
KAUPUNGINOSALAISEN ARKIELÄMÄÄ	73
Pelkoja ja toiveita kuntaliitoksen kynnyksellä	74
Sujuuko arki, pelaavatko palvelut?	81
Kaupunginosahallinto - lähidemokratiaa?	90
Säynätsalolainen vai jyväs kyläläinen - liitokseen sopeutuminen	98
MITEN KÄY PAIKALLISUUDEN	107
Omistaa ja hallita	109
Me ja toiset - rajanvetoa	113
Osa kokonaisuutta, osa menneisyyttä	119
Murros aktivoi	123
Uusia tarinoita, uusia näkökulmia	127
Vertaileva tapaus	130
Metodologista tarkennusta	130
Entä käsitteet?	131
AINEISTOT JA LÄHTEET	134
LIITTEET	

JOHDANTO

Alueiden pitäisi olla riittävän suuria ollakseen tehokkaita ja riittävän vahvoja voidakseen olla keskushallinnon vastapainona, mutta samalla paikan henki ja naapuruuden tunne tulisi säilyttää hinnalla millä hyvänsä.¹

Suomessa käydään tällä hetkellä erittäin vilkasta keskustelua erilaisista kuntayhteistyön muodoista ja kuntien hallinnollisista ratkaisuista liittyen yhä tiukentuviin taloudellisiin resursseihin. Sanomalehtien sivuilta saamme joka aamu lukea pohdintoja ja arveluja aluekuntamallien, seutukuntaratkaisujen tai perinteisten kuntaliitosten tarkoituksenmukaisuudesta kuntien kustannusten jakamiseksi ja sitä kautta talouden tasapainottamiseksi.

Tulevaisuudessa kuntien on mitä todennäköisimmin entistä useammin ja entistä aktiivisemmin etsittävä itselleen sopivia liitoskumppaneita. Tiedotusvälineiden ohella samansuuntaista viestiä ovat tuoneet esiin kunnalliseen alaan liittyvät tutkimukset. Esimerkiksi Kuntaliiton vuonna 2003 julkaiseman tutkimuksen *Kuntarakenne muutoksessa*² sivuilla todetaan, että nykyinen kuntaverkko on liian tiheä. Jos kuntien rahoitus pysyy nykyisellä tasolla, mutta kuitenkin halutaan pitää kiinni hyvinvointipalveluista, kuntien on tehtävä perustavaa laatua olevia rakenteellisia ratkaisuja päämääränään uudet kuntakombinaatiot tai muut kiinteät yhteistyömuodot. Kuntaliiton tutkimuksessa todetaan edelleen, että kuntien kokonaismäärän tulisi vähentyä noin sadalla vuoteen 2007 mennessä³. Ja vuoteen 2017 mennessä kuntien lukumäärän odotetaan edelleen vähentyvän alle kolmen sadan.⁴ Syksyllä 2005 julkisessa keskustelussa edettiin edellä mainittuihin kaavailuihin nähden aivan uudelle tasolle, kaikkein radikaaleimmissa ehdotuksissa visioitiin kunnallisen hallinnon hoituvan 20 aluekunnan muodostamana verkostona⁵.

---

¹ Gilbert 1948, 198.

² Haveri et al. 2003, 7-8.

³ *Kuntarakenne muutoksessa* kirjan julkistamisen aikaan vuonna 2003 Suomessa oli 444 kuntaa.

⁴ Haveri et al. 2003, 74. Samana vuonna julkaistiin tutkimus, jossa seurattiin 1970-luvulla tehtyjen liitosten taloudellisia vaikutuksia kymmenen vuoden ajalta. "Saatujen tulosten mukaan ehdotukset kuntasektorin menojen radikaalista pienentämisestä kuntia yhdistämällä ovat kuitenkin vailla empiiristä pohjaa. Kuntaliitokset pienentävät kuntien hallintomenoja, mutta syntynyt säästö käytettiin ainakin 1970-luvulla moninkertaisesti muissa menoluokissa. Kuntien kokonaismenot pikemminkin kasvoivat liitosten jälkeen." (Moisio & Uusitalo 2003, 61 [online].)

⁵ Esim. Keski-suomalainen 1.9.2005: *Kansanvalta kapenisi uuskunnissa. Uusia teorioita valmistellaan, mutta unohtuuko kuntalainen?*

Viime aikojen kiihkeän kuntaliitoskeskustelun pyörteissä on kuitenkin hyvä muistaa, että kuntajaotuksen muutokset eivät ole vain nykypäivän ilmiö. Kuntakoon optimaalisuutta suhteessa asukaslukuun, pinta-alaan ja palveluiden tuottamiseen ryhdyttiin pohtimaan heti kuntajärjestelmän syntymisen jälkeen 1800-luvun lopulla. Jo itsenäisyytemme kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä tehtiin useita kymmeniä uusia kunnallisia rajankäyntejä, joissa joko yhdistettiin kuntia toisiinsa tai erotettiin suuria kuntia pienemmiksi yksiköiksi.⁶ Suomen Kuntaliiton tilaston mukaan vuoteen 2006 mennessä maassamme on tehty yli sata kuntaliitosta. Tämän johdannon kirjoittamisen aikaan on meneillään useita kuntaliitoshankkeita eri puolilla maata. Keski-Suomen alueella kuntaliitosta ollaan selvittämässä tai siitä on jo päätetty neljässä eri kohteessa⁷.

Liitosten edellytyksiä, toteutumista ja vaikutuksia on seurattu monissa kuntaliitostutkimuksissa, joissa huomio on kiinnitetty lähinnä taloudellisten ja hallinnollisten muutosten tarkasteluun, siihen miten kuntaliitos on onnistunut "laskennallisesti"⁸. Mutta miltä kuntaliitos näyttää virallisten päätösten ja talouslukujen takana? Tätä problematiikkaa on omalta osaltaan valottanut muun muassa yhdyskuntasuunnittelun tutkija Sari Puustinen julkaisussaan *Kuohuttava kuntaliitos*⁹, missä hän tarkastelee "ei-laskettavissa olevia arvostuksen kohteita kuntaliitosten perusteluiden". Puustisen tutkimuksessa pyritään selvittämään "mitä ja millaisia kuntaliitosta puolustavat ja vastustavat perustelut ovat, kuka niitä esittää ja minkälaisiin taustaoletuksiin ne perustuvat". Puustisen tutkimuksessa informantteina ovat olleet kuntien poliittiset päättäjät ja virkamiehet.

Jokaisella kuntaliitoksella on oma tarinansa ja jokaisesta kuntaliitoksesta voidaan löytää useita erilaisia kertomuksia riippuen siitä, kenen näkökulmasta asiaa katsotaan. Tämän tutkimuksen aloitteentekijänä on ollut Jyväskylän kaupunki, joka halusi selvittää vuonna 1993 toteutettua Säynätsalon kunnan ja Jyväskylän kaupungin liitosta etnologisen tutkimuksen kautta. Lähestyn tutkimuksessa tavallisesti

---

⁶ Soikkanen 1966, 505.

⁷ Äänekosken, Suolahden ja Sumiaisten kuntaliitos astuu voimaan vuonna 2007. Samana vuonna toteutetaan Längelmäen kunnan jakaminen Oriveden ja Jämsän kesken. Kuntaliitosselvitys ja kansanäänestys ovat viitoittaneet Korpilahden ja Jyväskylän liitokseen vuoden 2009 alusta. Samoin selvittelyn alaisena on ollut Kannonkosken, Kyyjärven, Kivijärven Karstulan, Pylkönmäen ja Saarijärven kuntaliitos. (Kuntaliitto 2006 [online].)

⁸ Haveri et al. 2003, 44-45.

⁹ Puustinen 1998, 18.

hallinnollisena järjestelynä pidettyä kuntaliitosta kuntalaisen arjen näkökulmasta kysyen millaisena tapahtumana säynätsalolaiset - sekä kuntalaiset että päättäjät - kuntaliitoksen muistavat ja miten se on vaikuttanut suhtautumiseen omaa asuinpaikkaa kohtaan. Kysymyksessä on kulttuurinen, erityisesti paikallisuuteen ja kotiseutumielikuviin keskittyvä näkökulma kuntaliitokseen.

Työssä päähuomion saavat Säynätsalon asukkaat, heidän ajatuksensa ja mielipiteensä kuntaliitoksen toteutumisesta ja vaikutuksista arkipäivän elämään. Tutkimuksen keskiöön haluttiin nostaa juuri säynätsalolaisten kokemukset ja mielipiteet liitoksesta sen vuoksi, että pienessä 3500 asukkaan Säynätsalon kunnassa liitoksen vaikutukset olivat ja ovat edelleen paljon näkyvämmät kuin 80 000 asukkaan kaupungissa.

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella kuntaliitosprosessia keskittyen sen inhimillisiin ja arkielämää kosketteleviin tekijöihin. Julkaisun sivuilla säynätsalolaiset asukkaat ja päättäjät muistelevat kuntaliitoksen aikaisia tapahtumia ja kertovat liitoksen vaikutuksista jokapäiväiseen elämään. Säynätsalolaisten kertomukset ja mielipiteet ovat esillä sekä runsaina suorina haastattelusitaatteina että omien tulkintojeni lähtökohtina. Työ on siten erittäin aineistokeskeinen ja otteeltaan kuvaileva.

Työ jakautuu viiteen pääluukuun, joista ensimmäisessä luvussa *Etnologinen näkökulma* esittelen tutkimuksen lähtökohtia eli etnologista tapaa tehdä tutkimusta ja niitä käsitteitä ja teemoja, joiden kautta työssä kuntaliitosta tarkastellaan. Ensimmäisessä pääluvussa kirjoitan myös tutkimuskysymyksistä ja esittelen tutkimusaineiston lähdekritiikkiä unohtamatta. Toisessa pääluvussa *Kunta ja liitos* tarkastelen kuntaa ja kuntalaitoksen historiaa korostuneesti paikallisuuden ja kotiseutukäsitteen kautta. Sama paikallisuuden näkökulma toistuu myös kuntaliitosten historiaa esittelevässä aluvussa.

Kolmannessa pääluvussa nimeltään *Yhden kuntaliitoksen tarina* luonnehdin Säynätsaloo paikkakuntana ja kuvaan kuntaliitoksen aikaisia tapahtumia. Säynätsalon ja säynätsalolaisuuden olemusta tarkastelen muun muassa saarivaltakunnan historiallisten vaiheiden kautta, vuosikymmenten kuluessa tapahtuneena muotoutumisprosessina. On toki selvää, että tässä työssä esittelen paikkakunnan historiaa

vain viitteenomaisesti, sellaisia tapahtumia kuvaten, joilla mielestäni on ollut merkitystä esimerkiksi siihen miten säynätsalolaiset kuntaliitokseen aikoinaan suhtautuivat ja miten he ovat siihen sopeutuneet. Luvun toisessa osassa käsitelen kuntaliitoksen aikaisia tapahtumia. Säynätsalon kuntaliitoksen arkisto- ja sanomalehtiaineistoon perustuva historia on jo kirjoitettu. Tässä työssä palaan historiallisten tapahtumien äärelle siten, että liitosprosessiin osallistuneet päättäjät ja kuntalaiset muistelevat kuntaliitoksen aikaisia tapahtumia ja niitä tuntemuksia, joita muun muassa kuntaliitoksesta päättäminen kymmenen vuotta sitten herätti.

Neljännän pääluvun *Kaupunginosalaisen arkielämää* yhteisenä teemana on jatkuvuus muutoksen keskellä. Etsin luvuissa vastausta siihen, muuttuiko säynätsalolaisten jokapäiväinen elämä kuntaliitoksen ja kaupunginosalaisuuden myötä. Ja jos elämä muuttui, niin miten se muuttui ja miten muutoksiin on sopeuduttu. Käsiteltäviä aiheita ovat kuntaliitokseen kohdistuneet pelot ja toiveet, liitoksen vaikutukset palveluihin ja yleensä arkiseen elämään sekä kaupunginosahallinnon rooli päätöksenteossa. Neljännessä alaluvussa otan jo askeleen kohti työn viimeistä osaa pohtimalla myös sitä, ovatko säynätsalolaiset liitoksen jälkeen edelleen ”säykki-läisiä” vai ovatko he muuttuneet jyvaskyläläisiksi. Näin pyrin tarkastelemaan säynätsalolaisten sopeutumista liitokseen näiden vuosien aikana.

Viimeinen pääluku *Miten käy paikallisuuden* on edellisiä teoreettisempi. Tarkastelen siinä kuntaliitosta käsitteellisemmällä tasolla pohtien vastausta kysymykseen ”Miten käy paikallisuuden kuntaliitoskontekstissa?”. Vastaukseksi olen muodostanut neljä paikallisuusnäkökulman valossa aineistosta nousutta teemakokonaisuutta. Näin pyrin korostamaan niitä paikallisuuteen ja kotiseututunteisiin liittyviä kulttuurisia näkökulmia, jotka ovat taloudellisten ja poliittisten teemojen ohella olennaisena osana ja erittäin tärkeässä roolissa kuntaliitosprosessiin suhtautumisessa ja sopeutumisessa.

Tekstin kuvitus koostuu Säynätsalon koululaisten piirustuksista ja kirjoituksista, joissa he ovat pohtineet kotiseutu-sanana merkitystä ja sisältöä. Koululaisten piirtämät ja kirjoittamat ajatukset kertovat työn sivuilla omaa itsenäistä tarinaansa Säynätsalosta, sen luonteenpiirteistä kotiseutuna.

Kotiseutu tarkoittaa mielestäni sitä paikkaa missä on kasvanut. Kotiseutu on tuttu ympäristö. Ei siellä välttämättä pidä olla syntynyt. Pienenä ei ehkä muista kaikkea läpikäymää kotiseudulla. Siellä on kaverit. Saattaa olla tarha/hoitopaikka. On kasvanut, saanut ystäviä. Ne paikat missä on ehkä pienenä käynyt/leikkinyt. (Tyttö, 5. luokka.)

Säynätsalo tulee ensimmäisenä mieleen sanasta kotiseutu seuraavaksi siitä tulee mieleen Lehtisaari. Sana kotiseutu on mielestäni outo sana. (Tyttö, 3. luokka.)

Kotiseutu on paikka, joka tuntuu kodilta, esim. Keski-suomi on aivan loistava paikka asua ja vaikuttaa, koska täällä on paljon järviä ja metsää ja jos järvet ja metsät alkaa kyllästyttää, niin täältä löytyy myös jotain elämääkin. (Poika, 9. luokka.)

Kotiseudusta tulee mieleen rauhallinen ja turvallinen paikka maaseudulla, jossa on peltoja ja joki solisee pirteästi. (Tyttö, 7. luokka.)

ETNOLOGINEN NÄKÖKULMA

Tutkimuksen kysymykset ja tavoitteet

Etnologisen tutkimuksen kohteita ovat erilaiset kulttuuriset ilmiöt, joiden katsotaan saavan ilmaisunsa arjen toiminnoissa. Ihmisen elämänpiirin eri osa-alueita tutkimalla etnologi pyrkii ymmärtämään ihmisen ajatus- ja kokemusmaailmaa sekä hänen aikeitaan ja tekojaan¹⁰. Etnologi tarkastelee ihmistä nimenomaan kulttuurisena olentona, jolloin kiinnostuksen keskiöön nousevat muun muassa ihmisen merkityksenanto- ja identifikaatioprosessit erilaisissa inhimilliseen elämään liittyvissä toiminnoissa ja tapahtumissa. Jyväskylän yliopiston etnologian emeritusprofessori Bo Lönnqvist¹¹ kuvailee alamme tutkimusta seuraavasti: “Lukija löytää etnologiutkimuksesta toisaalta seikkaperäisen kulttuurikuvauksen, pieniä osia ja ihmisten sanontoja myöten, toisaalta kokonaisvaltaista, laajempaan merkitysyhteyteen asetettua kulttuurin tulkintaa, joka auttaa häntä ymmärtämään itseään ja muita”.

Etnologinen näkökulma taustanani tarkastelen tässä tutkimuksessa kuntaliitosprosessiin liittyviä kulttuurisia elementtejä. Keskeiset käsitteellisen tason kysymykset liittyvät erityisesti paikalliseen identiteettiin ja kotiseutumielikuviin kuntaliitoskontekstissa. Lisäksi muutoksen ja jatkuvuuden käsitteet ovat mukana kuntaliitoksen kulttuurisessa tarkastelussa. Empiirisellä tasolla huomioni kiinnittyy niihin pelkoihin ja toiveisiin, joita kuntaliitos kuntalaisissa herättää. Myös kuntaliitoksen vaikutukset arkielämään ja palveluiden saavutettavuuteen ovat mielenkiinnon kohteena. Lisäksi tutkimuksessa kuvataan kuntaliitoksesta päättämiseen liittyviä tunteita sekä päättäjien että kuntalaisten näkökulmista.

Kokonaisuutena ajatellen työni keskiössä ovat sellaiset kuntalaisten elämänpiiriin liittyvät tekijät, jotka ovat suuntaamassa heidän käsityksiään asuinpaikkansa luonteesta tai olemuksesta. Nämä kuntalaiskäsitteet ovat puolestaan muokkaamassa kuntalaisten ajatuksia omasta paikallisuudestaan tilanteessa, jossa “kunta on mennyt alta”. Tällöin kunnalliseen instituutioon ja kuntalaisuuteen perustuva

---

¹⁰ Esim. Lönnqvist 1999, 13.

¹¹ Lönnqvist 1999, 14.

kokemus johonkin paikkaan kuulumisesta tai sitoutumisesta joudutaan ajattelemaan ja perustelemaan ainakin osittain uudelleen. Usein kuntaliitostilanteessa nostetaan esiin kysymys ja jopa pelko siitä mureneeko paikallinen identiteetti, katoaako paikallisuus kuntafuusion toteutuessa. Tähän kysymykseen pyrin etsimään vastausta etnologisen näkökulman ja Säynätsalosta kerätyn tutkimusaineiston avulla.

Kotiseutu- ja paikallisuustutkimusta käsittelevissä teksteissä on perinteisesti viitattu positiivisuuden, pysyvyyden ja tyytyväisyyden vaatimukseen. Erityisesti kotiseutututkimuksen ja kotiseututyön motiiveina on aina 1960 - 1970-luvulle asti ollut tietynlainen säilyttämisen, pelastamisen ja muuttumattomuuden korostaminen¹². Viime vuosikymmeninä esitetyissä näkemyksissä paikallisuus ja kotiseutu käsitteinä ovat kuitenkin saaneet uusia aktiivisuutta ja prosessuaalisuutta korostavia luonteenpiirteitä.¹³ Kuntaliitos tarjoaa oivallisen kehyksen tarkastella paikallisuutta ja kotiseutua tästä dynaamisemmasta näkökulmasta. Tutkimukseni kehyksen tai taustan muodostava sana kuntaliitos on kokonaisuus, joka sisältää kaksi vastakkaista voimaa tai suuntaa. Kunta edustaa sanaliitossa melko pysyvää alueellisen hallintojärjestelmän yksikköä ja liitos puolestaan muutosta ja vanhojen rakenteiden purkautumista. Tämä "paikallista kuohuntaa" aiheuttava sisällöllinen paradoksi tai jännite on se teema, jota tutkimuksessa tarkastelen. Tutkimusongelman keskiöön nousevat kysymykset siitä,

- a) millainen muutostekijä kuntaliitos on kuntalaisen arjessa ja käsityksissä omasta asuinpaikastaan?
- b) miten käy paikallisuuden ja kotiseutu-tunteen kuntaliitostilanteessa?

Lähestyn tutkimusongelmaa kahdesta suunnasta. Tutkimuskohteenani ovat kuntaliitosprosessin eri vaiheissa kuntalaisille rakentuneet mielikuvat, asenteet ja käsitykset eli kunta ja liitos mentaalisisällä tasolla. Lisäksi tarkastelen niitä asukkaiden ja päättäjien arkisia tilanteita, joissa kuntaliitoksen vaikutukset ja merkitykset näkyvät toiminnan ja erilaisten käytänteiden tasolla. On kuitenkin muistettava, että edellä mainitut tasot eivät ole olemassa itsenäisinä yksikköinä vaan mentaalinen ja käytänteiden taso sekä kokemukset paikallisuudesta ovat yhteen kietoutuneita ja siten toinen toisensa määrittäjiä.

---

¹² Esim. Aaltonen 1963; Bausinger 1980; Anttila 1964.

¹³ Esim. Lönnqvist 2002.

Lisensiaatintyöni toimii eräänlaisena aineistolähtöisenä esitutkimusmateriaalina tulevalle väitöstutkimukselle. Yhteen liitostapaukseen tarkemmin perehtymällä olen halunnut etsiä alustavia teemoja ja näkökulmia paikallisuuden käsitteelliseen tarkasteluun liitoskontekstissa. Väitöstyössä tarkoitukseni on tarkentaa ja syventää tutkimusta erityisesti metodologiselta ja teoreettiselta osaltaan. Katson kuitenkin, että tämän aiheen parissa kannattaa jatkaa, koska kulttuurisella näkökulmalla on oma sijansa kuntaliitoksia käsittelevässä keskustelussa ja tutkimuksessa.

Liitoksia on tutkittu muun muassa aluemaantieteen, politiikan tutkimuksen ja taloustieteen näkökulmista.¹⁴ Tulevaisuudessa paineet kuntien yhdistymisille ovat entistäkin suuremmat, joten myös liitosten kulttuurisiin vaikutuksiin olisi hyvä kiinnittää enemmän huomiota. Etnologinen näkökulma kuntaliitokseen voi antaa välineitä sellaiselle rakenteellisesti kestäväälle yhdyskuntasuunnittelulle, joka ottaa huomioon mikrotason perspektiivin eli yksittäisten kuntalaisten mielikuvien ja käsitysten kautta avautuvan inhimillisen ja kulttuurisen näkökulman.

Tutkimusaineisto ja tutkimuksen kulku

Etnologia on tieteenala, joka dokumentoi ihmistä kulttuurissaan. Etnologisen tutkimuksen tärkeänä perustana on kenttätyön¹⁵ kautta kerätty tutkimusaineisto, jonka avulla pyritään lähestymään tutkimuskohdetta eri näkökulmista¹⁶. Tyyppillisiä etnologisia aineistoja ovat esimerkiksi haastattelut, havainnointiraportit, valokuvat, teemakirjoitukset ja -piirustukset, asiakirja-aineistot ja lehtiartikkelit. Nämä laadulliset aineistot antavat etnologille mahdollisuuden tarkastella tutkimuskohdettaan ihmissläheisestä, usein jopa yksilöllisestä näkökulmasta.

Säynätsalon kuntaliitosta tarkastelevan tutkimuksen perusaineisto koostuu kolmen erilaisen aineistotyypin varaan rakennetusta asetelmasta. Kuntalaisten ja

---

¹⁴ Esim. Leinamo 2004 sekä Haveri & Laamanen & Majoinen 2003.

¹⁵ Alamme metodologisissa kirjoituksissa keskustellaan usein kenttätyö- ja kenttäkäsitteen sisällöstä. Käsitteet saavat erilaisia määritteitä kirjoittajasta riippuen. Tässä yhteydessä rohkenen kuitenkin Helena Ruotsalaan (2005, 48-49) tukeutuen kutsua aineiston keruutani kenttätyöksi, sillä olen luonut tutkimusaineistoni vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa ja tätä vuorovaikutuksen kehystä Ruotsalan määritelmässä kutsutaan kentäksi.

¹⁶ Esim. Åström 2005, 25.

päättäjien haastatteluissa korostuu henkilökohtainen, omaan elämänpiiriin ja omiin tuntemuksiin perustuva ote. Näiden niin sanottujen kerrottujen totuuksien¹⁷ kanssa tai rinnalla tarkastelen virallisia kuntaliitosasiakirjoja sekä erityisesti julkista kuntaliitoskeskustelua sanomalehtikirjoittelun kautta. Kolmantena aineistoryhmänä ovat koululaisten kotiseutuaiheiset piirustukset ja kirjoitelmat, joiden välityksellä kuvaan sitä, millainen mielikuva lapsilla on omasta kotiseudustaan ja mitä he ajattelevat kotiseudun käsitteestä yleensä.

Ensimmäinen käsikirjoitus

Aloitin tutkimusprosessin siten, että ensin perehdyin kuntaliitoksen tapahtumiin Säynätsalossa olevan asiakirja-aineiston ja Säynätsalon paikallislehdissä sekä Keski-suomalaisessa käydyn julkisen kuntaliitoskeskustelun kautta. Näin sain rakennettua jo olemassa olevien dokumenttien pohjalta kuntaliitosprosessista alustavan "käsikirjoituksen" eli kuvan siitä, mitä kymmenen vuotta sitten oli tapahtunut, millaisia virallisia päätöksiä oli tehty ja miten tapahtumista oli lehdissä kirjoitettu.

Samalla, kun luin asiakirjoja ja varsinkin kronologisesti etenevää sanomalehtiaineistoa, elin mielikuvissani liitoksen tapahtumia uudelleen. Muistan hyvin, miten luin materiaalia kuin eräänlaista jännityskertomusta, joka kulki vääjäämättä kohti liitospäätöstä. Yllätin itseni ajattelemasta, että "voi ei, kohta ne liittyy", kun olin edennyt lähelle vuotta 1993, jolloin liitos toteutettiin. Tämä kertoo siitä, miten uppouduin mukaan minulle ennestään tuntemattomien tapahtumien pyörteisiin. Ja aivan luonnostaan ja huomaamatta olin muodostanut itselleni myös oman mielipiteen asiasta. En selvästikään kyennyt erottamaan omia henkilökohtaisia kotiseutuun ja paikallisuuteen liittyviä mielipiteitäni tai ajatuskulujani tutkimastani teemasta. Martin Kusch kirjoittaakin Hans-Georg Gadameriin nojautuen, että ihmisillä (siis myös tutkijoilla) on taipumus asettaa omat kantansa muiden

---

¹⁷ "Muistelua voidaan tarkastella myös elettyinä ja kerrottuna elämänhistoriana, joka sisältää sen, että kaikkea elettyä ja koettua ei kerrota, vaan kerrottu varioidaan kerrontatilanteen mukaan. - - Muisteltuihin tapahtumiin voi liittyä ns. faktatietoja, mutta myös 'kerrottuja totuuksia'. Omaan elämään liittyviä muistoja, kerrottua elämäntarinaa, kontekstualisoidaan muun muassa niin, että omia muistoja ja kokemuksia ikään kuin ripustetaan yhteisesti hyväksytyyn kehikkoon, mikä sekä lujittaa että testaa muistojen luonnetta ja niihin liitettyjä merkityksiä. (Korkiakangas 1999, 174-175.)

kantojen edelle ja lisäksi taipumus olla kyseenalaistamatta omia kantojaan. Tästä on seurauksena se, että tutkimusprosessissa aineistoja luetaan ja aineistoista hylätään ja hyväksytään avautuvia teemoja sen mukaisesti, miten ne sopivat tutkijan omiin subjektiivisiin viitekehyksiin. Kuschin mukaan Gadamer kutsuu tätä tilannetta horisonttien kontrolloimattomaksi sulautumiseksi. Tässä horisonttien kontrolloimattomassa sulautumisessa keskeisessä roolissa ovatkin ennakkoluulot, joita Gadamer pitää ymmärtämisen väistämättöminä ehtoina ja sellaisinaanakin oikeutettuina.¹⁸

Säynätsalon kuntaliitoksesta kertovaa ”jännäriä” lukiessani sain siis käytännön tasolla ja oikeastaan ”kantapään kautta” kokea sen, minkä alamme oppikirjoista olin useasti lukenut: Tutkijalla on merkittävä rooli etnologisessa tutkimusprosessissa. Koska kenttätyön, analyysin ja tutkimusraportin tekijänä on tavallisesti tutkija itse ja viimekädessä myös tutkija yksin, on hänen persoonallisuudellaan, tutkimusotteellaan ja työskentelytavoillaan suuri vaikutus tutkimusaineiston ja sitä kautta koko tutkimuksen luonteen määräytymisessä. Sanotaan jopa, että etnologin tärkein tutkimusväline on tutkija itse. Vaikka tutkija pyrkiikin asettumaan tutkimuksessaan ulkopuolisen tarkkailijan rooliin, niin hänen omat kokemuksensa ja havaintonsa ovat taustalla ja usein tiedostamattomastikin vaikuttamassa sekä aineistoon ja sen keruuseen että aineiston lukemiseen ja tulkintaan.¹⁹

Sen jälkeen, kun olin tutustunut Säynätsalon kuntaliitoksen tarinaan, sen tapahtumiin ja vaiheisiin, sen ympärillä käytyyn keskusteluun ja virallisiin asiakirjoihin, kirjoitin itselleni prosessista tuon ensimmäisen ”käsikirjoituksen”. Käsikirjoituksen avulla laadin tulevia haastatteluja varten yleisen teemalistan²⁰, joka sisälsi seuraavat aihealueet:

- kotiseutu, sen rakentuminen ja merkitys
- Säynätsalo, sen luonteenpiirteet, menneisyys ja nykypäivä
- säynätsalolaisuus
- kuntaliitosprosessi ja siihen liittyvät tuntemukset
- liitoksen vaikutukset arkielämään
- aluehallinto

---

¹⁸ Kusch 1986, 110-114.

¹⁹ Esim. Lönnqvist, 1999, 13; Åström 2005, 37.

²⁰ Esimerkkejä haastattelujen yksityiskohtaisemmista teemalistoista liitteessä 1. Teemalistoissa on näkyvissä myös osia käsikirjoituksestani.

Haastatteluja

Haastattelut ovat tämän tutkimuksen laajin ja tärkein aineistokokonaisuus. Se antoi kirjoittamalleni ensimmäiselle käsikirjoitukselle ”kasvot”. Haastattelut ikään kuin inhimillistivät käsikirjoituksen tapahtumia.

Tutkimusta varten tehtiin 24 haastattelua²¹, joiden tekemisessä minua osaltaan avustivat etnologian oppiaineen kenttätöyökurssilaiset, siitä suuri kiitos heille²². Koska osa haastatteluista on ryhmä- tai perhehaastatteluja, käytettävissäni on yhteensä 42 haastateltavan kertomuksista koostuva aineisto. Haastateltavien ikäjakauma rakentuu siten, että nuorin informantti on 7-vuotias ja vanhin 80-vuotias, informanttien keski-ikäksi muodostuu 49 vuotta. Osa haastateltavista on syntyperäisiä säynätsalolaisia, osa on asunut paikkakunnalla kymmeniä vuosia ja osa on muuttanut Säynätsaloon vasta kuntaliitoksen jälkeen. Suurimman osan säynätsalolaisten haastatteluista olen tehnyt kuntalaisnäkökulmasta, mutta muutamissa haastatteluissa tulee korostuneemmin esiin päättäjän tai virkamiehen rooli ja asema kuntaliitostilanteessa. Informanteista kaksi edustaa Jyväskylän kaupungin virkamiehistöä ja heidän haastatteluissaan pääosassa on kuntaliitos Jyväskylän kaupungin näkökulmasta.

Haastateltavat valikoituivat tieteenalallemme tyypillisen lumipallomenetelmän kautta. Säynätsalon kaupunginosasihteerin avulla otin yhteyden muutamaa ensimmäiseen haastateltavaan ja sitten haastattelujen yhteydessä sain uusia ehdokkaita informanteiksi. Olin yhteydessä myös joihinkin paikallisiin järjestöihin ja siten sain kaksi ryhmää osallistumaan tutkimukseen. Kenttätöyökurssin puitteissa minua auttaneet opiskelijat tekivät lyhyitä haastatteluja muun muassa Säynätsalon kirjastossa, keskittyen erityisesti nuorten haastattelemiseen. Jos tarkastellaan haastateltavien ryhmää kokonaisuudessaan ja erityisesti lumipallotekniikan vaikutusta ryhmän kokoonpanoon, on huomioitava, että haastatteluissa välittyi

---

²¹ Kaikki haastattelut on nauhoitettu ja nauhat olen litteroinut. Sekä haastattelunauhut että litteraatiot on tallennettu Jyväskylän yliopiston Historian ja etnologian laitoksessa toimivaan Keski-Suomen Muistiarkistoon. Tekstissä olevien haastattelusitaattien tunnistetiedot viittaavat kyseisen aineiston diaarionumerointiin.

²² Syksyllä 2002 Jyväskylän yliopiston etnologian oppiaineessa järjestetyn kenttätöyökurssin opiskelijoista Säynätsalo-projektiin osallistui Kirsi Helistö, Anu Ikonen, Pirjo Jouttimäki, Tiina Keski-Salmi, Janna Koivisto, Kati Koivula, Emilia Koivunen, Laura Laakso, Hannele Marjakangas, Sanni Pekkala ja Elina Soininen.

selkeästi aktiivisempien, osittain näkyvämpien ja osallistuvampien säynätsaloisten näkökulmat ja kokemukset.

Haastattelutilanteet olivat tavallisesti kaksi tuntia kestäneitä tuokioita, joiden aikana haastateltavat muistelivat kuntaliitoksen aikaisia tapahtumia ja kertoivat siitä, miltä elämä kaupunginosalaisena tänä päivänä tuntuu. Haastattelujen aikana pait-si kuuntelin informanttien tarinoita ja mielipiteitä myös itse kerroin informanteille kuntaliitokseen liittyvien tapahtumien kulusta ja siten palautin kymmenen vuoden takaisia tapahtumia informanttien mieleen. Näin syntyi varsin keskustelevalta ja tarinoiden vaihtoon perustuva haastattelutilanne, mikä tulee huomioida haastatteluaineistoa tulkittaessa.²³ Joissakin haastatteluissa oma vaikutukseni muistuttelijana ja siten suunnan ohjaajana saattoi olla hyvinkin merkittävä.

MM: Kaupunginosavaltuustosta vielä sitten. Tässä oli jo aikasemmin esillä, että se oli vähän niin kuin omanlaisensa juttu ja ilmeisesti Jyväskylän kaupunkikin käytti tätä kaupunginosavaltuustoa tällasena koekaniinia tai laboratoriona, että näitä toiminnan malleja ei hirveesti löytynyt Suomesta?

XX: Kyllä se oli oikeestaan itse haettava ja sitten, miten se istuu sitten kaupungin muuhun hallintoon. Siinä tuli tämmönen lausunnonantajan rooli tavallaan. Näin mä sen käsittäsin. Koska kyllähän joku kaupungin sosiaalilautakunta päättää itsenäisesti sosiaalihuollosta kaupungin alueella, mutta halus kuulla, että mitenkähän Säynätsalon terveysaseman palveluita järjestettäisiin. Teknisen puolen kanssa enempi oltiin tekemisissä, koska niin sanottujen porkkanarahojen hyödyntäminen, sehän käytettiin paljon tohon kunnallistekniikkaan. Kunnallistekniikkaa, katurakentamista, tierakentamista, sitä oli paljon. Sillai voitiin sanoa, että Säynätsalon kuntaliitosrahat auttoivat TEKPAn laman yli (nauraa).

MM: Se olikin varmaan semmonen ihan tavan ihmiselle merkittävä ulkoinen merkkikin, kun Parviaisentie rakennettiin ja mitä kaikkee sitten investoitiin. Koska sehän oli 34 miljoonaa sitten yhteensä, se on kuitenkin merkittävä...?

XX: Se on näissä puitteissa mitä täällä on.

MM: No sitten jossain vaiheessa alkoivat rahavirrat vähän huveta. Esimerkiksi kaupunginosavaltuustolle ei enää niin paljoo, eiks se ollu 3 miljoonaa vuodessa, mikä oli se 10 % verotuloista. Mutta sitten ruvetiin säästeleen, ei enää niin paljoo annetukaan ja jossakin vaiheessa se oli sitten 500 000 ne käyttövarat. Eli siinä alkoi ehkä näkymään se vuoden -97 jälkeinen aika?

XX: Kyllä, eli pelko siitä, mitä on viiden vuoden jälkeen ja kieltämättä näin voi sanoa, että se, mitä on tämmöstä 10 % verovarojen hyödyntämisestä just täällä, niin ehkä se on ollut kohtuuton vaatimus joskus säynätsalolaisilta aikanaan aatellen että eletään yhteisessä kunnassa, täytyykö jollekin kunnanosalalle antaa näin paljon. On kohtuullistettu senaikasta hätätilaa, joka on kaupungin puolelta siinä hädässä, että ei tämä toteudu, jos ei tätä näin luvata ja päätetä. Siinä tietenkkin mennään vuosi kerrallaan. Ei siinä mitään. Viisi vuotta on ollut se, joka on ollu sidottu seurantaan. Kieltämättä se, kun viisi vuotta päättyy, niin ollaanko sitten ihan tyhjän päällä vai. Se ei ole ollu mikään turha pelko. (KSMA-JYEL 02/433.)

---

²³ Esim. Åström 2005, 37.

Etnologiatieteissä korostetaan sitä, että ”tutkimus itsessään on konstruktio, joka ei ole ehdottoman pysyvä ja ainoa oikea todellisuuden kuva, tutkimuksen rakentumisessa ovat mukana niin tutkija itse kuin hänen kertojansakin”²⁴. Säynätsalon kuntaliitosta käsitteleviä haastatteluja voitaisiinkin kuvata ”kerrotuiksi tai muistelluiksi totuuksiksi”, joissa lomittuvat haastateltavan (ja haastattelijan) muistot sekä niiden kautta peilautuvat kollektiiviset tarinat²⁵.

Haastatteluissa kohtasivat haastattelijan ja haastateltavan kertomuksien ohella myös kaksi erilaista mentaalista aikaperspektiiviä. Säynätsalolaiset olivat kokeneet kuntaliitoksen jo vuosia sitten, mutta minun lukukokemuksestani oli aikaa vain joitakin viikkoja tai kuukausia. Minä olin kaikkine tunteineni ja mielikuvineni paljon voimakkaammin liitosprosessin pyörteissä kuin haastateltavani. Ja aluksi ihmettelinkin säynätsalolaisten melko ”viileää” suhtautumista tapahtumiin. Olin hiukan ymmälläni siitä, miksi he muistavat ”niin huonosti” asioita ja miksi he kertovat tapahtumista niin ”arkiseen” sävyyn.

Haastattelujen litteroinnin jälkeen teemoittelin haastattelut seuraten jo aikaisemmin laatimaani käsikirjoitusta ja teemalista. Samalla tarkensin aihealueita muodostamalla alateemoja uusien asiasanojen ympärille. Pysyttelin kuitenkin edelleen hyvin lähellä ensimmäistä käsikirjoitustani. Koko työn ajan olen ollut liiankin kiinnittynyt tuohon käsikirjoitukseeni, en ole antanut itseni poiketa siitä ja se on estänyt minua katsomaan sivuilleni ja sitä kautta löytämään vaihtoehtoisia aineksia tulkinnoille.

Käsikirjoitus on vaikuttanut voimakkaasti myös työn kirjalliseen rakenteeseen. Olen halunnut selvittää itselleni ja myös lukijoille Säynätsalon liitosprosessin vaiheita ja siksi liitoksen empirian tasolla liikkuva tarina on saanut suuren sijan työssäni. Liitostarina on oikeastaan laaja ”avauskertomus” ja konteksti työn lopussa esitetyille kokoaville päätelmille. Nuo käsitteellisemmällä tasolla liikkuvat päätelmät olen löytänyt ja muodostanut ”avauskertomuksen” kirjoittamisprosessin aikana ja tuloksena ja siksi olen halunnut säilyttää kertomuksen sellaisenaan tässä kirjallisessa versiossa.

---

²⁴ Korkiakangas 1999, 164.

²⁵ Vrt. Korkiakangas 1999, 174-175.

Piirustuksia ja kirjoitelmia

Sanomalehti- ja arkistoaineiston sekä haastattelujen ohella kolmannen aineistoryhmän muodostavat koululaisilta kerätyt kirjoitelmat ja piirustukset²⁶. Tutkimukseen osallistui Säynätsalon eri kouluista ja eri luokka-asteilta 115 oppilasta, jotka olivat iältään 9 - 15 -vuotiaita. He kirjoittivat ja piirsivät omasta kotiseudustaan laatimani tehtävänannon suuntaamina:

Kirjoita siitä,

- mitä sana kotiseutu sinun mielestäsi tarkoittaa.
- mitä ajatuksia sinulle tulee mieleen sanasta kotiseutu.
- mitä asioita sinun kotiseutuusi kuuluu.
- millainen sinun kotiseutusi on.

Piirrä kuva kotiseudustasi!

Jo pro-gradu -työssäni olin käyttänyt koululaisten piirustuksia ja kirjoitelmia kertomassa lasten ja nuorten kotiseutukäsityksistä ja halusin tässä yhteydessä kerätä vertailuaineistoa aiemmin tekemilleni päätelmille. Koululaisaineiston välityksellä halusin selvittää sitä, mitä Säynätsalon koululaiset ajattelevat kotiseudun käsitteestä, millainen on heidän kotiseutumielikuvansa. Toisena tutkimuksellisenä päämääränä oli tarkastella Säynätsaloo lasten ja nuorten näkökulmasta sekä sitä, millainen on kantakaupungin rooli kaupunginosalaisen lapsen elämässä.

Koululaisten aineistoa tulkittaessa tulee ottaa huomioon erityisesti se, että piirustukset ja kirjoitukset on tuotettu koululuokassa opettajien "valvovan silmän alla". On selvää, että koulun työtavat ja vaatimukset ovat olleet vaikuttamassa oppilaiden mielipiteisiin, ilmaisuun ja myöskin innokkuuteen osallistua tutkimukseen. Toisaalta piirtäminen ja kirjoittaminen sopivat hyvin koululaisten ajatusten ja mielikuvien kartoittamiseen, sillä edellä mainitut ilmaisumuodot ovat heille tuttuja, tutumpia kuin haastattelijan kysymyksiin vastaaminen. Koululaisten tuottama aineisto jää kuitenkin melko vähän hyödynnetyksi ja siksi paremminkin sivurooliin. Aineiston pääasiallisena tehtävänä on tekstin kuvittaminen ja säynätsalolaisuuden sekä kotiseutumielikuvien visualisointi.

---

²⁶ Myös koululaisten kirjoitukset ja piirustukset on tallennettu Keski-Suomen muistiarkistoon. Koululaisten piirustuksiin ja kirjoitelmiin viitataan ilmoittamalla kirjoittajan sukupuolen ja luokka-asteen.

Tutkimushistoriasta ja käsitteistä

Kylätutkimuksia ja muutoksen paikkoja

Kotiseutu- ja paikalliskuvaukset ovat olleet eurooppalaisen ja pohjoismaisen kansatieteellisen tutkimuksen keskeistä aluetta tieteenalan varhaisvaiheista lähtien. Ensimmäiset kotiseutua käsittelevät tekstit Suomessa 1600- ja 1700-luvuilla olivat romanttisia ja runollisia paikalliskuvauksia, joita kirjoittivat muun muassa papit ja Turun akatemian tutkijat. Vähitellen 1800-luvulla romanttiset paikallisen seudun ylistykset muuttuivat asiapitoisemmiksi ja johdonmukaisemmiksi.²⁷ 1800- ja 1900-lukujen taitteessa kotiseutututkimukselle luotiin ohjelma ja tavoitteet, joissa korostettiin muun muassa älyllisen ja kriittisen tutkimuksen merkitystä kansalaisten aktiivisuuden varassa olevan paikallisen tiedon tuottamisen ohella.²⁸ Ensimmäisen polven kotiseutututkijoita olivat esimerkiksi Theodor Schwindt ja U.T.Sirelius. Heidän työtään seurasivat Kustaa Vilkuna, Esko Aaltonen ja Veikko Anttila.

Kansatieteellinen paikallisuus- ja kotiseutututkimus konkretisoitui selkeimmin 1920-luvulta alkaneiden kylätutkimusten²⁹ muodossa. Yliopiston osakuntien toimesta kylätutkimuksia jatkettiin 1950-luvulle asti.³⁰ Paikallisuus ja kotiseutu vaikiintuivat näin suomalaisen kylä- ja pitäjätutkimuksen piiriin sekä tutkimusta suuntaavina että tutkimusta motivoivina tekijöinä.³¹ Sen sijaan aihepiirin teoreettinen problematisointi ja tarkasteleminen käsitteellisellä tasolla alkoi suomalaisessa kulttuurintutkimuksessa vasta 1970-luvulla, jolloin identiteetin käsite suuntasi tutkijoiden huomion erilaisten etnisten vähemmistöjen sekä maaseutu- ja kaupunkiyhteisöjen tutkimukseen³².

Identiteettitutkimusten kysymyksenasetteluissa nousivat esiin teemat teollistumisen, urbanisoitumisen ja siirtolaisuuden aiheuttamista juurettomuuden ja murroksen kokemuksista. Tämän suuntauksen alla toteutettiin muun muassa *Ihminen ja pienyhteisö* -hanke, joka oli osa Suomen Akatemian laajempaa Kulttuurien ver-

²⁷ Anttila 1974, 1-8.

²⁸ Räsänen 1989, 148.

²⁹ Suomalaisen kylätutkimuksen historiasta tarkemmin esim. Ranta 1999, 31-34.

³⁰ Anttila 1997, 14-15.

³¹ Esim. Kirveennummi & Räsänen 2000.

³² Honko 1982, 16-17. Etnisyyden ja identiteetin käsitteiden suhteista ja tutkimushistoriasta perusteellisen katsauksen on kirjoittanut Marjut Anttonen (1999) väitöskirjassaan *Etnopolitiikkaa Ruijassa*.

tailevan tutkimuksen projektia. Tavoitteena oli selvittää, miten maaseudun pienyhteisöjen kulttuurinen identiteetti muuttui yhteiskunnan teollistumisen ja kaupungistumisen kehityksessä.³³ Muutosilmiöiden tarkasteleminen oli myös Turun yliopiston kylätutkimusryhmän toteuttaman monitieteisen tutkimushankkeen teemana. Vuosien 1970-1980 välisenä aikana hanke tuotti yhteensä 23 julkaisua neljän kylän tutkimuksen tuloksista.³⁴

Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen murros toi kylien rinnalle ja jopa sijaan etnologisen paikallisuustutkimuksen kohteiksi erilaiset asutustaajamat, tehdasyhdyskunnat, pikkukaupungit ja kaupunkien lähiöt. Vaikka tutkimusten alueelliset kohteet muuttuivat, niin näkökulmat kietoutuivat kuitenkin edelleen maaseudun elämäntapaan, sen muodon muuttumiseen näissä uudenaikaisessa ympäristössä. Tavoitteena oli jatkuvuuden ja muutosten seuraaminen, jolloin tarkasteltiin vanhojen yhteisöllisyydestä kertovien kulttuuri-ilmiöiden kukoistuksen ja vähittäisen hajoamisen prosessia. Näin menneisyys muuntui romanttiseksi idylliksi ja nykyisyys nähtiin tappiona.³⁵

Vähitellen etnologinen tai kansatieteellinen paikallisuustutkimus on irrottautunut varsinaisesta paikallisyhteisöstä ja noussut tarkastelemaan paikallisuuden, kotiseututunteiden ja yhteisöllisyyden suhteita käsitteellisemmällä tasolla. Taustalla piilee haaste kuvata osuvammin myös monipaikallisuutta, paikattomuutta tai muita yhteiskunnan muutosprosessien mukanaan tuomia paikallisuuden variaatioita.³⁶ Viimeisten vuosien aikana etnologinen paikallisuustutkimus onkin kulttuurimaantieteen rinnalla pureutunut entistä tarkemmin ja entistä teoreettisemmin alue - paikka - tila - käsitteiden tarkasteluun. Tästä tuoreena esimerkkinä voidaan mainita esimerkiksi Kalevala-seuran julkaisema *Paikka*-kirja.

Katson, että paikallisuutta kuntaliitosteksteissä käsittelevä tutkimukseni jatkaa osaltaan etnologisen kylä- ja kotiseutututkimuksen perinnettä. Samalla se avaa ehkä uusia näkökulmia paikallisen identiteetin käsitteeseen tarkastelemalla niitä paikallisuutta ja kotiseutu-tunnetta ylläpitäviä kulttuurisia merkityksiä, joita lähinnä hallinnolliseksi alueeksi mielletty kunta asukkailleen tarjoaa³⁷.

---

³³ Petrisalo 2001, 9; Aro 1996, 10-11.

³⁴ Tommila 1980, 9-10.

³⁵ Kirveennummi 2003, 5-6.

³⁶ Kirveennummi 2003, 6.

³⁷ Vrt. Paasi 1998.

Paikallisuudessa on pohjimmiltaan kysymys siitä, että tiettyyn paikkaan liitetään piirteitä ja mielikuvia, jotka luokitellaan paikallisiksi eli erityisesti kyseessä olevaan paikkaan viittaaviksi ja jotka siten vahvistavat ihmisen paikkaan kuulumisen tunnetta³⁸. Paikallisuuden käsitteessä tuleekin huomioda sen eräänlainen kaksoismerkitys siinä mielessä, että paikallisuuden yhteydessä voidaan puhua sekä paikan identiteetistä että paikkaan identifioitumisesta. Paikan identiteetti viittaa paikan tunnistettavuuteen eli kaikkeen siihen, mikä on erottamassa jotakin paikkaa tai aluetta toisesta. Se viittaa kaikkiin niihin tapoihin ja symboleihin, joiden kautta jokin paikka on olemassa tai läsnä erilaisissa konteksteissa.³⁹ Se viittaa myös kollektiivisesti jaettuihin kertomuksiin, dokumentteihin ja rituaaleihin. Juuri kollektiivisuutensa vuoksi paikan identiteetti on luonteeltaan hitaasti muuttuva.⁴⁰

Kyllä se muodostuu hyvin paljon, nyt mä en enää tiedä, mutta kyllä se muodostuu siitä tehtaasta. Kun ajattelen, mitä säynätsalolaisuus oli, niin kyllä se kaikki oli tehtaan ympärillä niin täydellisesti. Nythän se on muuttunut hirveesti. Nyt ei voi puhua ollenkaan sillai. Sillai, miten mäkin oon tullu säynätsalolaiseksi, niin olen sen tehtaan kautta ja mä väittäisin, että kaikki, koko tää porukka, ketä on pyörinyt näissä kuvioissa, niin ne on ollu. Ja nytkin voi sanoa, että nää [kuntaliitos] ratkasuthan liitty vielä tehtaaseen. Nythän säynätsalolaisuus on sillai muuttunut, että se on avoin, huomattavan paljon avoimempi yhteiskunta ja tää politiikka on jäänyt huomattavasti vähäempään osaan. - - Säynätsalon identiteetti liittyy jatkossa tähän luontoon. Me ollaan vedestä ja luonnosta paljon enemmän kiinnostuneita, tai siitä koko ympäristöstä. Tehdas oli takuulla vielä 70-luvun loppuun se, joka teki Säynätsalon säynätsalolaiseks. (KSMA_JYEL 02/433:15.)

Paikallisuuden toinen ulottuvuus eli ihmisen paikkatietoisuus rakentuu paikan identiteetin kautta siten, että ihminen samaistuu johonkin paikkaan. Samaistumisen prosessissa ihminen antaa merkityksiä ja sitä kautta sitoutuu paikkaan, sen sosiaaliseen, kulttuuriseen ja symboliseen ympäristöön.⁴¹ Ruotsalainen etnologi Kerstin Gunnemark korostaa, että kokemukset paikallisuudesta ovat aina persoonallisia, omakohtaisia ja satunnaisiakin. Ne ovat tietyn ajan ja paikan leikkauspisteen tuotteita. Ne koostuvat tapahtumien, tulkintojen ja muistojen kombinaatioista, jotka

³⁸ Sandsdalen 1988, 160-161.

³⁹ Paikan identiteettisymbolismi liittyy amerikkalaisen kaupunkisuunnittelun professorin Kevin Lynchin (1960, 9, 127) mukaan ympäristön kykyyn luoda mielikuvia. Tämän kyvyn perustana ovat sellaiset ympäristön ominaisuudet, jotka antavat tarkkailijalle hyvän mahdollisuuden voimakkaan mielikuvan muodostumiseen. Tutut, kodikkaita mielikuvia herättävät symbolit ovat perustana luotaessa tunnetasolla turvallisen tuntuista suhdetta ihmisen ja ympäristön välille.

⁴⁰ Vrt. Paasi, 1998. 175-176; Knuuttila 2006, 9.

⁴¹ Paasi 1988, 174.

voivat vaihdella ihmisen elämän aikana hyvinkin paljon.⁴² Kokemukset ovat ajallisesti sekä sijainnillisesti päällekkäisiä tai vierekkäisiä, pysyvämpiä tai väliaikaisia. Ihmiset kiinnittävät huomiota niihin ympäristön puoliin, jotka lupaavat tukea ja täyttymystä heidän sen hetkisessä elämäntilanteessaan⁴³. Mielikuvien rakennusaineet muuttuvat, kun ihmiset saavat uusia vaikutteita ja uusia kokemuksia.⁴⁴

On, tosi voimakas [säynätsalolaisuus]. Ihmiset on niin ylpeitä, jos ne on vaikka kolmannen sukupolven säynätsalolaisia, niin siitä säynätsalolaisuudesta pidetään kiinni. Nyt mun omat lapset sanoo, että he ei halua muuttaa isän ja äidin luota pois Säynätsalosta. - - Täällä on todella voimakas säynätsalolaisuus, meillä on oma pieni lintukoto täällä. Vaikka tää onkin Jyväskylän kaupunginosa, mutta mää en koe tätä semmosena. Se on ikään kuin oma yhteisönsä. Säynätsalon Sanomat -lehti on. Me ollaan semmonen saari-valtakunta. (KSMA-JYEL 02/433:30.)

Kulttuurimaantieteilijä Anssi Paasi pitää kotiseutu-käsitettä merkittävänä tekijänä, kun kuvataan paikallisuuden perustana olevan yksilö-yhteisö-tila -suhteen rakentumista⁴⁵. Kotiseututunnetta voidaankin pitää paikallisuuden yhtenä vahvimista ilmaisumuodoista. Saksalaiset etnologit ja kotiseutututkijat Hermann Bausinger ja Ina-Maria Greverus⁴⁶ määrittelevät kotiseudun tilaksi, jossa ihmisten tarpeet - kaikki yksitellen - mahdollisimman täydellisesti tulisivat tyydytyiksi. Määrittelleessään jonkin paikan kotiseudukseen ihminen on ikään kuin ottanut paikan haltuunsa. Kotiseutu on paikka, johon ihminen on tunnetasolla sitoutunut.

Kotiseutu on mukava ja turvallinen paikka. Paikka, missä on kotisi ja jossa vietät nuoruutesi. Jota sitten vanhana ja ryppyisenä ajattelet lämmöllä. (Poika, 9. luokka.)

Tämä on meidän kotiseutu ja tänne on meidät luotu. Täällä me asumme nuoruutemme ja mielessä tää pysyy vaikka vanhenemme. Kotiseutu on rauhaisa, täällä mä haluan asua. Vaikka mä täältä muuttaisin, kotiseutua en unohtaisi. Siellä ovat ystävät ja muut, hymyyn nousevat kaikkien suut. Kotiseutu paikka on aivan verraton ja unohtumaton. (Tyttö, 9. luokka.)

Kotiseutuun käsitteenä liitetään miltei poikkeuksetta ylettömän positiivisuuden leima. Kotiseudun täytyy olla jotain pysyvää ja siksi säilyttämisen ja vaalimisen

---

⁴² Gunnemark 1998, 25.

⁴³ Nuorten mielipaikkoja tutkinut psykologi Kalevi Korpela (1996, 307-308, 315) kirjoittaa, että "ihmisen elämyksissä ja ajatuksissa jokin fyysinen paikka voidaan sitoa tai valjastaa oman minäkokemuksen eheänä säilymisen takeeksi ja löytää keino elämän paineissa selviytymiseen". Ihmisellä on siis alitajuinen pyrkimys pitää yllä mielihyvää tuottavaa, omalle itselle luonteensa minäkokemuksesta, ja fyysinen ympäristö voi olla osallisena tässä minäkokemuksen säätelyssä.

⁴⁴ Tuan 1974, 120.

⁴⁵ Paasi 1986, 224.

⁴⁶ Bausinger 1980, 21-22; Greverus 1979, 13-16.

arvoista. Kotiseutulaulut, kotiseutuyhdistykset, kotiseutumuseot, kotiseutupäivät ja muu kotiseudun ympärille rakennettu paikallisuustoiminta⁴⁷ luo tietoisesti tai tiedostamatta kuvaa jonkinlaisesta kuvitellusta paikallisuudesta tai kuvitellusta yhteisöstä, jonka kautta toisilleen tuntemattomat ihmiset voivat ymmärtää menneisyyttään, nykyisyyttään ja tulevaisuuttaan.⁴⁸ Lasten ja nuorten kotiseutumielikuvia käsitelleessä pro gradu -työssäni totesin, että vielä nykyäänkin lapset ja nuoret mieltävät kotiseudun idylliseksi ja melko pysähtyneeksi maalaisympäristöksi, jossa punainen tupa, järvimaisema sekä tutut ja turvalliset ihmiset ovat keskeisiä tekijöitä. Lisäksi kotiseutu näyttäytyi heille ikään kuin itsestäänselvyytenä, kotiseudun olemassaoloa ei kyseenalaistettu lainkaan.⁴⁹ Kotiseutu-sanana herättämä nostalgisävytteinen mielikuva verrattuna realistisempaan asuinympäristöön konkretisoituu oivallisesti, joskin huumorin ja karrikaation keinoin, tässä säynätsalolaisen koulupojan kirjoittamassa runossa.

Tuo mieleen:

Paikka, jonne voit aina mennä, joka pois ei koskaan lennä.

Paikka, jossa voit levähtää, etkä enää siellä voi säikähtää.

Kotiseutu sinua aina odottaa, etkä sitä voi pois kadottaa.

Kuuluu kotiseutuun:

Ihmiset kiireettömät, mielessäni mietteet huolettomat.

Lehden aamusta hakevat, naapureille mennessään huiskuttavat.

Oma kotiseutu:

Aamulla heräävät, toisilleen ilkeyksiä huutavat.

Väsyneinä päivät tallaavat, töitä kaiket yöt rehkivät.

Yöllä kukaan ei kaduille uskalla, pelkäävät saavan kuhmun vasaralla.

Ovet lukossa nukutaan, haulikko vierellä vahditaan. (Poika, 9. luokka.)

On kuitenkin virheellistä korostaa liiaksi kotiseututunteen tai paikkasidonnaisuuden merkitystä ihmiselle. Kotiseutuun kiintyminen on kuitenkin hyvin subjektiivinen asia. Sitä ei omaksuta kulttuuriperintönä, vaan se kehittyy ajan kuluessa⁵⁰. Joillakin ihmisillä kotiseututunne on erittäin voimakas ja elävä, toisilla se saattaa olla tiedostamaton, ja jotkut eivät tunne lainkaan kotiseutuhenkisyyttä, heiltä puut-

⁴⁷ Suomalaisesta kotiseututoiminnasta ja sen historiasta ks. Turunen 2004.

⁴⁸ Vrt. Aaltonen 1963; Bausinger 1980; Greverus 1979; Anderson 1991.

⁴⁹ Mäkinen 1996, 70-72.

⁵⁰ Manninen 1984, 143; Walmsley 1988, 64. Toisaalta Juha Sihvola (1999, 163) kirjoittaa, että "Kotiseutu kuuluu siihen sielunmaiseman peruskerrukseen, joka muodostuu ihmiselle toisten tekemien valintojen ja sattumien tuloksena. Kun ihminen käsittää itsensä yksilöksi, joka voi valita, mitä ajattelee kasvuympäristöstään ja millaisen merkityksen haluaa sille elämässään antaa, hänelle on jo kehittynyt siihen tietynlainen suhde ei-valitun henkilöhistorian tuloksena."

tuu emotionaalinen side kotiseutua kohtaan⁵¹. Pitää myös muistaa, että paikkaan identifioituminen on vain yksi ihmisen identifikaation kohteista. Monille ihmisille esimerkiksi ammatti-identiteetti, ikäryhmäidentiteetti tai muunlaisin perustein määräytynyt ryhmäidentiteetti on riittävä apuväline oman itsen määrittelemiseksi.⁵² Seppo Knuuttila muistuttaa myös siitä, että kodittomuus, se että ei ole identifioitunut paikkaan tai seutuun, on itsessään yhdenlainen identiteetti⁵³.

Ihminen kykenee tasapainoiseen identiteetti prosessiin ilman kotiseudun taustatu-keakin etsiytymällä muiden viiteryhmiin pariin. Mutta toisaalta kotiseutu saattaa tarjota ihmiselle paikan, josta voi ammentaa muistoja, jonne voi tuntea kuuluvansa ja jonne ainakin ajatuksissa voi palata takaisin. Kotiseutu on myös ympäristö, jossa on mahdollisuus elää perheen, ystävien, sukulaisten ja muiden tuttujen ihmisten ympäröimänä. Se tarjoaa ympäristön erilaisille harrastuksille ja muulle mielekkäälle toiminnalle. Näyttääkin siltä, että kotiseutu antaa hyvän - mutta ei suinkaan välttämättömän - perustan ja tukikohdan elämän erilaisiin tilanteisiin.⁵⁴

Kotiseutu tarkoittaa paikkaa, missä asun, liikun ja tunnen. Koti, kaverit, harrastukset, kaukalo, Jyväskylä, Säynätsalo, Suomi... Kiva, viihtyisä, koska on hyvät mahdollisuudet harrastaa kaikkea, kavereita Säykissä, Sarvivuoressa, Kinkomaalla, kaupungissa. Mukava asua... (Poika, 5. luokka.)

Muutos ja jatkuvuus

Ihmisellä on luontainen taipumus liittymiseen⁵⁵, ihminen haluaa olla tunteidensa kautta osana jotakin. Tämä voimakkaasti tunnetasolle sijoittuva tarve ohjaa ihmisen elämäntapaa monella sektorilla, joista yksi on jatkuvuuden luominen. Jos kuitenkin ajatellaan, että ihminen on jatkuvasti kulttuuria luova olento, niin silloin jatkuvuuden rinnalla kulkee aina muutos, joka tuo tavallisesti mukanaan

---

⁵¹ Aaltonen 1963, 9; Walmsley 1988, 64.

⁵² Brück 1988, 77.

⁵³ Knuuttila 2006, 9.

⁵⁴ Mäkinen 1996, 83.

⁵⁵ Liittymisen lisäksi ihmisen olemassaolon tarpeita ovat jäsentymisen ja tekeminen. Jäsentymisen yhteyteen kuuluvat esimerkiksi tieto ja tietäminen. Tieto tavallaan välittää ja auttaa jäsentymistä. Tietämisellä on yhteys ymmärtämiseen tai käsittämiseen, jotka ovat merkittäviä elämyksiä ja jotka rakentavat jäsentymisen kokemusta. Ajattelu on yksi tekemisen toimintamuoto, joka tuottaa keskeiseltä osin tietämisen. Ihminen ei voi olla tekemättä mitään. Varsinkin pienet lapset ovat olemassa erityisesti konkreettisen tekemisen kautta. Aikuiset sen sijaan kokevat tekemiseksi kuunteluun keskittymisen ja ajattelun. (Turunen 1999, 119-120.)

jonkinasteisen konfliktin tai ainakin kuohuntaa. Sopeutumisen kautta muutos liittyy vähitellen osaksi kokemusmaailmaamme, osaksi menneisyyttämme ja sitä kautta osaksi jatkuvuuttamme.

Muutos ja jatkuvuus ovat käsitepari, jotka ovat ehtona toistensa olemassaololle, ilman muutosta ei ole jatkuvuutta ja ilman jatkuvuutta ei ole muutosta. Muutoksen ja jatkuvuuden lomittuminen, muutoksen vastustaminen ja muutokseen sopeutuminen muodostavat vastavuoroisen kehyksen, joka on mukana uusien kulttuuristen merkitysten luomisessa. Leena Hangasmaa kutsuu prosessia vuoropuheluksi, jossa peilataan itseä toisiin, omaan ja toisten menneisyyteen sekä keskustellaan tulevaisuudesta.⁵⁶

Etnologiatieteilijöille muutokset ja kuohunnat ovat oivia tutkimuksen paikkoja, koska silloin ihmiset tulevat tietoisemmiksi ympäristöstään ja elämäntavoistaan. Erilaiset muutokset ovatkin olleet viime vuosina varsin laajasti etnologisten tutkimusten kohteina. Esimerkiksi Sirkka-Liisa Ranta (1999), Eero Sappinen (2000) ja Helena Ruotsala (2002) ovat käsitelleet väitöskirjoissaan muutosten ja murrosten tematiikkaa. Rannan työssä korostuu kirkonkylän rakennetun ympäristön ja maiseman muutokset yhteiskunnallisen rakennemuutoksen seurauksena. Sappinen keskittyy arkielämän ja erityisesti kaupunkiympäristöön sijoittuvan arjen murroksen tarkasteluun. Ja Ruotsalan tutkimuksessa muutosta käsitellään elinkeinon kohdistuvien merkitysten kautta. Leena Hangasmaan (2003) lisensiaatintyössä huomio kohdistuu maanviljelijöiden keinoihin luoda jatkuvuutta Euroopan Unionin tuomien muutosten keskellä.

Omassa työssäni muutoksen ja jatkuvuuden teemaa lähestytään hallinnollisen uudelleenorganisoinnin kautta. Kuntaliitostilanteessa muutoksen liikkeelle paneva voima sisältää sekä laajemman yhteiskunnallisiin rakenteisiin perustuvan tason, mutta myös paikallisen, yksilöllisemmän ulottuvuuden. Samalla tavoin muutokseen reagoiminen ja sopeutuminen vaativat vuoropuhelua sekä kollektiivisella että henkilökohtaisella kentällä, sillä kunta alueena ja paikkana viittaa näihin kahteen suuntaan.

---

⁵⁶ Hangasmaa 2003, 142.

Kotiseutu on minun mielestäni paikka missä minä asun. Minun kotiseutuuni kuuluu keinut, hiekkalaatikko, pyykkitelin ja pihasauna. Minun kotiseutuni on kiva ja siellä on kiva puuhata. (Tyttö, 3. luokka.)

Sanasta kotiseutu, mieleeni tulee rauhallinen maaseutu, järven ranta, viljapeltoja, navetta, jne... (Tyttö, 7. luokka.)

Jotkut pitävät kotipaikkaa kuin vankilana, jonne sydän tai aivot on kahlittu tai autiotalona, luulee, ettei kukaan muu tiedä siitä. Ei sitä jaksakaan katsoa samaa paikkaa ikuisuuksiin, silmät kaipaavat uutta katsottavaa ja siivet ilmaan alle. Paikasta, jonne menen tulee uusi kotiseutuni, mutta tulen ikävöimään sinua vanha kotiseutu. (Tyttö, 9. luokka.)

Kotiseutu tarkoittaa aluetta, jossa on asunut lapsuuden tai nuoruuden ajan. Mielestäni kotiseutu on rauhaisa paikka, johon voi tulla lepäämään tarpeen tullessa. (Poika, 9. luokka.)

KUNTA JA LIITOS

Kunta kotiseutuna

Kunnan tehtävä on, minä olen määritellyt se niin, toimia niin, että kunakin ajankohtana olemassa olevilla ihmisillä olisi mahdollisimman hyvä olla. Se on kunnan tehtävä. (KSMA-JYEL 02/433:12.)

Suomessa jokainen ihminen on aina jonkin kunnan jäsen, sillä kuntalaisuuden erityispiirteenä on sen pakollisuus vaikkakin asuinkunnan valinta on omissa käsissä. Kuntalaisuuden määrittelijöinä ovat erilaiset hallinnolliset ja taloudelliset sidokset, joiden kautta asukas legitimoituu kunnan asukkaaksi. Taloudellinen sidos konkretisoituu verotuksen ja palveluiden muodossa ja äänestys oikeus mahdollistaa asuinkunnan päätöksentekoon osallistumisen. Kunnalla on myös tietynlainen julkisuus ja sitä kautta se on läsnä asukkaidensa elämässä.⁵⁷ Kuntaan paikantuvat arjen monet perustoiminnot ja siksi se muodostuu tärkeäksi, mutta usein huomaamattomaksi osaksi jokapäiväistä elämää⁵⁸.

Se kunta-apparaatti on kuitenkin monille ihmisille, vaikka sähän kohtaat kunnan, kun sä aamulla otat teevettä, niin sä kohtaat kunnan jo siinä. Tai kun sä kävelet pihalla tai kadulla, niin sä kohtaat kunnan tai katot ulos, niin sä näät katuvalot. Mutta sitä ei tuu ajatelleeks, että täähän on kunta, joka hoitaa nää asiat tai lumet aurataan ja tälle. Mutta ihmiset ei ehkä miellä sitä tai ajattele, että se on kunta, joka niitä organisoii. (KSMA-JYEL 02/433:5.)

Kunta alueellisena käsitteenä sisältää voimakkaan viittauksen hallinnolliseen, taloudelliseen ja poliittiseen kokonaisuuteen. Kunta nähdään pääasiassa valtionhallinnollisena rakenteena - palvelujen tuottajana ja valtioneuhdon toteuttajana⁵⁹, jolloin sillä katsotaan olevan vahvasti välineellinen tehtävä. Tällöin kunta paikallisuuden muotona perustuu sen yhteiskunnallisesti määräytyneeseen ja alueellisesti rajattuun institutionaaliseen asemaan⁶⁰ sekä poliittisiin, taloudellisiin ja sosiaalisiin rakennelmiin tai muodostelmiin, jotka saattavat usein jäädä sangen irrallisiksi ja merkityksettömiksi kuntalaisten arkipäivässä ja alueellisessa tietoisuudessa. Tämä

---

⁵⁷ Paasi 1998, 186. Anssi Paasi on Oulun yliopiston maantieteen professori, joka on kirjoittanut paljon paikallisesta ja alueellisesta identiteetistä sekä alueiden merkityksistä.

⁵⁸ Anttiroiko 1991, 60. Ari-Veikko Anttiroiko työskentelee Tampereen yliopiston Kunnallistieteiden keskuksessa. Hän on tutkimuksissaan pohtinut kuntaa hallinnollisena järjestelmänä eri näkökulmista, muun muassa kunnan olemusta ja sitä, miten ihmisestä tulee kuntalainen.

⁵⁹ Asunmaa 1996, 7.

⁶⁰ Vartiainen 1993, 37-38.

johtaa siihen, että myös kuntalaisuus saattaa näyttäytyä keinotekoisena roolina. Kunta alueena voidaan siten nähdä eräänlaisena julkisena representaationa, joka on olemassa arkisen elämän yläpuolella.⁶¹

Toisaalta kunta on rakentunut ja sitä ylläpidetään kuntalaisten, virkamiesten ja luottamushenkilöiden muodostaman sosiaalisen, toiminnallisen ja kulttuurisen verkoston avulla. Verkosto ja sen puitteissa toimivat instituutiot organisoivat, kontrolloivat ja asettavat koordinaatteja asukkaiden jokapäiväiselle elämälle ja samalla ne omalta osaltaan aktiivisesti luovat puitteita yhteisöllisyyden kokemuksille.⁶² Kulttuurimaantieteilijä Anssi Paasin mukaan ihmisten paikkasidonnaisuus onkin tavallisesti varsin kuntakeskeinen, sillä kunta tarjoaa arkielämän kannalta konkreettisen alueen, johon asettua ja kuulua.⁶³

Paasi muistuttaa lisäksi, että ihminen kiinnittyy johonkin paikkaan myös ilman hallinnollista ulottuvuutta. Tällöin paikallisuuden perustana on ympäristön henkinen tai tunneperäinen merkitys. Tällaisia henkisiä tai kansanomaisia aluetasoja ovat esimerkiksi erilaiset ”koti”-alkuiset paikat.⁶⁴ Edelliseen viitaten on mahdollista ajatella, että kirjoitettaessa kunta-sanana eteen ”koti”, antaa se kunnalle aivan uudenlaisen ulottuvuuden. ”Koti” ikään kuin merkityksellistää kunnan. Kunta saattaa olla hallinnollinen alue, mutta kotikunta on koettu ja eletty paikka.⁶⁵

Kotikunta viittaa kunnan olemukseen ja tehtävään, kun se määritellään itseisarvoisesta näkökulmasta. Tällöin kunta ”voidaan ymmärtää sellaiseksi paikkaan sidotuksi yhteisöksi, johon kuntalaiset tuntevat kuuluvansa ja johon he viittaavat kuvaillessaan, millaisia ihmisiä he ovat”. Kuntalaiset mieltävät tällöin omaan kuntaan kuulumisen osaksi omaa identiteettiään ja toisaalta kunnan yhteisöksi, jolla on omat, muista kunnista eroavat erityispiirteensä.⁶⁶

---

⁶¹ Paasi 1988, 170.

⁶² Vrt. Paasi 1998, 175.

⁶³ Paasi 1998, 186.

⁶⁴ Paasi 1984, 1; Paasi 1998, 181.

⁶⁵ Tästä näkökulmasta kuntaa voisi verrata valtion ja kansakunnan käsitteisiin. Englantilainen kulttuurintutkija Bill Schwartz kirjoittaa, että kansakunnan jäsenyys, kansallisuus, on enemmän kulttuurinen kuin puhtaasti poliittinen ilmiö. Ihmiset eivät ole vain jonkin kansakunnan laillisia kansalaisia, vaan he ovat myös osallisia siihen kansakunnan ideaan, joka ilmenee sen kansallisessa kulttuurissa. Kansakunta on symbolinen yhteisö ja siten kykenee synnyttämään tunteen identiteetistä ja uskollisuudesta. (Schwarz 1986, 156.)

⁶⁶ Sihvola 2000, 10, 69.

Niin, kai se vaan on sinne korvien väliin rakennettu, että se on se kotikunta. - - En mä sitä oikeastaan muuten osaa selittää. Se on osa sitä juuria ja sitä kotipaikkaa se kunta. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

Kyllä kai se riippuu siitä, minkälainen se oma kunta on ollut, että onko se ollut mieleinen vai onko se ollut vastahankainen. - - Kyllä se varmaan pohjaa siihen, minkälaisen mielikuvan siitä omasta kunnasta on luonut vuosien kuluessa. - - Että se ei aina ole ihan realistinen, eikä taida olla koskaan. (KSMA-JYEL 02/433:22.)

Kunnan ja kotikunnan välillä vallitseva merkitysero konkretisoituu hyvin suhtautumisessa kuntaliitoksiin. Suomen Kuntaliiton tekemässä kyselytutkimuksessa vuodelta 2000 selvitettiin sitä, mitä mieltä kuntalaiset ja kunnallisvaaliehdokkaat ovat kuntaliitoksista yleensä ja oman kotikunnan liittämistä toiseen kuntaan. Kunnallisvaaliehdokkaista 47 % ja kuntalaisista 30 % oli sitä mieltä, että kuntia tulisi liittää toisiin kuntiin. Sen sijaan oman kotikunnan liittämistä toiseen kuntaan piti hyvänä ratkaisuna vain 27 % kunnallisvaaliehdokkaista ja 22 % kuntalaisista.⁶⁷ Eli kuntaliitos sinänsä ei tunnu niin huonolta ajatukselta, mutta jos kyseessä on oma kotikunta, niin silloin liitoksen tarpeellisuus on kyseenalaisempaa.

Kunta tai kotikunta ei kuitenkaan ole olemassa vain mielikuvien tai merkitysten varassa vaan kunnan ideaan kuuluvat olennaisena osana konkreettiset tiettyjen lainsäädännöllisten rajojen sisäpuolelle rakentuneet fyysiset ja toiminnalliset elementit. Kunnan rajat, kunnanvirasto, kunnanjohtaja, kunnanvaltuusto ja kunnalliset palvelut ovat niitä tekijöitä, jotka perustelevat kunnan olemusta tässä ja nyt pitäen yllä kunnan jokapäiväistä tehtävää, kunnallista todellisuutta. Lisäksi edellä mainitut tekijät luovat kunnallista identiteettiä ja antavat aineksia kuntalaisuuden kokemiselle myös symbolisella tasolla.⁶⁸

Kunnan paikallisuutta rakentava rooli saa vahvistusta edellä mainittujen seikkojen perusteella. Mutta myös kuntalaitoksen historia ja kunnallisen järjestelmän synty ovat varsin suuressa roolissa, kun etsitään perusteita kunnan ja varsinkin kotikunnan merkittävään rooliin paikkaan sitoutumisen prosessissa.

---

⁶⁷ Kunta-Suomi 2004 -kysely [online].

⁶⁸ Anttiroiko 1991, 139.

Pitäjänkäräjät ja pitäjänkokoukset

Paikallisen itsehallinnon alkuperä sijoittuu historian tutkija Hannu Soikkasen mukaan muinaisgermaaniseen ja muinaispohjoismaiseen ajatukseen siitä, että kaikilla vapailla miehillä on oikeus ja velvollisuus osallistua päätöksentekoon. Itsehallinnollinen järjestelmä toteutui käräjillä, jonne käräjäväki valitsemansa tuomarin johdolla kokoontui päättämään yhteisön asioista.⁶⁹ Länsi-Suomessa tätä itsehallinnollista yhteisöä nimitettiin pitäjäksi, Karjalassa ja Virossa nimityksenä oli kihlakunta (kihelkond).

Eemil Nestor Setälän mukaan länsisuomalainen pitäjä on alkuaan merkinnyt paltontaa harjoittavaa uskonnollista yhdyskuntaa, ja pidot ovat tarkoittaneet uhrijuhlaa. Kantasana pitää on Setälän mukaan merkinnyt luultavasti pyhänä pitämistä.⁷⁰ Kustaa Vilkuna huomauttaa kuitenkin, että Setälän tekemille päätelmille ei löydy tieteellisesti päteviä todisteita⁷¹. Vilkunan mukaan pitäjä-sanana alkuperää tuleekin lähestyä verotuksen näkökulmasta. Pitäjä oli alkujaan se alueyhteisö, joka yhteisin varoin piti pidot eli kestitsi esimerkiksi kruunun huoneita ja yhteisvastuullisesti maksoi verot kulloinkin vallassa olevalle taholle.⁷² Kristinuskoon siirtymisen (noin vuoden 1000 jälkeen) myötä pitäjät muodostuivat myös seurakunniksi rakentamalla pitäjiin kirkkoja ja palkkaamalla pappeja.⁷³ Kristinuskon toi mukanaan myös sukua ja perhettä laajemmalle perustalle muodostuneen yhteisöllisyyden vahvistumisen, mikä omalta osaltaan kehitti paikallista hallinnon kulttuuria.⁷⁴

Käräjä- ja pitäjälaitoksen kansanomaisen pohja rakentui niin vahvaksi, että se piti pintansa 1300-luvulla voimistuneen valtiollisen hallintokoneiston puristuksessaakin. Käräjiin osallistuminen oli vanha perinne, joka ei laantunut silloinkaan, kun käräjäyleisön osallistumista päätöksentekoon vähennettiin. Vielä 1600-luvulla tiedetään pitäjänkäräjiä pidetyn kirkonmäillä tai kirkkotarhoissa. Vähitellen kruu-

---

⁶⁹ Soikkanen 1966, 9. Hannu Soikkanen on Helsingin yliopiston talous- ja sosiaalhistorian emeritusprofessori

⁷⁰ Setälä 1930, 18.

⁷¹ Setälän näkemystä pitäjän alkuperäisestä ideasta voisi ainakin jollakin tasolla tukea se seikka, että Varsinais-Suomen vanhoista pitäjistä tunnetaan jokaisesta oma uhrilehto eli hiisi (Talve 1972, 134).

⁷² Vilkuna 1964, 32-38; myös Talve 1972, 134.

⁷³ Talve 1972, 134-135. Esimerkiksi Mikael Agricola käytti 1550-luvulla kirkkoherrasta nimitystä *piteijehen pappi* (Vilkuna 1964, 32).

⁷⁴ Pihlajaniemi 2006, 13 [online].

nun ote paikalliseen pitäjänhallintoon kuitenkin tiukkeni ja valtion virkamiesten luotsaama kihlakuntalaitos otti osan paikallishallinnosta hoitaakseen. Koska pitäjä-nimitys oli varsin kiinteästi sitoutunut seurakuntaan (kirkkopitäjä), vakiintui tuomarin hallinnoiman veropiirin nimeksi kihlakunta.

Virkamieshallinnon rinnalla kirkkoherrat ryhtyivät johtamaan kirkolla tai pitäjätuovissa pitäjänkokouksia, joissa käsiteltiin paikallisia - sekä maallisia että kirkollisia - asioita. Pitäjänkokoukset vastasivat myöhemmän ajan seurakunnan ja kunnankokouksia.⁷⁵ Pitäjänkokouksista muodostuikin merkittävä paikallisen päätöksenteon muoto toisaalta joustavien päätöksentekoperiaatteittensa vuoksi ja toisaalta siksi, että kirkon hoitamat yhteiskunnalliset toimet tulivat entistä merkittävimmiksi. Näitä olivat muun muassa köyhäinhoito ja kansanopetus.⁷⁶

Pitäjät toimivat seurakunnallisina että hallinnollisina alueina aina vuoteen 1865 asti, jolloin uuden kunnallisasiäsetuksen myötä pitäjät⁷⁷ jäivät vain kirkollisiksi yksiköiksi ja hallintopitäjän nimeksi tuli kunta. Pitäjänkokouksen asemasta päätäntävaltaa ryhtyi käyttämään yleinen kuntakokous ja erikseen valittava kunnallislautakunta. Kunnallisasiäsetuksen⁷⁸ taustalla olivat Euroopasta levinneet uudistusmieliset ajatukset siitä, että paikalliselle päätöksenteolle olisi annettava mahdollisimman laaja määräysvalta omien asioidensa hoitamiseen, koska silloin ne tulisivat myös parhaiten hoidetuiksi. Kansa olisi houkuteltava päätöksentekoon avaamalla mahdollisimman monille tilaisuus päästä luottamustehtäviin.⁷⁹

Talonpoikaissäädyn parissa uuteen asetukseen suhtauduttiin kuitenkin penseästi. Vanhaa ja tuttua kirkkoherran johtamaa pitäjänkokouskäytäntöä pidettiin parempana, tekihän kirkkoherra suurimmaksi osaksi työt ja kantoj vastuun. Mahdollisuus valita kuntakokouksen ja kunnallislautakunnan jäsenet ei tuntunut oikeudelta vaan se merkitsi vain "uusia herroja". Mieliäpidettä perusteltiin myös sillä,

---

⁷⁵ Soikkanen 1966., 10-13, 21-22.

⁷⁶ Talve 1972, 139.

⁷⁷ Tänä päivänä pitäjä on menettänyt kaiken hallinnollisen merkityksensä. Pitäjä on vain kansankielinen, joskin vieläkin melko usein käytetty, sana kuvaamassa ja muistuttamassa paikallishallintomme historiasta.

⁷⁸ Vuoden 1865 kunnallisasiäsetus koski vain maalaiskuntia. Kaupungeissa kunnallishallinnon uudistus toteutettiin vuonna 1873. (Harjula & Prättälä 1998, 10.)

⁷⁹ Soikkanen 1966, 132-134.

että pitäjistä puuttui kunnallishallinnon esimieheksi kykeneviä miehiä.⁸⁰ Toisaalta kunnallisasetuksen myötä syntyneeseen uuteen hallintojärjestelmään suhtauduttiin myös erittäin kunnioittavasti. Toimintaperiaatteeksi otettiin liberalismiin käsitteiksi mukailleen se, että kunnalliset luottamus- ja hallintotehtävät olisivat niin arvokkaita oikeuksia, että ne tuli hoitaa ilman korvausta - kunniaavirkoina.⁸¹

Maalaiskuntien kunnallisuudistuksessa kuntajaotus ja kunnalliset rajat muodostettiin sen mukaan, miten ensin pitäjät ja myöhemmin seurakunnat olivat syntyneet. Katsottiin, että pitäjät ja seurakunnat muodostivat sellaisen liikenteellisesti ja asutuksellisesti yhtenäiset kokonaisuudet, jotka haluttiin siirtää myös kunnallisen hallintopiirin pohjaksi. Ajateltiin, että kunnissa luonnollisesti jatkuisi vuosisatojen kuluessa rakentunut yhteisöllisyys ja me-henki ja siksi perinteisen aluejaotuksen noudattaminen olisi välttämätöntä.⁸² Tämä yhteisöllisyyttä ja paikallisuutta korostava näkökulma kuntarajojen muodostumisessa säilyi valtiovallan päätöksiä ohjaavana periaatteena 1920-luvulle asti.

Missä kulkee kuntaraja?

Kuitenkin sitten, kun on rajat, vaikka yhteistyötä on, koko ajan täytyy kunnallisessa elämässä miettiä, että sulla täytyy olla verotuloja, sun täytyy saada asukkaita, sulla on kuitenkin muissa asioissa aina pieni kilpailu päällä koko ajan. (KSMA-JYEL 02/433:12.)

Työn johdannossa kirjoitin, että kuntaliitokset eivät ole vain tämän päivän ilmiö, vaikka vilkkaasta julkisesta keskustelusta niin voisi päätelläkin⁸³. Jo vuoden 1865 kuntauudistuksen jälkeen alkoi Suomessa herätä keskustelua hyvästä kuntakoosta. Kyseltiin tulisiko alueeltaan ja asukasluvultaan suurimpia kuntia jakaa. Ajatusta perusteltiin sillä, että Pohjoismaissa ja Keski-Euroopassa kunnat olivat paljon pienempiä ja pääteltiin, että kuntakoko ja kulttuurikehitys olivat suhteessa toisiinsa. Pienissä kunnissa kunnalliselämä olisi tehokkaampaa, kun pitkät matkat kunnan

---

⁸⁰ Joissakin pitäjissä vastalauseet saattoivat olla melko koomisiakin. Esimerkiksi Sauvon pitäjänkokouksessa vedottiin siihen, että pitäjässä ei ollut puita ja tämän vuoksi kunnallisen kokoushuoneen rakentaminen oli mahdotonta. (Soikkanen 1966, 211-212.)

⁸¹ Soikkanen 1966, 145-150.

⁸² Soikkanen 1966, 145-150, 282.

⁸³ Kulttuurimaantieteilijä Anssi Paasi (1996, 2) kirjoittaakin, että "Aluehallinnon muutossuunnitelmat - joita on itse asiassa tehty jo yli 100 vuotta - ovat kaikessa moninaisuudessaan konkreettinen osoitus siitä, miten alueet ja aluejärjestelmät on hyödyllistä ymmärtää historiallisina, muuttuvina prosesseina."

keskukseen ja kuntakokouksiin lyhenisivät. Lisäksi katsottiin, että kunnallisissa tehtävissä mukanaolo on erittäin kehittävää toimintaa, mutta suurissa kunnissa se tulisi vain harvojen osalle. Samoin hallintoa pidettiin huonommin hoidettuna suurissa kunnissa.⁸⁴

Kannanottoja oli myös suurten kuntien puolesta, jolloin viitattiin siihen, että pienemmät alueet eivät kyenneet ylläpitämään esimerkiksi laitoksia. Vuoden 1894 kunnallishallinnon uudistamista pohtinut komitea ehdottikin valtiopäiville pienten kuntien yhdistämistä, mutta valtiopäivät korostivat kuntajaotuksen luontevuutta ja pitkiä perinteitä. Vanhaa jaotusta pidettiin edelleen hyvänä, koska se oli syntynyt vuosisatojen aikana ikään kuin itsestään.⁸⁵

Kysymys kunnallisen jaotuksen irrottamisesta vanhasta pitäjä- ja seurakuntajaotuksesta otettiin aina kunnallisen lainsäädännön uudistamisen yhteydessä esille, mutta vasta vuoden 1926 valtiopäivillä muutettiin kunnallislakia siten, että kunnan ja seurakunnan alueet oli mahdollista erottaa toisistaan ja kunnallisen jaotuksen muutokset voidaan toteuttaa pelkästään kunnallisista lähtökohdista ja tarpeista⁸⁶. Samoihin aikoihin ratkesi myös kysymys suurten ja pienten kuntien paremmuudesta suurten kuntien hyväksi. Huomio alkoi entistä enemmän kääntyä niihin etuihin, joita suurella kunnalla on asukkailleen mahdollisuus tarjota. Suuret kunnat pystyivät rakentamaan sairaaloita ja niissä oli eri alojen viranhaltijoita. Sen sijaan pienet kunnat olivat vailla näitä palveluita.⁸⁷

Sotien jälkeisinä vuosina yhteiskunnalliset muutokset loivat lisää paineita perinteistä kuntajaotusta vastaan. Liikenteelliset, taloudelliset ja sosiaaliset verkostot alkoivat entistä enemmän ylittää kuntarajoja. Joissakin tapauksissa kuntien väliset rajat olivat syntyneissä olevien uusien kokonaisuuksien esteenä. 1950-luvulla

---

⁸⁴ Soikkanen 1966, 284-246. Keski-Suomessa oli 1910-luvun lopussa 26 itsenäistä kuntaa. Esimerkiksi Toivakka, Äänekoski, Kinnula ja Pylkönmäki itsenäistyivät 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Yleinen perustelu uusien kuntien itsenäistymiselle oli juuri ajatus siitä, että tietyn alueen palvelut hoituvat paremmin ja edullisemmin omana itsenäisenä kuntana kuin osana suurempaa kuntakokonaisuutta. (Vihola 1993, 384.)

⁸⁵ Soikkanen 1966, 284-246.

⁸⁶ Ensimmäinen kuntaliitos Suomessa toteutui vuonna 1934, kun Kyyrölän kunta liittyi Muolaan kuntaan (Kuntaliitto 2006 [online]).

⁸⁷ Soikkanen 1966, 501-504.

ryhdyttiinkin puhumaan pienten kuntien muodostamasta ongelmasta ja pyrkimyksistä niiden yhdistämiseen.⁸⁸

Kuntaliitoskaavailut saivat tukea Ruotsista, missä suurkuntareformi vuonna 1952 pakotti läänit suunnittelemaan kuntaliitoksia siten, että maalaiskuntien väkiluku nousisi 3000-5000 asukkaaseen. Tavallisimmat liitokset olivat 2-5 kunnan keskeisiä, ennätykseksi saatiin 18 kunnan kuntaliitos. Voimakas yhteiskunnallinen muutos teki näistä uusista kunnistakin liian pieniä. Sen vuoksi läänit saivat 1960-luvulla uudeksi tehtäväkseen luoda toiminnallisin perustein uusia kuntaryhmiä, jotka sitten yhteisymmärryksen saavutettuaan liittyisivät suurkunniksi. Tämä kuntaryhmäreformi tehtiin pakolliseksi 1970-luvun alussa. Vuoteen 1974 mennessä Ruotsin yli 2500 kuntaa oli liitetty kahden reformin myötä 278 kunnaksi.⁸⁹

Suomessa kuntaliitosongelmaa ratkaisemaan perustettiin vuonna 1961 pienkuntakomitea, jonka mietinnössä ehdotettiin vähintään 4000 asukaan, mutta mieluummin 8000 asukaan kuntakokoa. Asukastavoitteisiin pääsemiseksi ehdotettiin pakollisia kuntaliitoksia ja kuntien yhteistoimintaryhmiä. Pienkuntakomitean mietinnön valmistuttua vuonna 1965 Maalaiskuntien liitto lähetti kunnille kyselyn, missä tiedusteltiin kuntien kantoja liitoksiin ja kuntaryhmiin. Kannanotoissa vastustettiin yleisesti liitoksia, kielteisesti niihin suhtautui 72 prosenttia vastanneista. Sen sijaan kuntien yhteistyöryhmät nähtiin paljon positiivisemmassa valossa, vain 26 prosenttia vastanneista vastusti kuntaryhmiä.

Kuntaliitoksia vastustaneiden kuntien perustelut kannanotoilleen pitivät sisällään muun muassa seuraavia ajatuksia:

- Pelättiin oman kunnan joutumista suurennetun kunnan takamaaksi.
- Palvelujen lisääminen ja parantaminen ei saanut olla ainut kriteeri kunnallishallintoa tarkasteltaessa, myös itsemääräämisoikeus oli sellainen periaate, josta ei voi tinkiä hallinnon tehokkuuden hyväksi.
- Kuntien palvelustaso oli saavutettu pitkäaikaisin ponnistuksin, työn tuloksia ei haluttu luovuttaa muille.
- Pohjois- ja Itä-Suomen kunnissa vedottiin etäisyyksien

---

⁸⁸ Soikkanen 1966, 685.

⁸⁹ Keinonen 1996, 80-82.

- pitenemiseen.
- Pelättiin poliittisten voimasuhteiden muuttumista.

Monissa kunnissa oli kyselyn mukaan sellainen käsitys, että juuri pienissä kunnissa syntyy oikea yhteenkuuluvuus ja näin vanha hallinnollinen ihanne toteutuu. Todettiin, että asukkaiden viihtyvyys ei riippunut vain palvelujen tasosta ja laajuudesta vaan pienissä kunnissa asukas voi tuntea paremmin oman tärkeytensä ja velvollisuutensa.⁹⁰

Niissä kunnissa, joissa liitoksia kannatettiin perusteluiksi esitettiin nimenomaan palveluiden säilyttämistä ja edelleen kehittämistä sekä hallinnon tehostamista. Koulutoimi ja sairaanhoito olivat niitä palveluita, joiden tehokkuuden lisääminen edellyttivät suurempia kuntayksiköitä. Samoin pelättiin asukasmäärien puolesta, kuntaliitokset pysäyttäisivät maalaiskuntien väestön vähenemisen. Liitokset toisivat mukanaan myös suurempaan kuntaan vahvemman keskuksen, jossa olisi runsaasti palveluja tarjolla. Myös valtion keskushallinnossa ja lääninhallituksissa pienkuntakomitean mietintöön suhtauduttiin erittäin suopeasti. Viranomaisten lausunnoissa todettiin, että kunnissa tulisi olla 4000 sijasta vähintään 8000 asukasta. Sen sijaan mietinnössä esiin nostettuun pakkoliitos-käytäntöön suhtauduttiin epäillen. Haluttiin katsoa ensin, millaisiin tuloksiin päästään vapaaehtoisuuden pohjalta ja vasta sen jälkeen voisi harkita pakkoliitoksia.⁹¹

Suunnitelmista ja myöhemmin säädetyistä kuntauudistuksen suunnittelulaista huolimatta poliittista yksimielisyyttä suuren kuntauudistuksen toteuttamisesta Suomessa ei kuitenkaan saatu aikaiseksi⁹². Keskustelu asiasta virisi kuitenkin uudelleen 1980-luvun lopulla, kun hallitus otti aluejakokysymykset käsittelyyn. Tällä hetkellä voimassa oleva kuntajakolaki on vuodelta 1998, ja sen puitteissa lisääntyneet yhdistymisavustukset ovat vauhdittaneet kuntaliitossuunnitelmia.⁹³ Ja 2000-luvulle tultaessa valtion vuosittaiset määrärahat kuntaliitosten tukemiseen

---

⁹⁰ Soikkanen 1966, 687-688.

⁹¹ Soikkanen 1966, 689.

⁹² Tästä huolimatta maassamme tehtiin 1960- ja 1970-luvuilla yli 60 kuntaliitosta. Eniten liitoksia toteutettiin vuosina 1969 (14 kuntaliitosta) ja 1973 (20 liitosta). (Kuntaliitto 2006 [online].) Keski-Suomessa kuntauudistuskeskustelut saivat aikaiseksi kolme liitosta, joissa Koskenpään kunta liittyi Jämsänkoskeen, Äänekosken maalaiskunta Äänekosken kauppalaan ja Pihlajavesi Keuruun kuntaan. Seuraavat liitokset Keski-Suomessa tehtiin vasta 1990-luvun alkupuolella. (Vihola 1993, 392).

⁹³ Leinamo 2004, 24-25; Pihlajaniemi 2006, 22-23 [online].

ovat vain lisääntyneet⁹⁴. Liitosten taloudellinen tukeminen on ollut valtiolta selkeä viesti kuntapäätäjille siitä, että kuntaliitokset nähdään toivottavina ratkaisuin ja niihin myös rahallisin panostuksin kannustetaan.

2000-luvun puolessa välissä, toukokuussa 2005 käynnistettiin maassamme suuri kunta- ja palvelurakenteen uudistushanke, jonka "tavoitteena on, että kuntien vastuulla olevat palvelut saavat vahvan rakenteellisen ja taloudellisen perustan niin, että kunnat voivat järjestää palvelut myös tulevaisuudessa"⁹⁵. Hankeen ympärillä on käyty viimeisten kuukausien ajan erittäin vilkasta keskustelua. Julkisessa keskustelussa on esitetty erilaisia malleja rakenneuudistuksen toteuttamiseksi. Esimerkiksi jokaisella suurella puolueella on ollut oma ehdotuksensa uudeksi kuntaverkostomalliksi ja Suomen Kuntaliitto on myös julkistanut omat tavoitteensa hankkeen toteutumismuodosta⁹⁶.

Peruskuntamalli, piirimalli ja aluekuntamalli valikoituivat sellaisiksi rakenne-ehdotuksiksi, jotka lähetettiin maakuntiin arvioitaviksi. Mallien taustalla on mielestäni edelleen näkyvässä tietyntyylinen vastakkainasettelu perinteisten yhteisöllis- ja paikallisperustaisten kuntarajojen sekä taloudellisiin kannattavuuslukuihin perustuvien hallinnollisten mallien välillä.⁹⁷

Kunta- ja palvelurakenneuudistuksen ensimmäinen niin sanottu aluevaihe päättyi 15.2.2006, jolloin maakunnat esittivät sisäasiainministeriölle ja Kuntaliitolle omat ehdotuksensa ja kannanotonsa kunta- ja palvelurakenneuudistukseen. Saatujen vastausten perusteella hankkeen toteutusta valmistellaan edelleen. Tarkoituksena on, että uudistus toteutetaan puitelaila, joka valmistellaan hallituksen esityksen muotoon ja käsiteltiin eduskunnassa syksyllä 2006.⁹⁸

---

⁹⁴ Moisio & Uusitalo 2003 [online].

⁹⁵ Kuntaliitto 2006 [online].

⁹⁶ Suomen kuntaliitto näkee kuntaverkoston elinvoimaisuuden perustuvan vahvojen peruskuntien varaan. Peruskunnat rakentuisivat työssäkäynti- tai asiointialueista tai muista toiminnallisista kokonaisuuksista, joiden asukasmäärä on riittävällä pohjalla peruspalveluiden turvaamiseksi. (Kuntaliitto 2006 [online].)

⁹⁷ Kunta- ja palvelurakenneuudistuksen malleista enemmän esim. Pihlajaniemi 2006, 73-80 [online].

⁹⁸ Kuntaliitto 2006 [online].

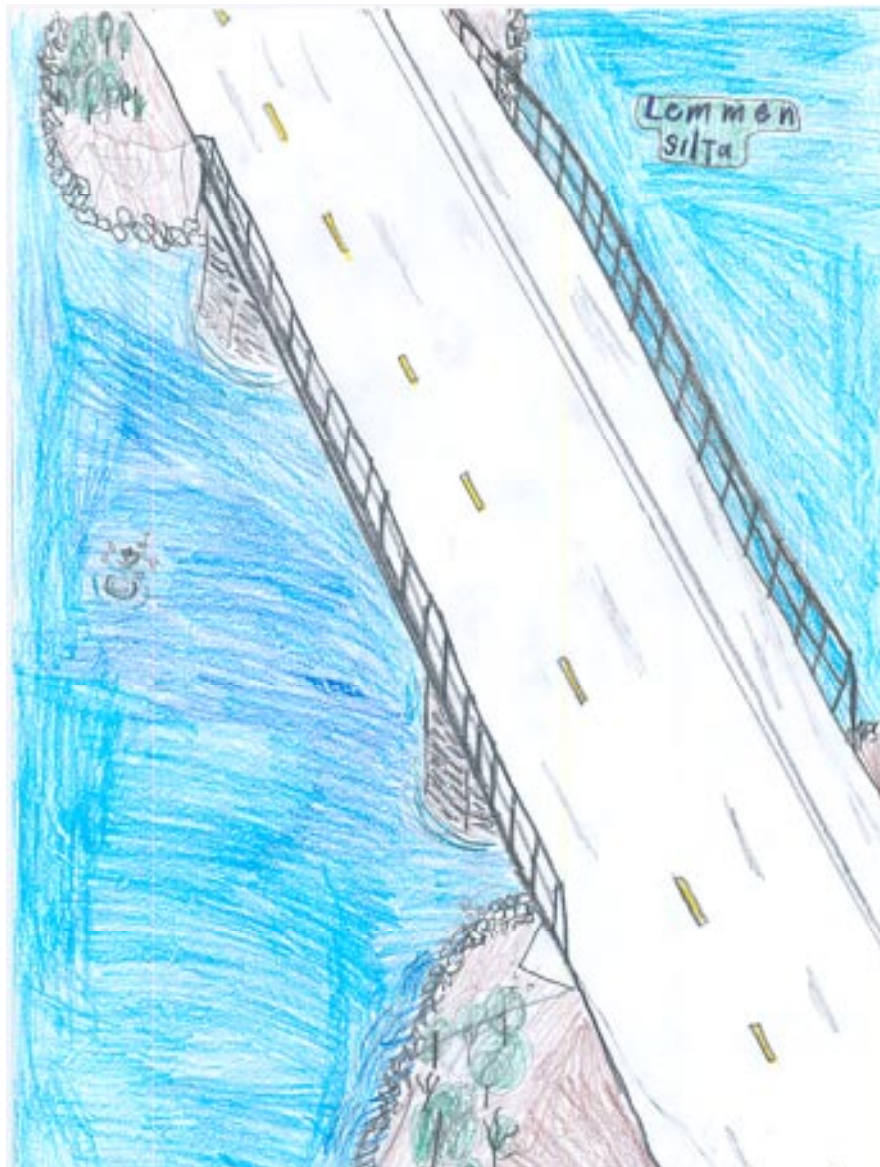
Aluevaiheen kautta saatu palaute kertoo siitä, että peruskuntien pohjalle rakennettava toimintamalli koetaan kuntakentällä selkeästi paremmaksi kuin piirimalli tai aluekuntamalli. Suurimmassa osassa alueita peruskuntamalli nähtiin toteuttamiskelpoisimpana rakenne-ehdotuksena. Mutta peruskuntamalliin liitetty 20 000 asukkaan kokovaatimus ei saanut kannatusta. Sen sijaan peruskuntamalli nähtiin pysyttämisenä nykyisessä kuntajaotuksessa tai sellaisina kuntajaotuksen muutoksina, joissa ei kuitenkaan vaadita 20 000 asukkaan kuntakokoa.⁹⁹ Nähtäväksi jää, millaiseksi Suomen kuntaverkosto lopulta muotoutuu suuren kunta- ja palvelurakennemuutuksen myötä.

Tulevaisuuden ennustaminen ei kuitenkaan ole tämän työn tavoitteena¹⁰⁰. Sen sijaan ryhdyn tarkastelemaan jo 13 vuotta sitten toteutettua kuntaliitosta. Jokainen kuntaliitosprosessi on yksilöllinen, koska kunnat ovat erilaisia. Kuntien perustamis- ja kehityshistoriat ovat erilaisia, niiden maastot ja sijainnit ovat erilaisia, niiden rajat ja asukkaat ovat erilaisia. Sen vuoksi liitokseen suhtaudutaan ja sopeudutaan eri tavoin eri tapauksissa. Seuraavissa luvuissa pyrin tarkastelemaan kuntaliitosta Säynätsalon asukkaiden näkökulmasta.

---

⁹⁹ Peltomäki 2006 [online].

¹⁰⁰ Yhden ehdotuksen suomalaisen kuntarakenteen tulevaisuudesta esittää Toivo Pihlajaniemi 2006, 81-82 [online].

Minun kotiseutuja ovat tutut paikat, tutut saaret ja järvet. (Poika, 4. luokka.)

Minun kotiseutuni on Lehtisaari. Asuin ennen Helsingissä, joten minulla on vähän niin kuin kaksi kotiseutua. Kotiseudullani on ala- ja yläaste. (Tyttö, 4. luokka.)

Kotiseutuni on kiva, viihtyisä, koska on hyvät mahdollisuudet harrastaa kaikkea, kavereita Säykissä, Sarvivuoressa, Kinkkomaalla, kaupungissa... (Poika, 5. luokka.)

YHDEN KUNTALIITOKSEN TARINA

Kun taas ajattelee koko Säynätsaloo tulee mieleen tehdas ja Päijänne. Tehdas on perustettu 1800-luvun loppupuolella. Silloin haikkalaiset työntekijät soutivat töihin. Tehdas on nykyäänkin toiminnassa. (Katariina, 6. luokka.)

Kulttuurimaantieteilijä Pauli Tapani Karjalainen kirjoittaa, että ihmisen elämä tulee todeksi aina jossakin ajassa ja jossakin paikassa, niiden leikkauspisteessä.¹⁰¹ Tähän ajatukseen nojaten voidaan sanoa, että suhde kotikuntaan tai muuhun asuinpaikkaan sisältää aina paikallisen elementin ohella myös ajallisen ulottuvuuden. Nämä molemmat tekijät ovat mukana määrittämässä asukkaan suhtautumis- ja toimintatapaa omassa asuinpaikassaan.

Tulkinnallisen prosessin kautta syntynyt ja ihmisen toimintaa ohjaava näkemys paikasta perustuu historiallisesta ulottuvuudesta huolimatta melko lyhyen aikajakson perusteella luotuun merkityskokonaisuuteen. Sen sijaan usein huomiotta jää pidemmän ajan kuluessa tapahtunut hidas ja pitkäjänteinen, melkein väijäämättömältä tuntuva kehityskulku.¹⁰² Ranskalainen historioitsija Fernand Braudel¹⁰³ kutsuu tätä pitkäkestoista kehitystä nimellä *longue durée*. Longue durée edustaa Braudelin ajattelussa ulkoista historiallista todellisuutta, joka koostuu muun muassa perustavaa laatua olevista taloudellisista, teknologisista ja mentaalisisista rakenteista. Ulkoinen historiallinen todellisuus luo puitteet ja taustan henkilökohtaisille kokemuksille samoin kuin hiukan pidempiaikaisille kausivaihteluille ja suhdanteillekin. Pitkäkestoiset rakenteet vaikuttavat myös lyhyemmällä aikajänteellä tehtyihin valintoihin - ihmisen henkilökohtaisiin ratkaisuihin tai yhteiskunnallisiin päätöksiin.¹⁰⁴

Katriina Petrisalo korostaa, että tutkijan on valittava kumpaa todellisuuden tasoa hän tutkimuksessaan painottaa, pitkän aikavälin historiallista todellisuutta vai kokemusperäistä subjektiivista todellisuutta. Petrisalo ehdottaa yhdeksi vaih-

---

¹⁰¹ Karjalainen 1997, 43. Pauli Tapani Karjalainen toimii professorina Oulun yliopiston Maantieteen laitoksessa. Hänen kiinnostuksen kohteitaan ovat muun muassa kulttuurimaantiede ja humanistinen maantiede.

¹⁰² Petrisalo 2001, 26-28.

¹⁰³ Braudel 1980.

¹⁰⁴ Petrisalo 2001, 28-29.

toehdoksi todellisuuksien synteesiä, jolloin molemmat tasot pyritään huomioimaan.¹⁰⁵

Braudelin ja Petrisalon ajatuksiin nojautuen lähdän tarkastelemaan Säynätsalon kuntaliitosta piirtämällä ensin karkean luonnoksen Säynätsalon historiallisista vaiheista tehdasyhdyskuntana ja itsenäisenä kuntana¹⁰⁶. Toisena kuntaliitosta taustoittavana teemana käsittelen säynätsalolaisuutta ja sen luonteen muuttumista vuosikymmenten saatossa¹⁰⁷. Tarkoitukseni on näin viitoittaa sitä Säynätsalossa vallinnutta historiallista ja mentaalista maaperää tai jatkumoa, jonka puitteisiin kuntaliitosneuvottelut sekä tehdyt päätökset asettuivat ja jonka vaikutukset tulee ottaa huomioon kuntaliitospäätöksen kulttuurisessa tarkastelussa.

Säynätsalo kotikuntana

Parviaisten saarivaltakunta

Kyllähän tää, kun tää on rakentunut tehtaan ympärille alunperin, kun Parviainen tänne souteli ja sahan laittoi. Niin kyllähän se ja tavallaan se on aika syvässä se. - - Parviainen anto työtä, leipää, anto tontteja, anto halpaa lainaa talonrakentamiseen ja Hanna Parviainen piti huolen sielusta ja lastenhoidosta ja vanhustenhoidosta. (KSMA-JYEL 02/433:23.)

Säynätsalon asuttamisen alkuvaiheet sijoittuvat 1800-luvun viimeisiin vuosiin, jolloin jyväskyläläinen kauppias Johan Parviainen osti kahdelta talonpojalta Vanhaan Korpilahteen ja Pohjois-Päijänteen saaristoon kuuluneen asumattoman Säynätsalon saaren ja perusti sinne ensin sahan ja vähän myöhemmin vaneritehtaan. Parviaiset - isä Johan, äiti Maria ja lapset Walter, Hugo ja Hanna - antoivat kukin oman panoksensa sekä Joh. Parviaisen Tehtaat Oy:n että Säynätsalon kehittämiseen ja rakentamiseen. Teollisuuslaitoksen perustaminen edellytti myös jokapäiväiseen elämään kuuluvien perusvalmiuksien luomista ja siksi sahan, vaneritehtaan, korjauspajan, valimon, puusepäntehtaan ja tiilitehtaan lisäksi Parviaiset perustivat

---

¹⁰⁵ Petrisalo 2001, 26.

¹⁰⁶ Säynätsalon historiaan voi tutustua tarkemmin Matti Rautjoen vuonna 1994 toimittaman *Päivät seutuilla Päijänteen* -teoksen sivuilla. Teoksen eri artikkelit tarjoavat sekä temaattisesti että ajallisesti laajan kuvan paikkakunnan historiasta.

¹⁰⁷ Säynätsalolaisuudesta voi lukea lisää esimerkiksi Matti Rautjoen vuonna 1984 toimittamasta *Saarelaiset muistelevat* -teoksesta tai professori Erkki Peurasen kirjoittamasta artikkelista *Säynätsalolaisia maailmassa ja maailmalla* teoksessa *Päivät seutuilla Päijänteen*.

Säynätsaloon mm. kaupan, kansankeittiön, kansakoulun, vanhainkodin, lastentarhan ja kirkon. Lisäksi tehdas osallistui esimerkiksi lääkärin ja sairaanhoitajan palkkaukseen. Näin saatiin työntekijöitä tulemaan yhtiön palvelukseen ja asumaan pysyvästi saarelle.¹⁰⁸

Tää Säynätsalohan oli silloin aika edistyksellinen paikka juuri näitten Parviaisten ansiosta. Verrattuna esimerkiksi Muurameen, joka nyt on kyllä erittäin hyvässä mallissa, niin Muurame oli ihan takapajula Säynätsaloon nähden. Täällä oli asuntoja ihmisille yhtiö tehny ja täällä oli vanhainkoti, jossa oli lääkärin vastaanotto ja koulu oli rakennettu ja kirkko. (KSMA-JYEL 02/433:21.)

Kaikki ihmiset tunsu vähän niin kuin kodikseen tämän. Vaikka ei elintaso nyt niin mahdava ollu, mutta jokaisella oli kuitenkin koti ja asunto ja ennen yhtiön aikaa yhtiö puuttui aika lailla semmosiin sosiaaliinkin asioihin. Jos jollain meni oikein huonosti, niin kyllä yhtiö sitten aina tuli. Minäkin, kun olin tehtaalla vastaavana, niin usein sattui, että tehtaalla työhönottaja soitti ja sanoi, että nyt pitäis ottaa semmonen mies taas töihin, että johtaja sanoi, että kyllä meidän pitää sille jotain järjestää. (KSMA-JYEL 02/433:21.)

Säynätsalo rakennuksineen ja palveluineen rakentui siten Parviaisten teollisuuslaitoksen ympärille. Saman tyyppisiä teollisuuspaikkakuntia Suomessa ja Pohjoismaissa on useita. Näille kaikille teollisuustaajamille on tyypillistä se, että ne ovat syntyneet ja eläneet yhden suuren teollisuuslaitoksen varassa. Ne ovat asukasmäärältään pienehköjä, elinkeinorakenteeltaan yksipuolisia ja niiden asuin- ympäristö on luonteeltaan maaseudun ja kaupungin välimaastoa kasvukeskusten lähituntumassa.¹⁰⁹

Saaren asuttaminen eteni samassa tahdissa puuteollisuuden kasvun myötä. Säynätsaloon muutettiin yhtiön tarjoamien työpaikkojen perässä ja sieltä muutettiin pois työn loppumisen vuoksi. Suurin osa Säynätsaloon muuttaneista tuli Keski-Suomen alueelta, varsinkin Jyväskylästä ja Muuramesta. Näkyvän muutoksen Säynätsalon asukas pohjaan aiheutti siirtoväen tulo Säynätsaloon. Vuoden 1949 loppuun mennessä Säynätsaloon oli muuttanut 359 siirtokarjalaista, joista monet jäivät pysyvästi saarelle asumaan.¹¹⁰

Vaikka Säynätsalo on sillä tavalla hyvin erikoinen paikka, että siellä ei oikeestaan ole kenenkään juuria sillä tavalla, koska siellä ei omisteta maata, ei ole sukutiloja. Sinne on muutettu muualta, jokaisen vähintään isovanhemmat on jostakin Uraisilta tai mikä mistäkin päin Suomea. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

¹⁰⁸ Rautjoki 1994b, 33; Havila 1994, 188; Parkkonen 1994, 376.

¹⁰⁹ Valpola 1998, 71.

¹¹⁰ Sinkkonen 1994, 48-49, 51.

Tännehän [Säynätsaloon] on kuitenkin loppujen lopuksi asujaimisto tullu muualta. Pohjanmaa varsinkin on se suunta, mistä tänne on tullu sakkia. Ihan tehtaitten ja sen työn perässä. Tietysti ympäri Keski-Suomeakin, mutta se on hyvin kirjavaa, kun täällä ei sitä alkuperäisväestöä vielä 100 vuotta sitten edes ollu. (KSMA-JYEL 02/433: 18.)

Säynätsalon liikenteellisesti eristeinen asema vaikeutti pitkään asukkaiden liikkumista saarilta mantereelle. Sulanveden aikaan toiminut laivaliikenne mantereelle aiheutti usein pitkiä odotuksia ja siksi kaupungissa käymiseen piti varata runsaasti aikaa. Aina eivät kaikki halukkaat edes mahtuneet laivaan. Talvisin säynätsalolaiset saattoivat saada hevoskyydin kaupunkiin, jos olivat tilanneet matkan etukäteen, muutoin kuljettiin potkukelkoilla. Linja-autoliikenne Säynätsalon ja Jyväskylän välillä alkoi jo ennen lossin valmistumista 1920-luvun puolessa välissä, kun liikennöitsijä Mäkinen ryhtyi ajamaan Säynätsaloon talvisin jäätä pitkin. Syksyllä ja keväällä rospuuttokelien aikaan kaupunkimatkoja pyrittiin välttämään. Samoin oli laita saarten välisen liikenteen. Kesäisin kuljettiin soutuveneellä, mikä kuului lähes jokaisen säynätsalolaisen talouden varusteisiin, ja talvella matkat taittuivat jalan tai kolkalla.¹¹¹

Tämä on ollut vissillä tapaa sisäänlämpiävä pussinperä. Voi sanoa, että aiksemmat ulkoiset puittet, kun vaan tuli vesitie tänne, niin voi kuvitellakin, että siinä oli vissiä katkoja, oltiin ihan itekseen hetken aikaa keväällä ja syksyllä, jolloin kelirikkoajat ja muutonkin. (KSMA-JYEL 02/433:1.)

Siellä [Muuratsalossa] sitten asuttiin, oltiin vesien takana, veneellä kuljettiin ja talvella jäitä pitkin - ja heikkojakin jäitä pitkin, minä putosin kaksi kertaa. Kyllä se kiskominen Pohjatulessa, minäkin olin laiha, mutta kiskoin itseni Säynätsaloon. Kirjastossa käytiin eniten ja sitten Juurikassa käytiin. Myöhemmin tuli elokuvateatteri - ne oli kaikki täällä [Säynätsalon pääsaarella]. (KSMA-JYEL 02/433:27.)

Päätös Keski-Suomen keuhkotautiparantolan rakentamisesta Kinkomaalle vauhditti suunnitelmaa Säynätsalon liikenteellisten olosuhteiden parantamista. Vuonna 1930 saatiin lossiyhteys Säynätsalon saaren ja Kinkomaan välille. Samalla valmistui tie Säynätsalon kirkolta Jyväskylä-Muurame -tielle. Lossi toimi yhdyslinkkinä Säynätsalon ja mantereen välillä sotien jälkeiseen aikaan asti, sillä vuonna 1942 aloitettu pengertien rakentaminen saatiin päätökseen 1947. Sotien jälkeen myös saarten välinen liikenne helpottui, kun 1945 valmistui silta Juurikkasaaren, vuon-

---

¹¹¹ Jokinen 1994, 113-115.

na 1948 Lemmensilta Muuratsalon ja Lehtisaaren välille ja lopulta vuonna 1957 Louhunsalmen silta Säynätsalon ja Muuratsalon välille.¹¹²

Hallinnollisesti Säynätsalo kuului ensin Vanhan Korpilahden kuntaan ja sitten Korpilahdesta vuonna 1920 erotettuun Muuramen kuntaan. Veroerimielisyyksien vuoksi Walter Parviainen ryhtyi ajamaan Säynätsalon itsenäistämistä omaksi kunnakseen. Muuramen kunta tosin yritti mahdollisuuksien mukaan estää Säynätsalon itsenäistymishankkeita, koska 860 asukkaan ja sitä kautta heidän verotulojensa menettäminen olisi aiheuttanut Muuramelle taloudellisia vaikeuksia. Saarivaltakunta sai kuitenkin itsenäisyytensä vuonna 1924. Samana vuonna Säynätsaloon perustettiin myös oma itsenäinen seurakunta.¹¹³

Kuvaava esimerkki tehtaan voimasta 20-luvulla oli se, kun tämä oli jo oma seurakunta, niin kirkkoneuvosto pyysi tehtaan johtoa ilmoittamaan, kun on tehtaalla on suunnitella rakentaa tänne kirkko, että he saisivat suunnitelmasta päätöksen, että he voisivat sitten kirkkoylihallitukselta anoa, että siitä tulis seurakunnan kirkko. Että tehdas meinas rakentaa kirkon noin vaan. Tulkoon seurakunta siihen, jos tykkää. Se olis ollut tehtaan kirkko eikä seurakunnan kirkko. Se kuvaa nyt vähäsen sitä. Seurakunta on sen saanut lahjana. (KSMA-JYEL 02/433:27.)

Vaikka kunta oli itsenäistynyt ja saanut oman kunnallisen hallintojärjestelmänsä, Parviaisten ja sitä kautta yhtiön ote Säynätsalon kunnan asioihin oli edelleen tiukka - omistihan se kunnan kaikki maa-alueet. Alkuaikoina kunnallishallintoa pidettiin lähes Parviaisten tehtaan sivukonttorina ja heti ensimmäisenä toimivuotenaan valtuusto päätti antaa kaikista pöytäkirjoistaan kopion tehtaalle. Toisaalta kuntalaiset pitivät itsestään selvänä sitä, että tehdas osallistui kunnallisten tehtävien ja menojen hoitamiseen.¹¹⁴ Muisto Rajala kertoo Matti Rautjoen toimittamassa *Saarelaiset muistelevat* -teoksessa, että "Kovin paljon ei silloisella sosialidemokratistisella valtuustoryhmällä ollut sanomista, vaikka paikkaluku oli melkoinen. Aika oli Parviaisten aikaa. Parviaisen yhtiötä edusti valtuustossa kookas ja käskevän näköinen mies, insinööri Hakala, vaaleilla valittu hänkin. Ei hän mikään paha mies ollut, sanoissaan pysyvä, mutta kyllä hän varsin pitkälle saneli päätökset tärkeissä asioissa. Lähes kaikki kunnan alueella oli yhtiön aikaansaamaa, vanhainkotiä ja kirkkoa myöten. Yhtiön toimin pidettiin veroäyrikin alhaisena."¹¹⁵

¹¹² Jokinen 1994, 118-120.

¹¹³ Rautjoki 1994a, 12-13; Sinkkonen 1994, 40.

¹¹⁴ Havila 1994, 187-188.

¹¹⁵ Rajala 1991, 101.

Parviaiset säätelivät tiukasti myös omistamansa saarivaltakunnan rakentamista ja asuttamista eivätkä sallineet minkäänlaista yksityistä rakentamista. Saarelta saivat asunnon vain tehtaan palveluksessa olevat ja heidän perheensä. Jos tehtaan työntekijä erotettiin, hän menetti samalla myös asuntonsa ja siksi oli muutettava pois Säynätsalosta. Yhtiön taholta säädeltiin myös saarelle muuttavien asukkaiden "kansalaisyhteisöä" - ei-toivottu aines pyrittiin karsimaan.¹¹⁶

Mutta koska se saari pyöri tehtaan ympärillä niin siellä valikoitiin hyvin tarkkaan ketä otettiin tehtaalle töihin. Siinä laivarannassa oli aina tehtaan edustajia ja tehtaalla oli oma poliisi, joita nimitettiin tikkupoliisiksi, koska pääasiallinen tehtävänsä oli se, ettei työmiehet kantaneet tehtaalta kotiin mitään, eli liikaa tavaraa, no esimerkiksi polttopuita takin alla tai jotain muuta semmosta. Mut tämän lisäksi he vielä sitten tarkkailivat kyllä miten ihmiset käyttäytyivät. Ja kerrotaanpa jopa sillä tavalla, että Säynätsalon laivarantaa pitimmälle ei päässeet semmoiset matkustajat joita ei sinne haluttu. Omanlainen mustalainen saatto saada siellä turpiinsa ja sitten hänet nostettiin laivaan takasin. Säynätsalo säily puhtaana. (KSMA-JYEL 02/433:7.)

Parviaisten aika Säynätsalossa päättyi vuonna 1936. Jo 1920-luvun lopulla Hanna Parviaisen johtaman Joh. Parviaisen Tehtaat Oy:n kannattavuus alkoi heiketä ja talousvaikeuksien myötä yhtiö joutui ensin luotonantajiansa valvonnan alaisuuteen ja muutamia vuosia myöhemmin Suomen Pankki ja Kansallis-Osake-Pankki lunastivat yhtiön osakkeet kokoaan itselleen.¹¹⁷

Parviaiset olivat hallinneet saarivaltakuntaansa miltei 40 vuotta. Seuraavia 10 vuotta säynätsalolaiset kutsuvat pankkien ajaksi, sillä omistajapankkien edustajat ryhtyivät hallinnoimaan yhtiötä. Uusi toimitusjohtaja Hilmer Brommels aloitti tehdasrakennusten ja koneiden uudistus- ja kunnostustyöt ja sitä kautta saatiin tuotanto uuteen kasvuun. Samalla tuotantoa monipuolistettiin kahden uuden tuotantolaitoksen - puutalotehtaan ja kuitulevytehtaan - perustamisella. Pankkien ajan viimeisenä vuotena 1946 yhtiön palveluksessa oli 1600 työntekijää.¹¹⁸

---

¹¹⁶ Sinkkonen 1994, 51; Havila 1994, 188.

¹¹⁷ Rautjoki 1994b, 36; Vuorenperä 1994, 88.

¹¹⁸ Vuorenperä 1994, 88, 93.

Ensolaisina

Kaikki kunnan päättäjät oli joko entisiä ensolaisia tai oli sitten töissä Ensossa ja siirty sitten kunnan hommiin. (KSMA-JYEL 02/433:14.)

Sotavuosien jälkeen vuonna 1946 Enso-Gutzeit Oy osti Johan Parviaisen Tehtaiden koko osakekannan Suomen Pankilta. Uuden omistajan myötä yhtiön laitoksia uudistettiin, tuottavuus parani ja sitä kautta Säynätsalon ilme teollisuusyhdyskuntana vahvistui entisestään. Enso oli aluksi Parviaisten tapaan hallitseva maanomistaja Säynätsalossa. Sekin myi tonttejaan pääasiassa vain yhtiön työntekijöille - tosin varsin edulliseen hintaan, jotta hyvät työntekijät pysyisivät paikkakunnalla ja siten yhtiön palveluksessa.

Yhtiö, joka täällä omisti kaiken maa-alueen - Enso-Gutzeit Oy - niin he aika tavalla varjelivat sitä, että ei myydä kuin yhtiössä työssä oleville tonttimaita. Säynätsalo oli jonkunmoinen umpio kyllä siihen aikaan. Tämä oli yhden työnantajan paikkakunta. Enso-Gutzeit työllisti, antoi aika tavalla kaikkea, mitä ihmiset tarvitsivat täällä. Kunta oli enempi sitten, pikkasen toissijaisessa roolissa, sanoisinko näin. (KSMA-JYEL 02/433: 1.)

Vähitellen yhtiön kiinnostus kunnan asioihin väheni. Aikaisemmin Parviaiset olivat huolehtineet Säynätsalosta kuin omastaan, mutta Helsingissä oleva Enso-Gutzeitin ylin johto halusi rajoittaa yhtiön panosta sellaiseen kunnalliseen tai yhteiskunnalliseen toimintaan, mikä ei suoranaisesti liittynyt teollisuuden edistämiseen.¹¹⁹ Tästä konkreettisenä esimerkkinä vuonna 1974 toteutui Säynätsalossa suuri maakauppa, jossa yhtiö myi kunnalle Muuratsalosta 50 omakotitalon tonttialueen. Nyt myös muut kuin ensolaiset saattoivat ostaa kunnalta rakennusmaata. Vuonna 1982 yhtiö myi kunnalle koko työväenasuntokantansa. Kunta saneerasi asunnot ja ryhtyi huolehtimaan niiden vuokraamisesta. Tämä merkitsi sitä, että Säynätsaloon alkoi muuttaa esimerkiksi Muuramessa ja Jyväskylässä työssä käyviä asukkaita - kunnan asukkaiden ammatillinen profiili monipuolistui.

Periaatteessa sovittiin, että siitä lähtien kunta hoitaa maapolitiikkaa ulospäin. Sillon käynnistyi omakotitonttien myynti kunnan toimesta ja kaikki näin. Kyllä silloin tuli aika tavalla muutakin liikehdintää. Ihmiset, jotka ostivat tontteja olivat kaikki muualla töissä kuin tuolla aidan sisäpuolella. Sanottiin aina, että ne on aidan sisäpuolella, kun ne on tehtaalla töissä. (KSMA-JYEL 02/433:1.)

---

¹¹⁹ Havila 1994, 189.

Myös teollisuuden puolella Enso oli joutunut rationalisoimaan ja sopeutumaan markkinavoimien vaatimuksiin, sillä vuonna 1975 oli lopetettu Säynätsalon kuitulevytehdas ja 1983 lakkautettiin sahan toiminta.¹²⁰

Mutta ihmiset rupes vähitellen ymmärtään sen, että tää tehdas voi todella vaikka loppua kokonaan ja mitäs sitten tehdään. - - Nää oli mun mielestä semmosia asioita, jotka pisti ihmiset takuulla miettimään, että tää ikuinen hyvä ei jatku. (KSMA-JYEL 02/433:14.)

Kunnan olikin otettava aikaisempaa suurempi rooli paikkakunnan elinkeinoelämän kehittäjänä ja ylläpitäjänä. Enää ei haluttu elää vain yhden teollisuuslaitoksen varassa, vaan haluttiin luoda edellytyksiä uusien yritysten kotiutumiseksi Säynätsaloon. Tätä päämäärää varten kunta päätti kunnostaa tyhjilleen jääneen kuitulevytehtaan tilat Teollisuustaloksi, josta pienemmät yritykset saattoivat vuokrata itselleen toimitiloja.

Täällähän vaiheittain eri teollisuuden aloja ajettiin alas, saha, kuitu, ne olivat täällä vahvoja aikasemmin, niin ne vaan yks kas loppuivat. Sillon sitten vastapainoksi kunta kehitteli tän teollisuustalorakennuksen. - - Sillon kunnan päättäjissä heräs tämmönen, ei voi näin tapahtua. Toki sillon sitten saatiin säästymään tuo kuitulevytehtaaksi 40-luvulla rakennettu kiinteistö ja sille saatiin käyttöä. Siinä oli parhaimmillaan 22 eri yrittäjää. Koettiin tämmönen vastapainoksi yhdelle suurelle. Että voi olla jotain pientäkin suuren rinnalla. (KSMA-JYEL 02/433:1.)

Kunnan elinkeinopoliittisista ponnisteluista huolimatta monet teollisuustalon yrityksistä jäivät lyhytaikaisiksi ja 1980-luvun lopulla Enso-Gutzeit Oy ja Taloteollisuus Oy olivat edelleen ylivoimaisesti suurimmat teolliset työnantajat paikkakunnalla.¹²¹

Yleinen taloudellinen lama 1990-luvun alussa koetteli myös Säynätsalon kunnan taloutta ja epävarmuutta tulevaisuuden suhteen lisäsi vaneritehtaan siirtyminen Enso-Gutzeit Oy:n omistuksesta UPM Kymmene -konserniin kuuluvalla Schau- man Wood Oy:lle vuoden 1990 alkupuolella. Säynätsalolaiset yrittivät arvailla uuden omistajan tulevaisuuden toimenpiteitä, halutaanko toimintaa jatkaa edelleen paikkakunnalla vai lopettaako Schau- man Wood teollisen toimintansa Säynätsalossa. Säynätsalon vaneritehtaan alasajo olisi merkinnyt suuria lisäongelmia 3500 asukkaan muodostaman kunnan talouteen, sillä Säynätsalon verotuloista noin 40

---

¹²⁰ Vuorenpää 1994, 93, 97.

¹²¹ Vuorenpää 1994, 98.

prosenttia kertyi tehtaan kautta. Vaneritehtaan arvioitiin liittyvän tavalla tai toisella jopa tuhannen säynätsalolaisen päivittäiseen elämään.¹²²

Tuota kyllähän se niinku ainakin minun lähtökohista ja muidenkin lähtökohista oli - itekin tuolla teollisuudessa Säynätsalossa olin 17 vuotta töissä, niin se justiin, kun alko hirvittää se kyyti. Se oli aika kylmää siinä vaiheessa, kun Enso luopu näistä kaikista. Jos ajattelee niinku Säynätsalossa, että mistä se meidän tulo tulee ja niinku verotulot ja ihmisten työpaikat, niin kyllähän ne tuolta portin sisältä tuli. Eli eihän täällä oikeestaan kovin paljoo ollu muuta. (KSMA-JYEL 02/433:3.)

Parviaisen tehtaot ja Enso olivat viitoittaneet Säynätsalon kehitystarinaa ensin tehdasyhdyskunnaksi ja sitten itsenäiseksi kunnaksi. Elämä Säynätsalossa oli kietoutunut monella tasolla tehtaan ympärille ja siksi on varsin luonnollista, että säynätsalolaisuuden tai tuttavallisemmin säykkiläisyyden rakennusaineet ovat myös tehdaslähtöisiä.

Säykkiläisyyden siemeniä

Kyllä se [säynätsalolaisuus] muodostuu hyvin paljon, nyt mä en enää tiedä, mutta kyllä se muodostuu siitä tehtaasta. Kun ajattelen, mitä säynätsalolaisuus oli, niin kyllä se kaikki oli tehtaan ympärillä niin täydellisesti. (KSMA-JYEL 02/433:15.)

Säynätsalon teollisuuslähtöinen ja teollisuuden ympärille rakentunut historia on antanut oman voimakkaan värityksensä saarivaltakunnan olemukseen ja sen asukkaiden elämäntapaan. Erkki Peuranen kirjoittaa *Päivät seutuvilla Päijänteen* -teoksen artikkelissaan, että "Säynätsaloo ei ole ollut tehtaiden ulkopuolella eikä elämää Säynätsalossa ilman niitä"¹²³. Joh. Parviaisen Tehtaot ja Enso-Gutzeit tarjosivat saarten asukkaille toimeentulon ja tarvittavien palveluiden lisäksi myös eräänlaisen kiintopisteen - ne toimivat monin tavoin yhteisöllisyyden rakentajina ja sitä kautta edesauttoivat asukkaiden kiinnittymistä asuinsijoilleen. Tehtaan porttien sisäpuolella sai alkunsa esimerkiksi edelleen ilmestyvä Säynätsalon paikallislehti, jonka näytenumero julkaistiin vuonna 1927 nimellä *Säynätsalo. Paikallinen ilmoituslehti*. Lehteä toimitti usean vuosikymmenen ajan Parviaisen toimihenkilökerho.¹²⁴

¹²² Keski-suomalainen 12.8.1990: *Jyväskylä pysyy penseinä Säynätsalon tehdasmurheille. Keljonlahden vaneritehtaan kaavasta neljä muistutusta.*

¹²³ Peuranen 1994, 468.

¹²⁴ Tiainen 1994, 365-370.

Lehteähän julkaistiin silloin yhtiön siipien suojassa, eihän se muuten olis voinu elää mitenkään. Yhtiö antoi toimituspaikat, yhtiön puhelimia sai käyttää ja niin edelleen. - - Kyllä sillä Säynätsalossa oli minun ymmärtääkseni erittäin suuri merkitys, koska siinä kerättiin paikalliset tiedot ja mitä ihmisillä oli ilmoittamista ja kunnalla ja yhtiöllä, ne oli kaikki siinä. Kyllä se jonkunmoinen yhdysside oli. - - Kaikenlaista ristiriitaa oli silloinkin, mutta siitä huolimatta nämä äärimmäisenkin laidan ihmiset halus, että lehti pitää olla. Ei ne koskaan lehteä vastaan ollu, vaikka sitä yhtiön tuella toimitettiin. (KSMA-JYEL 02/433:21.)

Samoin tehtaan suojissa otettiin ensimmäiset askeleet kohti säynätsalolaista yhdistystoimintaa, joka alkoi vain kymmenisen vuotta siitä, kun ensimmäiset asukkaat 1800-luvun lopulla muuttivat saarelle. Tuolloin tehdastyöläisten keskuudessa virisi lukurengastoimintaa ja sitä seurasi varsinainen työväenyhdistystoiminta alaosastoineen ja ammattiosastoineen. Vähitellen 1920-luvulla aloitettiin myös urheilu-, musiikki- ja nuorisotoiminta ja sitä kautta yhdistystoiminta laajeni erilaisten kansalais- ja harrastusjärjestöjen kirjoksi.¹²⁵

Ja kyllähän se Säynätsalosta kertoo, että esimerkiksi Säynätsalon Rientoon, siihen taitaa kuulua melkein puolet täällä asuvista. Ja sitten työväenopisto ja nämä kaikki harraste-toiminat, mitä täällä on, niin ihmiset on mukana siinä. (KSMA-JYEL 02/433:3.)

Mutta sittennii tota toinen on minusta se, että tämä on ollut hyvin siis semmonen vilkas toimintapitäjä. Onhan aikasemmin muutkin, mutta täällä on erikoisen vilkasta ollu kaikki järjestötoiminta. Ammattiyhdistystoiminta ja poliittinen järjestötoiminta ja urheiluseuratoiminta. Kaikki, että jos ihminen on sillä tavalla suuntautunut, että on näistä asioista kiinnostunut niin täällä on ollut, mutta melkein täytyy sanoa, että ON OLLUT. Koska nyt lähinnä toimii näistä järjestöistä, lähinnä Riento, joka on kyllä aktiivinen, pallopeleissä nimenomaan. (KSMA-JYEL 02/433:36.)

Esimerkiksi työväenopisto siellä on semmonen, joka on yks niitä hengenluojia. - - Siellä on kovasti, siellä on esimerkiksi videokerho, joka on sitä tallettanut sitä kulttuurista ja ympäristöä, että se työväenopisto on yks vahvimpia hengenluojia. (KSMA-JYEL 02/433:34.)

Yhtiön ylläpitämien vahvojen puitteiden¹²⁶ ansiosta Säynätsalosta kehittyi sekä omien asukkaiden että ulkopuolisten näkökulmasta suljettu ja sisäänpäinkääntynyt paikkakunta, joka eli ja työskenteli omilla saarillaan. Miltei jokainen asukas oli tavalla tai toisella sidoksissa yhtiöön joko oman työnsä tai perheensä kautta. Saarella ei ollut juurikaan toimeentulomahdollisuuksia yhtiön ulkopuolella.

---

¹²⁵ Kukkamo 1994, 312, 333.

¹²⁶ "Täällä oli kova kuri, kun minäkin menin tehtaalle töihin, siellä oli sahalla tuomioistuin. Jos sanottiin, että mies piti pahoin vaimoan, niin joutui aika kovaan kuritukseen. Jos täällä kylällä esiintyi henkilö juovuksissa, se oli auttamattomasti lähtö saarelta." (KSMA-JYEL 02/433: 27.)

Esimerkiksi ne nuoret, jotka eivät halunneet tai päässeet tehtaan palvelukseen, joutuivat muuttamaan pois.¹²⁷

Paikkakunnan saarellinen muoto ja suhteellisen pieni asukasmäärä ovat myös tekijöitä, jotka osaltaan selittävät sulkeutuneisuutta. Niin kuin yleensä pienillä paikkakunnilla, myös Säynätsalossa kaikki tunsivat toisensa ja uudet asukkaat olivat pitkään paikkakuntalaisten silmätikkuina. Säynätsalolaisuuteen sisälle pääseminen saattoi kestää useita vuosia.

Kyllä tämä semmonen Payton Place oli. Niinhän yks mies sano, oli tullut Säynätsaloon -45 ja hän puhu 90-luvulla, vaikka Säynätsalossa oli aika kauan ollu, että "en minä säynätsalolainen ole, ei minua säynätsalolaiseks lasketa, koska säynätsalolaisia on ainoastaan ne, jotka on täällä ennen sotia syntynyt".(KSMA-JYEL 02/433:28.)

Sehän kestää joka paikkakunnalla. Eihän siihen yhteisöön niin vaan tulla. Mutta kyllä mulla se kokemus on, että verrattuna johonkin hämäläiseen, satakuntalaiseen tai pohjalaiseen ilmapiiriin, niin kyllä tää on paljon suvaitsevaisempi johtuen siitä, että täällä on vaikka mistä tulleita, Karjalasta ja - - ympäri Keski-Suomee ja Pohjanmaalta. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

Säynätsalo rajautui sekä maantieteellisesti että mentaalisesti muusta ympäristöstään, mutta saarivaltakunnan sisälläkin oli voimakkaita raja-aitoja, jotka määrittivät monia säynätsalolaisten jokapäiväiseen elämään liittyviä toimintoja asuinpaikan valinnasta yhdistys- ja harrastustoimintaan¹²⁸. Toisaalta paikkakunta jakautui asukkaiden yhteiskunnallisen tai paremminkin ammatillisen aseman mukaan siten, että yhtiön hallintohenkilökunta erottui selvästi tehtaiden työläisistä. Toisaalta Säynätsalon punaisen värin kyllästävä poliittinen kenttä oli kahden työväenpuolueen, vasemmiston ja sosialidemokraattien, usein kiihkeäksikin muodostunut taistelutanner.

Tää säynätsalolaisten joukko, se jakaantu kyllä hyvin selvästi. Eli ensiks oli tämmönen luokkajako, eli tehtaan korkeammissa viroissa olevat niin sanotut herrat asuivat jopa eri puolella saarta, ja tämän lisäksi tämä Suomen punaisin kunta, siellä oli työväenpuolueilla, sosiaalidemokraateilla ja kommunisteilla aina enemmistö kaikissa kunnallisissa luottamuselimissä. - - Ja erot näitten ryhmien välillä olivat aika, aika ankarat, siitä huolimatta et ne oli työväenpuolueita, niin kyllä aika kieroont kateltiin toinen toisiamme. (KSMA-JYEL 02/433:7.)

---

¹²⁷ Peuranen 1994, 468-473.

¹²⁸ Peuranen 1994, 470.

Tuonne tehtaalle, kun menin töihin, niin ensimmäisenä selvitettiin se poliittinen puoluekanta, että kumpaanko leiriin kuuluu. Ja kun sen ilmoitti, niin se vaikutti sitten aika paljon siinä työyhteisössä. (KSMA-JYEL 02/433:3.)

Oikeestaan mä enemmän rupesin olemaan säynätsalolaisten kanssa vasta ihan aikuisiällä. En missään suljetussa ympäristössä ollu, mutta opettajapariskunnan poika ja tätini oli myöskin opettaja ja hänen miehensä on opettaja, niin se oli semmoinen virkamiespiiri, minkä lapset tietysti pyöri keskenään. Semmosta kontaktia ei oikeestaan ollu säynätsalolaiseen elämään. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

Kolmantena säynätsalolaisia jakavana tai erottelevana asiana voidaan pitää asutuksen sijoittumista kolmelle saarelle. Säynätsalon pääsaari, Lehtisaari ja Muuratsalo muodostivat kukin oman yhteisönsä. Saarten erillisyyteen oli pitkään varsin luonnollinen selitys: saarten välissä ei ollut siltoja ja siksi kulkeminen saarelta toiselle oli vaivalloista. Mielenkiintoista on kuitenkin huomata se, miten saaret ovat edelleen säilyttäneet kukin oman yksilöllisyytensä, vaikka saaria yhdistävät sillat rakennettiin jo vuosia sitten.

Mulla oli semmoinen unelma, mun on pakko sanoo, että näiden kolmen saaren välille tulisi ns. saarten välinen yhteistyö, mutta se ei ole toteutunut. Nää saaret on ihan profiloitunut omiks kokonaisuuksiks. Mä olisin toivonut esim. kaikkien koulun yhteistä vanhempainryhmää, mutta ei ole toteutunut. Että siinä on kanssa. Jotain näissä saarissa on, että ne elää omaa elämäänsä. Me ollaan muuratsalolaisia, me ollaan lehtisaarelaisia, me ollaan säynätsalolaisia. Se on se, mitä en ole saanut selville. Saarten välinen eroavuus on täällä valtava. Jokainen on ylpeä siitä omasta saarestaan. Määkin oon ylpee pääsaaresta. Kyllä se on jännä. (KSMA-JYEL 02/433:30.)

Mutta se omaleimasuus kuitenkin tietyllä tavalla on, että me täällä Säykissä ja tietyllälaila voi kuvitella, että noi sillat on tehty yhdistämään saaria toisiinsa ja tätä saarta mantereeseen, mutta kyllä ne tietyllälaila myöskin erottaa, että me ollaan täällä niin kuin omilla saarillamme. En mä sitä oikeastaan muuten osaa selittää. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

Saarelaisten elämään vaikuttavista sisäisistä rajoista ja poliittisista ristiriidoista huolimatta kaikilla oli kuitenkin yhteinen päämäärä, oman paikkakunnan menestyminen ja kehittyminen. Vanhemman polven säynätsalolaiset puhuvat säynätsalolaisesta yhteishengestä, joka leimasi asukkaiden suhtautumistapaa sekä toisiaan että asuinpaikkaansa kohtaan.

Se oli semmosta, että kyllä ne yhtä köyhtä veti, vaikka oli kovinkin erilaisia poliittisia mielipiteitä, niin kyllä ne aika lailla paikkakuntaa ylläpiti niin kunnassa kuin kaikissa. - - Kyllä sillon säynätsalolaisuus oli sitä, että täällä asutaan ja tämän paikan pitää menestyä. (KSMA-JYEL 02/433:21.)

Kyllähän siinä vanhassa Säynätsalossa oli se hyvä puoli, että täällä niin kuin tuota sanotaan, että täällä ihmiset huolehti enemmän toisistaan. Tiesihän ne tietysti toistensa kaikki

asiatkin, mutta kyllä siinä oli enemmän semmosta yhteisöllistä vastuuta. (KSMA-JYEL 02/433:3.)

Ennen tunnettiin kaikki ja niiden perhetaustat. Kaikki naimisiin menemiset, kihloihin menemiset, seurustelevat ja kuolleet. Jollain tavalla semmonen oma perhe, mutta sata-kertaisesti laajemmassa merkityksessä. (KSMA-JYEL 02/433:27.)

Eräänä selitysmallina voimakkaalle yhteishengelle voidaan pitää saarten melko myöhäistä asuttamista verrattuna yleiseen suomalaiseen asutushistoriaan. Säynätsalolaisten yhteinen historia oli lyhyt, joten yhteisöllisyyttä haluttiin ehkä rakentaa voimakkaasti tässä ja nyt.

Tehdas ja teollisuusyhdyskunnan elämäntapa säilyttivät paikkansa hallitsevana Säynätsalon ja säynätsalolaisuuden symboleina aina 1980-luvun alkupuolelle asti. Uuden avoimemman tonttipolitiikan ansiosta Säynätsaloon muutti vähitellen uusia asukkaita, jotka eivät olleet millään tavoin sidoksissa yhtiöön vaan kävivät töissä Säynätsalon ulkopuolella. Heidän säynätsalolaisuutensa rakentuu luonnollisesti erilaiselle perustalle. Säynätsalon kaunis luonto, varsinkin saaria ympäröivä Päijänne ovat sellaisia asioita, joista uudet säynätsalolaiset ja nuoremmat säynätsalolaiset ovat kiinnostuneita ja jotka kiinnittivät heitä paikkakunnalle.

Minun kotiseutuuni kuuluu metsiä, Lehtisaaren koulu, jossa on kiva opiskella, omakotitaloja, rivitaloja, kerrostaloja, mukavia ihmisiä, pururata, koulun kenttä, Päijänne, jossa voi uida, Kuntotalo, yläaste, päiväkotit, jossa olin pienenä, oma koti ja naapurit. Minun mielestäni kotiseutuni on hyvin mukava, viihtyisä. Talvella se on tosi kaunis, keväällä haalea ja vähän viileä, kesällä on lämmintä ja vihreätä, syksyllä on ruskeaa oranssia ja märkää. (Tyttö, 4. luokka.)

Mulla on joka aamu, kun menee pengersillalla ja näkee sen upeen maiseman sinne Päijännteelle, että voi että, kun sais jäädä tänne. Ja sitten, kun pääsen jonnekin Keljonkankaalle, niin rupee helpottamaan, että kohta kotona. Se jo se maisema on hirveen tärkeä siinä, se irrottaa hyvin työympyröistä. (KSMA-JYEL 02/433:34.)

Samaan aikaan vanhemman polven säynätsalolaiset kokivat, että paikkakunnan "avautuminen" merkitsi todellisen säynätsalolaisuuden katoamista. Säynätsalolainen yhteishenki ja toisista ihmisistä huolehtimisen kulttuuri hävisivät. Paitsi uudet asukkaat, myös yhtiön vetäytyminen Säynätsalon yhteiskunnallisesta elämästä nähtiin yhdeksi merkittäväksi perinteisen säynätsalolaisuuden murentajaksi.

Mutta nyt sitä ei ole, tänne on tullu niin paljon ihmisiä muualta, joilla ei ole tommosta sidettä, se on heille yhdentekevää, se on heille vaan, kun on mukava asuinpaikka järvien keskellä.- - Kulkiessani huomasin, että se ei heille muodostukaan koskaan, tottakai, se

on inhimillistä verrattuna meihin, jotka oomme täällä asuneet. - - Kyllä meillä vanhemmilla se vielä jollain tavalla on. - - Näin on, että säynätsalolaisuutta ei tässä mielessä ole kuin rippeitä jäljellä. Ehkä voimakkaasti sanottu, mutta kyllä se näin on. (KSMA-JYEL 02/433:21.)

Todellisuudessa säynätsalolaisuus ei kuitenkaan ollut katoamassa vaan se oli vain muuttamassa muotoaan. Uudet säynätsalolaiset ja nuoret säynätsalolaiset tunsivat itsensä yhtä lailla säynätsalolaisiksi kuin vanhemmatkin, vaikka perusteet saattoivat olla erilaiset.

XX: Niin ja sitten on vielä meillä justiin nuorilla ku, meillä oli hirveesti silloin kun mä asuin Säykissä niin aina oli kauheasti bileitä ku, kun ne muualta soitteli et mihis te lähete, no me mennään Mattiin, Mattiin, siis tonne Pikku-Mattiin. Niin ne ei oikein tajunnu. Hirveät sykkeet täällä, ku kaikki kaverit oli siellä, ku meitä oli joku viiskyttä tyyppiä silleen kaikki kaverit oli siellä. Siellä oli ihan hyvät bileet sit aina keskenään. TK-S: Ei tarvi sitä varten lähteä Jyväskylään.

XX: No ei, mutta silloin just tosiaan nuorempana se oli siistiä lähteä sinne, viikonloppuisin, mutta ei tai en määkään siellä kyllä hirveen montaa kertaa käynyt, että kyllä täällä on ollut aina ihan oma meininki.

TK-S: No eroaako sun mielestä säynätsalolaiset ja Jyväskyläläiset nuoret toisistaan?

XX: No eroo kyllä ihan selkeesti! Meillä on ainakin oma puhetapa täällä et silleen me ollaan aika silleen, kun me. Kaikki tuntee täällä silleen toiset, noi on jotenkin vähän silleen ylpeempiä nuo tuolla cityssä. Noi. (KSMA-JYEL 02/433:37.)

Ja tehtaiden perintö pilkistää myös myöhemmin Säynätsaloon muuttaneiden ajatuksissa, joskin selkeästi taka-alalla ja enemmänkin paikkakunnalla kerrottujen tarinoiden tai puheenparsien ylläpitämänä.

Se henki on muuttunut. Mutta kyllä se vielä on jossakin ja on tätä oman kunnan aikaan ja siihen tehtaan aikaan liittyvää. Urheiluseuroista lähtien on semmonen saarelaistausta, jota ei ehkä pystykään ite hahmottamaan koskaan. Kyllähän sitä ollaan olevinaan niin kauheesti säynätsalolaisia itekin. Se kaikissa harrastuksissa ja kaikissa semmosissa näkyy se säynätsalolaisuus. (KSMA-JYEL 02/433:34.)

Säynätsalon koululaisilta keräämässäni piirustus- ja kirjoitusaineistossa säynätsalolaisuuden symboleina tai paremminkin lasten ja nuorten kotiseutuun kuuluvina asioina kuvattiin kauniin luonnon ohella Säynätsalon siltoja, Lemmensiltaa ja Riippusiltaa sekä Säynätsalon kouluja. Lisäksi kotiseutukuvaan liitettiin erilaisia harrastus- ja kokoontumispaikkoja, kuten Kuntotalo, pururata, leikkipuistot ja uimarannat. Myös Säynätsalon kirjasto, Synätsalon sanomat, kirkko ja terveystakeskus saivat sijansa kotiseutukuvauksissa. Ja erityisesti perhe ja kaverit ovat tärkeä osa viihtyisää kotiseutua.

Kotiseutusana tarkoittaa minulle, että se on kotini. Että olen säynätsalolainen ja asun siellä. Ja kaverini asuu myös siellä. Ja, että siellä voin käydä vaikka uimassa. Kotiseutuuni kuuluu se että kesällä voi käydä uimassa rannalla. Talvella voi vaikka käydä Lehtisaaren puru radalla hiihtämässä. Kirjastossa voi käydä internetissä kun varaa ajan. Kotiseutuni on hyvin kaunis ja rauhallinen. On hyvät urheilumahdollisuudet ja uintimahdollisuudet. Kauppa on lähellä. (Poika, 5.luokka.)

Lasten ja nuorten kotiseutumielikuvien rakennusaineet liittyvätkin miltei poikkeuksetta heidän henkilökohtaisiin ja päivittäisiin toimintoihinsa. Piirustuksissa ja kirjoitelmissa kotiseutuun sisällytettiin ne asiat, joista heillä oli omakohtaisia kokemuksia. Sen sijaan vähemmän huomiota saivat niin sanotut viralliset tai kollektiiviset symbolit ja muistokohteet. Joissakin kirjoituksissa Alvar Aallon suunnittelema kunnantalo ja Aallon huvila toki mainittiin, mutta kokonaisuudessaan näyttää siltä, että lapset ja nuoret eivät kiinnitä niin paljon huomiota kollektiiviseen ja ehkä enemmänkin aikuisten kannattelemaan paikallisuuden symbolistoon.

Kohti kuntaliitosta

Kyllä se välillä tuntu, että mihinkähän tässä on lähtenyt oikeen mukaan. Kyllä se näin täytyy sanoa. Kyllä siinä vähän oli semmonen tunne. (KSMA-JYEL 02/433:3.)

Se oli erittäin tyylikäs prosessi, tämä koko prosessi oli erittäin tyylikäs. Vaikka oli kovia vastustajia, niin kaikki tapahtui aina tyylikkäästi, se on semmonen päällimmäinen kuva siitä. (KSMA-JYEL 02/433:12.)

Jokaisella kuntaliitosprosessilla on oma yksilöllinen tarinansa, vaikka liitoksessa onkin periaatteessa aina kysymys samasta toimenpiteestä - kahden tai useamman kunnallisen hallinto-organisaation yhdistämisestä. Lisäksi jokaiseen yksittäiseen kuntaliitosprosessiin liittyy useita tarinoita riippuen siitä, kenen näkökulmasta tarinaa kerrotaan tai millaisiin asioihin kiinnitetään huomiota.

Jyväskylän ja Säynätsalon kuntaliitoksen arkisto- ja sanomalehtiaineistoon perustuva historia on jo julkaistu. Säynätsalon paikallishistoriassa *Päivät Seutuilla Päijänteen* on Reijo Vallan kirjoittama artikkeli *Kunnasta kaupunginosaksi*, jossa hän tarkastelee liitosta historioitsijan silmin.¹²⁹ Minun pyrkimykseni on palata menneiden tapahtumien äärelle siten, että liitosprosessiin osallistuneet päättäjät ja kuntalaiset muistelevat kuntaliitoksen aikaisia tapahtumia ja niitä tuntemuksia,

---

¹²⁹ Valta 1994, 426 - 435.

joita kuntaliitoksesta päättäminen kymmenen vuotta sitten heissä herätti. Tässä luvussa tarkoitukseni on tuoda esille liitosprosessista myös sellaisia ulottuvuuksia, jotka edustavat kaiken hallinnollisen ja organisatorisen toiminnan keskiössä vaikuttavaa inhimillisyyttä. Virallisten asiakirjojen ja päätösten laatijoina kun aina ovat tuntevat ja tulkitsevat ihmiset.

Koska liitosprosessin tapahtumista on kulunut jo vuosia, on selvää, että aihetta käsittelevä haastatteluaineisto koostuu sellaisista tapahtuma- ja tunnelmakuva- uksista sekä mielipiteistä, jotka ovat muistinvaraisia ja nykypäivän perspektiivistä kerrottuja. Tämä ei kuitenkaan millään tavalla vähennä kertomusten arvoa. Sen sijaan asetelma antaa mielenkiintoisen mahdollisuuden tarkastella sellaisia liitosprosessiin liittyviä seikkoja, jotka ovat jääneet osallisten mieleen eli ovat siten olleet syystä tai toisesta kertojalleen merkittäviä. Toisaalta pitää muistaa oma osuuteni haastattelujen tekijänä. Olen omalta osaltani ollut viitoittamassa polkua, jota olemme haastatteluissa kulkeneet. Haastattelujen yhteydessä olen myös muistutellut informanttien mieleen joitakin tapahtumien kulkuun liittyviä yksityiskohtia.

Pajan paikkaa etsimässä

Säynätsalolainen ei voi kuvitellakaan et Säynätsalo olis ilman tehtaita, et jos tässä nyt uhataan sillä, että teiltä otetaan tehdas pois, niin silloin se on ihan sama ollaanko me itsenäisiä vai ei. (KSMA-JYEL 02/433: 7.)

Niin kuin varmasti kaikkien kuntaliitosten, myös Säynätsalon ja Jyväskylän liitoksen taustalla olivat taloudelliset näkökohdat. Julkisessa keskustelussa päällimmäiseksi asiaksi nostettiin Säynätsalon vaneritehtaan kohtalo. Vuonna 1993 toteutuneelle kuntaliitokselle laskettiin siten perusta ehkä jo viisi vuotta aikaisemmin. Vuonna 1988 UPM Kymmene-konserniin kuuluva Schauman Wood Oy ja Jyväskylän kaupunki solmivat sopimuksen, jonka mukaan Schauman Wood siirtäisi aivan kaupungin keskustan tuntumassa Lutakon alueella sijainneen vaneritehtaansa toisaalle ja siten vapautuisi oivallista maata kaavoitettavaksi uutta asuin-

aluetta varten. Tässä niin sanotussa runkosopimuksessa¹³⁰ sovittiin 10 miljoonan markan uhkasakosta, ellei Schauman Wood Oy rakenna uutta tehdasta enintään 10 kilometrin säteelle kaupungin keskustasta ja kaupungin alueelle. Uhkasakolla kaupunki halusi turvata teollisuuden työpaikkojen säilymisen alueellaan.¹³¹

Kaupungin kannalta tällä ei ollut periaatteessa oikeastaan muuta tarkoitusta kuin se, että turvataan perusteellisuuden työpaikat Jyväskylän seudulla ja toinen että tällä tavalla vapautetaan keskikaupungilta hyvää aluetta ns. keskikaupunkitoimintojen kehittämiseksi, mistä nyt tämän päivän Lutakko rupee olemaan hyvä kuva. Tämän lähes 20 vuotta sitten käynnistyneitten neuvottelujen tuloksena syntynyt runkosopimus ja sen toteutus ovat osoittautuneet varsin hyviksi ratkaisuiksi kaupungin kannalta. (KSMA-JYEL 02/433:10.)

Jyväskylän kaupungin alueella ei ollut juurikaan valinnanvaraa uuden vaneritehtaan sijoituspaikaksi. Miltei ainoa vaihtoehto oli kaupungin keskustasta lounaaseen sijoittuva Keljonlahti, joka sekään ei vaikeiden maastollisten olosuhteiden ja alueen pienuuden vuoksi olisi tarjonnut hyviä puitteita tehokkaasti toimivalle ja tulevaisuudessa laajenevalle tehtaalle. Lisäksi rakentamista olisivat hidastaneet Keljonkankaan asukkaiden tekemät valitukset. Ja on selvää, että kokonaan uuden tehtaan rakentaminen olisi ollut Schauman Oy:lle erittäin suuri taloudellinen investointi.

Se oli torso tavallaan se malli, mutta kun kaupungin alueelta ei muuta löytynyt. Kyllä tämä oli osittain sitten, kun Schaumanin kanssa neuvoteltiin tästä vaneritehtaan suunnitelmista ja uuden tehtaan rakentamisesta, niin kyllä siellä selvästi korostettiin tätä ratkasun epäkelpoutta: se voidaan kyllä toteuttaa, mutta sitä ei voida laajentaa ja kaikki kasvunvara jää pois, että se on heidän kannaltaan erittäin huono ratkaisu. (KSMA-JYEL 02/433:10.)

Alkuvuodesta 1990 Schauman Wood Oy osti Enso-Gutzeit Oy:n Säynätsalon tehtaat, koska Enso halusi luopua kokonaan vaneriteollisuudesta. Nyt Schauman omisti kaksi vaneritehdasta, jotka sijaitsivat lähellä toisiaan ja Keljonlahti-suunnitelman toteutuessa tehtaat olisivat miltei naapureita. Yleisesti esitettiinkin arveluja siihen suuntaan, että yhtiö tulisi jossain vaiheessa yhdistämään toimipisteensä. Säynätsalolaiset ryhtyivätkin neuvottelemaan Jyväskylän kaupungin päättäjien

---

¹³⁰ "Sekin on syytä muistaa, että Schauman-yhtiöhän heti, kun runkosopimus oli hyväksytty molemmin puolin ja se oli lainvoimainen tuo päätös, niin Schauman-yhtiöhän luopui siitä välittömästi, myi sen rakennusoikeuden tämmöselle Jyvä-Helmi Oy:lle, jossa yhtiö itse oli mukana, mutta siinä oli myös rakentajia ja pankkeja ja rahottajia mukana ja se toi vähän niin kuin uutta tulkittavaa näihin kysymyksiin." (KSMA-JYEL 02/433:10.)

¹³¹ Säynätsalo-lehti 21.11.1990: *Tätä Säynätsalossa pelättiin: Schauman Woodille vaneritehdas Keljonlahteen.*

kanssa siitä mahdollisuudesta, että Säynätsalossa jo olemassa olevien tehtaiden toimintoja laajennettaisiin ja Keljonlahden tehdassuunnitelmasta luovuttaisiin. Kaupungin edustajat halusivat kuitenkin pitää tiukasti kiinni runkosopimuksen ehdoista ja Keljonlahti-suunnitelma säilyi edelleen pohjana kaupungin ja Schaumanin välisissä neuvotteluissa, joiden tuloksena Schauman Woodin hallitus päätti marraskuussa 1990 uuden tehdaskompleksin rakentamisesta Jyväskylän Keljonlahteen.¹³²

Sydäntä särkien haettiin Keljonlahden rannalta vaneritehdasta ja itse mielessäni ajattelin, että missään olosuhteissa se tehdas ei saisi tuohon tulla, koska se on kaunis paikka ja kun tietää mitä oli vaneritehdas Lutakossa ja minkä näkönen. - - Ihan pokkana piti perustella vastustajillekin sitä, vaikka itse oli käytännössä samaa mieltä kuin vastustajat ympäristökysymysten osalta. Kun se oli ainut paikka ja valtuuston päätös ja joku ratkahun sille piti löytää. (KSMA-JYEL 02/433:12.)

Rakentamispäätöksen tultua julkisuuteen paikallisten lehtien palstoilla käytiin keskustelua tehdyn ratkaisun mielekkyydestä. Mielenpitoja esitettiin sekä uuden tehtaan rakentamisen puolesta että sitä vastaan. Vähitellen asianosaisten kirjoittamissa jutuissa ja antamissa haastatteluissa ryhdyttiin peräämään kunnallista yhteistyötä ja kyseenalaistettiin kuntarajojen merkitystä. Varovaisin sanakääntein pohdittiin myös kuntaliitoksen mahdollisuuksia ratkaista vaneritehtaan sijoittamiskysymys siten, että Säynätsalo saisi pitää teollisuuslaitoksensa ja Keljonlahti säilyisi koskemattomana. Kuntaliitos nähtiin yhtenä varteenotettavana vaihtoehtona myös Schaumanin ja UPM Kymmenen johtoportaan.

Kyllä mä näin sanoisin, että se pakkotilanne, mihin Schauman-yhtiö tämän kaupungin vaatimuksen myötä joutui, siis sen uuden tuotantolaitoksen rakentaminen. Se olisi ollut niin suuri investointi Schauman-yhtiölle, että he eivät olisi sitä kestäneet. - - Minusta tässä suhteessa, jossain neuvottelussa se vain nousi ehkä tämmösenä lievänä huulenheimona ensin esiin, että he peruskorjaavat Säynätsalon tehtaan ja eikö Säynätsalo voitas liittää kaupunkiin. Mun muistikuvieni mukaan tämä aloite on tullut nimen omaan Schauman-yhtiöiden taholta. Uskaltaisinkin väittää, että se on vuorineuvos Casimir Ehrnroth, joka sen on heittänyt tai ainakin siitä on Schaumanin johdossa keskusteltu. - - Eikä se ollut kaupungillekaan vastenmielinen. Että sieltä se on syntynyt, koska kaupunki piti ehdottomasti kiinni omasta elinkeinopoliittisesta ratkasustaan. Muuten se ei olisi ollut meidän poliittisessä kentässä ja valtuustossa mitenkään ollut hyväksyttävissä tämä. (KSMA-JYEL 02/433:10.)

---

¹³² Keski-suomalainen 12.8.1990: *Jyväskylä pysyy penseänä Säynätsalon tehdasmurheille. Keljonlahden kaavasta neljä muistutusta*

Säynätsalo-lehti 21.11.1990: *Tätä Säynätsalossa pelättiin: Schauman Woodille vaneritehdas Keljonlahteen.*

Kuntaliitos Jyväskylän kanssa ei ollut säynätsalolaisille täysin tuntematon. Jo 1980-luvun puolivälissä oli tunnettu säynätsalolainen poliitikko Erkki J. Partanen korostanut suurten hallinnollisten yksikköjen asemaa esimerkiksi teollisten laitosten sijoituspäätöksissä. Ja siksi hän piti tärkeänä mahdollisimman pitkälle vietyä yhteistyötä Jyvässeudulla, jopa kuntaliitoksin toteutettua 120 000 asukkaan taajamaa.¹³³ Myös muutamat muut säynätsalolaiset vaikuttajat olivat vuosien saatossa esittäneet kuntaliitosmyönteisiä mielipiteitä julkisuudessa. Kuitenkin vasta uhka vaneritehtaan toiminnan päättymisestä nosti "kuntaliitoskissan viiksineen päivineen" Säynätsalon kunnalliseen keskustelupöytään.

Sehän siinä oli se ratkaseva tekijä, että työpaikat säilyy, että tehdas ei lähde täältä mihinkään. (KSMA-JYEL 02/433:34.)

Kyllä mun mielestä se meille aika selväks tehtiin, että sitten se toiminta siirtyy tänne ja tää säilyy. Työpaikat säilyy ja Lutakosta siirtyy väkee. Kyllä mun mielestä se aika selkeesti ilmastiin. Se luottamus meillä oli, että jos tämmönen päätös tehdään, niin näin se sitten menee. En ainakaan muista, että siinä olis epätietosuutta ollu. Kyllä mun mielestä siihen sanaan luotettiin. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

Vaikka kuntaliitoskeskustelu olikin saanut alkunsa vaneritehtaan tulevaisuudesta ja koko prosessin ajan se kytkettiin kysymyksiin vaneritehtaan sijoituspaikasta, pelko teollisuuden menettämisestä nähtiin joidenkin säynätsalolaisten taholta enemmänkin symbolisessa tai keinotekoisessa roolissa. He pitivät Keljonlahteen rakennettavaa uutta tuotantolaitosta epärealistisena, todellisuudessa toteuttamiskelvottomana vaihtoehtona, jota ei olisi kuitenkaan koskaan toteutettu. Kuntaliitokseen lähtemisen syyt löytyivät heidän mukaansa muualta.

Semmonen kiristyskonsti [Keljonlahti-suunnitelma] vähän ehkä, en tiedä. Koska maallikkokin osas jo sillan aatella, että ihan jätetön paikka se on. Että mitä järkee sitä on siihen ihan alusta alkaen on rakentaa. Ennemmin ja myöhemmin, kun asutus laajenee, niin se on taas kohta asutuksen keskellä. Koska täällä kuitenkin oli maavaraukset olemassa ja valmiit rakennukset ja valmis tuotanto. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

Sit tää tuli tämä Schaumanin tehdas siihen kuvoihin mukaan. Kaupungilla oli tiettyjä velvollisuuksia tätä tehdasta kohtaan. Ne olivat tehneet sopimuksia ja luvanneet sille tiloja paikasta jonneka sitä ei olisi voitu kuitenkaan rakentaa - Keljonlahteen - siitä olis tullut liian suuri ympäristöongelma. Säynätsalossa oli se paikka olemassa ja omistussuhteet oli semmoisia että - no sitä käytettiin tällä tavalla. Kun tavallaan kiristykseen välineenä. Eihän Schaumannissa olis oltu niin tyhmiä että olis alettu rakentaa uutta jonnekin muualle. (KSMA-JYEL 02/433:7.)

---

¹³³ Valta 1994, 426-427.

Tehtaaseen liittyvien kohtalonkysymysten ohella - tai sijalla näkökulmasta riippuen - yksi tärkeä liitokseen johtanut säynätsalolainen motiivi oli kunnan erittäin huono taloudellinen tilanne. Niin kuin monet muutkin maamme pienet kunnat, myös Säynätsalo joutui 1990-luvun alussa syventyneen laman kurimukseen. Kunnan työttömyys kolminkertaistui ja sen myötä verotulot vähenivät entisestään, käytötaloudenkin hoitamiseen tarvittiin lainarahoitusta.¹³⁴ Lisäksi infrastruktuurin osalta jouduttiin lykkäämään monia välttämättömiä perusrannushankkeita, koska varoja niiden toteuttamiseen ei ollut. Liitoksen toteutuessa säynätsalolaisten käyttöön luvattujen porkkanarahojen arveltiin tuovan merkittävää helpotusta tilanteeseen.

Kyllähän se tuota, minä muistan sen, kun -91 minä hallituksesta toin valtuustoon -92 vuoden budjettiesityksen. 70 miljoonan budjetti, niin me hallituksena sitouduttiin 2 miljoonaa säästämään kuluvan vuoden aikaan, niin silloin oli Säynätsalon kunnan historiassa ensimmäinen mielenosoitus ennen valtuuston kokousta. KTV:läiset olivat siinä kunnantalon yläaukiolla lippujen kanssa. Kyllähän 2 miljoonaa siellä, kun alettiin miettiä, eihän meillä muuta kuin palkkakustannuksia. (KSMA-JYEL 02/433:3.)

Säynätsalon kunnan taloudellisessa ahdingossa alkoi kuntalaisten usko ja luottamus paikallisia päättäjiä kohtaan vähetä. Kunnallista päätöksentekoa arvosteltiin muun muassa siitä, että päätökset tehtiin vain muutaman henkilön piirissä, jolloin demokraattisuus kärsi. Toisaalta myös kiinnostus yhteisiä asioita kohtaan oli vähentynyt. Esimerkiksi ehdokkaita kunnallisiin luottamustoimiin ei löytynyt menneiden vuosikymmenten tapaan.

Kyllä mä sanosin, että aika oli jo muuttunut sellaiseksi, että kaikkiin luottamustoimiin ei ollukaan tyrkyllä jonossa ihmisiä enää -92 vuonna. Sanotaan, että kunnallispolitiikka oli ajautunut johonkin tähän pisteeseen. Eli ei niin kuin välttämättä haluttu olla yhteisistä asioista päättämässä. Valta oli ehkä keskittynyt joillekin harvoille, jotka oli kiinnostuneita ja kokivat, että on kunniakasta olla esimerkiksi kunnanhallituksen puheenjohtaja tai muuta. (KSMA-JYEL 02/433:1.)

Ja on siinä tietysti toinenkin seikka eli ehkä sitten tämmösillä paikoilla on tietty elinkaarensa, kun ihmiset alkaa väsyä omien asioiden hoitoon. Siinä oli ehkä yhteiskunnassakin sellasta, että ihmiset ei olleet valmiita uhraamaan omaa aikaansa yhteisten asioiden hoitoon. (KSMA-JYEL 02/433:7.)

Jyväskylän kaupungin kiinnostus liitokseen Säynätsalon kanssa sai merkittävästi vahvistusta kaupungin pitkäaikaisesta Suur-Jyväskylä -unelmasta. Kuntaliitokset

---

¹³⁴ Valta 1994, 433.

Säynätsalon, Laukaan, Muuramen ja Jyväskylän maalaiskunnan kanssa rakentaisivat yhteisen, alueen kehittämistä helpottavan, hallintomallin Jyväseudulle. Kun aikaisemmat liitosyritykset Jyväskylän kaupungin ja Jyväskylän Maalaiskunnan kanssa olivat epäonnistuneet, haluttiin tienraivaajaksi ja esimerkiksi mallikkaasti toteutettu liitos Säynätsalon kanssa.

Kun tähän sopimusneuvotteluihin mennään sitten tarkemmin, niin mehän teimme, oikeestaan me annoimme periksi Säynätsalolle jossain investointiohjelmassa hyvin pitkälle sellaisen periaatteen vuoksi, että kun me saamme pienemmän morsiamen nyt, niin saamme joskus suuremman morsiamen. Me halusimme tehdä semmosen näytenu-
meron maalaiskunnalle, että ei ihmisten tarvitse pelätä, että jos kuntaliitos tulee, niin olot huononee, että päinvastoin. (KSMA-JYEL 02/433:12.)

Ja tätä tilannetta myös säynätsalolaiset käyttivät tietoisesti hyväkseen.

Kaikki syyt on taloudellisia ja taloudelliset syyt taas voi laskea siitä, että me ollaan ensimmäisiä, meitä ostetaan nyt ja käytetään sitä hyväkseen. (KSMA-JYEL 02/433:15.)

Paikallisella tasolla osoitettu aloitteellisuus kuntaliitosta kohtaan ei tarjoa kuitenkaan riittävää perustaa liitossuunnitelmien toteuttamiseksi. Taustalla oli myös valtakunnallisen tason kannustava suhtautuminen kuntaliitoksiin, mikä näkyi selvimmin taloudellisen tuen muodossa. Kuntaliitoksia ryhdyttiin tukemaan valtiovallan taholta vuonna 1973, jolloin säädettiin Laki kuntien yhdistymisavustuksista ja korvauksista¹³⁵. Vuonna 1991 vahvistettiin lainmuutos, joka antoi mahdollisuuden soveltaa kannustejärjestelmää vuosina 1992-1993 myös sellaisiin vapaaehtoisin liitoksiin, joissa toisena osapuolena on enintään 75 000 asukkaan kunta¹³⁶. Säynätsalon kunnan ja Jyväskylän kaupungin kuntaliitosta varten valtio antoi yhdistymisavustusta eli niin sanottuja porkkanarahoja. Avustuksen turvin Säynätsaloon tehtiin liitoksen ”myötäjäisinä” 33,4 miljoonan markan investointiohjelma¹³⁷.

Säynätsalo sai valtiolta huomattavat porkkanarahat, sillä oli porkkanalainsäädäntö kuntaliitoksen osalta. Ja sitten 5 vuoden investointiohjelma, joka oli erittäin hyvä Säynätsalon kannalta, johon Säynätsalo ei olis missään tapauksessa omana kuntana pystynyt, niin paljon investointeja tuli. Me tehtiin se sillä tavalla näyttävästi, että aloitettiin Parviaisentiestä, eli keskeisestä väylästä. Ja sitten kouluja peruskorjattiin jne. Kaikki on mennyt oikein hyvin tässä mielessä. (KSMA-JYEL 02/433:12.)

---

¹³⁵ Moisio & Uusitalo 2003, 12 [online].

¹³⁶ SKA. Ote Jyväskylän kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirjasta 29.1.1992.

¹³⁷ SKA. Kauno Lehtomäki: Asiakirja Lehtisaaren asukasyhdistyksen vaalitettiin 11.10.1992.

Varsinkin, kun oli tää laki tullut niistä porkkanarahoista, se oli aika iso potti. Jyväskylä on ollut saamapuolena tässä oikeestaan, sai halvalla paljon omaisuutta ja valmiin yhdyskuntatekniikan ja sai lama-aikana omille työntekijöilleen paljon töitä. Säynätsalossa rakennettiin kaikkein eniten silloin kaikkein huonompaa aikana valtion rahoilla. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

Kokonaisuudessaan kuntaliitosneuvottelujen käynnistyminen Säynätsalon ja Jyväskylän välillä oli useiden tekijöiden summa. Uhka Säynätsalon vaneritehtaan sulkemisesta, kunnan huono taloudellinen tilanne, kuntalaisten luottamuksen horjuminen paikalliseen päätöksentekoon, kiinnostuksen väheneminen paikallispolitiikkaa kohtaan ja valtion tarjoama merkittävä taloudellinen tuki olivat niitä päällimmäisiä ja julkisessa keskustelussa esitettyjä perusteita liitossuunnitelmien tueksi. Tulee kuitenkin huomioida, että liitosneuvottelujen taustalla ja varsinkin yksittäisten päättäjien sekä kansanäänestyksessä äänestäneiden kuntalaisten ajatuksissa on varmasti edellä mainitusta listasta puuttuvia tai poikkeavia perusteluja, joiden mukaan oma kanta asiaan on muotoutunut.

Julkiset kuntaliitoskeskustelut keskittyvät tavallisesti liitoksen taloudellisten vaikutusten arviointiin tai poliittisten voimasuhteiden muuttumiseen. Mekaanisen liitoksen ohella kuntaliitosprosessiin kytkeytyy kuitenkin monitasoinen inhimillisten tunteiden ja tekijöiden rakennelma, joka pitää sisällään muun muassa erilaisia arvoja, asenteita ja mielikuvia - suunnitelmat ja päätökset kun ovat aina ihmisten tekemiä.

Tunteiden paloa päätöksenteossa

Sehän siinä justiin on nääs se tunne. Kyllä se tunnepuoli siinä tulee koko ajan esille. Se pitäs vaan jotenkin pystyä häivyttään. Se on sitä. (KSMA-JYEL 02/433:4.)

Jokainen kuntaliitospäätökseen osallistuva luottamushenkilö ja virkamies on paikallishallinnollisen asemansa ohella myös yksityishenkilö ja kuntalainen. On siis ilmeistä, että päätöksen luonnetta ja sen taustalla olevaa ajatusprosessia sävyttävät vaikutteet, joiden lähtökohdat ovat sekä yksilöllisiä että yhteisöllisiä, sekä inhimillisiä ja kulttuurisia että taloudellis-poliittis-hallinnollisia. Nämä erilaiset näkökulmat kuntaliitokseen ja sen mahdollisiin vaikutuksiin keskustelevat keskenään yksittäisen päättäjän mietteissä. Ne ovat edustettuina eriasteisina myös liitospäätökseen osallistuvien henkilöiden julkisissa keskusteluissa ja kannanotoissa.

Kyllä sen muistaa, että se pyöri ihan jatkuvalla syötöllä aktiivisesti päässä ja jatkuvasti tuli kysymyksiä, että mitäs sitten ja mitäs jos. Tietenkin mä sitä asiaa omalta kohdaltani jouduin aattelemaan kahdelta eri kantilta sekä kuntalaisena että ton työn kautta. Koska olin kunnan työntekijä, niin tiesin sen, että minusta tulis kaupungin työntekijä ja miten se vaikuttaa meidän työyksikköön ja sen mahdollisuuksiin ja työpaikkoihin ja edellytyksiin ja kaikkiin tämmösiin, mitä muutoksia tulee. Ehkä se vielä painottu sinne työpuolelle ne omat pohdinnat kuin siihen yksityisen kuntalaisen asukkaan olemiseen ja niihin asioihin. Kyllä se iso juttu oli. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

Moneen muuhun kunnalliseen päätökseen verrattuna liitospäätös on suuri ja jollakin tavalla lopulliselta tai ainakin erittäin kauaskantoiselta tuntuva päätös, jonka vaikutuksia ei voida täysin aukottomasti etukäteen ennustaa. Epävarmuuden ulottuvuus tuo väistämättä päättämisen prosessiin tavallista enemmän tunnepohjaisia odotusten ja pelkojen aineksia. Liitokseen saatetaan kohdistaa toiveita vauraammasta tulevaisuudesta, kun samaan aikaan liitos voi aiheuttaa pelkoa ja uhkakuvia huonommasta huomisesta. Sekä henkilökohtaiseen elämään että yhteisön tulevaisuuteen kohdistuvat toiveet ja pelot ovat vaikuttamassa päätöksentekoon konkreettisemmän tai järkipäisemmän tiedon - esimerkiksi talouslukujen ja erilaisten selvitysten - rinnalla. Se, millaisessa suhteessa "järki ja tunteet" ovat osallisina päätöksentekoon osallistuvan luottamushenkilön tai virkamiehen työskentelyssä, riippuu pitkälti hänen inhimillisen tason ominaisuuksistaan, hänen persoonallisuudestaan, elämäkokemuksestaan ja sitä kautta suhteestaan päätettävään asiaan.

Musta siinäkin kuntaliitosvaiheessa joku teki päätöksiä varmaan pelkkien lukujen perusteella. Kun taas joku toinen tekee päätökset intuition ja hänen näkemyksensä perusteella, ei varmaan numerot merkinny yhtään mitään, tuskin edes ymmärsi. Mutta ei tarviikkaan ymmärtää, koska luottamusmiehiä täytyy olla erilaisia. Jos olis pelkkiä insinöörejä, niin miksikä tää maailma menisikään. - - En mä ainakaan ole kokenut, että kuntaliitos olis ollu hirveen henkinen asia. Mulle se oli kahden ehdotuksen punnitseminen ja sen kautta päätöksen tekeminen. Kahdesta huonosta valitaan. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

Näin jälkeenpäin ajatellen olen monta kertaa ajatellu sitä, että minkä takia niin loppuun asti jääräpäisesti siitä kannasta piti kiinni, vaikka toisaalta järki sano muuta, perusteet oli niin vahvat. Kyllä se oli, se siinä hassua olikin. - - Jos pelkällä järjellä asiaa ajatteli, niin eihän meillä muuta tietä paljon olis ollu itsenäisenä kuntana jatkaa muuta kuin tää, jos meinattiin jollain lailla kuiville selvitä, että kyllä sen järki sano. Mutta ah, kun se tunnepuoli oli siinä niin vahvasti mukana. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

Tutkija Sari Puustinen näkee Kuohuttava kuntaliitos -tutkimuksensa valossa järkipäisyys-tunneperäisyys -asetelman liittyvän myös puoltavaan ja vastustavaan kannanottoon kuntaliitoskysymyksessä. Puustisen mukaan vastustajat ottavat

kantaa liitokseen lähinnä tunnepohjaisiin näkökulmiin, kuten paikallisten intressien ja arvojen vaarantumiseen, muutosprosessin tuottamiin hankaluuksiin tai paikkakunnan perinnetekijöiden ja muiden paikallisuutta tukevien elementtien katoamiseen. Liitoksen puolesta esitetyt perustelut sen sijaan pohjautuvat liki säännönmukaisesti palvelujen ja hallinnon järjeistämistä syntyviin laskennallisiin säästöihin.¹³⁸

Myös Säynätsalon kuntaliitoskysymyksen ympärillä käydystä keskustelusta on löydettävissä edellä kuvatun kaltainen asetelma: Liitoksen vastustajien kannanotot sisältävät uhkakuvia paikallisuuden menettämisestä ja päätöksenteon persoonattomuudesta. Liitosta kannattavat puolestaan perustelivat kantaansa muun muassa taloudellisten hyötynäkökulmien ja uusien investointimahdollisuuksien avulla.

Niin no kyl siinä varmasti tää tunne oli tai pitkä säynätsalolaisuus jo takana. Ja kyllä mä jonkun verran keskustelin siitä ihmisten kanssa, jotka oli sitä mieltä ettei se nyt taida ihan hyvä ratkaisu olla... Ja ja, se oli mulla takana, että päätöksenteko, jossa on nytten etäännytynyt tavallisista ihmisistä niin se tulee sitten ihan täysin mahdottomaksi. Myöhemmin me ei voida sitten niin Säynätsalon asioihin vaikuttaa enää millään tavoin, ainoastaan ne ketkä on siellä päättävissä elimissä, mutta että heidän kautta sitten nää muut säynätsalolaiset. (KSMA-JYEL 02/433:7.)

Ja sitten oli nää porkkanarahat eli se n. 40 miljoonaa markkaa, mistä oli aika hyvä suunnitelma eli pystyttiin korjaan ne, mitä Säynätsalon kunnan varoilla ei ollu hyvin nopeasti näköpiirissä, jos laisinkaan. Että sillä saadaan jotain aikaan.(KSMA-JYEL 02/433:5.)

Syntyneen järki ja tunne -vastakohta-asetelman muodostumiseen ja erityisesti sen luonteeseen on osaltaan vaikuttanut yleinen jatkuvaa kehittämistä suosiva asenneilmapiiri, joka on lyönyt leimansa myös kuntaliitostematiikan ympärillä käytävän keskustelun ympärille. Tässä keskustelussa liitoksen vastustajilla nähdään olevan altavastaajan asema. Heitä pidetään saavutetun aseman säilyttäjinä ja syytetään helposti kehityksen vastustamisesta ja menneessä maailmassa elämisestä. Sen sijaan kuntaliitoksen puolustajat saavat pääsääntöisesti taustatukea yhteiskunnan taholta ja uuden yhdistyneen kunnan rakentajat nähdään dynaamisina ja eteenpäin pyrkivinä päätöksentekijöinä.¹³⁹

---

¹³⁸ Puustinen 1998, 142-143.

¹³⁹ Puustinen 1998, 142-143.

On kuitenkin huomioitava, että asetelma ei ole aina niin yksioikoinen kuin edellä Sari Puustista myötäillen kuvasin. Liitoksen puolustajat eivät ole vain kylmään laskelmointiin ajatuksensa perustavia ”liikemiehiä”, jotka kiinnittävät huomionsa pelkästään taloudellisiin kehitysnäkökohtiin. Samoin liitoksen vastustajat rakentavat kannanottonsa monipuolisten perusteiden varaan, myös taloudelliset ja poliittiset seikat huomioiden. Yhteistä kummankin mielipiteen muotoutumiselle on monivaiheinen ja usein jopa henkilökohtaista taistelua oman ajatusmaailmansa kanssa vaativa prosessi, jossa tunneperäiset ja järkipäiset argumentit risteilevät ja kimpoilevat kuntaliitoksesta päättävän virkamiehen tai luottamusmiehen ajatuksissa ja mielipiteissä.

Siinä joutuu niin kuin pistään ne tosiasiat vastakkain ja sitten ne tunteeseen liittyvät asiat, laskee niitä arvoja siinä, että kumpi siinä kupissa enemmän painaa. Kyllä se on. Kyllä minäkin, vaikka mulla yleensä hyvät unenlahjat on, mutta kyllä täytyy siinä pahimmassa vaiheessa sanoa, että kyllä muutamana yönä jäi ne unet aika vähiin siinä, kun ei oikein tiennyt kehen uskoo ja mitä luottaa. Sitä koki sitten kuitenkin päättäjänä olevansa aika yksin siinä tilanteessa. (KSMA-JYEL 02/433:3.)

Sillai tuli mietittyä niitä asioita. Tietysti yritin mielessäni punnita, että onko nää faktat, mitä mää luulen olevan faktoja, niin onko ne niin kovia, että ne pistää sen vaakakupin ei-puolelle. Eikä ne nyt niin kauheesti pistänyt, mutta ei ollu toisaalta mitään syytä myöskään, ei ollu mitään selkeitä faktaa, että se olis ollu selkeesti se kyllä-puoli painavampi. Ei mulla nyt yöunia menny, mutta kyllä se aika kiihkeätä aikaa oli ja sitä tuli mietittyä aika paljon. (KSMA-JYEL 02/433:17.)

Erilaisten tunteiden vaihtelut, epävarmuuden ja varmuuden, pelon ja toivon vuorottelu saavat sitä suuremman roolin päättämisen prosessissa, mitä lähempänä ihminen on päätöksenteon ydintä, mitä keskeisemmässä asemassa ja roolissa hän on liitosprojektin toimijana. Varsinkin pienissä kunnissa asiat ja päätökset henkilöityvät ja se saattaa tuoda mukanaan ylimääräistä vastuunkantoa ja tunnelatausta.

Kyllä se niin täytyy sanoa, että kyllä mää tietoisesti rajotin jo tossa kylällä liikkumista. Eli se oli ihan sitä, että, jos minä yritin puhua, että ”pittääpä näppeitä ilmoja”, niin ei siihen tullu vastausta, vaan alettiin puhua heti siitä. Kyllähän siinä niinkun kahenkeskissä keskusteluissa, kyllä monta kertaa tuntu vähän pahalta. Kun saatettiin sanoa tossa, että ”mitä sait, kun veit kylän” ja tämmöstä. Kyllä niitä tuli sitten aina sillon tällön. Sitä oppi suhtautuun sillai, kun tunti ne ihmiset, niin tiesi, että ei se nyt välttämättä ole mitä sanotaan aina. (KSMA-JYEL 02/433:4.)

Henkilöitymisen ja tietysti kuntaliitospäätöksen suuruuden sekä tietynlaisen lopullisuuden vuoksi päätöksentekoon liittyvät asiat saavat varsin suuren mer-

kityksen ja sijan päättäjän senhetkisessä elämäntilanteessa. Jopa yksityiselämään liittyvät pysyvät tai pitkälle tulevaisuuteen vaikuttavat muutokset ovat mahdollisia "muistoja" suurten kysymysten äärellä vietetyistä ajoista. "Muistojen" luonteenpiirteet, niiden negatiivisuus ja positiivisuus ovat tietysti yksilöllisiä ja vaihtelevia, mutta uskon, että jokaiselle jonkin suuren ratkaisun päättämässä ja erityisesti keskeisen toimijan roolissa mukana olevalle "suuret tunteet" ja niiden muistot ovat tuttu asia.

Kyllä minä muutuin. Kyllä minä muutuin. Kyllä sitä tupakkia alko palamaan, vaikka olin pitkään ennen sitä - seitsemän vuotta - ollu polttamatta. Kyllä se sitten taas lähti siitä. -- On se niin kova posti, että oon miettinyt sitä, että olisinko minä välttämättä lähtenyt siihen, jos mä olisin tienny, mitä siinä joutuu tekemään. Mutta toisaalta se on taas antanut aika paljon. Että ne on siinä vaakakupissa vielä aika tasan ne asiat. Kyllä se mulle ainakin yhen asian opetti, että oman ittensä kanssa pitää olla sinut. Että se on se ehton, jos meinaa että kantti kestää. Että jos ei ite hyväksy niitä ratkasuja, mitä tekee, niin siinä on turha puhua paskaa ja politiikan varjolla niin kun yrittää jotain kerätä pisteitä tai muuta, niin ei se, siinä ei kyllä sen kanssa pärjää. (KSMA-JYEL 02/433:4.)

Päätöksentekoprosessi kokonaisuudessaan on siten aina erittäin kokonaisvaltainen ja erittäin inhimillinen tapahtuma. Tehdyn päätöksen taustalla virallisten lausuntojen, asiantuntijoiden arvioiden, julkisen sanan, kaiken näkyvän materiaalin ohella on paljon sellaisia tekijöitä, joiden juuret lähtevät kunkin ihmisen kulttuurisista arvoista, arvostuksista, asenteista ja mielikuvista sekä yleiseen ihmisyyteen¹⁴⁰ olennaisena osana kuuluvista tunteista. Oman kotikunnan liitoksesta päättäminen erityisesti nostaa tunteet järjen rinnalle.

73 % *Kyllä* - 23 % *Ei*

Mutta tässä neuvotteluprosessissa ei koskaan voi unohtaa ja jättää arvostamatta tätä poliittisten johtohenkilöitten keskenään käymää taustapeliä, mikä on mahdollistanut tämän homman. Sitä on aina korostettava. (KSMA-JYEL 02/433:11.)

Tunnetun sananparren mukaan "suuret virrat syntyvät pienistä puroista". Tämä viisaus pätee hyvin myös silloin, kun tarkastelun kohteena on kunnallinen päätöksentekokulttuuri. Suurtenkin päätösten taustalta löytyy usein muutaman

---

¹⁴⁰ Filosofi Kari E. Turunen (2004, 29) korostaa, että inhimillisen olemassaolomme perusta liittyy siihen, että meillä on kyky ja tarve ajatella, tuntea ja tahtoa. Turusen mukaan meissä on ajatteleva, tunteva ja tahtova sielu.

henkilön ydinryhmä, joka ensin keskuudessaan neuvottelee ja valmistelee asian mahdollisimman valmiiksi ja tuo sen sitten tarkkaan harkitussa muodossa julkisuu-teen yleistä keskustelua varten. Näin toimittiin myös Säynätsalon kuntaliitoksen ensimmäisissä tunnusteluvaiheissa.

Siellä me kokoonnuttiin kolmestaan. Tämmösiä kokouksia pidettiin kaksi. Ensimmäisessä kokouksessa jo todettiin, että jos mä saisin jo seuraavaan kokoukseen mukaan jonkun tai joitakin siis sosiaalidemokraattien - siis meillähän ei ollu puolueita silloin, kun sosiaalide-mokraatit, kommunistit ja kokoomus - jos mä saisin molemmista edustajan seuraavaan kokoukseen, että saatais nähdä, että voisko siitä tulla mitään siitä hommasta. - - Ja siitä se sitten oikeastaan alkoi. Mutta käynnistys oli se, että me kerettiin pitää kaksi kokousta kolmeen mieheen, ennen kuin saatiin siihen muita. (KSMA-JYEL 02/433:14.)

Kyllähän se alku oli semmosta, että tuota minä tapailin näitä kaupungin päättäjiä aina sitten siellä täällä vähän tuollee salaa ja mietittiin vähän sitä, että mitä tehään ja miten voitais edetä eteenpäin. (KSMA-JYEL 02/433:3.)

Tunnustelevien ja hiukan salamyhkäisyyttäkin sisältävien neuvottelujen jälkeen Säynätsalon ja Jyväskylän kuntaliitossuunnitelmat tuotiin julkisemmille keskuste-lun areenoille. Esimerkiksi Keski-suomalaisen sivuilla kuntaliitoksen mahdollisuu-teen viitattiin ensimmäisiä kertoja vuoden 1991 syksyn aikana. Jo ensimmäisissä lehtikirjoituksissa kuntaliitos liitettiin nimenomaan Säynätsalon vaneritehtaan tulevaisuuteen liittyvien kysymysten yhteyteen¹⁴¹. Tästä alkoi vähitellen erilaisten liitosmielipiteiden vaihtaminen erilaisilla foorumeilla. Liitoksesta keskusteltiin valtuustossa¹⁴², puolueiden ryhmätapaamisissa, suuressa liitosinfo-illassa Kunto-talolla, omakotiyhdistysten järjestämässä tiedotustilaisuuksissa, ja tietysti "turuilla ja toreilla" eli siellä, missä ihmiset tapasivat toisiaan. Keskustelujen teemoista, niistä toiveista ja uhkakuvista, joita mahdollinen kuntaliitos toisi tullessaan, kir-joitan seuraavassa luvussa.

Jos kuntaliitos oli Säynätsalossa paljon esillä ja useiden keskustelujen alaisena, niin Jyväskylässä liitos ei saanut niin suurta huomiota. Sanomalehti Keski-su-

---

¹⁴¹ Keski-suomalainen 8.9.1991 *Vaneritehtaan syötti Kuntapomoille. Liitoskissakin voi nousta vanerikeskustelussa pöydälle. Kuntaliitos hinnaksi Säynätsalolle?*

Keski-suomalainen 27.11.1991 *Jyväskylä ja Säynätsalo etsivät sopuratkaisua vaneritehdasasiaan. Jyväskylä levittää kuntaliitoslonkeroita. Kummitteleeko kuntaliitos taustalla?*

¹⁴² "Jos mä oikein muistan, niin niissä [valtuuston kokouksissa] oli tavanomasta runsaammin yleisöä, että kyllä ne herätti aika runsaasti kiinnostusta. Oli ns. lehterit täys - ei ne niin kovin isot ole meidän lehterit ollukaan. Kyllähän Säynätsalon kunnanvaltuuston kokouksissa ennen sitäkin aina oli sakkia jonkun verran. Oli ihmisiä, joita ne asiat kiinnosti. Tosin ne oli monesti niitä samoja ihmisiä. Mutta kyllä sitten nää kuntaliitosasioita koskevat kokoukset veti selvästi enempi ja sem-mostakin porukkaa, mikä ei ollu tavanomaisesti muullon käyny." (KSMA-JYEL 02/433:19.)

malainen piti kaupunkilaiset ajan tasalla liitoksen vaiheista ja tapahtumista julkaisten taustoittavia kirjoituksia liitoksen syistä ja vaiheista sekä joitakin suppeita mielipidekyselyjä¹⁴³, mutta kokonaisuudessaan pienen Säynätsalon mahdollinen liittyminen suureen kaupunkiin ei näyttäytynyt kovinkaan merkittävänä tapahtumana jyvaskyläläisille.

Jyvaskylän mittapuuhun nähden se oli sittenkin pieni ratkaisu. Tää mittakaavaero täytyy ottaa huomioon. Säynätsalo oli vain semmonen yks murto-osa, siitä mitä pelattiin. - - Kyllä tätä varmaan jossakin pääkirjoituskommenteissa on kosketeltu tätä asiaa, mutta uutiskysymyksenä ei kovin runsaasti. Olen kerännyt juttuja kuntaliitoskysymyksistä, mutta Säynätsalosta minulta ei löytynyt mitään, kun niitä katselin. (KSMA-JYEL 02/433:11.)

Se ei varmaan paljon liikauttanut tavallisia jyvaskyläläisiä. Näin voi sanoa kyllä. - - Minäkin muistan ihan harvoja kirjoituksia. Ehkä yks tulee mieleen, missä pyydettiin, että jyvaskyläläiset, tai siis kun kaksi kuntaa laitetaan yhteen, niin molemmat sanoo sen mielipiteensä ja jyvaskyläläisiltä ei kysytty mitään. Mutta toisaalta se oli niin itsestään selvää, että ilman muuta me otetaan tänne. (KSMA-JYEL 02/433:5.)

Säynätsalolaisille suunnatun kuntaliitostiedotuksen väyläksi valittiin kunnan paikallislehti Säynätsalon Sanomat. Lehdessä kerrottiin liitosneuvottelujen edistymisestä, esitettiin kannanottoja liitoksen puolesta ja vastaan sekä ennakoitiin tulevaa eli kerrottiin niistä muutoksista, mitä kuntaliitos tuo mukanaan hallintoon ja palveluihin. Paikallislehti virallisena liitostiedotteena jakoi mielipiteitä. Toisaalta lehti nähtiin tehokkaana, miltei jokaisen kuntalaisen saavuttamana ja tuttuna tietolähteenä. Toisaalta katsottiin, että lehti oli valjastettu nimenomaan kuntaliitosta puolustavan tahon käyttöön ja sen vuoksi lehdessä kirjoitettuihin teksteihin saatettiin suhtautua epäillen.

Minusta sen rooli oli tavattoman tärkeä, että saatiin ihmisille. Ei sitä olis mitenkään muuten sitä mahotonta tietotulvaa, mitä siitä tuli, saatu sille luotettavasti syötettyä, saatua pidettyä ihmiset ajan tasalla. Ei vaikka me oltais minkälaisia A4-monisteita ihmisille jaettu kotia, niin ei ne niitä oli lukenu. Mutta ne on tottunu tähän omaa lehteen ja kun se siinä viikon pyörii, niin ne viikon sitä aina kahteli siinä ja sitä kautta se onnistu ihan hyvin se homma. (KSMA-JYEL 02/433:3.)

Ja kun se tiedettiin, että se menee kumminkin kansanäänestykseen, se on selvä, niin aika tarkka tiedotusstrategia oli niillä. Oikeestaan tiedotusmonopolikin, että Säynätsalo lehdessä kyllä julkastiin, kun oot lukenut niitä juttuja, niin kyllä julkastiin 10 juttua sa-

---

¹⁴³ Keskisuomalainen 16.1.1992 *Kuntaliitoksesta halutaan kansalaiskeskustelua. Säynätsalo turvaamassa kuntalaisten edut.*

Keskisuomalainen 16.1.1992 *Kannattajia eniten. Säynätsalon liitos kiikkulaudalla.*

moilta henkilöiltä kuntaliitoksen puolesta ja yksi tai kaksi juttua vastaan. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

Kokonaisuutena tarkastellen kuntaliitosprosessi eteni Säynätsalossa tavanomaiseen tapaan neuvotteluineen, selvityksineen, valtuustoäänestyksineen ja kansanäänestyksineen. Sen sijaan erikoista Säynätsalon ja Jyväskylän liitoksessa oli nopea aikataulu - liitospäätös syntyi noin puolentoista vuoden mittaisen prosessin tuloksena¹⁴⁴. Ensimmäisiä vihjeitä liitokseen suuntaan oli luettavissa lehtien sivuilta syksyllä 1991 ja liitos astui voimaan 1.1.1993. Prosessin julkisen puolen kannalta keskeisimmiksi tapahtumiksi nousivat 30.1.1992 pidetyn valtuuston kokouksen äänestys ja sen jälkeen 29.3.1992 järjestetty neuvoa-antava kansanäänestys. Näissä äänestyksissä punnittiin ensin säynätsalolaisten päättäjien ja sitten kuntalaisten halukkuus lyöttäytyä yhteen Jyväskylän kaupungin kanssa.

Säynätsalon sanomissa kuvattiin tammikuun lopun valtuuston kokouksen tunnelmia seuraavasti: "Saarilla vallinnut odottava, aavisteleva ja osin alistuvakin tunnelma tiivistyi kokouksen alun lähestyessä lähes käsikosketeltavan jännittyneeksi. Selvää hermostuneisuuden tuntua leijaili siellä täällä puheenjohtajapöydän molemmin puolin. Olihan kyse eräästä tärkeästä vaiheesta säynätsalolaisten oman kunnan lopettamishankkeessa. Asialla oli painoarvoa enemmän kuin koskaan millään muulla asialla Säynätsalon kunnanvaltuuston historiassa."¹⁴⁵

Kyllä se aika hirveeltä tuntu. Kyllä mä muistan, että puna nousi poskille ja kuuli sydämensä, niin kuin nyt jännittävässä tilanteessa tapahtuu. Pidettiin taukoo välillä, kun kuulin, että ne supatti siitä, että jos tää kaatuu. (KSMA-JYEL 02/433:24.)

Vaikka kokouksen tunnelma olikin jännittynyt ja se venyi puolustus- ja vastustuspuheineen yli neljän tunnin mittaiseksi, valtuutetuilla oli kuitenkin jo etukäteen melko hyvin tiedossaan eri puolueyhmittymien ja jopa yksittäisten valtuutettujen mielipiteiden luonne. Eikä konkreettinen äänestystilanne muuttanut jo etukäteen arveltua tulevan toiminnan suuntaa. Valtuuston kokous hyväksyi esityksen Säynätsalon liittymisestä Jyväskylän kaupunkiin äänin 13-8.

---

¹⁴⁴ "Siis, niin nopeasti ei varmaan kuntaliitosta ole tässä maassa hoidettu kuin tämä. Mutta se johtui siitä, että oli tahtoa molemmin puolin, oli konkreettinen tekijä, mikä siihen vaikutti ja saatiin myöskin lääninhallitus, joka silloin vielä vastasi läänin kehittämistyöstä, niin se oli mukana tässä ja tietysti valtioneuvosto, joka oli näitä kuntaliitoksia suositellut, kaikki oli samassa putkessa. Yhtäpitävät päätökset." (KSMA-JYEL 02/433:11.)

¹⁴⁵ Säynätsalon sanomat 6.2.1992. *Äänestyksen tulos 13-8. 200 säynätsalolaisen vanerityöpaikan säilyminen ja 175 kunnan palkollisen siirtyminen Jyväskylän leipiin varmistivat päätöksen.*

MM: Muistatteko te sitä äänestystilannetta, tuntukse yhtään, voisko sanoa, että vapisiko käsi yhtään kun omaa äänestyslappuaan kirjoitti?

XX: Ei, ei koska periaatteessa tiedettiin miten kukakin äänestää, ettei siinä ollu mitään... (KSMA-JYEL 02/433:8.)

Kyllä siinä selkämme sillä tavalla varmistettiin, että kun asia menee valtuustoon, niin liitosasian takana on valtuutettujen enemmistö. Kyllä se tuntui etukäteen ihan selvältä. Ei tähän suin päin menty, vaan kyllä sitä pohjustettiin todella sitten. Täyty tietää jotakin, että ei tässä nyt ihan väärää puuta haukuta. (KSMA-JYEL 02/433:1.)

Ennen varsinaista liitospäätöstä Säynätsalossa järjestettiin vielä neuvoa-antava kansanäänestys, jonka tulos tulisi ratkaisemaan säynätsalolaisten lopullisen kannan liitoskysymykseen. Valtuustohan oli sitoutunut äänestämään lopullisessa liitosäänestyksessä kansanäänestyksen tuloksen mukaisesti. Jos kunnan päättäjillä oli jo etukäteen hyvin tiedossaan valtuuston jäsenten äänestyskäyttäytymisen luonne, niin kansanäänestyksen tulos ei ollut niin selkeästi ennustettavissa. Osa liitosta kannattaneista valtuutetuista jopa pelkäsi neuvoa-antavan kansanäänestyksen tulosta. Toiset puolestaan luottivat omien verkostojensa kautta saatuun etukäteistuntumaan eikä kansanäänestyksen tulos heitä yllättänyt.

Mutta, kyllä mä ite pelkäsin sitä kansanäänestystä. Mä en missään tapauksessa olis uskonut, että se niin, enkä tänä päivänäkään tiedä, että miten se voi olla niin positiivinen. Mun mielestä voi sanoa, että kansa oli fiksumpaa, kun mä luulinkaan (nauraa). (KSMA-JYEL 02/433:15.)

Ehkä justinsa joka valtuutetulla oli se oma verkostonsa tai porukkinsa, joiden kanssa enempi oli tekemisissä ja keskusteli näistä asioista. Eli jokainen pysty siitä porukasta tietynlaisen otannan ottamaan, että mikä siinä sakissa on mielipidesuhde. Kyllä mä muistelisin, että semmonen käsitys mulla ainakin oli, että puolesta-juttu tulee voittamaan. Niin paljon sitä keskustelua käytiin turuilla ja toreilla, että tuntu, että voittopuolisesti ihmiset on sitä mieltä. Että ei sekään yllätys ollut se kansanäänestyksen tulos. En usko, että oli koko valtuustossa edes hirveesti pelätty, että se menis miinukselle. (KSMA-JYEL 02/433:19.)

Kansanäänestyksen tulos antoi selkeän tuen liitoksen toteuttamiselle. Säynätsalolaisista 78,97 prosenttia käytti vaalissa äänioikeuttaan ja heistä 72,65 prosenttia kannatti Säynätsalon liittymistä Jyväskylän kaupunkiin, 22,75 prosenttia vastusti kuntaliitosta. Kansanäänestyksen äänestysprosentti ei poikennut tavanomaisesta

säynätsalolaisesta äänestysprosentista, vaikka kyseessä olikin muutamaa astetta tavallista suurempi vaaliteema¹⁴⁶.

Kuntaliitosäänestystä kutsuttiin Säynätsalossa "vanerivaaleiksi". Nimitys kertoo siitä, miten Säynätsalon vaneritehtaan kohtalo oli niin kiinteästi sidottu kuntaliitoksen toteutumiseen. Kansanäänestyksen varsin selkeän liitosta puoltavan tuloksen todennäköisin selitysikin liittyy teollisuuden työllisyyskysymyksiin ja muihin taloudellisiin seikkoihin, mutta myös kulttuurisesti asiaa tarkasteltaessa huomio kiinnittyy tehtaan rooliin säynätsalolaisten arjessa ja mielenmaisemassa. Vaikka tehtaan konkreettinen näkyvyys ja vaikutus säynätsalolaiseen arkielämään ei enää ollutkaan samaa luokkaa kuin joitakin vuosikymmeniä sitten, tehtaan asema Säynätsalon identiteettiä tukevana symbolina ja sitä kautta oleellisena osana säynätsalolaisten paikallista mentaliteettiä oli säilynyt edelleen merkittävänä. Säynätsalo oli aikoinaan rakennettu teollisuusyhteisöksi ja tässä roolissa paikkakunnan haluttiin edelleen pysyvän.

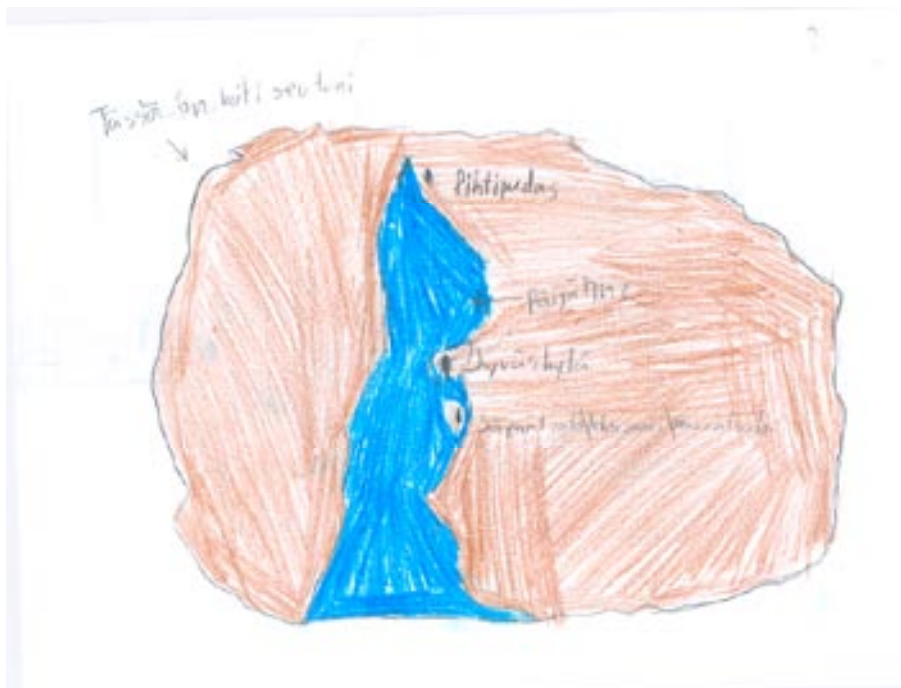
Se on niin voimakas se työläiskulttuuri, että mä en usko, että niin kauan kun ne tehtaot ja ne monta sataa kirvesmiestä, jotka asuu siellä ja monta sataa kirvesmiestä, niin kauan kun ne tehtaot on niin kauan se vahva työläiskulttuuri säilyy, vaikka siellä asuis kaikki yliopiston 165 professoria, niin ne ei pysty siihen mitenkään. Mulla on tämmönen, voi olla idealistinenkin näkemys, mutta kuitenkin. (KSMA-JYEL 02/433:6.)

---

¹⁴⁶ Säynätsalon Sanomat 2.4.1992. Säynätsalon enemmistö hyväksyi kuntaliitoksen "vanerivaaleissa". Kaupunkiin menijöitä 1517, kunnan itsenäisyydestä kiinnipitäviä 475, ilman kantaa olevia 75, äänestyksen säännöt unohtaneita 21, kuntahallinnosta piittaamattomia 556.

Kotiseutu tarkoittaa minun mielestä sitä aluetta, millä minä asun, siis säynätsalo, koska se on minun kotiseutuni. Minun kotiseutuun kuuluu tietenkin säynätsalo ja Jyväskylän keskusta, koska käyn siellä melko monesti. (Poika, 5. luokka.)

Sana kotiseutu tarkoittaa tuttua kaupunkia. (Poika, 5. luokka.)

Minun kotiseutuni on paikka missä asun. Meidän pihassa on ulkoallas, grilli, grillikatos, marjapuskia, puita, leikkimökki, talo ja mansikkamaa. Kesällä täällä on vihreätä. Täällä on hyvä asua. (Poika, 3. luokka.)

Minun kotiseutuni on kaunis ja kiva pikku saari, mutta ehkä vähän liian kaukana kaupungista, muuten kiva ja moitteeton paikka. (Tyttö, 5. luokka.)

KAUPUNGINOSALAISEN ARKIELÄMÄÄ

“Arjen harmaus” ja “arkiset askareet” ovat meille kaikille tuttuja sanapareja, joita käytetään usein kuvaamassa sitä tapahtumien, toimintojen ja tapojen kombinaatiota, joka “pyörittää” ihmisen jokapäiväistä elämää. Arkielämä tieteellisenä käsitteenä on kuitenkin osoittautunut vaikeasti lähestyttäväksi ja määriteltäväksi niin etnologiassa kuin sen lähitieteissäkin¹⁴⁷.

Tässä yhteydessä ei ole syytä ryhtyä problematisoimaan arkielämän käsitettä kovinkaan syvällisesti¹⁴⁸, mutta joitakin huomioita arjen luonteesta tieteen kentässä ja etenkin tämän tutkimuksen puitteissa on hyvä ottaa esille. Arjen ajallisen ulottuvuuden määräävänä tekijänä nähdään toisto, arjen rutiininomaisuus. Arki ei ole erityistä vaan se tapahtuu päivittäin, arki rakentuu asioita toistaen ja usein totuttua rytmiä noudattaen. Tutut rutiinit, rytmit ja sykliset rituaalit tekevät arjen tilasta kodinomaisen, ihminen elää arjessaan kuin kotonaan.¹⁴⁹ Arjen käytänteet antavat meille tunteen turvallisuudesta ja siitä, että asiat ovat hallinnassamme. Rutiininomaiset tavat ja tottumukset myös vapauttavat ihmisten energiaa ja huomiota toisaalle, sillä arkiset toimintatavat nähdään usein itsestäänselvyyksinä, niiden perusteiden tai päämäärien pohtimiseen ei juurikaan käytetä aikaa.¹⁵⁰

On kuitenkin hyvä muistaa, että arjen itsestäänselvyydet eli rutiinit ja rytmit eivät ole syntyneet tyhjästä ja itsekseen vaan aktiivisen työstämisen tuloksena esimerkiksi erilaisten katkosten, keskeytysten ja häiriöiden kautta. Yksi tapa lähestyä arkea olisikin sen tarkastelu sellaisina merkityskenttinä, joiden avulla ihmiset pyrkivät luomaan symmetriaa elämäänsä.¹⁵¹ Tässä työssä arkielämän tarkastelu keskittyy siihen, miten yhteiskunnalliset ja tarkemmin kunnalliset rakenteet näkyvät ihmisten jokapäiväisessä elämässä. Rakenteiden näkyvyyttä ja vaikuttavuutta voi avata juuri erilaisten uudelleenorganisointumisten yhteydessä. Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen niitä muutoksia, joita kuntaliitos on tuonut mukanaan säynät-salolaisten jokapäiväiseen elämään. Muutosten ohella huomioni kohdistuu myös

---

¹⁴⁷ Esimerkiksi Knuuttila 2003, 197-203; Jokinen 2003, 4-17

¹⁴⁸ Arjesta etnologisen tutkimuksen kohteena enemmän esim. Knuuttila, M. 2006, 16-22.

¹⁴⁹ Esimerkiksi Felski 2000

¹⁵⁰ Knuuttila 2003, 199.

¹⁵¹ Vrt. Lönnqvist 1998, 30.

jatkuvuuteen, miten uudet toimintatavat ovat tulleet osaksi kaupunginosalaisen arkielämää ja sitä kautta vaikuttavat asukkaiden ajatuksiin sekä mielikuviin omasta asuinympäristöstään.

Pelkoja ja toiveita kuntaliitoksen kynnyksellä

Tämmönen pieni kunta, vaikka ei niin hyvin hoidettaisikaan, mutta olis itsenäinen kuitenkin, että vois siellä pienemmissä piireissä päättää ne asiat. Kun kaupunkiin liitytään, niin kaupunki päättää kyllä sitten, ettei säynätsalolaisille sitten hirveesti sananvaltaa asioissa jää. (KSMA-JYEL 02/433:34.)

Jo aikaisemmin kirjoitin siitä, miten kuntaliitos on erittäin merkityksellinen ja lopulliselta tuntuva ratkaisu, joka väistämättä tuo mukanaan voimakkaita tunteita, pelkoja ja toiveita uutta ja tuntematonta kohtaan. Kun kuntaliitosasia tuli julkisuuteen, se luonnollisesti aiheutti Säynätsalossa asukkaiden keskuudessa paljon keskustelua juuri peloista ja toiveista, siitä miten kuntaliitos näyttäytyisi kuntalaisen arjessa, varsinkin käytettävissä olevien palveluiden saatavuudessa tai yleisemmin omien asioiden hoitamisessa. Keskusteluja käytiin erilaisilla foorumeilla, virallisissa keskustelu- ja informaatiotilaisuuksissa sekä epävirallisesti ihmisten kohdatessa toisiaan. Virallisia keskustelutilaisuuksia olivat muun muassa omakotiyhdistysten järjestämät tilaisuudet, joissa liitosprosessissa keskeisinä toimijoina olevat päättäjät kiersivät vastaamassa asukkaiden kysymyksiin.

Minä meidän porukoilla kävin noissa asukasyhdistyksen tilaisuuksissa, mutta eihän se tiedon siirtäminen ole aina niin helppoa sitten. Siinä on niin mahottoman paljon erilaisia asioita. - - Minäkin kävin saman illan aikaan ensiks Muuratsalon asukasyhdistyksessä ja Lehtisaaren asukasyhdistyksessä. Niin yks vaan semmonen huvittava muisto tulee - yks nimeltä mainitsemaan oikein kuntaliitoksen vastustaja - niin mää lähdin Muuratsalon koululta ja se tuli minun perässä siellä ja koko ajan puhu hirveesti, niin se juoksi vielä siellä tielläkin vielä vähän aikaa minun rinnalla, kun pidin ikkunaa auki. Sanoin, että tuu Lehtisaareen, niin minä oon siellä. (KSMA-JYEL 02/433:4.)

Virallinen kuntaliitoskeskustelu huipentui Säynätsalon Lehtisaareessa Kuntotalolla järjestettyyn suureen keskustelu- ja tiedotustilaisuuteen¹⁵², jossa kuntalaisten ky-

---

¹⁵² "Mulla ei ole siitä tilaisuudesta [suuri tiedotustilaisuus] hirveen paljoo mitään yksittäisiä muistoja. Kyllähän siellä ihmiset kyseli ja tuli selkeitä kannanottoja yleisöltäkin. Nehän tietenkin oli äänessä, jotka hyvin vahvasti oli jompaa kumpaa suuntaa. Osa porukkaa oli vaan tullu kuuntelemaan, että mitä sen asian tiimoilta on tulossa. Kyllä se semmonen tiivistunnelmainen oli, sen muistan. Itekin vähän semmosella pienellä jännityksellä siihen tilaisuuteen menin, kun ajattelin, että kuinka voimakkaita ja värikkäitä kannanottoja siellä tulee." (KSMA-JYEL 02/433:19.)

symyksiin olivat vastaamassa eri hallintokuntien edustajat Säynätsalon kunnasta sekä Jyväskylän kaupungin edustajina Jaakko Lovén ja Ahti Vielma. Tilaisuudesta kirjoitetun pöytäkirjan¹⁵³ mukaan kuntalaiset esittivät kysymyksiä muun muassa seuraavista mieltä painaneista asioista:

- Liikunta- ja vapaa-aikatiilojen vuokrat: seuroilla ja yhdistyksillä ei ole mahdollisuutta maksaa niin korkeita vuokria, joita kaupunki tiloistaan perii.
- Kaupungin ja Schaumanin runkosopimus: miten eri sijoitusvaihtoehtoja on selvitetty.
- Terveystenhoito: suostuvatko kaupunkilaiset siihen, että Säynätsalossa on paremmat palvelut kuin muilla kaupunginosilla ja miten tulevaisuudessa toimivat päivystyspalvelut.
- Yleiskaavan merkitys: Säynätsalon kaavallinen tulevaisuus.
- Jyväskylän kaupungin saama hyöty kuntaliitoksesta.
- Kaupunginosavaltuuston merkitys ja yleensä aluehallinnon tulevaisuus.
- Vaneritehtaan merkitys kuntaliitoskysymyksessä: jos tehdasta ei ole, miten käy kunnan talouden ja työllisyyden.
- Itsenäisyyden menettäminen: menetetäänkö taloudellisten etujen vuoksi liikaa.
- Kansanäänestys: mikä on kansanäänestyksen lopputuloksen merkitys päätöksenteossa

Arkinen elämä kuntalaisena ja sidoksisuus tai kiinnittyminen kunnan tarjoamiin palveluihin on erilaista eri ihmisillä riippuen kunkin yleisestä elämäntilanteesta kuten iästä, taloudellisesta asemasta tai vaikkapa perhesuhteista. Siten myös kuntaliitokseen kohdistuvat pelot ja toiveet lähtevät hyvinkin erilaisista perusteista. Edellä oleva lista kokoaa hyvin yhteen ne teemat, joihin kohdistui eniten huolia ja joista eniten keskusteltiin, kun pohdittiin kuntaliitoksen mukanaan tuomien muutosten merkitystä kuntalaisen arkeen. Virallisissa keskusteluissa, neuvotteluissa ja tiedotustilaisuuksissa asioita saatettiin kietoa suuremmiksi kokonaisuuksiksi, mutta epävirallisissa ”juttutuokioissa” ja ”torikokouksissa” lähtökohdat olivat henkilökohtaisempia ja jokapäiväiseen elämäntilanteeseen liittyviä.

Selkeimpänä kuntaliitoksen myötä syntyneenä uhkakuvana nähtiin erilaisten palveluiden mahdollinen ja jopa todennäköiseltäkin tuntunut heikentyminen val-

---

¹⁵³ SKA. Pöytäkirja 8.3.1992 Säynätsalon Kuntotalolla pidetystä tiedotustilaisuudesta. Pöytäkirjan mukaan tiedotustilaisuuteen osallistui 176 kuntalaista. Sen sijaan Säynätsalon sanomissa 12.3.1992 arvioitiin tiedotustilaisuuteen osallistuneiden lukumääräksi noin 260.

litsevaan tilanteeseen verrattuna. Konkretisoituuhan kunnan rooli ja näkyvyys kuntalaisen arjessa näkyvimmin juuri palvelujen muodossa. Erityisesti oltiin huolissaan terveyskeskuksen tuottamien palveluiden tulevasta tasosta. Kuntalaiset pelkäsivät sitä, että terveys- ja sosiaalipalveluita saadakseen heidän pitäisi matkustaa Jyväskylään, mikä aiheuttaisi lisäkustannuksia ja varsinkin vanhemmille ihmisille saattaisi olla vaikeaa, joskus jopa ylivoimaista.

Joo, se [terveyskeskus] oli jossain vaiheessa yks niitä ison pelon paikkoja. Kyllä me pon-tevasti oltiin sen säilyttämisen kannalla, tai se oli oikeestaan ainut vaihtoehto, että sen on pakko säilyä täällä, että sitä ei voi eikä saa viedä pois täältä. - - Ja terveyskeskusasiak-kaista iso osa on vanhusväestö, joka on sairauksiensa ja kuntonsa puolesta semmosta, että liikkuminen julkisilla kulkuneuvoilla kaupunkiin on vaikeeta ja monimutkasta ja kallistakin. Mutta kyllä se selkee uhka jossakin kohtaa oli. (KSMA-JYEL 02/433:20.)

Kyllä mä luulisin, että semmonen pelko ihmisillä oli ja liittyy just näihin sosiaalipalve-luihin ja tämmösiin, että ne huononee. Ja totuushan on, että ne tietysti huononee, mutta kunnan talouden ottaen huomioon, ne olis huonontunut joka tapauksessa. (KSMA-JYEL 02/433:14.)

Ja ihan tämmösiä käytännön asioita, että jos sosiaalitoimiston palvelut menee, jos ne on kaupungissa asti. Mitä, jos ne on siellä kaukana. Entä lääkäripalvelut. Varmaan oli se pelko, että meiltä menee sekin, mitä meillä jo nyt on. (KSMA-JYEL 02/433:23.)

Erilaisten palveluiden huononemista pelättiin erityisesti siitä syystä, että tulevana kaupunginosana Säynätsalossa olisi entuudestaan paremmat palvelut kuin monissa muissa kaupunginosissa ja arveltiin, että tällainen epätasapainoinen tilanne ei voisi kaupungin näkökulmasta vallita pitkään. Tiedettiin, että tilanne, jossa "ottolapsesta tulee liian tärkeä emolle"¹⁵⁴, ei olisi kestävä. Sen vuoksi pelättiin, että kouluja yhdistetään, että vanhusten hoitopalvelut heikkenevät, että vähitellen kaikki kunnalliset palvelut pitää hakea Jyväskylästä. Pelättiin, että kaikki palvelut lasketaan tavallisen pienen lähiön tasolle.¹⁵⁵ Ja Säynätsalossa huoli palveluiden alasajosta oli suuri sen vuoksi, että matka kaupungin keskustaan palveluiden äärelle nähtiin varsin pitkänä.

Palveluiden heikentymisen ohella säynätsalolaiset olivat huolissaan myös kaa-voitukseen kohdistuvista mahdollisista muutoksista. Kuntalaiset pelkäsivät, että kaupungin kaavoituspolitiikka muuttaa säynätsalolaisten asuinympäristön eli arkisen elämän tutut ulkoiset puitteet ja saarten kokonaisilmeen aivan erilaisek-

---

¹⁵⁴ KSMA-JYEL 02/433:24.

¹⁵⁵ Säynätsalo-lehti 11.9.1991. *Lukijan kynästä: Vain muutaman markan tähden...*

si. Kaupungissa ei ehkä kunnioitettaisi Säynätsalossa sen itsenäisyyden aikana luotua kaavoituspoliittista linjaa. Säynätsalolaiset arvelivat, että luonnonläheinen ja väljä asuinympäristö saattaisi hyvinkin vuosien saatossa muuttua kaupunkimaisemmaksi ja tiheämmäksi. Pientalojen tilalle tai naapureiksi rakennettaisiin kerros- ja rivitaloalueita ja varsinkin rantojen "kohtalo" aiheutti huolta.

Yleensä, kun Säynätsaloon olivat ihmiset tulleet muualta, ne olivat tulleet sellaiseen idylliseen Päijänteen rantakuntaan, jossa on iso tonttikoko, kaunis luonto, väljyyttä, vettä, vihreyttä. Monessa yhteydessä oli sitten keskustelu siitä, että kaavallisesti ei saa pilata sitä yhteisöä eikä saa tehdä siitä liian tiuhaa ja taajaa. (KSMA-JYEL 02/433:12.)

Ja sitten vähän tuntu, että asfaltoikohan ne kaikki rannat täällä, kun se kohdistu just tän tyyppiin se näkyvä tekeminen, tienrakentaminen esimerkiksi on korostunut hirveesti siinä. - - Kaikennäköisiä semmosia juttuja, jotka sotii semmosta asumista vastaan, mihin siellä on ihmiset tottunut. (KSMA-JYEL 02/433:34.)

Palveluihin ja kaavoitukseen kohdistuvien uhkien taustalla oli selkeästi yksi suuri, kaiken kattava pelko - pelko siitä mitä tapahtuu, kun itsenäisyys menee, kun oma päätäntävalta päättyy. Itsenäisenä pienenä kuntana Säynätsalon kunnallinen hallinto, sen luottamusmiehet ja virkamiehet olivat lähellä kuntalaista. Miltei jokaisella kuntalaisella oli jonkinasteinen henkilökohtainen kosketuspinta kunnanvaltuuston, kunnanhallituksen tai lautakuntien jäseniin. Heillä oli tuntemus siitä, että asiat ovat "omissa käsissä" - tai ainakin jonkun tutun ja sitä kautta ehkä luotettavammaksi koetun ihmisen käsissä.

Ainakin semmosessa pienessä kunnassa, kun tämä oli, niin suurin piirtein joka huusholista joku sukulainen oli kunnan päättävissä elimissä. Koettiin, että vaikutuskanaviakin oli sillai helpommin ja lähempänä ja tutumpia. Kun kaikki tunsikaikki ja suurin osa porukkaa vielä vähän sukua keskenään jonkun koivun kautta, niin kyllähän se päätöksenteko oli lähempänä ja mutkattomampaa. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

Ihmiset tuli aina jutteleen kun oli tämmösiä asioita päätöksiä tehtiin ja ne sano et muista sitten ottaa puheeks tämä ja tämä asia. Kyllä mä sitten otinkin ja näki et ihmiset oli sitten niinku kiinnostuneita vaikka se kynnyks tulla itte mukaan oli kuitenkin sillä tavalla korkea, että ne ei ryhtyny ehdokkaiksi eikä olleet. (KSMA-JYEL 02/433:7.)

Kun sitten ryhdyttiin puhumaan kuntaliitoksesta, niin väistämättä esiin nousi kysymyksiä siitä, miten asuminen toisten päätäntävällän alla luonnistuu. Miten tuntemattomat kaupungin virkamiehet ja luottamusmiehet kykenevät päättämään tuntemattoman Säynätsalon asioista? Pelättiin hallinnollisen kulttuurin etäännyntymistä ja vieraantumista tavallisen kaupunginosalaisen arjessa. Arveltiin, että poliittiseen päätöksentekoon osallistuminen ja luottamustoimet loppuvat

Säynätsalosta. Pohdittiin jopa sitä, että jääkö kunnan menettämisen jälkeen enää mitään jäljelle.

Ihmiset tuntee toisensa ja tietää, miten tuo sen äänensä käyttää siellä valtuustossa. Että pystyy itekin hallitsemaan asioita paljon paremmin, kuin jos se on tämmönen niin paljon isompi organisaatio kuin Jyväskylä, missä ei sitten paljon tiedetä, että missä se semmonen Säynätsalo onkaan. (KSMA-JYEL 02/433:35.)

Mutta se pelko oli se, että ei ne keskikaupungin päättäjät sitten enää meitä muista, että me jäädään heitteille. Sitten toinen pelko oli se, että päätöksenteko siirtyy keskustaan vieraitten ihmisten käsiin, jotka ei tunne Säynätsaloo eikä säynätsalolaisten tarpeita eikä myöskään paljon välitä. Ne varmaan oli ne tärkeimmät pelot, mitä siinä oli. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

En minä nyt sano, että olisin sitä pelännyt, mutta ajattelin sitä kuitenkin. Mutta monet oli todella huolissaan ja suorastaan suruissaan ja se vaikutti heidän elämänoloonsa ja jokapäiväiseen mielialaansa jonkun aikaa. Oli vähän jonkunmoinen hätäkin jonkun aikaa, että miten täällä pärjätään, onko täällä sitten enää mitään. (KSMA-JYEL 02/433:22.)

Uhkakuvaa liitoksen jälkeisestä päätöksenteon vieraantumisesta terävöitti erityisesti Säynätsalon ja Jyväskylän suuri kokoero ja Säynätsalon kaukainen sijainti kaupungin keskustaan nähden. Säynätsalolaiset pelkäsivät sitä, että omat paikalliset asiat hautautuvat ja hukkuvat kaupungin suuren virkakoneiston pyörteisiin. Säynätsalossa laskettiin, että he edustavat vain noin viittä prosenttia koko kaupungin väkimäärästä ja se tarkoittaisi käytännössä sitä, että voimakkaallakin keskittämällä he saisivat vain yhden edustajan kaupunginvaltuustoon¹⁵⁶.

Mä vielä sanon tähän miinuspuoleen, että siellä on niin kuin pienessä yhteisössä pysytään junaileen asiat face to face, että sitten tulee se ison kaupungin byrokratia. - - Siis oli pelko sitä vastaan. Että kaupungin byrokratia tulee ja tekee elämän huonoks täällä. (KSMA-JYEL 02/433:5.)

No semmonen ajatus oli tietysti olemassa, että sen verran kaukana Jyväskylästä ja tällänen perämutka, että Jyväskylä ei tule hoitamaan tämmöstä suppeeta aluetta, perämutkaa täällä kaukana omasta keskustastaan, että sitä pelättiin. (KSMA-JYEL 02/433:36.)

Mutta kyllähän se nyt meitäkin mietitytti sitten että mitä siitä seuraa kun se oli sitten aika jo epävarmaa et mitä, mitä kaikkea et jäähäänks me tänne ihan orpona olemaan ja sitten sivukyläks ja meidät unohdetaan tänne. (KSMA-JYEL 02/433:37.)

Jos kuntaliitos ja itsenäisyyden menettäminen aiheuttivat pelkoja säynätsalolaisten mielissä, niin täysin vailla huolta ei olisi voitu elää sellaisessakaan tilanteessa, jossa itsenäisyys olisi säilynyt. Säynätsalon kunnan taloudellinen tilanne oli liitoksen

---

¹⁵⁶ KSMA-JYEL 02/433:3.

aikoihin vaikea ja leikkauksia palveluihin olisi ehkä jouduttu tekemään. Samoin kunnalliset työpaikat olisivat saattaneet vähentyä. Jotkut haastateltavat toivat esiin ajatuksen siitä, että näitä uhkakuvia myös käytettiin hyväksi kuntaliitoksen markkinoinnissa ja kuntaliitoksen suostumisen perusteluina kuntalaisille.

Mutta ihmisethän pelkää koko ajan, että nää sosiaaliset palvelut huononee. Mutta mun näkemys on, että ne olis huonontunut vähintään yhtä paljon Säynätsalon kunnan nimissä, - -Meillä oli todella semmosia ongelmia siellä, että ne olis maksanut paljon. (KSMA-JYEL 02/433:14.)

Myöhemmin ajattelin, että se oli semmonen kiristyskonsti tavallaan näillä kuntaliitoksen ajajilla - että peloteltiin sitä, että jos ei kuntaliitosta tule, niin ja niin paljon pitää henkilökuntaa kunnastakin vähentää ja se tarkoittaa sitä että kirjastosta yks ja päiväkodilta noin ja tuolta noin. Se tavallaan tuli kauheen henkilökohtaseks ja lähelle se uhka siinä, että mitä sitten tapahtuu, jos ei kuntaliitos toteudu, kun rahaa ei ole. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

Toisaalta ilmassa oli pelkoa ja erävarmuutta, mutta toisaalta ajateltiin, että kuntaliitos toisi mukanaan myös toivoa paremmasta - tai ainakin hiukan vauraammasta - tulevaisuudesta. Säynätsalossa toivottiin, että liitos turvaisi vaneritehtaan teollisten työpaikkojen lisäksi myös kunnalliset työpaikat mahdollisimman pitkälle. Vauraampien vuosien takeena nähtiin kuntaliitoksen yhteydessä tehty liitossopimus ja siihen liittyvät ”porkkanarahat”, jotka mahdollistivat viisivuotisen investointiohjelman laatimisen Säynätsalon infrastruktuurin kohentamiseksi. Liitos mahdollistaisi kuntalaisten käyttöön muun muassa paremman tiestön ja kunnallistekniikan.

Mutta niin, sen takia jotka oli sitten, oli työttömyysuhan alla ja muuta sillä tavalla, että jos täältä häviää nuo tehdastyöpaikat, niin ne vallankin oli kovasti innokkaita siihen. Ja kyllä määkin, vaikkei mulla nyt ei ollu työpaikkaa menossa, mut mää ajattelin että se on realistisempi vaihtoehto, tämä, että se, tätä laajennetaan tätä tehasta, joka on jo olemassa oleva tehas. Ja sitte niin, sittenhän meille valtio lupas porkkanarahaa. Ja koska meillä oli huono tieverkosto ja meillä ei ollu esimerkiks noita kevytväyliä silloin ollenkaan ja niistä oli haaveiltu. Että sekin oli semmonen innostava juttu, että niistä sitten saatais nuo tieyhteydet paremmaks taikka tai niiden kunto paremmaks ja sitte ne kevytväylät. (KSMA-JYEL 02/433:36.)

Liitoksen myötä tapahtuva hallinnollisen kulttuurin muutos otettiin sekin pelon tunteiden lisäksi myös toiveikkaasti vastaan. Vaikka säynätsalolaiset toisaalta tunsivat epävarmuutta ja pelkoa kauemmaksi siirtynyttä ja suuremmaksi muuttunutta hallintokoneistoa kohtaan, niin toisaalta hallinnollisen kulttuurin muuttumisen toivottiin tuovan uusia tuulia ja uutta energiaa säynätsalolaiseen politiikkaan. Tutut toimintatavat ja tutut päättäjät antoivat kuntalaisille tiettyä turvallisuutta,

mutta kaikki eivät luottaneet paikalliseen päätöksentekoon, joka oli liiaksi henkilöitynyttä ja vain harvojen ihmisten käsissä.

Ei luotettu minun mielestä siihen poliittiseen johtoon. Valtuustossa saatettiin äänestää, valtuutetut keskenään miten vaan tai kunnanhallitus, mutta säynätsalolaiset ei luottanut Säynätsalon poliittiseen johtoon. Oli hyvä päästä sillee, että ollaan isomman porukan yhteydessä, joka pitää huolta Säynätsalosta. Tää oli minun mielestä kaikista ratkasevin juttu siinä kansalaisäänestyksessä. (KSMA-JYEL 02/433:5.)

Samansuuntaisia ajatuksia ja toiveita liitettiin myös Säynätsalon ilmeeseen yleisemminkin. Ajateltiin, että Jyväskylän kaupunginosana Säynätsalo tulee olemaan osana monipuolisempaa ja virkeämpää toimintaympäristöä, mikä lisäisi alueen arvoa mielikuvissa ja sitä kautta ihan taloudellisestikin.

No jonkun verran tietysti oli semmosta mukana että Säynätsalosta odotettiin jonkunlaista tämmöstä paikkaa jossa elämä muuttuu paremmaks ja ne ketkä myyvät sen omakotitalonsa tai asuntonsa niin saavat siitä kunnan hinnan. (KSMA-JYEL 02/433:7.)

Kun vertaa säynätsalolaisten kuntaliitoksen toteuttamiseen kohdistamia pelkoja ja toiveita muualla Suomessa suunniteltujen ja toteutettujen liitosten aiheuttamiin tuntemuksiin, on helppo havaita, että pelot ja toiveet kohdentuvat samantyyppisiin asioihin eri liitostapauksissa¹⁵⁷. Tietysti yksityiskohdat ja taustatekijät vaihtelevat, mutta yleisellä tasolla kuntaliitoksiin kohdistuvia pelkoja ja toiveita tarkastellen voidaan todeta niiden samankaltaisuus. Esimerkiksi Sari Puustinen¹⁵⁸ on omassa tutkimuksessaan ottanut esiin seuraavia kuntaliitokseen kohdistuvia yleisiä pelkoja: hallinnollisen byrokratian lisääntyminen, reuna-alueiden demokratian ja palveluiden heikkeneminen, maankäytön suunnitteluvallan menettäminen, hallinnon saneeraukset ja työpaikkojen menettäminen sekä itsenäisyyden ja kotikunnan menettäminen. Liitoksiin kohdistettavia toiveita Puustisen mukaan ovat muun muassa suuremman kunnan imago ja vetovoima, seudullisen yksimielisyyden helpompi löytäminen, kuntien välisen kilpailun poistaminen, palveluiden ja hallinnon päällekkäisyyksien poistaminen ja parantuvat kehittämisen voimavarat.

Kuntaliitos on siten muutos, joka tuo mukanaan omanlaisiaan pelkoja ja toiveita ihmisten elämään. Liitoskeskusteluissa esiin nousevat tuntemukset ovat ihmisten

---

¹⁵⁷ Esimerkiksi Mäkinen 1992, 100-101; Puustinen 1998, 139-145; Leinamo 2004.

¹⁵⁸ Puustinen 1998, 139-145. Puustisen tutkimuksessa oli mukana kolme kuntaliitostapausta Porvoon, Jyväskylän ja Pieksämäen seuduilta, joista Porvoon ja Porvoon maalaiskunnan liitos toteutui, mutta Jyväskylän ja Jyväskylän maalaiskunnan sekä Pieksämäen ja Pieksämäen maalaiskunnan liitossuunnitelmat eivät toteutuneet.

tuntemuksia kuntalaisen roolissa ja ovat siksi toisenlaisia kuin vaikkapa ilmastomuutoskeskustelujen kirvoittamat pelot. Yhteistä erilaisille muutoksille ja niitä seuraaville tuntemuksille on se, että muutokset tuovat mukanaan jonkinasteisen konfliktin tai ainakin kuohuntaa, joka kannustaa meitä toimintaan sopeutumisen suuntaan. Pyrimme järjestämään elämämme mahdollisimman mukavaksi uusissa olosuhteissa. Sopeutumisen kautta muutos liittyy vähitellen osaksi kokemusmaailmaamme, osaksi historiaamme ja sitä kautta osaksi jatkuvuuttamme¹⁵⁹. Seuraavassa alaluvussa luon katsauksen niihin muutoksen ja sopeutumisen paikkoihin, joita kuntaliitos toi säynätsalolaisten elämään kuntalaisina.

Sujuuko arki, pelaavatko palvelut?

Sillai voi sanoa, että on tapahtunut, mutta ei mitään isoo järisyttävää yhdessä yössä. Pieniä juttuja pikkuhiljaa. Aina kun yhden karvain mielin nielet ja kerkeet sen aatella, että nyt ei sitä enää ole ja hetken huokaset, niin taas tulee joku toinen seuraava pikku juttu. (KSMA-JYEL 02/433:20.)

Ensimmäiset merkit kuntaliitoksesta näkyivät Säynätsalossa jo ennen varsinaisen liitossopimuksen voimaantumista. Syyskuussa 1992 säynätsalolaiset saivat ikään kuin tervetuloivotuksena kaupunkilaisiksi postilaatikoihinsa Jyväskylän tiedostuslehden, jonka jakelualue tulevaisuudessa kattaisi myös Säynätsalon uuden kaupunginosan. Myös kaupungin vapaa-aikavirasto antoi oman tervehdyksensä etuajassa pystyttämällä jääkiekkokaukalon Lehtisaareen.¹⁶⁰ Kun kuntaliitos sitten virallisesti astui voimaan 1.1.1993, niin lisää merkkejä liitoksen toteutumisesta alkoi ilmaantua nopeasti muun muassa teiden asfaltoimisen, kevytväylien rakentamisen ja puistoalueiden siistimisen muodossa. Liitossopimuksen investointiohjelma siirrettiin siten heti käytännön tasolle ja Säynätsalon ”kasvojenkohotus” saattoi alkaa.

Sitten sen, minkä rupes huomaan oli se, kun ruvettiin tekeen hienoo asfalttietä ja kirjastaan katuvaloja. Tottakai jokainen koki sen hirveen hyvänä asiana. Ne rupes näkyyn katukuvassa ja helpottaa jokaisen arkea ja kulkemista. (KSMA-JYEL 02/433:20.)

Ja jos kattoo sitäkin, kun Parviaisen tietä alettiin rakentaa, niin eihän kunnalla olisi ollut ikinä mahdollisuutta laittaa mitään, siellä on pensasaitoja ja jalkakäytävät. Ne kaikki

---

¹⁵⁹ Sopeutumisesta ja jatkuvuuden luomisesta enemmän esimerkiksi Hangasmaa 2003 [online].

¹⁶⁰ Säynätsalon sanomat 15.10.1992. *Toinen vaihe kaupunginosaksi muuttumisessa. Vapaa-aikavirasto ryhtyi toimiin.*

kadut oli suurin piirtein samaa peltoa. Jos nyt jossakin oli jalkakäytävä erikseen, mutta niitä ei paljoo ollu. (KSMA-JYEL 02/433:15.)

Ja sitten aika paljon noita vesihuoltohankkeita, mikä ei sillai näkyny. Kun ne oli aika huonossa kunnossa noi putkistot ja tosiaan se, että Muuramesta saatiin vesi tulemaan tänne ja kaikki nää jätevesihommat kuntoon. Ne on semmosia, mitkä ei näkyny, mutta mitkä olis, jos ne olis sipannu, niin sitten vasta olis ihmiset huomannu, että ei tukkaan hanasta vettä eikä vessanpytty vedä. (KSMA-JYEL 02/433:4.)

Mittavat rakennustyöt ikään kuin konkretisoivat kuntaliitoksen, antoivat sille myönteistä näkyvyyttä kuntalaisten arkisessa elämässä. Näin varsin vaikealta päätökseltä tuntunut ja suuriakin pelkoja herättänyt kuntaliitos sai hyväksyttävämpiä ja positiivisempia piirteitä kuntalaisten mielikuvissa. Tosin kaikki eivät pitäneet mittavia teihin ja puistoihin kohdistuneita parannus- ja muutostöitä pelkästään positiivisinä asioina. Uudet leveämmät ja asfaltoidut tiet tulivat osin liian lähelle asukkaiden taloja ja lisäsivät autoliikennettä. Myös autojen nopeudet kasvoivat. Puistoalueita ei vain siivottu vaan niitä kaunistettiin liiankin kanssa luonnonmukaisuus unohtaen.

Asfalttia tuli lisää ja Säynätsalooa ruvettiin rakentamaan tiukemmin ja ne kivat paikat kävellä siellä metsikössä alko tulee semmoseen kuntoon ettei sinne viitti enää paljon mennä. (KSMA-JYEL 02/433:7.)

Tätä asfalttipintaa tänne vedettiin. Jos ajatellaan, että nykyajan autokalustolla on kiva ajaa kovaa ja sitten pitää tehdä keinotekoisesti töyssyjä koulun lähelle kuin sitten se, että siinä olis pikkasen möykkyinen hiekkatie. - - Ja sitten tuossa Parviaisen tien varrella asuvat ovat sanoneet, että onko se kiva, että ikkunan vierestä menee linja-auto aika läheltä. - - Ja sitten puistot ja tällaset, mitä rakennettiin Saunarantaankin, musta se on pikkasen surkukupasaa, että isolla rahalla tehdään patsaspuistoa ja kantitetaan siellä reunakiviä ja muuta tienreunoja. (KSMA-JYEL 02/433:23.)

Kuntaliitoksen yhteydessä allekirjoitettu liitossopimus ja ”porkkanarahat” antoivat säynätsalolaisille materiaalista hyvää ja sen lisäksi sopimus takasi palvelutason vakauden sekä kunnallisten työpaikkojen säilymisen uuden työnantajan palveluksessa kuntaliitoksen ensimmäisen viisivuotiskauden ajan¹⁶¹. Sopimuksen noudattamista valvoi lääninhallitus, joka vuosittain tarkisti sopimuksen toteutu-

---

¹⁶¹ ”Kyllä se siitä lähti, että kaikki tulevat kaupungin työntekijöiksi, tätä ei kyseenalaistettu missään, että kukaan jää ilman työtä. Vieläpä semmosetkin, joilla jo kunnan puolelta oli annettu irtisanomiset ennen sitä. Kun vuodenvaihteen talousarvioita tehtiin, niin todettiin, että kolme oli semmosta, mitkä meni irtisanomisasteelle, että tarpeettomia työsuhteita puretaan, niin ne otettiin takasin.” (KSMA-JYEL 02/433:1.)

mista¹⁶². Tämä viisivuotinen investointiohjelma ja sopimus ”porkkanarahoineen” oli säynätsalolaisille eräänlainen ”pehmeä lasku” uuteen kaupunginosalaisuuteen. Kun liitoksen ensivaiheissa tapahtumat olivat myönteisiä ja kuntalaisten arkea helpottavia, niin pahimmat pelot ja ennakkoluulot hiukan hälvenivät. Haastatte- luissa säynätsalolaiset olivatkin sitä mieltä, että kuntaliitos ei ensimmäisinä vuo- sina muuttanut kovinkaan paljon heidän arkeaan tai edes näkynyt jokapäiväisen elämän tasolla.

Eipä kai se elämä kuntalaisena hirveesti muuttunut. Siinä vaiheessa ne palvelut, mitä täällä oli, ne säily. Meillä oli jotkut asiat jopa paremmin kuin kantakaupungilla. Esimerkiks aikuisväestön hammashoito oli, mikä täällä toimi kattavasti, että terveyskeskushammas- lääkärille pääsi aikuisväestökin. Niihin ei tullu mitään muutosta. Terveyskeskus toimi, koulut toimi, että ei mikään konkreettisesti sillai muuttunut. (KSMA-JYEL 02/433:20.)

Ei se oikeastaan ainakaan nopeassa aikataulussa. Ei se loppujen lopuksi semmoseen [ar- keen] vaikuttanut. -- Se [liitossopimus] oli semmonen, joka lievensi sitä, ei tullu töyssyä sille kohtaa. Se vaan meni sillai joustavasti. Jos ei sitä olis ollu, niin olis saattanut olla aikamoinen töyssy. (KSMA-JYEL 02/433:22.)

Kunnan itsenäisyyden aikana Säynätsaloon oli luotu peruspalveluverkosto, joka takasi palveluiden hyvän, jopa muihin kaupunginosaan verrattuna paremman, saatavuuden liitoksen ensimmäisinä vuosina¹⁶³. Mutta säynätsalolaiset ymmär- sivät, että pitkään tämä muita kaupunginosa parempi tilanne ei jatkuisi, ja siksi liitossopimukseen kirjatun viiden vuoden ”myötäjäsajan” päättyminen loi uusia uhkakuvia. Millaisella aikataululla ja millaisiin palveluihin kohdistettaisiin muu- tostoimenpiteitä?

Niin, se [vuosi 1997] oli seuraava uhkaraja siinä, semmonen maailmanlopun päivämää- rä. Kyllähän tää niin kauan on turvattua, mutta entäs sitten. Kaikki sitä vähän niin kuin pelolla ootti, että mitäs sitten tapahtuu. (KSMA-JYEL 02/433:20.)

Se [sopimuksen päättyminen] oli se isoin epäilyksen aihe. Kuntajakolakiin lähti siitä, että lääninhallitus valvoo meitä viisi vuotta. Tehtiin viiden vuoden toimintasuunnitelma, jota tosiaan lääninhallitus valvoo ja josta meillä oli omat seurantakokoukset joka vuosi.

---

¹⁶² Ensimmäisessä antamassaan tiedotteessaan lääninhallitus totesi, että liitossopimus on pitänyt ja todettiin, että säynätsalolaisten palveluiden saanti on helpottunut, koska tarvittavat palvelut saa- daan kantakaupungista, kun aikaisemmin jouduttiin asioimaan Muuramessa ja Jämsässä. Lisäksi nähtiin kaupunginosa- hallinnon kokemukset hyviksi, lähidemokratia on lisääntynyt ja toiminta on ollut aktiivista. (SKA. Lääninhallituksen tiedote 24.1.1994.)

¹⁶³ ”Ja tyyppiesimerkki on, että kun Kuokkalan asukas yhdistys kävi seuraamassa meidän kaupunginosa- valtuuston kokousta. Siinä sitten jutusteltiin. Siinä sitten jotkut totesivat, miten Kuokkalassa heillä ei ole oikeastaan mitään palvelupisteitä. Mikä on tosiasiakkin, että paljon puut- tuu, mitä täällä on. Mää totesin heille, että kun nyt ensin rakennatte sinne tämmösen kunnantalon, niin sitten voitte vaatia. Se oli tietenkin leikkipuhetta, mutta siinä oli pitkälti tottakin. Täällä oli kuitenkin ensin kaikki tehtyä jo, että oli vaan säilyttämisestä kyse.” (KSMA-JYEL 02/433:1.)

Mutta siitä enempi kannettiin huolta, että viiden vuoden päästä meillä ei sitten olekaan mitään. Kyllä se viiden vuoden jälkeinen aika, se ehkä pelotti ihmisiä enemmän, että mitä on sitten. (KSMA-JYEL 02/433:1.)

Vuoden 1997 päättymistä odoteltiin siis pelonsekaisin tuntein. Esimakua muutos-paineista saatiin jo sopimusaikanakin. Vuonna 1995 Säynätsalon kaupunginosa-valtuusto kääntyi lääninhallituksen puoleen huolestuneena siitä, että eri hallin-tokuntien osalta palvelutasoa on supistettu olennaisesti ja siten liitossopimuksen vastaisesti. Erityisesti hammashoitopalveluiden osalta palvelutaso oli pudonnut alle 50%:n sopimuksessa määritellystä tasosta.¹⁶⁴ Seuranneissa neuvotteluissa todettiin, että taloudellinen tilanne oli muuttunut liitossopimuksen solmimisen jälkeen ja että Säynätsalon terveystalot olivat edelleenkin muita kaupunginosia paremmat. Neuvottelujen tuloksena päätettiin teettää seurantatutkimus liitoksen vaikutuksista palvelutasoon ja kaupunginosaalaisten asumistyytyväisyyteen¹⁶⁵. Tutkimuksessa todettiin, että kuntaliitoksen kokonaisvaikutus Säynätsalossa on positiivinen. Varsinkin katujen ja teiden kunto, kunnallistaloudellinen tilanne, teol-lisuuden sijoittumismahdollisuudet ja velkatilanne ovat sellaisia sektoreita, joissa kuntaliitos näkyy varsin positiivisessa valossa. Tuloksissa selkeästi negatiivisen etumerkin saivat terveydenhoitopalvelut sekä sosiaalipalvelut. Samoin asiakas-palvelu, asukkaiden vaikutusmahdollisuudet sekä viranhaltijoiden tavoitettavuus koettiin heikentyneen liitoksen myötä.

Mä en usko, että me ollaan hävitty juurikaan mitään, mutta voitettu turkasesti, saatiin kunta siistiin kuntoon ja semmoset perusasiat kuntoon. Mutta tottakai, paljon helpompi on kävellä tuttuun kunnantoinmistöön, missä on pieni määrä ihmisiä, jotka hoitaa, että senkin ymmärtää ihan täysin. (KSMA-JYEL 02/433:14.)

Se [terveyskeskus] on kuitenkin niin tärkeä peruspalvelu, vaikka sitä sattuis harvem-minkin tarvitseen, mutta sen kerran kun tarvitsee, niin tilanne on tarpeen syystä johtuen sellanen, että se koetaan aika tunnepitosenä ja voimakkaana jos se on kaukana ja hankalan matkan takana. (KSMA-JYEL 02/433:20.)

Ei vois kuvitella, että täällä pistettäis terveysasema kiinni ja sairaat ihmiset lähtis bussilla menemään tonne kaupunkiin kättelemään, mihin tänne pääsis. (KSMA-JYEL 02/433:4.)

Heiskanen tutkimuksen mukaan juuri kokemukset terveystalujen ja vaikut-tamismahdollisuuksien heikkenemisestä pakottavat arvioimaan kuntaliitoksen

---

¹⁶⁴ SKA. Säynätsalon kaupunginosa-valtuuston kirje Keski-Suomen lääninhallitukselle 9.10.1995.

¹⁶⁵ Heiskanen, Tatu 1996. Jyväskylä - Säynätsalo. Kuntaliitoksen seurantatutkimus.

kokonaispositiivisuutta uudelleen, sillä "mainitut tekijät ovat suoraan kunnalliseen demokratiaan ja kuntalaisten niin fyysiseen kuin psyykkiseenkin hyvinvointiin liittyviä tekijöitä, joiden merkitystä on hankala ylikorostaa".¹⁶⁶ Sanomalehti Keski-suomalaiselle antamassaan haastattelussa Tatu Heiskanen näki Säynätsalon ja Jyväskylän kuntaliitoksen tulevaisuuden haasteiksi luottamuksen ilmapiirin luomisen. Ja luottamus saavutetaan vain huolehtimalla julkisten palvelujen jatkuvuudesta.¹⁶⁷ Jyväskylän kaupungin kanta palveluiden tasoon, niiden säilyttämiseen tai karsimiseen perustui tasa-arvon periaatteeseen, kaupungin alueella kaikissa kaupunginosissa tulisi olla samanveroinen palveluiden taso, ja tässä suhteessa Säynätsalo ei tulisi olemaan minkäänlaisessa erityisasemassa.

Kyllä rehellisesti kaupunki otti sen kannan, että jossakin tämmösessä erillisessä kaupunginosassa ei voi olla palvelutaso muuta kaupunkia parempi, vaan että se ajautuu siihen samaan tasoon, mitkä kaupungissa on ja esimerkiksi terveyskeskus tulee kaupungin terveyskeskuksen alaiseksi ja sosiaalitoimi samoin, mutta ne yksiköt säilytetään. Jonkun verran siellä henkilövähennyksiä sitten tapahtui, kun terveyskeskuskin saneerasi toimintojaan, Säynätsalostakin sitten vähennettiin henkilöstöä. Mutta joka tapauksessa tämä palvelutuotannon säilyttäminen oli kaikkein läheisin asia säynätsalolaisille. (KSMA-JYEL 02/433:10.)

Sanotaan näin, että sen kuntaliitossopimuksen mukaisesti tämä 5 ensimmäistä vuotta, mitä se kuntaliitossopimus koski niin Säynätsalohan oli lempilapsi siinä mielessä, että sinne uhrattiin varoja huomattavasti enemmän, kuin mitä se itsenäisenä kuntana olisi pystynyt. Sitä tällä tavalla hoidettiin. Mutta alusta lähtien on kyllä korostettu sitä, että sellaista privilegia Säynätsalolle ei voida antaa, että siellä palvelujärjestelmät tai jotkut toiminnot olisivat paremmat kuin Jyväskylän muissa kaupunginosissa. (KSMA-JYEL 02/433:11.)

Tuon uhkakuvia herättäneen vuoden 1997 jälkeenkin Säynätsalossa on eletty kaupunginosalaisen elämää. Joissakin asioissa ja palveluissa liitoksen vaikutukset ovat näkyneet enemmän negatiivisina, asukkaiden tyytymättömyyttä lisäävinä tekijöinä. Valtakunnallisellakin tasolla paljon puhuttu tiukka kunnallistaloudellinen tilanne on ulottanut vaikutuksensa myös Säynätsalon saarille. Arkista elämää varjostaa edelleen uhka siitä, että palveluja leikataan entisestään, sillä Jyväskylän kaupunki on joutunut tarkasti miettimään palvelurakenteensa kokoa, muotoa ja

---

¹⁶⁶ Heiskanen 1996, 29-32.

¹⁶⁷ Keski-suomalainen 14.5.1996. *Säynätsalolaiset ovat tyytyväisiä kuntaliitokseen. Onnistunut, mutta ei ongelmaton kuntaliitos.*

sijoittumista. Tässä yhteydessä myös Säynätsalon palvelut ovat olleet aika ajoin suurennuslasin alla.¹⁶⁸

Ja sitten uhkaa syntyä kaikenlaista, niin kuin toi terveyskeskus on uhattu useamman kerran lopettaa kokonaan ja se uhka on edelleenkin olemassa. Ehkä semmosta turvattomuutta on tullu, joskin monia asioita on hyvinkin. Ei voi ollenkaan moittia, että kaupunki olis kaikki tehnyt huonosti. Kyllä se on hyvin hoitanut asioita yleisesti, mutta muutamalla kohtaa on monet muutkin ihmiset sanoneet, että aika turvattomaksi tuntee itsensä. (KSMA-JYEL 02/433:21.)

Sehän on ihan faktaa, kun kirjaston työntekijöiden kanssa juttelee, niin tähän on punakynän alla jatkuvasti, mutta koska tämä on näin kaukana keskustasta, tämä on vielä saanut olla ja on katsottu, että kirjastoauto ei riitä paikkaamaan sitä käyttöä, sillä tällä on kai aika kova käyttö. Jos se siihen menee jossain vaiheessa, että kirjasto lakkautetaan, että tämä Aallon monumentti ainoastaan jää tähän kylälle, niin kyllä tästä alkaa tulla nukkumalähiö. (KSMA-JYEL 02/433:23.)

Säynätsalolaiset ovat joutuneet vähitellen sopeuttamaan arkisen elämänsä ja erityisesti suuntaamaan liikkumisreitinsä entistä korostuneemmin kohti kaupungin keskustaa. Kuitenkin muun muassa terveyskeskus, kirjasto, koulut, päiväkodit, Kuntotalon toiminta sekä kunnantalon aluetoimisto tarjoavat edelleen mahdollisuuden tiettyjen paikallisten palvelujen käyttämiseen Säynätsalossa. Aluetoimistossa voi hoitaa kaupungin vuokra-asuntoasioita, maksaa erilaisia kaupungin laskuja tai saada palveluohjaajalta neuvoja ja lomakkeita erilaisten terveys- ja sosiaalipalveluihin kuuluvien asioiden hoitamiseen. Tämä palvelupiste on erityisen tärkeä kaupunginosan ikääntyneemmille asukkaille¹⁶⁹. Vuoden 2005 lopulle asti aluetoimistossa työskenteli myös kaupunginosasihteeri, joka omalta osaltaan toimi linkkinä säynätsalolaisten ja kaupungin välillä.

Yhä useammin omien asioiden hoito vaatii kuitenkin joko bussi- tai automatkan pengertien kautta Jyväskylän keskustaan. Samoin Säynätsalossa työskentelevät kaupungin työntekijät ovat joutuneet kuntaliitoksen myötä tekemään paljon ko-

---

¹⁶⁸ Säynätsalon Sanomat 16.9.1998. *Kaupunginosavaltuusto vetoaa kaupunginvaltuustoon: Säynätsalon terveys- ja sosiaalipalvelut on turvattava.*

Keskisuomalainen 15.3.2004. *Säynätsalon koulu säilytettävä* [mielipidekirjoitus].

Keskisuomalainen 17.8.2004. *Hannalan [hoitokoti] 40-vuotinen historia on päättymässä.*

¹⁶⁹ "Mutta sitte ku aatellaan tätä hallintaa täällä, että meillä on kaupunginosasihteeri, niin sehän pääsee koko ajan Jyväskylän verkkoon, että niinku kyllähän myö tietoo saahaan sillä tavalla ja kunnantaloilta pystyy makselemaanki suurimman osan tai useempia asioita, jotka mennee niinku kaupungin tilille. Semmosia maksuja pystyy maksaa sinne." (KSMA-JYEL 02/433:36.)

kous- ja muita työmatkoja kaupunkiin. Säynätsalossa arvellaankin, että matka kaupungin keskustasta Säynätsaloon näyttää olevan selkeästi pidempi kuin matka Säynätsalosta keskustaan.

Mut että kyl mää niinku toivosin jotakin muutakin [palvelua] tänne. Nii ne sano et onhan meillä täällä kaupungissa, että siis kantakaupungissa järjestetty, että eihän tänne nyt niin pitkä matka oo. Mää sanoin, et kokeilkaapas, et joku päivä laittaisitte tänne vakituisen semmosen [palvelun], että ois, ettei siellä ois sinä päivänä, että silloin mennään Säynätsaloon, niin arvatkaapa montako tulee. He sano et se on niin kallista. Mut se ei oo koskaan kallista, ku meiän pitää lähteä kaupunkiin päin. (KSMA-JYEL 02/433:36.)

Kun olen ollut nyt kiertävänä ja oon kertonut olevani Säynätsalosta, "aijaa, sä oot Säynätsalosta", vähän niin kuin sieltä lossin takaa. Mua se vaan naurattaa. Ja täältä pitää aina lähteä kaupunkiin, mutta tänne ei voi tulla, kun on niin pitkä matka. (KSMA-JYEL 02/433:23.)

Jos päivittäinen asiointi- ja työssäkäyntiliikenne Jyväskylän keskustan suuntaan on vilkastunut kuntaliitoksen jälkeen, niin kuntaliitos on myös lisännyt muuttoautoliikennettä Säynätsalon suuntaan. Haastatteluissa säynätsalolaiset pohtivat sitä, että liitoksen jälkeen Säynätsalon olemus on jonkin verran muuttunut, kun kaupungista on muuttanut paljon asukkaita Säynätsalon saarille. Vanhat poliittiset ryhmittymät sekä niiden väliset raja-aidat ovat menettäneet merkitystään ja yleensäkin pienen paikkakunnan joskus ahdistavakin ilmapiiri on avartunut ja virkistynyt. Mutta toisaalta nähdään, että tietynlaista vierautta, sitoutumattomuutta tai jopa "nukkumalähiötyyppistä" luonnetta on tullut Säynätsaloon liitoksen mukanaan tuoman vilkastuneen muuttoliikkeen ja uusien asukkaiden myötä.

Semmosta vaikutusta [kuntaliitoksella], että muuttoliikettä tänne alko olla kirjavammin, että se poliittinen suuntautuneisuus ei ollu enää se, joka suosi tai rajotti sitä. Tosi paljon on ihan toisen tyyppistä sakkia, kuin mitä Säykissä asu ennen, niin muuttanut tänne sen jälkeen. Tietenkin se, että kun ollaan osa Jyväskylää, niin ei vaikuta pienen paikkakunnan mahdolliset rajoitteet tai poliittiset väritykset, että se on ollu yks semmonen, mikä on vaikuttanut. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

Säynätsaloon on muutettu paljon enemmän kuin mitä 60 ensimmäisen vuoden aikana. Sinne on tullu paljon porukkaa, jotka ei oo missään tekemisissä Säynätsalon kanssa. Ne vaan asuu siellä ja käy kaupungissa töissä. Lapset käy kaupungissa koulua. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

Toisaalta asema suuren kaupungin kupeessa sen yhtenä kaupunginosana on tuonut mukanaan tietynlaista vakautta ja uudenlaista kehitystä. Liitossopimuksen jälkeenkin Säynätsalossa on tehty laajamittaisia korjaus- ja parannustöitä kuten esimerkiksi Lehtisaaren koulun ja kunnantalon remontit.

Ja toteutuu se, että kun ollaan isossa yksikössä, niin se sitten kohdennetaan johonkin ja se tehdään kuntoon. Jos ollaan pienessä yksikössä, niin näperrellään jotakin pientä, joka ei ehkä ole koskaan ihan kunnossa. Eli ainakin koulupuolelta voi sanoa näin, että joku Lehtisaaren koulu on vielä ollut työkohteena senkin jälkeen, kun on se viisi vuotta umpeutunut. Ja samaa voi sanoa, että tierakennuskohteita, katurakennuskohteita, on niitä täällä ollut vieläkin. (KSMA-JYEL 02/433:1.)

Osana Jyväskylää Säynätsalosta on tullut entistä houkuttelevampi asuinpaikka. Saarten luonnonläheisyys yhdistettynä kaupungin ylläpitämiin palveluihin on sellainen yhdistelmä, joka täyttää vähän vaativammankin asujan valintakriteerit.

Kotiseutuni on monipuolinen siksi, että täällä on hyvät palvelut lähellä esim. kauppa, pankki, apteekki ja terveysasema. Täällä on myös hyvät harrastusmahdollisuudet. Kesäaikaan pystyy harrastamaan uintia, jalkapalloa ja pyöräilyä yms. Kalastusmahdollisuudetkin löytyy. Talviaikaan hiihtoa, laskettelua ja pilkkikosojakin täällä järjestetään. Koripalloakin täällä voi harrastaa läpi vuoden. Liikenneyhteydet Jyväskylään ja Muuratsaloon ovat, linja-autolla pääsee monesti kaupunkiin päivällä. Lehtisaaren koulussa järjestetään discoja, pääsymaksusta ja puffetista tulevat varat käytetään yleensä luokkaretkiin. Lehtisaaren vanhassa pesulassa on mahdollisuus harrastaa työväenopiston alaisia harrastuksia esim. maalausta ja itämaista tanssia. Kontinvuoressa ja Satasarvisessa on luontopolkuja, missä on mukava liikkua sekä marjastaa että sienestää. (Poika, 6. luokka.)

Näin säynätsalolaisten yhtenä liitokseen kohdistuneena toiveena ollut kaupungin osan arvostuksen lisääntyminen asuinalueena on ainakin osittain toteutunut. Varsinkin omakotitalojen myyntiajat ovat lyhyet ja myyntihinnatkin ovat Jyväskylän muihin alueisiin nähden ilmeisen kohtuulliset. Säynätsaloa onkin leikkillisesti kutsuttu 'paratiisisaariksi' tai 'Jyväskylän Kauniaisiksi'. Nämä lempinimet kertovat hyvin siitäminkälaisia mielikuvia Säynätsalo asuinympäristönä asukkaissaan herättää¹⁷⁰.

Tietysti, jos vanhaan Säynätsaloon vertaa niin eliittiähän on kaikki mitä täällä nykyisin on. Kyllä tietysti tuolta kaupungista löytyy vielä kalliimpia paikkoja. Kyllä tietysti löytyy. Ehkä kerrostaloasunnot ovat täällä halvempia. Kun tuo välimatka on se mikä on. Mutta kieltämättä, mitä meidänkin naapurustossa on ollut taloja myytävänä, niin nopeasti ovat menneet. Yks naapuri ei esimerkiksi ilmoitellut missään. (KSMA-JYEL 02/433:25.)

Meillä ainakin se oli syynä, että tää oli osa Jyväskylän kaupunkia, kun me muutettiin tänne. Me ei ehkä oltas siihen Säynätsalon kuntaan muutettu. Meille on tärkeetä olla osa, mun mies on aito jyväskyläläinen, se on tärkeä yhteisö se Jyväskylän kaupunki ja

---

¹⁷⁰ Tämä idyllinen kuva saa hiukan "ryppyjä kasvoilleen" Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan oppilaiden vuonna 2001 tekemän asukaskyselyn loppuraportin sivuilla. Raportin mukaan säynätsalolaisten tyytymättömyys kaupunginosaansa kohtaan oli voimallisinta ympäristöasioissa. Teiden, katujen ja viheralueiden kuntoa pidettiin huonona. Säynätsalon keskusta sai erityisesti arvostelua osakseen liian ahtaan rakentamisen vuoksi. Muilla saarilla moitittiin erityisesti uimarantojen huonoa hoitoa. (Harju et al. 2001, 12-13.)

nää palvelut, koulut, verkot, tieverkot, kaikki. On asfalttitiet, on pyörätiet. Ainakin olen kuullut, että ei täällä ollut näin hienot tietkään ennen. Ja moni muukin asia. Minusta se on kai ollu, en minä nää siinä mitään negatiivista, että tuli osaksi Jyväskylän kaupunkia. Mutta toisaalta mulla ei ole sitä historiallista näkemystä eikä sitä tunnetta, että on Säynätsalon kunnan jäsen. Ehkä se on joitakin kirpassut. (KSMA-JYEL 02/433:30.)

Hiukan aikaisemmin kirjoitin siitä, miten kuntaliitoksen vaikutukset säynätsalolaisten arkeen ja ajatuksiin omasta asuinympäristöstään ovat monitahoisia riippuen aina kunkin kaupunginosalaisen elämäntilanteesta. Toisille kuntaliitos avaa tummanpuhuvia kuvia tulevaisuudesta itsenäisyyden menettäneenä kaupunginosana, liitos näyttäytyy turvattomuutta ja vieraantumista mukanaan tuovana toimenpiteenä. Ja toiset ovat sopeutuneet hyvin kuntaliitoksen jälkeiseen elämään, liitos on jopa parantanut heidän arkisen elämänsä laatua.

Kokonaisuutena liitoksen vaikutuksia ja liitokseen suhtautumista tarkastellen ja tekemieni haastattelujen "ilmapiiriä" tulkiten säynätsalolaiset ovat sopeutuneet melko hyvin elämäänsä kaupunginosalaisina. Säynätsalossa halutaan katsoa mieluummin eteenpäin kuin surra ja mietiskellä menneitä tapahtumia. Tuoreena konkreettisena esimerkkinä saarten paikallislähtöisestä kehittämisestä voi pitää vaikkapa hanketta, jossa pyritään koko kaupunginosan alueen kattavan asukas-yhdistystoiminnan luomiseen tai paremminkin uudelleen elvyttämiseen. Yksi yhteinen asukas-yhdistys kun pystyy reagoimaan nopeammin asioihin ja yhdellä suurella yhdistyksellä on suurempi painoarvo kuin muutamalla pienellä yhdistyksellä.¹⁷¹

Säynätsalolaiset näkevät saartensa tulevaisuuden varsin valoisana¹⁷². Säynätsalon ajatellaan olevan ikään kuin yksi tärkeä ikkuna Jyväskylän kaupunkiin ja siksi siitä tulee kaupungin pitää hyvää huolta - niin ympäristöllisesti kuin palvelullisestikin.

Mä uskon, että se [Säynätsalon tulevaisuus] vain paranee. Se ympäristö on semmonen, että ihmisiä kiinnostaa asua. Liikenneyhteydet kohtuulliset. - - Tää ympäristö, tää vesi,

---

¹⁷¹ Keski-suomalainen 13.8.2006. *Säynätsalolaiset kokoavat taas yhteistä rintamaa. Poliittiset ja eri saarten identiteettiin perustuvat historialliset jaotukset halutaan häivyttää.*

¹⁷² "Ennen täällä ei ollut mitään siltoja ja kunnollisia teitä eikä väkeäkään ollut paljon. Nykyään täällä asuu noin kolme tuhatta ihmistä ja monta on myös tulossa. Olen asunut Säynätsalossa koko ikäni ja tulen asumaan tulevaisuudessa näillä näkymin, koska Säynätsalo on paras paikka asua Suomessa. Mielestäni kotipaikkakuntani tulevaisuus näyttää hyvältä." (Poika, 6. luokka.)

yleensäkin ihmisten halu päästä luonnon lähelle, niin kyllä se Säynätsalon etu on. (KSMA-JYEL 02/433:15.)

Ahti Vielmahan se silloin neuvotteluissa sanoi, että Säynätsalo on Jyväskylän helmi, siitä tullaan pitämään huolta. Minusta tämä on ihan luonnollista. Säynätsalohan on jyvaskyläläisten tekemä alunperin. Tämä on erikoinen juttu ja kaupungin kannattaa huolehtia tästä alueesta, myöskin tästä ympäristöstä. Tämä on tietynlainen näyteikkuna kaupungille kuitenkin tänne järvelle päin. (KSMA-JYEL 02/433:25.)

Kun tarkastellaan kuntaliitoksen mukanaan tuomia pelkoja ja toiveita sekä konkreettisia muutoksia suhteessa ihmisen jokapäiväiseen elämään, niin voidaan ajatella, että kuntaliitos sinänsä ei muuta kuntalaisen arkea niin paljon kuin etukäteen ajatellaan ja pelätään. Mutta liitoksen mukanaan tuomat vähittäiset palvelurakenteen muutokset, varsinkin palveluiden maantieteellinen ja samalla henkinenkin etäännyminen heikentää ja rapauttaa joitakin arjen tартtumapintoja tai tukirakenteita.

Kunta hallinnollisena organisaationa ja palveluja tuottavana instituutiona "sijaitsee" jossakin ihmisen jokapäiväisen elämän taustalla ja osaltaan rytmittää asukkaansa elämää. Kuntaliitoksen myötä osa totutuista rytmeistä muuttuu tahtiaan ja kuntalaisen on tehtävä uusia sovituksia. Vaikka kuntaliitos ei koskaan muuta tai mullista ihmisen elämää kokonaisvaltaisesti, niin joka tapauksessa se saa ihmiset huolestumaan oman kuntansa ja käyttämiensä palveluiden kohtalosta. Se saa kuntalaiset ylipäätään kohdistamaan huomionsa kotikuntaansa tavanomaista tarkemmin.

Kaupunginosahallinto - lähidemokratiaa?

Sehän on periaatteessa erittäin hyvä juttu, kun siinä vahvistetaan paikallishallintoa ja yritetään sitten saada paikallisia ihmisiä enemmän kiinnostuun oman alueensa kehittämisestä tai niistä asioista, että se ei ole vain harvojen ihmisten käsissä. Se on niin kuin periaatteessa hyvä juttu. (KSMA-JYEL 02/433:6.)

Kuntaliitosneuvottelujen eräänä päämääränä oli kunnallisen lähidemokratian periaatteita noudattavan Säynätsalon kaupunginosavaltuuston perustaminen ja sen toiminnan suunnittelu. Esimerkkejä kunnan- tai kaupunginosavaltuustojen toiminnasta oli tarjolla niukalti, laajamittaisimmin tätä paikallishallinnon muotoa

oli käytetty Ruotsissa 1980-luvulla¹⁷³. Suomessa kunnanosavaltuustot olivat ja ovat edelleenkin melko harvinainen paikallisen hallinnon muoto, sillä muualla tehdyt kokeilut olivat olleet haparoivia ja päättyneet usein vallan ja rahan puutteeseen¹⁷⁴. Jyväskylän kaupunki vapaakuntana saattoi entistä itsenäisemmin organisoida hallintoaan ja luoda siten Säynätsaloon kaupunginosavaltuuston malliksi muille kunnille ja kaupungeille.

Siinä pohjana käytettiin semmosta tietoa, mitä oli Oulusta ja toisaalta Lahden seudulta. Hollolassa on semmonen Vesikansan alue, jossa oli ihan oma kunnanosahallinto tätä ennen. Eli näitä tapauksia kyllä löytyy. Meille sitten tuli tämmönen omaperäinen. (KSMA-JYEL 02/433:1.)

Tavoitteena oli myös seurata kaupunginosahallinnon sijoittumista ja toimintaa suhteessa keskusorganisaatioon ja tulevaisuudessa käyttää mallin tarjoamia mahdollisuuksia muiden Jyväskylän kaupunginosien paikallisessa hallinnossa. Säynätsalon kaupunginosavaltuustosta haluttiin luoda ”käytännön oppikirja” lähidemokratian ylläpitämiseen ja kehittämiseen¹⁷⁵, malli hallinnon ja palvelujen alueellistamiseen. Uskottiin, että osavaltuusto pystyisi hoitamaan asioita lähellä kaupunginosalaisia ja että sen viestejä kuultaisiin kaupunginhallinnossa.¹⁷⁶

Alkuun vaan tuppas oleen ongelmaa tuolla Jyväskylän päässä muistaa meidän roolia, että asiat pitäs kierrättää meiltä sen kaupunginosavaltuuston kautta lausuntoo varten. Tuntu, että aina se ei ollu niin itsestään selvää, että ne muistaa sitä. Ne oli tottunut siellä päässä siihen, että asiat valmistellaan ja esitellään ja päätetään ja naks, että ei siihen ylimäärästä kiemuraa tarvii. Joskus piti siihen ihan puuttuakin, että hei, meidän kuuluu tähän saada sanoo välillä, vaikka vain ”joo”, mutta kuuluu kuitenkin. Että piti pitää puoliaan siinä asiassa. (KSMA-JYEL 02/433:19.)

Kuntaliitossopimuksen yhteyteen laadittiin säännöstö, joka määritteli tulevan kaupunginosavaltuuston toimialan, kokoonpanon ja tehtävät. Johtosäännön mukaan kunnallisvaalien yhteydessä valittavan 11 jäsenen ”kaupunginosavaltuuston tehtävänä on kehittää ja johtaa Jyväskylän kaupunginosana kaikkia Säynätsalon alueen toimintoja yli hallinnonalarajojen”¹⁷⁷.

¹⁷³ Keinonen 1996, 86.

¹⁷⁴ Säynätsalon Sanomat 21.1.1993. *Kaupunginosavaltuuston 11 valtuutettua aloittivat tunnustellen.*

¹⁷⁵ ”Että heillä säilyi toisaalta tällaisen itsenäisen toiminnan kuva, vaikka sitä ohjattiinkin, vähän niin kuin kauko-ohjausta, että miten tässä asiassa edettiin.” (KSMA-JYEL 02/433:10.)

¹⁷⁶ Keski-suomalainen 15.1.1993. *Käytännön oppikirja käynnistyi Säynätsalossa. Rahojen käyttö mietitään yhdessä;*

Säynätsalon Sanomat 21.1.1993. *Kaupunginosavaltuuston 11 valtuutettua aloittivat tunnustellen.*

¹⁷⁷ SKA. Säynätsalon kaupunginosahallinnon johtosääntö 1.1.1993.

Sehän ei ollu realismia ollenkaan se johtosääntö. Sehän oli suurin piirtein sitä tasoo, että kaupunginosavaltuusto hoitaa kaikki asiat Säynätsalon alueella ja hoitaa vielä osan kaupunkilaistenkin asioita ja päättää hirveesti asioita. (KSMA-JYEL 02/433:17.)

Kahden ensimmäisen valtuustokauden ajan kaupunginosavaltuusto valittiin vaaleilla, jotka järjestettiin kunnallisvaalien yhteydessä¹⁷⁸. Säynätsalolaiset saattoivat näin äänestää omat ehdokkaansa osavaltuuston jäseniksi ja vaalit takasivat sen, että osavaltuuston poliittinen koostumus vastasi säynätsalolaisten äänestäjien poliittista jakaumaa. Kuitenkin jo ensimmäisissä kaupunginosavaaleissa lokakuussa 1992 oli selkeästi havaittavissa se, että säynätsalolaisia äänestäjiä ei kiinnostanut tai epäilytti uusi aluehallintomalli, sillä äänestysprosentti oli vain 62, mikä tavallisesti ahkerasti äänestävien paikkakuntalaisten keskuudessa oli varsin alhainen.

Toisissa vaaleissa syksyllä 1996 kaupunginosavaalien äänestysprosentti oli vieläkin matalampi, vain 51. Kaupunginosavaalien laimeuteen on löydettävissä varmasti monenlaisia syitä, mutta haastatteluissa korostui selkeästi se, että säynätsalolaiset eivät uskoneet paikallisella valtuustolla olevan valtaa päättää uuden kaupunginosan asioista. Vallalla oli ajatus siitä, että kaupunginosavaltuusto oli vain kosmeettinen, lähinnä kuntaliitosta ja itsenäisyyden menettämistä pehmentämään tarkoitettu väliaikainen toimenpide, jolla ei todellisuudessa olisi mahdollisuutta vaikuttaa säynätsalolaisten asioihin.

Se [alhainen äänestysprosentti] kertoo just siitä, että ihmiset ei uskonut sillä olevan mitään merkitystä. Sillon myös kunnallisvaaliprosentti romahti. Tietysti se on valtakunnallinen ilmiö, mutta Säynätsalossa on aina ollu korkeet prosentit. - - Ja paljon siellä ihmiset puhu, sillä on joku liikanimikin sillä valtuustolla, osanottovaltuusto vai mikä se nyt oli. Että se kuvastaa, että ihmiset koki, että sillä ei ole mitään isompaa tarkotusta eikä merkitystä. Että se on vain kaupungin antama almu, että saatte tekin tehdä pieniä päätöksiä siellä pienessä kauniissa kunnantalossanne. Mä luulen, että näin koettiin hyvin paljon. (KSMA-JYEL 02/433:17.)

Niin, ei sitä uskoa yleisesti ollu. Jos se oliskin ollu niin, että jollain tavalla joku instanssi taannu, että se on kuinka kauan lie, niin varmaan se olis ollu ihan toisenlaista. Täällähän on aina ollu kunnallisvaalien äänestysprosentti korkea, ennen vanhaan jopa yli 80, lähelle 90, kyllä kansa oli asiasta kiinnostunut. Se oli, koska jouduttiin niin kuin luovuttamaan tämä kaupungille, niin se oli luovutus itse kullekin. Mutta sille kun ei voitu mitään. (KSMA-JYEL 02/433:21.)

---

¹⁷⁸ Käytännössä suoritettiin kaksi erillistä vaalitoimitusta ja ehdokkaat valittiin kahdelta erilliseltä listalta. Vaalipäivinä Lehtisaaren koululla oli oma vaalihuone kumpaakin vaalia varten.

Samoin ehdokasasettelu oli kunnallisvaaleja laimeampaa, eivätkä kaikki ryhmitymät saaneet täysiä ehdokaslistoja.

Ehkä siinä kohtaa [ehdokasasettelun laimeus] nää mahdolliset ehdokkaat tai ehdokkaaks pyydetyt ei oikein tienneet, että mihin ne on lähtemässä. Se, mitä enne oli ollu, oli selkeetä. Tää oli niin uusi ja outo asia, että mitä se siten on se homma, että mistä mä pääsen päättään tai onko mitään mistä päättää. Ei semmoseen uuteen ja outoon kaikki ole valmiita lähtemään. (KSMA-JYEL 02/433:19.)

Sen jälkeen sehän on ihan höpöhöpöä koko kunnanosalvaltuusto. Sillä oli pikkusen rahaa, mutta sehän oli tämmönen korvike, että voidaan vielä jatkaa tämmöstä paikallispolitiikkaa, mutta suurin osahan siitä jättäyty heti pois. Esimerkiksi mulla ei ollut minkäänlaista motivaatiota ajatellakaan, että olis enää siinä mukana. (KSMAJYEL 02/433:14.)

Epäilyistä huolimatta kaupunginosavalvuusto tarttui uuteen toimeensa ja ensimmäinen kausi tarjosi valtuuston jäsenille¹⁷⁹ mahdollisuuden vaikuttaa kuntaliitoksen yhteydessä Säynätsaloon sijoitettujen ns. porkkanarahojen käyttökohteisiin. Osavalvuuston tärkeäksi tehtäväksi tuli investointiohjelman laatiminen. Osavalvuuston valtuutettujen paikallistuntemus oli avuksi kaupungin päättäjille, joille uusi kaupunginosa ei ollut vielä kovinkaan tuttu. Kaupunginosavalvuusto teki kaupungin päättäjille aloitteita ja ehdotuksia investointiohjelman kohteista ja aikatauluista. Osavalvuuston ehdotuksesta esimerkiksi syksyllä 1993 alkavaksi aiottuja Parviaisientien kunnostustöitä aikaistettiin alkavaksi jo saman vuoden keväällä¹⁸⁰.

Kyllähän ne rahat melko lailla täällä sitten kohdennettiin, siinä porukassa päätettiin. Ja meillähän se oli aika pitkälle se tietokin niistä epäkohdista ja tarpeista. Olis se toisaalta ollu hassua, että kantakaupungin puolelta olis tullu joku ukko sanomaan, että se raha pistetään tuohon tai tuohon. Tietysti hirveen paljon saatiin asiantuntija-apua siltä puolelta, kun oli isommat porukat ja asiantuntevammät porukat asioihin. Ne kartotti tilanteet ja katto ja laski, että mitä se maksaa. Mutta täällä se kohdentaminen päätettiin. Se tuntu kuitenkin sillai oikeelta ja hyvältä, että me saahaan ite päättää, mitä asioita me kiireellisempänä pistetään järjestykseen ja missä laajuudessa mihinkin satsataan. (KSMA-JYEL 02/433:19.)

Toimintansa alkuvaiheessa kaupunginosavalvuusto sai taloudellista päätösvaltaa siinäkin muodossa, että liitoksen siirtymävaiheen eli viisivuotisen liitossopimus-

---

¹⁷⁹ Kaupunginosavalvuuston jäsenistä suurin osa oli entisen kunnanvalvuuston edustajia. Ensimmäiseen kaupunginosavalvuustoon tulivat valituiksi Jorma Ahola, Sirpa Jokinen, Tauno Häkkinen, Jorma Kuusinen, Lea Leiwo, Erkki J. Partanen, Ari Viinikainen, Teppo Koski, Eero-Pekka Lind, Paula Nieminen ja Juhani Costiander. (Valta 1994, 435.)

¹⁸⁰ Keski-suomalainen 15.1.1993. "Käytännön oppikirja" käynnistyi Säynätsalossa. Rahojen käyttö mietitään yhdessä.

kauden ajaksi sen käyttöön varattiin vuosittain kymmenen prosenttia Säynätsalon verotulojen määrästä, mikä tarkoitti vuositasolla noin 3 miljoonaa markkaa¹⁸¹.

Minusta tämmöinen 10% tän alueen verotulokertymästä, eihän meillä koskaan itsenäisenä kuntana ollu semmosta ylimäärästä rahaa tämmöseen. (KSMA-JYEL 02/433:4.)

Porkkanarahojen kohdentamissuunnittelun ohella kaupunginosavaltuustossa seurattiin erityisen tarkasti liitoksen ensimmäisiksi viideksi vuodeksi laaditun kuntaliitossopimuksen toteutumista myös palvelutason osalta. Esimerkiksi syksyllä 1995 kaupunginosavaltuusto kääntyi kuntaliitosta valvovan Keski-Suomen lääninhallituksen puoleen, jolta haluttiin lausuntoa mahdollisesta liitossopimuksen rikkoutumisesta mm. terveydenhuollon osalta. Tästä prosessista ja sen seurauksena tehdystä tutkimuksesta kirjoitin jo edellisessä alaluvussa Sujuuko arki - pelaavatko palvelut. Seurantatoimet johtivat muun muassa siihen, että Säynätsalon terveysasemalle palkattiin toinen hammaslääkäri¹⁸².

Liitossopimuskauden päätyttyä vuoden 1996 lopussa kaupunginosavaltuuston hallinnoimasta vuosittaisen budjetin suuruudesta ryhdyttiin päättämään kaupungin talousarvion yhteydessä, mikä merkitsi ensinnäkin sitä, että Säynätsalon osavaltuusto hakee avustusta kaupungin alueellisen toiminnan määrärahoista muiden kaupunginosien tapaan ja toiseksi sitä, että aluehallintoon tarkoitettut määrärahat pienenivät nopeasti. Vuonna 1998 kaupunginosavaltuuston käytössä oli enää 1,7 miljoonaa markkaa ja seuraavana vuonna 500 000 markkaa.¹⁸³ Nykyisin Jyväskylän kaupunginvaltuusto päättää vuosittain Säynätsalon kaupunginosalautakunnan käyttöön annettavasta rahasummasta. Vuodelle 2005 määräraha oli 30 000 euroa¹⁸⁴.

Mutta heti, kun se 5 vuotta oli kulunut, niin arki astu kuvioihin. Ei siellä sen jälkeen tarvinnu miljoonilla mällätä eikä mieltiä, mihin niitä tunkee. Kyllä se aika nopeesti putos sieltä. Ei loppujen lopuksi sitä rahapuolta jäänyt kovin paljoo päätettäväks enää. (KSMA-JYEL 02/433:19.)

Mitä vähemmän rahaa on, niin sitä vähemmän sillä on tehtävää. Jos olis 10 kertainen rahamäärä, niin kyllä varmaan olis tehtäviä, keksittäis järkeviä panostuskohteita ja

¹⁸¹ Keski-suomalainen 15.1.1993. *”Käytännön oppikirja” käynnistyi Säynätsalossa. Rahojen käyttö mitoitetaan yhdessä.*

¹⁸² Säynätsalon Sanomat 6.11.1996. *Keski-Suomen lääninhallitus: Kuntaliitossopimusta ei ole rikottu.*

¹⁸³ Keski-suomalainen 24.4.1999. *Säynätsalon erikoisasema hiipumassa. Säynätsalon kaupunginosavaltuusto haluaa tehdä näkyviä tuloksia.*

¹⁸⁴ Tossavainen 2006. [online]

annettasi avustuksia tietyillä kriteereillä vaan. Voitaisiin vaikuttaa siihen elämänmenoon. (KSMA-JYEL 02/433:17.)

Määrärahojen merkittävän vähentymisen vuoksi aluehallinnon roolin ja vaikuttavuuden perustoja ryhdyttiin miettimään uudelleen. Mikä tulisi olemaan aluehallinnon tehtävä tulevaisuudessa, sillä "pelkistä periaatteista päättäminen ja lausuntojen antaminen tuskin pitkään kiinnostaa¹⁸⁵". Eräänä konkreettisena toimenpiteenä kaupunginosavaltuusto päätti lähteä ajamaan uudistusta, jossa osavaltuusto muutettiin kaupunginvaltuuston nimeämäksi kaupunginosalautakunnaksi. Näin vältettiin muun muassa hankalaksi koettu kaksien vaalien järjestelmä. Esikuva aluelautakuntatoiminnasta saatiin Tukholmasta, missä koko kaupunki on jaettu kaupunginosalautakuntiin¹⁸⁶.

Kyllä kaupunginvaltuusto osaa sen valintapäätöksen tehdä, että kyllä mä ihana kannatan sitä. Aatellen, kun minä kahdet vaalit olin pitämässä käytännön toimenpiteinä, niin kyllä se oli turhan monimutkainen homma sitä varten. Se oli ihan oma hommansa selittää, että saa vaaliluettelot ja henkikirjat täältä ulos. Säynätsalo oli ihan ainutlaatuinen tapaus. Ihan monessa mielessä ollaan oltu erikoinen. (KSMA-JYEL 02/433:1.)

Se rooli muuttu, että ei tarvitse ihmisten miettiä, että äänestääkö ja ketä äänestää. Mä luulen, että kun alkoi oleen kuntaliitoksen jälkeen uutta porukkaaakin, niin se vaikutti siihen, että ei ne tuntenut eikä tienny ketä äänestää tuohon paikalliseen. Ja olis näkynyt jatkossa vielä enempi. (KSMA-JYEL 02/433:19.)

Uudistusta esittäessään säynätsalolaiset toivoivat, että lautakuntaa nimettäessä otettaisiin huomioon kaupunginosan äänijakauma kunnallisvaaleissa¹⁸⁷. Tämän toivomuksen kaupunginvaltuusto täytti ja nimitti Säynätsalon kaupunginosalautakunnan jäsenet Säynätsalon vaalipaikalla annettujen äänien poliittisen jakauman mukaisesti. Nyt käytäntö on muuttunut ja osalautakunnan poliittisen koostumuksen määrittää kaupunginvaltuuston poliittinen jakauma.

Niin, se vinoutuma, että kun kaupunginvaltuusto sen [kaupunginosalautakunnan] välittää, niin sillä on mahdollisuus valita, niin kuin se tulevaisuudessa tulee tekemäänkin, niin oman voimasuhteensa perusteella. Nyt se lautakunta on valittu sen äänijakautuman perusteella, mikä Säynätsalossa on annettu ääniä kunnallisvaaleissa. - - Musta se on hyvä päätös ja musta sitä vois jatkaakin, että se valitaan sen voimasuhteen perusteella, mitä Säynätsalon vaalipaikalla annetaan ääniä. Sillon ihmiset voi valita, että jos ne antaa

¹⁸⁵ KSMA-JYEL 02/433:17.

¹⁸⁶ Keskisuomalainen 5.6.2000. *Säynätsalolaiset haluavat lopettaa kaupunginosavaltuuston. Tilalle halutaan kaupunginosalautakunta, jonka valinta jäisi Jyväskylän kaupunginvaltuustolle.*

¹⁸⁷ Keskisuomalainen 5.6.2000. *Säynätsalolaiset haluavat lopettaa kaupunginosavaltuuston. Tilalle halutaan kaupunginosalautakunta, jonka valinta jäisi Jyväskylän kaupunginvaltuustolle.*

ennakkoäänien, niin ne ei haluakaan vaikuttaa siihen, mikä on kaupunginosavaltuuston voimasuhde, jos ne haluaa vaikuttaa, niin ne menee äänestyspaikalle antaa äänensä. (KSMA-JYEL 02/433:17.)

Miltei aina erilaisten toimintamuutosten yhteydessä pohditaan myös sitä, onko toiminta tarpeellista lainkaan. Edellä totesin, että jo Säynätsalon aluehallintomallin perustamisen aikaan sen toiminnan mielekkyyttä epäiltiin ja monet pitivät sitä vain kosmeettisena eleenä, eräänlaisena huomenlahjana tuoreelle kaupunginosalle. Aluehallintoon suunnattujen määrärahojen vähentyessä ja lautakuntaudistuksen seurauksena pessimistiset tulevaisuudenkuvat ovat saaneet enemmän jalansijaa.

Mutta minun mielestäni se [kaupunginosalautakunnan merkitys] alkaa olla aika vähissä. Siihen asti se oli vielä jonkunmoinen, kun se oli valtuustoluontoisena, mutta kun se siirrettiin lautakuntatyypiksi, niin siinä saattaa käydä niin, että lautakuntakin kohta häviää ja sitten ei ole mitään. Kyllä mä nään sen voimavarat aika pessimistisesti. Kyllä se aika vähäistä on mihin se voi vaikuttaa edes sillä tavalla oleellisesti. Tietysti joihinkin pikkuasioihin voi olla vaikutusta hyvinkin, mutta kokonaisuudessa tämän Säynätsalon asioihin, niin kyllä se varmaan on pehmeä. Se on minun mielipiteeni. (KSMA-JYEL 02/433:21.)

Mä suhtauduin siihen aika skeptisesti koska siinä sitten kävi kun ne rahat lakkas niin lakkas tää, tämäkin tapa vaikuttaa, ettei se, mulla ei ollu kovin suuria toiveita tähä, koska suuntaus näytti yleensäkin olevan kunnalliselämässä ja yleensä hallinnossa siihen suuntaan et ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omiin asioihinsa kavennetaan ja tullaan edelleenkin kaventamaan. Mitään tämmöstä varottavaa esimerkkiä yhdestä vaikutuskanavasta ei kai oltu kovin kiinnostuneita muokkaamaan (KSMA-JYEL 02/433:8.)

Kun Jyväskylässä suunniteltiin ja toteutettiin hallinnonuudistus vuonna 2005, siinä yhteydessä pohdittiin kaupunginosalautakunnan tulevaisuutta ja roolia suhteessa keskushallintoon. Koska Säynätsalon kaupunginosalautakunta on edelleenkin "ainoa lajissaan" Jyväskylän hallinnossa ja sen vuoksi erityisasemassa, niin tasarvoon nojaten Säynätsalon aluehallinnon muotoa haluttiin muuttaa esimerkiksi asukasneuvoston suuntaan. Säynätsalossa oltiin kuitenkin vahvasti sitä mieltä, että lautakuntatoimintaa halutaan jatkaa, koska sen painoarvo päätöksenteossa on virallisempi kuin esimerkiksi asukasneuvoston.¹⁸⁸ Lautakunta on jatkanut toimintaansa hallinnonuudistuksen jälkeenkin ja se on nyt muuttunut 13 jäseniseksi kokoonpanoksi.¹⁸⁹

Kaupunginosalautakunta on joutunut etsimään ja muokkaamaan oman toimintansa muotoja. Se tiedetään, että vanhan - taloudelliseen ja poliittiseen valtaan

¹⁸⁸ Keski-suomalainen 27.10.2004. *Säynätsalon lautakunta alkaa tulla tiensä päähän.*

¹⁸⁹ Tossavainen 2006. [online]

perustuvan - aseman varaan ei voi rakentaa. Sen sijaan on keskityttävä luomaan sellaisia toimintamalleja, joiden avulla aluehallinnon perimmäinen tarkoitus eli kaupunginosan asukkaiden toiveet ja mielipiteet saataisiin parhaiten kaupungin keskushallinnon päätöksenteon piiriin. Säynätsalon kaupunginosalautakunnan toiminnan mielekkyys ja tarpeellisuus perustuvat pitkälti ajatukseen siitä, että kaupunginosalautakunnan esittämät aloitteet pääsevät paremmin esiin päätöksenteko-organisaation eri tasoilla kuin yksittäisten asukkaiden tekemät aloitteet. Toinen tärkeä aluehallinnon toimintaa ohjaava tavoite on kaupunginosan palvelutason säilyttäminen nykyisellään ja mahdollisuuksien mukaan paikallisten palvelujen kehittäminen edelleen.

Nyt ei sen rahan kanssa läträtä enää, aloitteita tehdään niille hallintokunnille, jonka toimialaan joku asia kuuluu, jonka rahotettavaks se kuuluu, jos koetaan, että täällä on epäkohtia ja puutteita, koska omat rahat ei niiden asioiden järjestämiseen riitä. Enempi painopiste on oman toiminnan ja kaupunginosan toimintojen kehittämisessä, palvelujen säilyttämisessä ja ihan tämmösten hallintokuntien rajojen yli tapahtuvaa yhteistoimintaa ja kehittämistä. Jatkossa ehkä jopa yli kuntarajojenkin tapahtuvia juttuja. - - Kun ollaan täällä vähän erillään ja irrallaan ja vaikka meillä on omia luottamusmiehiä siellä kaupungin yleisissä elimissä, mutta me tarvitaan joku porukka, mikä täällä meidän puolia pitää ja tuntee tän alueen ja tätä aluetta kehittää, koettaa säilyttää palvelut ja vieläpä kehittääkin joitakin asioita. - - Mekin pystytään tekeen esityksiä ja viemään asioita eteenpäin ja monia asioita on saatu eteenpäin, ihan konkreettisia asioita. Vaikka ei sitä omaa rahaa enää ole, mistä päättää ja jolla sitä toteuttaa, niin viedään ne asiat eteenpäin kelle se kuuluu ja kellä ne rahat on ja vaaditaan ja pidetään puolia, että niille asioille jotain rupee tapahtumaan ja tehdään. (KSMA-JYEL 02/433:19.)

Sitten toinen, mitä niukoillakin resursseilla on mahdollista, niin kaupunginosatoimiston toiminnan kehittäminen, semmonen palvelupiste. Kun Säynätsalosta nyt puuttuu moni palvelu, niin kuka tahansa vois mennä sinne ja saada sieltä ainakin ohjauksen, että mistä saa mitään palvelua. Se pitäis varustaa kunnan yhteyksillä, ihmiset vois maksaa laskujaan ja siellä vois olla ilmaiset Internet-yhteydet ja opastus siihen, miten voi käyttää pankkipalveluja, tai voi varata aikaa sosiaalitoimistoon kaupunkiin. Monet on sillä tavalla huonoja, että ne ei pysty hoitaa itse niitä asioita. Tämmösiä ajatuksia siinä on ollutkin. Niin kauan kun rahaa on vähän, niin ei siinä paljon isoja juttuja tehdä. (KSMA-JYEL 02/433:17.)

Kun kaupunginosaohallintoa liitosneuvotteluiden yhtenä osana suunniteltiin, sen toiminnalle asetettiin mm. taloudellisia, poliittisia ja kulttuurisia päämääriä. Toiminnan alkuvaiheessa korostuivat etenkin taloudelliset ja poliittiset tavoitteet, joista talouden osalle tulivat mm. investointisuunnitelman toteuttamiseen osallistuminen sekä vuosittaisen käyttömäärärahan hallinnoiminen; poliittinen luonne korostui kaupunginosaavaalien muodossa, jolloin säynätsalolaisten poliittinen tahto toteutui osavaltuuston kokoonpanossa. Vähitellen kuntaliitossopimuskauden

jälkeen kaupunginosahallinnon rooli ja sitä kautta sen toiminnan tavoitteet ovat muuttuneet. Taloudelliset ja poliittiset päämäärät ovat siirtyneet taka-alalle, sillä lautakunnan määrärahat ovat supistuneet merkittävästi ja lautakunnan poliittinen luonne tai rooli ei enää ole niin korostetusti esillä.

Ja yks vielä muutos tässä lautakunnassa verrattuna kaupunginosavaltuustoonkin: Se näkyvä poliittinen suuntautuneisuus tai leimautuneisuus on jotenkin himmentynyt. Vielä kaupunginosalautakunnan aikaan tarkkaan tiedettiin, että kuka mitäkin puoluetta edusti. - - Jokaisen tiedettiin tasan tarkkaan, että minkävärinen leima sillä ottassa on. Mutta nyt, kun on lautakunta ja ollaan jo hyvän matkaa tehty yhteistä taivalta, niin ei näistä valtaosa edelleenkaan muista, että kuka kuulu mihinkäkin puolueeseen ja minusta se on yksinomaan hyvä juttu. Sillon alun perin, kun sitä toimintaa aloitettiin, niin silloin ensimmäisessä kokouksessa yhteisesti keskusteltiin ja sovittiin siitä, että - - me ollaan kaikki täällä Säynätsalon ja säynätsalolaisten asialla. Että ei niinkään poliittisella asialla vaan asiat on tärkeimmät. Ja se on aika hyvin toteutunut. - - Me ollaan lautakunta ja tottakai me ollaan siellä poliittisin perustein valittuna ja siinä suhteessa valittuna, kun on katsottu, että pitää olla, mutta se ei näy siellä. Eikä sitä tuu aatelleeks siinä. (KSMA-JYEL 02/433:19.)

Sen sijaan lautakunnan kulttuurinen merkitys on noussut korostuneempaan asemaan ja se on merkittävä peruste lautakunnan olemassaololle. Kaupunginosalautakunnan kulttuurinen merkitys liittyy päätöksenteon ja säynätsalolaisen hallintokulttuurin jatkuvuuteen, osavaltuuston ajateltiin madaltavan kynnystä siirryttäessä itsenäisestä kuntajärjestelmästä osaksi kaupungin hallintoa. Edelleenkin lautakunta toimii kaupunginosalolaisten äänitorvena ja eräänlaisena (ainakin muodollisena) edunvalvojana. Lautakunta ottaa kantaa Säynätsaloo koskevaan päätöksentekoon ja se tarjoaa yhden foorumin yhteisistä asioista käytäville keskusteluille. Kaupunginosalautakunta jatkaa symbolisella tasolla niiden merkitysten kantamista, joita Säynätsalon kunnanvaltuustolla oli ollut.

Säynätsalolainen vai jyväs kyläläinen - liitokseen sopeutuminen

Mää en oikein usko, että kuntaliitos sinänsä on säynätsalolaisuuteen vaikuttanut. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

Kun aikaisemmin kirjoitin peloista, joita säynätsalolaiset tunsivat kuntaliitoksen kynnyksellä, nostin kaikkein vaikuttavimmaksi ja suurimmaksi pelon aiheeksi itsemääräämisoikeuden menettämisen. Tähän tematiikkaan liittyy läheisesti pelko paikallisen identiteetin murenemisesta tai ainakin heikkenemisestä: ajatellaan, että kotikunnan itsenäisyyden ollessa uhattuna samalla ovat uhattuna tietyt paikal-

lisuutta ja kotiseututunnetta ylläpitävät rakenteet. Työn viimeisessä pääluvussa *Miten käy paikallisuuden?* tarkastelen hiukan tarkemmin ja teoreettisemmin niitä paikallisuuteen ja kotiseututunteisiin kohdistuvia kysymyksiä, joita kuntaliitos saattaa tuoda mukanaan.

Tässä alaluvussa tuon esiin säynätsalolaisten mietteitä kaupunginosastaan juuri paikallisen identiteetin tai aluetietoisuuden näkökulmasta. Ovatko säynätsalolaiset kuntaliitoksen jälkeen edelleen ”säykkiläisiä” vai onko heistä tullut jyvaskyläläisiä? Vastaukset edelliseen kysymykseen kertovat jotain myös siitä, miten säynätsalolaiset ovat sopeutuneet liitokseen ja elämäänsä kaupunginosalaisina.

Luvun *Säykkiläisyyden siemeniä* lopussa kirjoitin siitä, miten 1980-luvun alkupuolelle asti Säynätsalossa elettiin teollisuusyhdyskunnan elämäntavan värittämää elämää. Mutta sitten avoimempi tonttipolitiikka ja sen seurauksena kuntaan muutaneet uudet asukkaat sekä tehtaan väistyminen Säynätsalon kunnallisesta elämästä vähitellen muuttivat perinteisen säynätsalolaisuuden perustaa. Vanhemmat säynätsalolaiset tunsivat säynätsalolaisen yhteishengen ja toisista välittämisen kulttuurin murentuvan. Pelättiin jopa säynätsalolaisuuden katoavan kokonaan. Mutta uudet säynätsalolaiset tunsivat itsensä yhtä lailla säynätsalolaisiksi kuin vanhemmatkin, vaikka paikallisuuden tunnetta rakentavat siteet olivat erilaisia. Kuntaliitos Jyväskylän kanssa lisäsi entisestään ”uudisasukkaiden” määrää Säynätsalon saarilla. Ja vanhatkin saarelaiset muuttuivat muodollisesta näkökulmasta asiaa tarkasteltuna ”yhdessä yössä” säynätsalolaisista jyvaskyläläisiksi¹⁹⁰. Mutta vaikka virallisissa papereissa kotikunnan kohdalla lukee Jyväskylä, niin säynätsalolaisuus kotiseututunteen ja paikallisuuden jäsentäjänä on edelleen varsin vahvasti mukana kaupunginosalaisten ajatuksissa ja mielikuvissa.

Mutta kyllä mä tunnetasolla oon jotenkin niin säykkiläinen. (KSMA-JYEL 02/433:24.)

Vaikka nyt 10 vuotta tulee kuntaliitoksesta, niin aika vahvasti koen säynätsalolaiseks itteni, vaikka en ole syntyperänen edes. Mutta jotenkin musta kerkes tulla siinä ajassa, kun täällä olin, niin vahvasti säynätsalolainen. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

AA: Mutta kyllähän myö kaikki vanhemmat ihmiset sanotaan, että myö ollaan säynätsalolaisia.

---

¹⁹⁰ ”Ja tässä on hupasinta, me ei olla vaihdettu asuinpaikkaa, mutta vanhin meidän lapsista on syntynyt Säynätsalossa ja nuoremman kotikunta on Jyväskylä, ihan samoihin seiniin on syntyneet, että tämmösiä juttuja. Mä en tiedä, onko se hyvä vai huono.” (KSMA-JYEL 02/433:24.)

BB: Niin, joo.

AA: Ei meistä kaupunkilaisia oo tullu. - - En tiä sitte miten nämä jotka assuu niinku Keltinmäessä ja Kuokkalassa, että onko niillä sit se samanlainen sanonta, että hyö asuu nyt näissä alueissa, vai sannaako ne..?

BB: En usko. En usko. (KSMA-JYEL 02/433:36.)

Paitsi ajatuksissa ja mielikuvissa, säynätsalolaisuus elää omaa "epävirallista" elämänsä myös pienissä arjen toiminnoissa ja valinnoissa. Esimerkiksi bussikuskille saatetaan sanoa matkan alkaessa, että "kaupunkiin", koska Säynätsaloo ei mielletä varsinaisesti kaupunkialueeksi¹⁹¹. Tai kotipaikkaa kysyttäessä vastataan ensin, että Säynätsalo ja vasta tarvittaessa tarkennetaan, että Säynätsalo on osa Jyväskylää. Säynätsalolaisuudesta muistuttaa myös postinumeroitten perään kirjoitettava postitoimipaikan nimi - se ei ole Jyväskylä vaan Säynätsalo.

Jos kirjoitetaan vaikka päiväys johonkin paperiin tai lomakkeeseen, niin kirjoitan aina, että Säynätsalo, en Jyväskylä. Se on ehkä jotenkin semmonen pieni kannanotto, mutta se on jäänyt ja säilynyt. Alkuunsa sen teki vähän kurillaan ja tahallaankin, että en varmaan kirjoita, että Jyväskylä, ja se tapa on jäänyt. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

AA: Mut kyllä kuka Säynätsalossa assuu, niin kyllä... Ja itekki vielä teen, et monta kertaa täytyy oikeen pinnistää, ku johonki viralliseen paperiin laittaa...

BB: Nii, että...

AA: ...et tota niin, se asuinkunta, että se on...

BB: Nii-in.

AA: ...Jyväskylä.

CC: Kyllä minä oon vaan laittanu Säynätsalo. En minä ossaa laittaa Jyväskylää.

DD: Niin minäki.

CC: Kyllä se on Säynätsalo.

DD: Onks se sitte väärin laittaa se Säynätsalo vai? (KSMA-JYEL 02/433:36.)

Säynätsalon ja Jyväskylän kunnallishallinnon yhdistymisen ohella tehtiin uudelleenorganisointia myös seurakunnallisella puolella. Jyväskylän seurakunta katsoi, että kuntaliitoksen ohella myös seurakuntien liitos olisi hyvä ratkaisu. Säynätsalossa haluttiin kuitenkin säilyttää seurakunnan asema mahdollisimman itsenäisenä¹⁹² ja niin Säynätsalon seurakunnan kirkkovaltuusto päätyi osittaiseen yhteistalouteen perustuvaan seurakuntayhtymään Jyväskylän seurakunnan kanssa. Näin Säynätsalon seurakunta oli sidoksissa "emäseurakuntaan" vain

---

¹⁹¹ Tää ei oo kaupunki. Täällä on ihan sanontakin, että me mennään kaupunkiin ylihuomenna. En mä nää sitä olleenkaan minun kotipaikkani. Se on kaupunki ja sinänsä hyvä kaupunki, ei siinä mitään. (KSMA-JYEL 02/433:22.)

¹⁹² Säynätsalon sanomat 29.10.1992: *Säynätsalon seurakuntalaiset itsenäisen seurakunnan säilymisen kannalla. Puolesta 257 - vastaan 11.*

taloushallinnollisin sitein, jolloin itsenäisen seurakunnan velvoitteet ja vastuut säilyivät ennallaan.¹⁹³ Itsenäisyys seurakunnallisessa toiminnassa jäi ikään kuin muistuttamaan säynätsalolaisia itsenäisyyden ajasta ja Säynätsalon seurakunta toimi siten yhtenä paikallisuutta ylläpitävänä tekijänä.¹⁹⁴

Täällä on erittäin voimakas seurakunta. Mä en edes vois kuvitella, että se yhdistyis kaupunkiseurakuntaan. Kun muutettiin, niin saatiin ensimmäisenä kirje, että tervetuloa Säynätsaloon. Mun mies ei kuulu edes kirkkoon ja sekin sai. Se oli niin viehättävä kädenojennus seurakunnalta. (KSMA-JYEL 02/433:30.)

Säynätsalo ja säynätsalolaisuus ei siis hävinnyt kuntaliitoksen myötä kaupunginosalaisten elämästä. Se säilyi ja se elää edelleenkin saarten asukkaiden mielikuvissa ja myös arkisen elämän tasolla. Säynätsalossa on kuntaliitoksen jälkeenkin useita säynätsalolaisuudesta muistuttavia symboleita kuten Säynätsalon sanomat, Säynätsalo-päivät ja Säynätsalon käytöstä poistettu vaakuna Kunnantalon ja Kuntotalon seinässä. Kuntaliitos vauhditti myös Säynätsalon historiajulkaisun kirjoittamista. Taistelu säynätsalolaisuuden puolesta on ilmeisesti tuottanut tulosta sillä kaupunginosalaisuudesta huolimatta säynätsalolaisena olemisen tunne on säilynyt ja haluttu säilyttää osana arkipäivän elämää.

Oma osansa tässä säilymisen tai säilyttämisen prosessissa on tietysti ollut Säynätsalon kaukaisemmalla ja sitä kautta hiukan syrjäisemmällä sijainnilla kaupungin keskustaan nähden. Hyvistä kulkuyhteyksistä huolimatta 14 kilometrin matka Jyväskylän keskustaan toimii eräänlaisena mielikuvallisena erottimena tai ”katalysaattorina”. Kun matkaan lisätään vielä yhteisen maarajan puuttuminen Jyväskylän kanssa, niin mielikuva Jyväskylän ja Säynätsalon maantieteellisestä etäisyydestä kasvaa entisestään.

EE: Niin kuin näkyy, meillä kartoissa ei näy Säynätsaloo. Se on aina semmonen lisälehti, joka tahtoo jonnekin hukkoa koko Säynätsalo. Semmosia karttoja edelleenkin ihmisillä on, että ei se läheskään kaikissa näy, että tämmönen Säynätsalo on. Ja on hirveen kauan mennyt, että mielletään, että Säynätsalo on Jyväskylää. Nyt ehkä ruvetaan jo se, että ihmiset sen laskee Jyväskylään. Mutta aika kauan se kesti.

FF: Nuoremmissa poppoissa on vielä aika paljon sitä, että Säynätsalo, mikä se on. Joka on asunut täällä vuoden tai kaks tai viis, niin aika harva tietää, mikä se Säynätsalo on. (KSMA-JYEL 02/433:34-35.)

¹⁹³ Säynätsalon sanomat 13.5.1993: *Kirkkovaltuusto päätyi osittaiseen yhteistalouteen.*

¹⁹⁴ 1.1.2005 Säynätsalon seurakunta liitettiin kokonaan Jyväskylän seurakuntaan, sen viidenneksi alueeksi. Keski-suomalainen 31.12.2004: Säynätsalon seurakunta liitetään osaksi kaupunkiseurakuntaa.

Toisaalta 14 kilometriä pengersiltoineen oli varsin lyhyt matka kahden itsenäisen kunnan keskustojen välillä ja sen vuoksi Jyväskylä muodosti (Muuramen ohella) melko luontevan asiointisuunnan säynätsalolaisille. Ja liitoksen jälkeen säynätsalolaisten yhteys Jyväskylään ja jyvaskyläläisyyteen on vain lisääntynyt. Kun jo useita vuosia on kulunut liitoksen toteutumisesta säynätsalolaisuus on saanut rinnalleen jyvaskyläläisen ulottuvuuden.

GG: Minä kyllä vastaisin tähän ilman muuta, että olen jyvaskyläläinen.

HH: Meidän on tietysti ollu helpompi sopeutua ajatukseen, että olemme jyvaskyläläisiä emmekä niinkään säynätsalolaisia - muualta tulleina. Meidän juuret eivät ole täällä, meille se liittyminen ei ollut mikään ongelma.

GG: Meillä oikeestaan harrastuksetkin alkoivat suuntautua kaupunkiin päin enemmän, että siinäkin mielessä se liitos tuli sopivaan saumaan. Ei siinä mitään, kyllä Säynätsalo ihan mukava kylä on, mutta jos kotiseutu pitää määritellä, niin kyllä koko Jyväskylän siihen liittäisin. (KSMA-JYEL 02/433:25.)

Kun mä muutin sen takia, kun tää oli osa Jyväskylän kaupunkia. Mää oon taas ylpee siitä, että olen Jyväskylän kaupunkilainen, vaikka mä oon säykkiläinen, mutta silti tiedän olevani osa suurempaa kokonaisuutta. (KSMA-JYEL 02/433:30.)

Säynätsalolaisuus ja jyvaskyläläisyys elävät melko harmonisessa yhteydessä toisiinsa samankin ihmisen ajatusmaailmassa, ne tulevat esiin erilaisten ärsykkeiden voimasta ja toisinaan ovat jopa tukemassa toisiaan. Tämä tilanne toimii mielestäni oivallisena peilinä tai vaikkapa metaforana kuvaamaan säynätsalolaisten suhtautumista ja sopeutumista liitokseen. Kirjoitin jo aikaisemmin siitä, miten liitoksen vaikutuksia ja liitokseen suhtautumista kokonaisuutena tarkastellen ja tekemieni haastattelujen ”ilmapiiriä” tulkiten säynätsalolaiset ovat sopeutuneet melko hyvin ja melko nopeasti elämäänsä kaupunginosalaisina. Myös liitosprosessi oli nopea ja liitosneuvotteluihin osallistuneet luottamusmiehet ja virkamiehet pitivät liitoksen suunnittelu- ja päätösvaihetta varsin ”kivuttomana”, sellaisena prosessina, joka ”oli aika nättisti hoidettu kokonaisuus, että kaikki säilyttivät kasvonsa”¹⁹⁵.

Se on tosi hämmästyttävää, miten nopeasti se [kuntaliitos] meni. Säynätsalolaiset on kuitenkin, kun niillä ei tätä juurtunutta asutusta ole siellä, niin ne on tottunut nopeisiin muutoksiin niin tämäkin kävi muutos kävi helpommin kuin jossakin sanotaan vaikka jossakin Keski-Pohjanmaan Vetelissä tai Halsualla, missä samat Hotakaiset on asunut samoilla paikoilla. Jos niiden pitäis tehdä kuntaliitos Vimpelin kanssa, mitä ne vihaa tietysti kautta aikojen, koko ikä on pelattu pesäpalloa vastakkain ja oltu kylätappeluissa vastakkain, niin eihän siitä mitään tule. Säynätsalo on vähän toisenlainen paikka, se on

---

¹⁹⁵ (KSMA-JYEL 02/433:10.)

pikkukaupunki, niin monipuolinen se asutus. Ne ei varmaan koe sitä muutosta niin radikaalina. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

Vaikka kuntaliitos ei olekaan jättänyt jälkeensä ylipääsemättömiä ja traumaattisia muistoja tai kokemuksia, vaikka sopeutumisen prosessi ja säynätsalolaisuuden jatkuvuus, jopa osittainen vahvistuminenkin ovat tasoittaneet saarten asukkaiden polkua kaupunginosalaisiksi, niin silti edelleenkin keskusteluissa elää jonkinasteinen haikeus tai kaipuu itsenäisyyden aikaan¹⁹⁶. Toisaalta säynätsalolaiset ovat voineet jatkaa arkista elämäänsä esimerkiksi kunnallisten palvelujen osalta melko kohtuullisissa olosuhteissa ja he voivat olla tyytyväisiä asioiden saamaan muotoon. Toisaalta ajatusten taustalla saattaa elää toivo tai ainakin arvelu siitä, miten Säynätsalo olisi selviytynyt itsenäisenä kuntana.

Ei se nyt niin kovin minulle ollu semmonen paatoksellinen asia. Se oli enemmän vaan niin kuin asia ja se meni sitten niin ja se oli sitten niin. En mää sitä sitten enempää ajattelukaan. Ajattelin, että tässä pärjään lopun elämäni, olkoon sitten missä vaan. (KSMA-JYEL 02/433:22.)

Kyllä kai se on tämmönen tunnekysymys. Niin kuin tässäkin tuli, että ei se ole loppujen lopuksi niin hirveesti negatiivisia puolia sitten tuonukkaan, mutta kuitenkin jotenkin haikailee semmosta idylliä. (KSMA-JYEL 02/433:35.)

Ehkä nostalgisiakin piirteitä saanut ajatusmalli kunnasta itsenäisenä saarivaltakuntana elää kaupunginosalaisten keskuudessa varmasti niin kauan, kuin on kunnallisen itsenäisyyden aikana eläneitä ja itsenäisyyden aikaa muistelevia säyökkiläisiäkin. Kuntaliitoksen luonnollistuminen, toisin sanoen liitoksen tai paremminkin kaupunginosalaisuuden muuttuminen täysin kyseenalaistamattomaksi osaksi elämää, on pitkäkestoinen prosessi, johon kuuluva aika on paremminkin sukupolvien kuin vuosien määrällä arvioitavissa. Mutta osalle säynätsalolaisista kaupunginosalaisuus on jo aivan luonteva rooli. Esimerkiksi koululaisilta keräämäni aineisto osoittaa selvästi sen, että nuoremmilla kaupunginosalaisilla ei ole samanlaista suhdetta Säynätsalon kuntaan kuin vanhemmilla asukkailla ja siksi he elävät luontevasti Jyväskylässä, sen yhdessä kaupunginosassa.

Asun Jyväskylässä Lehtisaaressa. (Poika, 4. luokka.)

Kotiseutunani olen pitänyt koko tätä Säynätsaloo ja Jyväskylää. (Tyttö, 6. luokka.)

---

¹⁹⁶ Esimerkiksi Keski-suomalainen 29.1.2006: *Periaatteessa edelleen vastaan. Kuntaliitoksesta on kulunut 13 vuotta, mutta mielipiteet jakautuvat yhä.*

Asun Muuratsalossa, joka sijaitsee Jyväskylän eteläpuolella Päijänteessä. Se kuuluu Jyväskylän kaupunkiin. (Poika, 4. luokka.)

Joissakin koululaisten kirjoituksissa kyllä kerrottiin siitä, miten Säynätsalo oli aikaisemmin ollut itsenäinen kunta ja sitten liitoksen vuoksi siitä oli tullut osa Jyväskylää. Mutta koululaiset kirjoittivat tästä asiasta kuin mistä tahansa menneestä tapahtumasta. Heillä ei tapahtumaan liittynyt haikeita tai muita tunnepitoisia ilmaisuja.

Säynätsalo oli ennen oma kuntansa, kunnes se liitettiin Jyväskylään 1990 luvulla. (tyttö, 6. luokka).

Tehdas tarjoaa eniten työtä Synätsalossa, mutta suuri osa ihmisistä käy töissä Jyväskylässä. Jyväskyläänhän me kuulumme nykyään (poika, 6. luokka).

Omasta mielestäni kotiseutu tarkoittaa ehkä maailman turvallisinta paikkaa. Minulle tulee mieleen luonto, eläimiä, metsiä. Mieleen tulee myös pieniä taloja. Kotiseutuni on tämän hetken kotini. Todella kaunis luonto. Erinomainen paikka asua. (Poika, 9. luokka.)

Minun kotiseutuni on Säynätsalo. Minun kotiseutuuni kuuluu Lehtisaari ja Säynätsalo. Asun kerrostalossa. Meidän pihassa on keinu, kiipeilyteline ja hiekkalaatikko. (Tyttö, 3. luokka.)

Kotiseudulla on tapahtunut kaikkea hyvää ja pahaa. Täällä on kioski sitä sanotaan, että se on saaren keskusta. Täällä riehutaan hirveästi n. joka kuukausi täällä käy poliiseja pidättämässä jotain. Tämä on "vaarallista" seutua. (Poika, 7. luokka.)

Kotiseutu on asuinpaikka ja ympäristö kodin ympärillä. Kotiseudulla asuvat tutut, ystävät ja naapurit. Kotiseutu on paikkakunta, sellainen jonka tunnet tai ainakin sinun pitäisi, koska loppujen lopuksi se on tavallaan kotisi ja sinä asut siellä. Parempi olisi, jos kotiseutusi olisi turvallinen, viihtyisä ja muutenkin sellainen, joka sinusta tuntuu hyvältä. (Tyttö, 9. luokka.)

MITEN KÄY PAIKALLISUUDEN

Mä oon taipuvainen ajattelemaan et kyllä se identiteetti siitä kärsi jotenkin. Että sillä tavalla vietiin osa mahdollisuuksista olla säynätsalolainen. No se koskee tietysti tätä kunnallista itsehallintoa ja muuta. (KSMA-JYEL 02/433:7.)

Suomi liitettiin Euroopan unionin jäseneksi vuonna 1995. Suomessa toteutettiin lääninuudistus vuonna 1997. Suomessa on tehty tähän mennessä yli sata kuntaliitosta. Nämä kaikki ovat tapahtumia, joiden yhteydessä julkisessa ja arkipäivän keskustelussa usein kysytään miten käy suomalaisuuden, miten käy keskisuomalaisuuden, miten käy paikallisuuden.¹⁹⁷ Mutta mitä on se paikallisuus, jonka menettämistä ollaan huolestuneita? Mitä paikallisuuden ulottuvuuksia mahdollisesti menetetään, mikä paikallisuudessa on uhattuna ja ehkä muuttuu liitosten ja uusien rajanvetojen yhteydessä?

Tässä työni viimeisessä pääluvussa tarkastelen neljää teemakokonaisuutta, jotka ovat tutkimusaineistoa lukiessani nousseet kertomaan paikallisuus- ja kotiseutunäkökulmasta kuntaliitoskeskustelun ja kuntaliitospohdinnan yhteydessä. Teemat eivät ole paikallisuutta tarkasteltaessa uusia tai ennennäkemättömiä vaan ne myötäilevät paikallisuuteen ja kotiseututunteiden syntyyn liitettyä tieteellistä keskustelua¹⁹⁸. Käsittelen teemoja hiukan keinotekoisesti erillisinä kokonaisuuksina, vaikka todellisuudessa ne toki ovat kiinteästi toisiinsa yhteydessä ja myös määrittävät toinen toistaan.

Tutkittaessa paikallisuutta kuntaliitoskontekstissa tutkitaan samalla myös muutosta ja jatkuvuutta paikallisuuskontekstissa. Tällöin tutkimuksen tavoitteena on löytää niitä teemoja tai ulottuvuuksia, jotka kertovat paikallisuuden kokemuksissa esiintyvistä muutoksista ja pysyvyyksistä kuntaliitoksen aiheuttaman ”paikallisuuskuohunnan” myötä. Näin on mahdollista ainakin osittain kuvata paikallisuuden luonnetta ja roolia ihmisen elämässä.

Kun kysymyksenä on paikallisuuden muotoutuminen kuntaliitostilanteessa, niin tarkastelun lähtökohtana on luonnollisesti kunta ja tarkemmin kotikunta paikalli-

---

¹⁹⁷ Vrt. Paasi 1996, 2.

¹⁹⁸ Esim. Knuuttila & Paasi 1995; Lönnqvist 2002; Paasi 1998; Lehtinen 2006.

suutta ja kotiseututunteita rakentavana alueellisena kokonaisuutena. Jo aiemmin luvussa *Kunta kotiseutuna* kirjoitin siitä, miten kunta paikallisuuden muotona perustuu sen yhteiskunnallisesti määräytyneeseen ja alueellisesti rajattuun institutionaaliseen asemaan¹⁹⁹. Kunta muodostaa asukkailleen arkielämän puitteisiin yhden konkreettisen kehyksen, johon kuntalaiset ovat eri tavoin sidoksissa. Ensinnäkin kunnallisen päätöksenteon perustana on demokratiaan perustuva poliittinen järjestelmä, jonka kokoonpanoon kuntalaiset voivat äänestämällä vaikuttaa. Kunnan taloudellinen suhde kuntalaiseen puolestaan konkretisoituu esimerkiksi verotuksen muodossa tai tarjolla olevien terveystalveluiden, kulttuuritarjonnan ja vaikkapa kunnallisen infrastruktuurin kautta.²⁰⁰ Nämä erilaiset sidokset ja sosiaaliset verkostot organisoivat ja koordinoivat osaltaan asukkaiden arkea ja siten luovat puitteita ihmisten kuntakeskeiselle paikkasidonnaisuudelle. Näin oma kotikunta paikallisuuden perustana saa varsin merkityksellisen roolin asukkaidensa kotiseudun määrittäjänä.

Kunta paikallisuuden muotona vertautuu Seppo Knuutilan ja Anssi Paasin esittämään ajatukseen siitä, miten tietyn alueellisen yhteisön (esimerkiksi valtion, kunnan tai kylän) hegemonialliset rakenteet kytkeytyvät asukkaiden jokapäiväiseen elämään ja siihen prosessiin, jonka kautta ihmiset tulevat osaksi tiettyä kollektiivista yhteisöä. Hegemonialla Knuutila ja Paasi tarkoittavat niitä vallitsevia sosiaalisten käytäntöjen ja tietoisuuden muotoja, joiden kautta ihmisille rakentuu tietty todellisuuden tuntemus, tunne jostakin varmasta tai ehdottomasta.²⁰¹ Kuntaliitoksen yhteydessä tämä tuntemus todellisuudesta ja varmasta joutuu koetukselle, jopa kyseenalaistuu ja näin myös ajatukset yhteisöllisyydestä ja paikallisuudesta saavat uudenlaisia sävyjä ja ulottuvuuksia. Kuntaliitostilanteessa kunnan ylläpitämä "identiteettimatriisi" saa uusia muotoja ja ehkäpä myös uusia sisältöjä²⁰².

---

¹⁹⁹ Vartiainen 1993, 37-38.

²⁰⁰ Paasi 1996, 9; Paasi 1998, 186.

²⁰¹ Knuutila & Paasi 1995, 61.

²⁰² "Identiteettimatriisi" pitää sisällään asioita, joiden perusteella alue erottuu muista alueista. Matriisi on siten perustana sille symboliikalle sekä niille mielikuville ja odotuksille, joita alueeseen liitetään. Identiteettimatriisit eivät ole pysyviä vaan ne muuttuvat yhteiskunnallisen ja kulttuurisen muutoksen myötä. (Paasi 1996, 3.)

Omistaa ja hallita

Kyllä se on kuitenkin niin tärkeä se itsemääräämisoikeus ja lähidemokratia. Meillä on 450 kuntaa ja niillä on kaikilla suuri autonomia. Jos ne vaan mitenkään pystyy hoitamaan ne lakisääteiset tehtävät, niin sillä on kuitenkin sillä semmosella, että sulla on juuret ja sä kuulut johonkin ja ennen kaikkea se tunne, se fiilis. (KSMA-JYEL 02/433:6.)

Australialainen maantieteilijä D.J. Walmsley kirjoittaa, että kiinnittyminen paikkaan on yksi ihmisen perustarpeista. Hänen mukaansa paikkaidentiteetti on osa ihmisen persoonallista identiteettiä, se helpottaa persoonallisen identiteetin ylläpitämistä ja auttaa sopeutumaan muuttuviin elämäntilanteisiin.²⁰³ Myös kulttuurintutkija Päivikki Suojanen korostaa paikkaan kiinnittymisen tärkeyttä. Menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumosta koostuva kotiseututunne persoonallisen identiteetin heijastajana on Suojasen mukaan ihmisen tärkeä senhetkisen minäkäsityksen perusta. Kotiseututunteeseen liittyvät ihmisen kokeman samuuden ja jatkuvuuden elämykset, jotka ovat tärkeitä identiteetin ainesosia ja auttavat näin ihmisen taustan jäsentymisessä.²⁰⁴

Walmsley ja Suojanen korostavat paikallisuuden rakennusaineina kiinnittymistä ja samastumista paikkaan. Näiden rinnalle mielestäni samansuuntaisina käsitteinä nostetaan paikallisuustutkimuksessa myös omistamisen ja hallinnan näkökulmat. Esimerkiksi norjalainen kulttuurintutkija Unni Sandsdalen on todennut, että paikallisuuden tutkimus perustuu olettamukseen siitä, että ihmisellä on perustarpeenaan halu tuntea jotain omaan, ja omistamisen tunteella on yhteys alueelliseen rajoittumiseen. Kunnallisella tasolla tai kunnallisessa kontekstissa tämä omaan pitämisen tunne ja mielikuva siitä on mielestäni yhteydessä kuntalaisuuteen²⁰⁵, jonka tärkeänä kantavana voimana on mahdollisuus toteuttaa itseään sosiaalisesti ja yhteisöllisesti kotikuntansa puitteissa sekä erityisesti vaikuttaa kotikuntansa hallintoon ja päätöksentekoon. Kyse on siten eräänlaisesta hallinnan tunteesta tai omistamisen mielikuvasta omaa kotikuntaansa kohtaan.

Omistaminen ja hallinta on tavallisesti symbolista, se ei kohdistu suoranaisesti maahan, rahaan tai muuhun konkreettiseen vaan toteutuu paremminkin mentaa-

---

²⁰³ Walmsley 1988, 57-59.

²⁰⁴ Suojanen 1996, 108-109.

²⁰⁵ Sandsdalen 1988, 160-161. Anssi Paasi (1996, 5) huomauttaa, että ihmisen hallinnolliseen perusturvallisuuteen kuuluu tieto siitä, missä kunnassa, läänissä ja valtiossa hän asuu.

lisella tasolla. Konkreettisen muotonsa omistamisen tai hallinnan tunne voi saada vaikkapa kunnalliseen päätöksentekoon tai muuhun yhteisölliseen toimintaan osallistumisen muodossa, jolloin on mahdollisuus kehittää ja parantaa omaa kotikuntaansa asuinympäristönä.

Ainakin omalta kohdaltani voi sanoa, että se oli tietynlainen tyytymättömyys sekä henkilökohtaiseen olemiseen ja vähän ympäristöönkin. Minä olin aika lailla turhautunut, vaikka olinkin töissä. Että nyt pitäis jotain tapahtua minullekin. - - Siinä oli yksi syy, miksi lähdin tähän kunnallispolitiikkaan eli tähän kulttuurilautakuntaan puheenjohtajaksi. - - Tyytymättömyys ja halu tehdä jotakin, ne hän ovat niitä pontimia mihin tahansa ylimääräiseen työhön. En osaa muuten asiaa perustella. (KSMA-JYEL 02/433:26.)

Kunnan demokraattinen päätöksentekojärjestelmä tarjoaa siten asukkailleen yhden mahdollisuuden hallitsemisen tai omistamisen jonkinasteiseen kokemukseen. Tätä kautta syntynyt omistamisen tai vaikuttamisen tunne on mielestäni merkittävä osa paikallisuuden kokemusta kunnallisen instituution puitteissa. Englantilainen politiikan tutkija Lawrence Pratchett²⁰⁶ kirjoittaa paikallisen demokratian (local democracy) ja paikallisen autonomian (local autonomy) suhdetta käsittelevässä artikkelissaan siitä, miten paikallinen autonomia on olennainen osa paikallista demokratiaa varsinkin silloin, kun edustuksellinen demokratia luo foorumeita, joissa on mahdollisuus paikallislähtöisen politiikan tekemiseen.

Pratchett korostaa, että paikallinen autonomia käsitteenä sisältää mahdollisuuden kehittää ja ilmaista paikallisuutta, paikallista identiteettiä. Hän jatkaa, että paikallista autonomiaa on mahdollista määritellä ja analysoida paikallisen identiteetin heijastumana (the reflection of local identity). Se heijastaa ja kehittää paikallisuutta poliittisen ja sosiaalisen kanssakäymisen kautta. Paikallinen autonomia tarkoittaa valinnanvapautta harjoittaa politiikkaa etuoikeutetulla tavalla ja vapautta ilmaista ja kehittää paikallista identiteettiä poliittisten prosessien kautta. Pratchett tarkentaa, että paikallinen autonomia ei toteudu vain paikallisten vaalien kautta vaan se sisältää laajempia sosiaalisia ja poliittisiä suhteita, joita esiintyy yhteisön sisällä. Juuri laajalle levinnyt poliittinen aktiivisuus on ratkaisevassa roolissa, kun tarkastellaan paikallisuutta paikallisen autonomian yhteydessä.²⁰⁷

---

²⁰⁶ Pratchett on englantilainen paikallishallinnon tutkimukseen erikoistunut professori De Montfortin yliopistosta.

²⁰⁷ Pratchett 2004, 359-368.

Ekana tulee mieleen itsenäisyys, oma päätävävalta ja se tuttuus niihin päätöksentekijöihin, että voi raitilla sanoa, kun tulee vastaan, että ootteko ottanut huomioon tätä tai mitä menitte semmosta tekemään. (KSMA-JYEL 02/433:24.)

Uskosin, että se vaikuttaa kiinnostuksen tasoonkin. Ennen vanhaan, kun täällä pienellä paikalla vähän niin kuin omalla porukalla päätettiin meidän asioista ja meidän rahojen käytöstä, niin kyllähän siitä oli kattavammin kaikki veronmaksajat ja kuntalaiset kiinnostuneita. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

Mutta kyllä se on yhteisöllisyyttä, vaikka tätä politiikkaa mollataan ja kaikenlaisia kiemuroita siinä harrastetaan, mutta se on ollut positiivinen voimavara ja on innolla paneuduttu näihin yhteisiin asioihin ja oltu eri mieltä, sitten kuitenkin kaikki suuret päätökset on tehty yksimielisesti. (KSMA-JYEL 02/433:25.)

Näyttää siltä, että kuntaliitos on prosessi, joka haastaa paikallisuuden osa-alueista näkyvimmin juuri omistamisen tai hallinnan ulottuvuuden. Tämä hallinnollinen uudelleenjärjestely pitää sisällään kulttuurisen tarkastelun kautta perustavaa laatua olevia kysymyksiä kuntalaisten mahdollisuudesta ja ennen kaikkea halusta osallistua paikalliseen päätöksentekoon. Päätöksenteon loittoneminen vähentää omistamisen ja erityisesti osallisuuden kokemuksia, joita tarvitaan oman paikallisuuden rakentamisessa. Hallinnon siirtyminen maantieteellisesti ja organisatorisesti kauemmaksi merkitsee sen jonkinasteista etääntymistä myös mentaalisesti.

Että se on hyvin inhimillinen lähtökohta, että menetetään jotain, menetetään ehkä sellaista, emme voikaan enää itsenäisesti päättää, missä me olemme kovin kourin olleet mukana. (KSMA-JYEL 02/433:10.)

Mutta ilman muuta suurelle osalle hirveen vaikee asia. Nimen omaan sellasille, jotka oli syntyperäisiä säynätsalolaisia, se oli vielä vaikeempi ja sitten yleensäkin poliitikoillekin siltä osin, että tiedettiin, että nyt se politiikka tavallaan loppuu. (KSMA-JYEL 02/433:14.)

Ja silloin kun tää tilanne tuli säynätsaloon, meivät haluttiin yhdistää kaupunkiin, niin must se tuntu jotenkin luonnottomalta ja ja sit semmoselta et se vei niinku ihmisiä pois, etäälle päätöksenteosta. (KSMA-JYEL 02/433:7.)

Kuntaliitoksessa muutokset omistamiseen tai hallintaan liittyvissä tunteissa ilmevät selkeimmin itsenäisyyden menettämisen pelkoina. Haastateltavat kertoivat siitä, miten uusi vieras hallinto ja uusi vieras byrokratia eivät tunnu omilta ja tämä aiheuttaa menettämisen ja hajaantumisen tunteita. Jokin, mihin aikaisemmin on ollut oikeus ja mitä aiemmin on pitänyt omanaan, onkin nyt jossain muualla - kauempana. Kyseessä on siten eräänlainen osallisuuden ja osattomuuden uudelleen

määrittäminen²⁰⁸. Aikaisemmin vallinnut osallisuuteen perustuva kunnallinen ilmapiiri saattaa muuttua osattomuuden tuntemuksiin. Hallinnollisen koneiston suurentuessa ja etääntyessä yksittäisen asukkaan valtaa helposti jonkinasteinen tunne siitä, että "muut määräävät tulevaisuudessa minun asioistani".

Kun nyt on se iso Jyväskylä ja onhan niillä sitä rahaa siellä ja muuthan siitä päättää kumminkin. Se on monimutkasempaa ja moniportaisempaa, jotenkin se, ja tosiaan kauempana. Että asioiden seuraaminen ja valmistelu, että pitäis olla tosi aktiivinen ja kiinnostunut jostakin asiasta, että sitä jaksaa ja viittii seurata ja pysytellä ajantasalla. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

Vaikkei siellä [paikallishallinnossa] ollut ittekkään mukana mut oli sitten kuitenkin vähintäänkin naapuri jolle saattoi sitten sanoa keskustelussa että mites se on kun tiet on niin kurjassa kunnossa. - - Mutta toisaalta tämmösissä asioissa on vaikee sanoa, että voiko tämmöset asiat sitten ihan lopullisesti kadota että kyllä kai ne jotenkin ihmisissä säilyy ja ilmeisesti välittyy lapsillekin. (KSMA-JYEL 02/433:7.)

Kuntaliitoksen yhteydessä puhutaan usein myös siitä, miten kunnan luottamushenkilöt ja virkamiehet saattavat vastustaa liitosta, koska prosessi tulisi olemaan uhka oman valta-aseman jatkumiselle. Tutkija Sari Puustinen kutsuu tätä ilmiötä byrokratiaintressiksi, joka sisältää usein vaikeita yksityisen ja yleisen edun määrittämiseen liittyviä kysymyksiä²⁰⁹. Vaikka kyseessä onkin vallankäyttöön ja usein myös politikointiin liittyvä asetelma, niin tämän byrokratiaintressin yhtenä aineksena näkisin myös inhimillis- ja kulttuurisperustaisen ajatuksen paikkaan kiinnittymisestä ja siten myös omistamisen ja hallinnan tunteesta. Paikallisten luottamushenkilöiden tapa ilmentää omaa paikallisuuttaan on paikalliseen päätöksentekoon osallistuminen. Kun liitoksen myötä tämä foorumi saattaa kadota, niin vallan menettämisen ohella uhkakuvina ovat paikkaan sitoutumisen välineiden katoaminen ja sitä kautta osallisuuden kokemusten väheneminen.

Monelle vanhemmalle ihmiselle, joka on ollu mukana kuntaa lähellä olevissa toiminnoissa, vaikka jossakin lautakunnassa tai harrastuspiirissä, niin kyllä kai niiden loppuminen on merkinnyt aika paljon. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

Kyllähän se varmaan on kova paikka. Mä siis tunnen ihmisiä Säynätsalosta, että se oli niin kuin kova paikka tää kunta menettää. Varsinkin ne, jotka oli luottamustehtävissä, nehän jäi totaalisesti pois hyvinkin korkeista asemista. (KSMA-JYEL 02/433:5.)

---

²⁰⁸ Vrt. Lehtinen 2006, 54-55. Biopoliittinen paikkatutkimus kiinnittää huomiota yksilöiden ja yhteisöjen omaan aktiivisuuteen tai passiivisuuteen yhteiskuntamuutosten keskellä. Biopoliittinen analyysi täsmentää näin yhteiskunnallisten muotospaineiden ja kulttuurisen mukautumisen vuorovaikutusta sekä yksilöllisinä ruumiin ja mielen kysymyksinä että väestöryhmittäisinä ja yhteisöllisinä haasteina. (Lehtinen 2006, 55.)

²⁰⁹ Puustinen 1998, 147-148.

Säynätsalossa tätä osallisuuden tai hallinnan tunnetta jatkamaan ja edistämään perustettiin kuntaliitoksen yhteydessä kaupunginosahallinto, jonka toiminnasta jo aikaisemmin kirjoitin. Kirjoitin myös siitä, miten kaupunginosalautakunnan paikallishallinnollisen roolin ohella sillä on merkittävä kulttuurinen tehtävä. Lautakunnan kulttuurinen merkitys liittyy päätöksenteon ja säynätsalolaisen hallintokulttuurin jatkuvuuteen. Osavaltuuston ajateltiin madaltavan kynnystä siirryttäessä itsenäisestä kuntajärjestelmästä osaksi kaupungin hallintoa. Tässä tehtävässään se luo säynätsalolaista jatkuvuutta ja rakentaa säynätsalolaista paikallisuutta juuri omistamisen ja hallinnan mielikuvien kautta. Säynätsalon kunnantalo ei ole tyhjillään, vaan siellä keskustellaan säynätsalolaisten asioista edelleenkin, ja kaupunginosalaisilla on pääsy näitä keskusteluja seuraamaan.

Vaikka sitä ei missään kirjoissa ja kansissa ole, niin yksi iso merkitys on se, että kun Säynätsalossa on maailman kuuluisin kunnantalo, niin eihän sitä voi käyttämättömäksi jättää, että siellä on pakko tehdä kunnallisia päätöksiä. (KSMA-JYEL 02/433:17.)

Toisena omistamisen tunnetta ja osallisuutta vahvistavana tekijänä näkisin viime aikoina uudelleen virinneen keskustelun koko kaupunginosan kattavasta asukasyhdistystoiminnasta. Säynätsalossa halutaan näkyvyyttä asukasyhdistyksille ja sen vuoksi saarten asukasyhdistysten voimia ollaan yhdistämässä yhden suuremman yhdistyksen alle.²¹⁰

Me ja toiset - rajanvetoa

Kyllä niillä [vaakunoilla] vissi kotiseutumerkitys on, että säynätsalolaiset ovat sen vaakunan eteen puurtaneet joskus aikanaan ja kehitelleet sen ja se on ollut sitä aikaa. Ihan niin kuin kaivetaan näitä riikintaalereita... (KSMA-JYEL 02/433:1.)

Sitoutuminen paikkaan tapahtuu hyvin monitahoisen prosessin kautta ja eri ihmisillä prosessin luonne sekä ainekset ovat hyvin erilaisia. Tavallisesti ihmisen paikkaan kohdistama merkityksenanto on ikään kuin sivutuote, joka muodostuu arkisten toimintojen, sosiaalisten suhteiden, kommunikaation ja erilaisten tulkintatilanteiden seurauksena. Toisaalta paikan ja ihmisen yhteyttä voidaan tietoisesti syventää muokkaamalla paikan identiteettiä ja olemusta tiettyyn suuntaan esimerkiksi markkinoimalla mielikuvia ja imagoja. Ihmisten paikkatietoisuutta saatetaan

---

²¹⁰ Keski-suomalainen 13.8.2006. *Säynätsalolaiset kokoavat taas yhteistä rintamaa. Poliittiset ja eri saarten identiteettiin perustuvat historialliset jaotukset halutaan häivyttää.*

ylläpitää ja vahvistaa vaikkapa median tai kouluopetuksen kautta. On myös mahdollista, että sitoutumisen prosessin tuloksena syntynyt paikallisuus alkaa vaikuttaa siihen, miten ihminen toimii eri tilanteissa ja miten tulkitaan paikkojen, alueiden ja rajojen kombinaatioita.²¹¹ Ihmisen ja paikan yhteys voi rakentua jopa niin vahvaksi, että paikka, missä ihminen on, määrittelee kuka hän on tai keneksi hänen sallitaan tulevan. Paikallisuuteen liittyy siten paljon stereotypioihin ja luokitteluun pyrkiviä piirteitä.²¹²

Mut kyl semmonen, et on elämässä joku sellanen paikka, vaikkei se sitten osoittaudukaan ikuiseksi, on tietysti ihan itsetunnon ja muun kannalta tärkeätä, tai itsensä ymmärtämisen kannalta. Kyllähän tämmösen Säynätsalon tai mihin tahansa liittyy paljon muutakin tämmöstä kotiseutu-ylpeyttä joka on voimanlähde ja on myös paikkakunta, joka tietyssä mielessä nujertaa asukkaita ja on aina nujertanut, että ambivalenttisuutta (KSMA-JYEL 02/433:8.)

Paikallisuudesta on näin tehty myös myyvä tuote, jonka keskeisenä tehtävänä on houkutella muun muassa yrityksiä ja veronmaksajia paikkakunnille. Useat kunnat ja kaupungit ovat uhranneet varojaan paikallisuuden rakentamiseen, kunta- ja kaupunkikuvia kiillotetaan ja etsitään paikallisia erikoisuuksia, joiden avulla pyritään luomaan toisaalta yhteisöllisyyden ja kotoisuuden toisaalta menestyksen ja dynamiikan mielikuvia nykyisille ja erityisesti tuleville paikkakuntalaisille. Tällaisen paikallisuusteollisuuden vaarana on kuitenkin se, että ihmisen henkilökohtainen kokemus ja merkityksenantoprosessi saattaa vieraantua keinotekoisesti luodusta paikallisuusmielikuvasta, jolloin paikallisuus jää julkisen representaation tasolle ja elää arkielämän yläpuolella ehkä vain juhlapuheiden sekä muiden virallisten paikallisuutta ylläpitävien rituaalien ja symbolien varassa.²¹³

Musta se kunnantalokin on hyvin arkinen asia säynätsalolaisille, ei sen enempää kuin kirkko tai sankaripatsas. Se riippusilta on paljon säynätsalolaisempi. Se oli erikoinen, kun se rakennettiin, se vois olla säynätsalolaista. Tietysti kaikki se, mitä liittyy vapaa-ajantoimintaan, molemmat työväentalot ja liikuntaharrastuspaikat. Aika monelle Kuntotalo voi olla säynätsalolaisempi kuin Kunnantalo saatika Alvarin huvila. Sitä on aina pidetty vähän kummallisena, siellä se on, mutta mitä sitä tiilikassaa lähteä kattomaan. Se on enemmän muunpaikkakuntalaisten säynätsalolaisten merkki. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

Riippumatta siitä onko paikallisuuden tai kotiseututunteen perustana "luonnollisesti" syntynyt kokemus yhteydestä johonkin paikkaan tai tietoinen paikallista

²¹¹ Vrt. Paasi 1998, 171.

²¹² Walmsley 1988, 66.

²¹³ Vrt. Paasi 1998, 170-173.

identiteettiä muovaava toiminta, kysymys on aina rajoista. Paikallisuuden määrittäminen on aina jonkinasteista erottautumista muista. Se on rajanvetoa "meidän" ja "toisten" välille. Kun puhutaan rajoista ja paikoista, niin puhutaan myös territoriaalisuudesta. Tämä alunperin luonnontieteissä käytetty käsite viittaa ihmistieteissä siihen käytäntöjen kokonaisuuteen, jonka tavoitteena on tietyn alueen, siellä vaikuttavien ihmisten sekä heidän toimintojensa ohjaaminen ja hallinta. Eräänä merkittävänä tekijänä territoriaalisuudessa on juuri rajaaminen - territorio on rajattu tila, jota hallinnoidaan.²¹⁴

Maailmamme on muuttumassa tai jo muuttunut verkostomaiseksi ja yhteistyötä sekä suhteita entistä enemmän korostavaksi. Paikalliseen samastumiseen liittyvät rajat eivät ole enää yhteismitallisia hallinnollisten tai muuten "virallisiksi" tulkittavien rajojen kanssa²¹⁵. Näistä seikoista huolimatta erilaisten rajattujen tilojen tai paikkojen muodostaminen ja niiden paikallisuutta korostavien elementtien puolustaminen on edelleen tärkeä osa arkipäiväämme. Tämän tyyppinen territoriaalisuus ilmenee usein konkreettisissa arkielämän toiminnoissa, kuten paikkakunnalla liikkumisessa ja asioimisessa. Läheinen kanssakäyminen ja sosiaaliset kontaktit luovat paikallisen toimintaympäristön, johon ihmiset kiinnittyvät ja johon myös tulevat sukupolvet sosiaalistetaan.²¹⁶ Kunnan rajoja, kunnan hallintoa ja kunnan ylläpitämiä palveluita voidaan pitää sellaisina Knuuttilan ja Paasin mainitsemina sosiaalisten käytäntöjen ja tietoisuuden muotoina, joiden kautta ihmisille rakentuu tietty todellisuuden tuntemus, tunne jostakin varmasta tai jopa ehdottomasta.²¹⁷

Kuntaliitos on prosessi, jonka yhteydessä rajat muuttuvat ja niistä "toisista" tulee "meitä" tai "me" muutamme niiksi "toisiksi". Paikallisessa rajatussa yhteisössä sitä vastaan tehdyt "hyökkäykset" huomataan helposti ja myös "puolustus" saadaan nopeasti kuntoon. Syntyy siis paikallisuuskuohuntaa, keskustelua ja kirjoittelua oman kunnan tulevaisuudesta ja kuntalaisten asemasta ja identiteetistä uu-

---

²¹⁴ Esim. Sack 1980, 167-168.

²¹⁵ Kymäläinen 2006, 209.

²¹⁶ Jukarainen & Kuusisto-Arponen 2003, 55-57.

²¹⁷ Knuuttila & Paasi 1995, 61.

dessa kuntakombinaatiossa²¹⁸. Yhtenä merkittävänä territoriaalisuuden päämääränä onkin oman yhteisön yhtenäistäminen ja paikallisten rajojen vahvistaminen. Näin oman yhteisön alueista muodostuu yksilöille niin sanottuja turvallisuuden saarekkeita ja kulttuurisen perinteen kehoja samalla, kun toisten alueet näyttävät pelottavina ja vieraina.²¹⁹ Ja kuntaliitostyyppisen paikallisuuskuohunnan tuoksinassa se "toinen" näyttää entistä uhkaavammalta ja pelottavammalta.

Niin kyllähän siinä aina semmonen uhkakuva oli, että se isompi tulee ja jyrää. Pahimmillaan, kun määkin sitä tuolla porukoille puhun, niin sano, että semmonen pelkotila on kato, että joku tulee ja hävittää täältä asutuksen ja polttaa maat ja metät ja maanpakoon sitten. (KSMA-JYEL 02/433:3.)

Kuntaliitoksen yhteydessä tehdyt uudet rajanvedot näkyvät kuntalaisen arkielämässä konkreettisimmin mahdollisten palveluissa ja päivittäisessä asioimisliikenteessä tapahtuneiden muutosten ohella esimerkiksi teiden viitoituksen uusimisena tai oman kunnanvaakunan poistumisena käytöstä. Lisäksi alueiden yhdistäminen merkitsee ehkäpä kauankin olemassa olleen paikannimen katoamista tai muuttumista.

Mutta millaiseen rooliin paikallisuuden kokemisessa tai paikallisuuden rakentumisessa asettuvat kunnan maantieteelliset rajat tai niin sanotut viralliset paikallisuuden symbolit, kuten kunnanvaakuna tai kunnan nimi? Säynätsalon ja Jyväskylän liitoksen yhteydessä Säynätsalon kunnanvaakunan virallinen asema päättyi ja säynätsalolaisten vaakunaksi tuli Jyväskylän vaakuna. Vanha Säynätsalon vaakuna ei ole kuitenkaan unohtunut vaan se on edelleen Säynätsalon kunnantalon ja Kuntotalon seinällä. Ja nyt vaakuna on saanut "uuden elämän", kun se on otettu "uusiokäyttöön" Säynätsalo-seuran seuratunnukseksi²²⁰. Haastattelussa säynätsalolaiset eivät antaneet kunnanvaakunalle kovinkaan merkittävää roolia paikallisuuden määrittäjänä. "Entinen vahva työläismiljöö ei ole vaakunoita niinkään

---

²¹⁸ Esim. Säynätsalo-lehti 11.9.1991. *Vain muutaman markan tähden...*

Säynätsalon sanomat 26.9.1991. *Luopuvatko saarelaiset sananvallasta kunnassaan?*

Säynätsalon sanomat 9.1.1992. *Eläköön Säynätsalo, "EI" kuntaliitoksell*

²¹⁹ Jukarainen & Kuusisto-Arponen 2003, 58, 60. Tilallisuuden rakentumiseen liittyvä ajatus hyvästä ja pahasta tai ainakin paremmasta ja huonommasta on osa ihmisen elämän perusluonteista territoriaalisuutta, joka on aina sosiaalisesti tuotettua. (Knuuttila, Paasi 1995, 55.)

²²⁰ Keski-suomalainen 25.10.2006. *Säynätsalon vaakuna herää henkiin.*

arvostanut vaan sitä on pidetty enemmän 'herrojen juttuina'²²¹. Mutta pieninä huomioina Säynätsalon vaakuna elää edelleen joidenkin mielissä.

Mutta kyllä sen aina sillai lämmöllä huomaa, kun mullakin on suttupaperina vielä laatikkokaupalla vanhoja Säykin kunnan aikasia tyhjiä arkkeja, joissa on se leima, niin kyllä se aina pienen ailahduksen mielessä herättää, kun semmosen paperin käteen ottaa. Ja sitten, kun menee semmoseen paikkaan, esimerkiksi Minnan sali, siellä on vaakunat ja siellä on Säykin vaakuna edelleen, niin joka kerta, kun sinne menee, niin tarkistaa, että onko se siellä vielä. Alkuvuosina ajatteli, että ne ei ole vielä huomannu ottaa sitä pois, mutta nyt, kun 10 vuottakin on menny jo niin pitää sitä semmosena pienenä voittona, että se on siellä ja pysyy. Että tämmösiä pieniä ja aika naurettaviakin asioita, mutta jotenkin ne vaan tuntuu tärkeiltä, kun sen löytää jostakin. (KSMA_JYEL 02/433:18.)

Sen sijaan Säynätsalon nimi on säilyttänyt paikkansa kaupunginosan nimenä. Ja nimeä ylläpitävät monet muutkin Säynätsaloon liittyvät asiat, kuten Säynätsalon Sanomat, Säynätsalo-päivät tai Säynätsalo osoitteiden postitoimipaikkana. Nämä ovat asioita, joilla on edelleen paljon merkitystä säynätsalolaisille.

Eihän loppujen lopuksi ole paljon väliä sillä, mikä jonkun paikan nimi on, tärkeempään pitäis olla se, että miten palvelut pelaa ja hommat hoituu ja rahat riittää ja mikä on järkevää. Jos noin niin kuin järjellä ajattelee, mutta kun siinä on se tunnepuolikin. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

Myös maantieteelliset rajat ovat varsin merkittävässä asemassa Säynätsalon saarten tapauksessa. Säynätsalolaiset kertoivat siitä, miten hyvistä kulkuyhteyksistä huolimatta 15 kilometrin matka Jyväskylän keskustaan toimii eräänlaisena mielikuvallisena erottimena tai "katalysaattorina". Kun matkaan lisätään vielä yhteisen maarajan puuttuminen Jyväskylän kanssa, niin mielikuva Jyväskylän ja Säynätsalon maantieteellisestä etäisyydestä kasvaa entisestään. Vaikka Säynätsalo on hallinnollisesti osa Jyväskylää, niin maantieteellisesti se muodostaa edelleen oman saarellisen kokonaisuutensa. Näin Säynätsalon "rajat" ovat edelleen olemassa ja siten osaltaan luomassa jatkuvuutta säynätsalolaisten paikallisuuden kokemuksissa.

Paikallisuutta ja rajoja tarkasteltaessa voidaan myös kysyä kuka tai mikä määrittelee sen, millainen "meidän alueemme" on. Fyysisten ja symbolisten rajojen merkitystä tutkittaessa keskeisiä kysymyksiä ovatkin missä ero meidän ja toisten välillä sijaitsee, kuka sen rakentaa ja miksi.²²² Näin paikallisuuden käsitteeseen

---

²²¹ KSMA-JYEL 02/433:5.

²²² Knuutila & Paasi 1995, 43.

saadaan mukaan myös vallan ulottuvuus²²³ ja siten kysymykset siitä, miten jäsentyvät toisiinsa paikallisuuden rakennusaineina kollektiiviset tai ulkoiset symbolisen tason ärsykkeet ja yksilölliset kokemukset tai mielikuvat²²⁴. Tämän työn kontekstissa nousevat erityisesti kysymykset kunnallisen paikallisuussymboliston suhteesta subjektiiviseen kotiseutukokemukseen. Säynätsalosta keräämäni aineiston perusteella näyttää siltä, että kollektiivisuus ja subjektiivisuus nivoutuvat ihmisten paikallisuuden rakennusaineina melko tiiviisti yhteen ja korostuvat eri tavoin eri ihmisillä. Toiset näkivät kuntaliitoksen ja sen myötä oman kunnallisen "identiteettimatriisin" muuttumisen uhaksi paikallisuudelle. Heille kunnallinen itsehallinto ja kunnallinen symbolisto oli merkittävä kiinnittymistä ja osallisuutta rakentava tekijä.

YY: Yleisesti suurin pelko oli varmaan identiteetin menetys.

ZZ: Se oli suurin pelko.

YY: Ei niinkään taloudellisia. Mutta eihän siinä kuinkaan käyny. Kyllä ne on ne uudetkin...

XX: Ne on vähän aikaa jyväskyläläisiä ja sitten ne on säynätsalolaisia.

ZZ: Niin siinä tulee käymään joo. Ei se paikkakuntalaisuus häviä, vaikka nimi muutettaisikin. Ja tässähän ei nimi muutettukaan. Kyllä säynätsalolaisuus säilyy varmaan kymmeniä vuosia. (KSMA-JYEL 02/433:28.)

Toisille taas kunnallinen järjestelmä ja paikallisuus ovat erillään toisistaan, ne ovat erillisiä asioita. Heille paikallisuus muodostuu enemmänkin henkilökohtaisen merkityksenannon ja vaikkapa paikallisen perinteen kuin kunnallisen järjestelmän ja sen kautta ylläpidetyn itsemääräämisoikeuden varaan.

Mutta en tiedä, onko se kauheen säynätsalolaisuutta olla kunnan lautakunnassa, onhan kaikissa muissakin kunnissa lautakuntia. Jos sanotaan, että joku identiteetti menetetään, niin tietääköhän ne edes, mistä ne puhuu silloin. Jos identiteetti tarkoittaa, että tossa kunnantalossa ei enää ole rakennusvirastoo, niin eihän se ole vielä säynätsalolaista identiteettiä, se on käytännön toimi, nyt se virasto on täällä kaupungissa. En tiedä, onko se säynätsalolaisuus mihinkään kadonnu. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

Kunnalla rajoineen, symboleineen ja hallintoineen on paikallisuutta luova merkitys, kuten Anssi Paasi²²⁵ on todennut, mutta se ei ole välttämättä ainoa ja ylivertainen territoriaalinen kehys, jonka varaan ihminen paikallisuutensa rakentaa. Sen yh-

---

²²³ Paasi 1998, 179.

²²⁴ Englantilainen sosiologi David Morley (2000, 4) korostaa kotiseutukäsitteen yhteydessä nimenomaan sen kollektiivista luonnetta. Hän kirjoittaa, että jos koti on essentialistisesti yksityinen ja kuuluu vain itselle eikä kenellekään muulle, niin kotiseutu on julkinen. Se on olemassa vain kollektiivisesti. Se ei voi kuulua vain itselle yksilöllisesti.

²²⁵ Paasi 1998, 186.

teisön tai sen alueen määrittäminen, jonka ”joukoissa haluaa seistä”, on viime kädessä kiinni yksilöllisestä tulkinnasta, siitä millaisten symbolien ja matriisien varaan omat ajatukset kotiseudusta perustuvat. Kunta vaakunoineen ja palveluineen on vain yksi vaihtoehtoista.

Osa kokonaisuutta, osa menneisyyttä

Minä kyllä tuttavien jututan, ja niiden kertomuksia oon kuullu, minkälaista siellä on aikasemmin ollu. Sillä tavalla oon kuullu tästä tehtaaseen liittyvästä taustasta, että aikasemmin suurin osa, että se liittyy siihen historiaan, melkein joka talosta on ollu tehtaalla töissä. (KSMA-JYEL 02/433:34.)

Käsitys paikan olemuksesta ja luonteenpiirteistä syntyy ajassa tapahtuvan henkilökohtaisen tulkinnan ja merkityksenannon tuloksena. Se, miten olemme paikassa ja miten toimimme paikan suhteen tässä ja nyt, rakentuu suurelta osin henkilökohtaisten elämäkokemusten sekä paikan nykyisyyden ja menneisyyden muovaamana.²²⁶ Siten esimerkiksi kotikunnan muisti - historia ja perinteet - tarjoavat omalta osaltaan materiaalia paikkaan sitoutumisen prosessiin²²⁷. Samaan tapaan kansalliset kulttuurit rakentavat kansallista identiteettiä ja luovat merkityksiä, joihin voimme identifioitua. Merkitykset sisältyvät tarinoihin, joita kansakunnasta kerrotaan ja merkitykset sisältyvät muistoihin, jotka yhdistävät nykyhetken menneisyyteen. Näiden aineiden kautta rakennetaan yhteisiä mielikuvia.²²⁸

Vaikka olin saarella asunut, niin monia yhteiskunnallisia asioita täällä kovasti ihmettelin. En tätä tämmöstä perustason yhteisökäyttäytymistä ole koskaan hallinnut. Sen takia mä lähdin joskus 70-luvulla tavallaan selvittämään tätä säynätsalolaisuutta ja ajattelin, että kouluunkin pitäis saada semmosta materiaalia, missä tulee esille näitten ihmisten ja tämän ympäristön perusolemus. Sitä kautta syntyi saarelaiset muistelevat ja myöhemmin olin sitten tekemässä sitä Säynätsalo-historiakirjaa. Että kyllä minusta ihmisellä täytyis olla tietynlaiset yhteydet siihen ympäristöön, missä hän elää. Nykyihmisen täytyy tehdä kotiseutu siitä paikasta, missä hän asuu. (KSMA-JYEL 02/433:25.)

---

²²⁶ Karjalainen 1997, 43. Yi-Fi Tuan (2006, 26) ottaa esiin ajatuksen siitä, että paikka hidastaa ajan kulkua, se pysäyttää sen ja voi jopa - tarjoamalla takaisin paluun mahdollisuuden - kääntää sen suuntaa. Tuan jatkaa, että paikassa, toisin kuin ajassa, ihminen tuntee olonsa kotoisaksi, ikään kuin hän olisi ei-ajallinen olento, jonka ajan virta on selittämättömästi saanut pyydytyksi satimeen.

²²⁷ Yrjö Sepänmaa (2006, 37) kirjoittaa omista paikkaan sidotuista muistoistaan: ”Tutuille paikoille mennessä harrastan aktiivista uuden poissulkemista ja menneen palauttamista. Näen mielessäni peltomaisemaa hallinneen monihaaraisen, säästöpankkien tunnusta muistuttavan koivun kukoistuksessaan, vaikka siitä on pystyssä enää osa lahonnutta runkoa.”

²²⁸ Hall 1999, 47.

Kansallista ja muinkin perustein määrittynyttä paikallista identiteettiä voisi Benedict Andersonin mukaan verrata kuvitteelliseen yhteisöön, jossa kaikki jäsenet eivät tunne toisiaan, eivätkä ole tavanneet kaikkia yhteisön jäseniä, mutta heillä on kaikilla yhteisestä perustasta omaksuttuja ja ainakin osittain yhdensuuntaisia mielikuvia yhteisöstään.²²⁹ Ryhmiin tai yhteisöihin kuuluvilla ihmisillä on siten jaettuja ajatuksia, arvoja, asenteita ja uskomuksia, jotka sisältävät historiallista ja kollektiivista muistia. Tätä kollektiivista historiaa hyödynnetään ja samalla uusinnetaan erilaissa kulttuurisissa käytännöissä sekä päämäärätietoisesti että tiedostamattakin.²³⁰

Paikallinen lehdistö ja muu tiedonvälitys, paikallislähtöinen kirjallisuus ja kouluopetus ovat tärkeitä alueiden menneisyys- ja nykyisyyskuvien rakentamisessa: niiden kautta voidaan esittää ja tehdä julkiseksi se kuviteltu yhteisö, jonka kautta toisilleen tuntemattomat ihmiset voivat mieltää menneisyytensä, nykyisyytensä ja tulevaisuutensa yhteiseksi.²³¹ Etnologi Pirjo Korkiakangas kirjoittaa sosiologi Maurice Halbwachsiin nojautuen yksilöllisen muistelun ja kollektiivin suhteesta siten, että ”yksilöt muistelevat, mutta yhteisö määrittelee sen, mikä on muistelemisen arvoista ja sen mitä täytyy muistaa. Yksilöt identifioituvat yleisiin, yhteisesti merkityksellisiin tapahtumiin, jotka ovat olleet tärkeitä heidän yhteisöilleen.”²³²

Mäkin tänne ulkopuolelta muuttaneena. Varsinkin silloin alkuvaiheessa, olin tosi kiinnostunut siitä aikasemmasta historiasta, mitä täällä oli. Tutkin kirjastosta kaikki leikekokoelmat, mitä siellä oli ja paljon oli paikallislehdessä vanhojen säyökkiläisten muistelmajuttuja, niin leikkasin kaikki ne talteen. Toisaalta se oli niin helppoo, koska tää historia on niin rajallinen ja lyhyt. - - Että se historia kiinnosti heti alkuvaiheessa ja autto varmasti luomaan juuria tänne. Tunsin itensä pian säynäsalolaiseks, kun tiesi ja tunsin niitä taustoja ja asioita. Eikä nyt vaan, että tässä vaan asustellaan eikä tiedetä taaksepäin mitään. Se kiinnosti ihan sillai. (KSMA-JYEL 02/433:18.)

---

²²⁹ Anderson 1991, 6.

²³⁰ Knuuttila & Paasi 1995, 37. Knuuttila (2006, 9) huomauttaa, että ”esimerkiksi paikallisuuskirjallisuuteen kuuluu tekstejä, jotka hyväuskoisesti rakentavat kuvausta omasta kylästä, sen ihmisistä, elämästä, hyvistä ja vaikeista ajoista, iloineen, murheineen kaikkineen. Mutta lukijat ymmärtävät ettei tässä voi olla kaikki. Kuva on valikoitu, haluttuja paikan piirteitä korostava, fiktiivinen dokumentti.”

²³¹ Paasi 1996, 3. Paasi jatkaa vielä, että yhteisön muokkaamisesta on kysymys silloinkin, kun poliittiset ja muut vaikuttajat kamppailevat julkisuudessa esimerkiksi siitä, montako läänää Suomessa tulisi olla. Kysymys alueiden määrästä ei välttämättä kosketa ihmisten jokapäiväistä elämää ennen kuin se aktiivisen keskustelun kautta ’tehdään ongelmaksi’ julkisuudessa.

²³² Korkiakangas 1996, 28.

Ajallinen perspektiivi on voimakkaasti läsnä myös kaiken uuden arvioinnissa. Suhde erilaiseen ja vieraaseen muodostuu aina, joskin usein huomaamatta, aikaisemmin tiedetyn ja tunnetun pohjalta. Vanhastaan tutun järjestyksen näkeminen erilaisessa ja uudessa auttaa ihmistä sopeutumaan muuttuvaan tilanteeseen tai uuteen paikkaan. Kyse on sellaisesta aina mukana kulkevasta ymmärryksestä²³³, joka on lähtöisin ja muotoutuu koko ajan uudestaan kotioloissa, elämän rutiinien keskellä, asumisen ja päivittäisen elämän vaihtuvissa tilanteissa. Tätä mukana kulkevaa ymmärrystä voisi kutsua myös perinteeksi. Elämäntapamme ammentaa kulttuurista ja samalla se luo uutta kulttuuria. Tietoisesti ja tiedostamattamme me käytämme myös perinteen aineksia hyväksemme arjessa, sen valinnoissa ja suunnitelmissa. Perinne sukupolvelta toiselle siirtyneenä olemassaolon muotona ja mallina on osa selviytymisstrategiaamme. Osa perinteestämme, ehkä sen kollektiivisimmat ja näkyvimmat elementit on tallennettuina museoihin ja arkistoihin. Perinteen yksilöllisemmät osa-alueet ovat usein huomaamattomia tapoja tehdä asioita, niin kuin äitimme ja isämmekin ovat tehneet. Pirjo Korkiakangas²³⁴ kirjoittaa, että perinnettä syntyy ja sitä luodaan jatkuvasti. Myös vanhat traditiot muuttuvat ajan mukana eikä perinteillä katsota olevan ainoita oikeita ilmenemismuotoja. Perinne onkin Maarit Knuutilaa²³⁵ siteeraten tässä päivässä elävänä läsnä, mutta kuitenkin sitoutuneena menneisyyteen.

Perinteen käsitteeseen ja mukana kulkevaan ymmärrykseen liittyvistä dynaamisista aineksista huolimatta tutun ja turvallisen korostaminen voi tietysti myös kääntyä itseään vastaan liiallisena etenemisen ja muutoksen karttamisena ja siitä on seurauksena eristyneisyyden ja staattisuuden kyllästävä ilmapiiri.²³⁶

Niin, semmonen muutosvastarinta. Ja ainahan kuvitellaan, että kaikki muutos on aina huonompaan tai pahasta tai pelottavaa. Harvoin ajatellaan että muutos tois jotain hyvää mukanaan. Muutoksessa on aina joku semmonen miinusmerkki edessä. Eikähän niin tarvii olla. Mutta se on semmonen tunnepuolen asia, mitä ei pysty järjellä selittään. Mitä tahansa muutosta missä tahansa esitetään, niin ensin ollaan kynsin hampain ensin vastaan. Vaikka se olis millä tasolla, niin ensin siihen liitetään negatiivista. (KSMA-JYEL 02/433:19.)

---

²³³ Lehtinen 2006, 59.

²³⁴ Korkiakangas 1999, 156.

²³⁵ Knuutila, M. 2002, 44.

²³⁶ Lehtinen 2006, 59.

Kuntaliitos on sellainen prosessi, jossa säilyttävät ja muutokseen pyrkivät voimat tai tahtotilat kamppailevat. Tutkimuksen kysymyksiä ja tavoitteita esitellessäni kirjoitin siitä miten kuntaliitos jo käsitteenä on kokonaisuus, joka sisältää kaksi vastakkaista voimaa tai suuntaa. Kunta edustaa sanaliitossa melko pysyvää alueellisen hallintojärjestelmän yksikköä ja liitos puolestaan muutosta ja vanhojen rakenteiden purkautumista. Kuntaliitoskeskusteluissa otetaan kantaa siihen, turvaudutaanko vanhaan tuttuun kunnallista itsenäisyyttä korostavaan linjaan vai lähdetäänkö etsimään uutta ja muutosta sellaisesta, josta ei ehkä aikaisemmin ole kokemuksia. Muutokseen sisältyykin Katriina Petrisalon mukaan aina haaste tulevaisuudesta. Muutoksen vaatimukseen vastataan valitsemalla erilaisten strategioiden avulla. Vaihtoehdot voivat olla aikalaiskulttuurien variaatioita tai uutta luovia innovaatioita. Lisäksi vaikutteita voidaan hakea myös menneisyydestä, jolloin nykyisyyden vastaus muutoksen ja tulevaisuuden haasteisiin näyttäytyy paluuna menneisyyteen.²³⁷

Säynätsalon kuntaliitostapauksessa, sen ympärillä käydyssä keskustelussa, siitä päättämässä ja ylipäätään asiaan suhtautumisessa, paikallisella menneisyydellä ja perinteillä oli mielestäni taloudellisten ja poliittisten päämäärien ohella suuri merkitys. Menneisyys ja perinteet eivät välttämättä suunnanneet säynätsalolaisten katsetta kunnalliseen itsenäisyyteen vaan suurempi painoarvo oli tehtaan roolilla työllistäjänä, mutta myös paikallisuuden rakentajana. Säynätsalossa tehtaalla ja tehtaan ympärille kietoutuvilla kulttuurisilla aineksilla - kuten tehtaan fyysisellä ympäristöllä, tehtaaseen liittyvillä tarinoilla ja muistoilla - oli kunnallisen järjestelmän ylläpitämää "identiteettimatriisia" suurempi merkitys johtuen juuri paikkakunnan historiallisesta taustasta. Tehtaiden ympärille oli useiden vuosikymmenten aikana muodostunut taloudellisen turvan ohella vahva kulttuurinen kenttä, joka tarjosi paikkakuntalaisille merkityksellisen identifikaation kohteen. Ja siksi tehtaan lakkauttaminen olisi ollut suurempi uhka säynätsalolaisuudelle kuin vain noin 60 vuotta kestäneen kunnallisen itsenäisyyden menettäminen.

Suurempi muutos musta oli se tehdaspaikkakunnan muuttuminen, kun tehtaassa ei ollut enää 1200 työpaikkaa niin kuin 60-luvun lopussa. Se on varmaan suurempi muutos säynätsalolaisuudessa kuin kuntajärjestelmän muutos. Ainakin näin äkkiä ajatellen, voimatta perustella sitä. Ainakin se on tuonut sen, että Säynätsalosta käydään

---

²³⁷ Petrisalo 2001, 61.

paljon enemmän nyt muualla töissä ja se tuo omia vaikutteitaan säynätsalolaiseen arkielämään. (KSMA-JYEL 02/433:16.)

Nää uudemmat säykkiläiset ihmetteli, että mistä johtuu, että nämä perussäykkiläiset on nyt [kuntaliitoskeskustelussa] joko hiljaa tai ovat liitoksen kannalla. Aika monia eläkeläisiä oli sen kannalla, että liitytään. - - Se voi olla tiedätkö, että ihmiset "hätäpäissään" sitten äänestivät puolesta. Tietysti se, että toimeentulo säilyi tuossa lähellä. Mutta ehkä justiin tuo, koska se elää vielä, Parviainen oli tietysti ollut kauan pois ja Ensokin oli jo pois, mutta vieläkin törmää siihen, että täytyy selittää, että ei se Parviainen sitä tietä tule auraamaan. Että ne on haudattu moneen kertaan. Ehkä oli niin kuin turvallisempi vastata jaa. (KSMA-JYEL 02/433:23.)

Näin menneisyyden kollektiivisella muistamisella ainakin Säynätsalon tapauksessa oli varsin merkittävä rooli paikallisen identiteetin, mutta myös paikallisen todellisuuden ja siihen liittyvien ratkaisujen tekemisessä ja perustelemissa. Kollektiivinen menneisyys muovaa paikallista tahdonmuodostusta, sen suuntaa ja vivahteita. Menneisyyttään lukemalla yhteisö voi lisäksi perustella itselleen ja muille, että se on edelleen olemassa. Menneisyyden kautta tarkasteltuna nykyisyys näyttäytyy jatkumona, joka sisältää erilaisia valintoja ja erilaisia sattumia. Menneisyys kertoo myös siitä, että nykyisyys tai nykyinen tilanne ei ole ennalta määrätty "kohtalo" vaan tietynlainen valintojen ja sattumien summa.²³⁸

Murros aktivoi

Täytyy tiivistää tavallaan siellä ruohonjuuritasolla yhteydenpitoa, minusta se on ihan ymmärrettävä asia. (KSMA-JYEL 02/433:25.)

Pauli-Tapani Karjalainen on kirjoittanut paikan erilaisista asemista suhteessa ihmiseen. Hän kuvaa prosessia, jossa tavallisesti huomaamaton paikka tulee huomioiksi murroksen myötä ja vähitellen taas palaa entiseen huomaamattomuuteen. Arkipäivän elämässä, joka on täynnä tuttuutta ja totunnaisuutta, paikka ei nouse ihmisten ajatuksissa tai toimissa etusijalle, vaan se jää ikään kuin piiloon. Karjalainen puhuuakin piiloutuvasta paikasta. Mutta, kun tapahtuu jotain paikkaan liittyvää ennalta arvaamatonta, yllätyksellistä ja jopa uhkaavaa, paikasta tulee näkyvä ja se saa ajatuksissa entiseen verrattuna suuremman sijan. Ihminen näkee paikan kuin uudessa valossa katsoen sitä arvioiden ja ehkä myös ihmetellen. Paikan merkitys korostuu ja varsinkin uhanalaisessa tilanteessa paikasta tulee ihmiselle tärkeä asia.

---

²³⁸ Vrt. Pehkonen 2003, 72-73, 87-88.

Ajan kuluessa ihminen kuitenkin tottuu "myrskyn" aiheuttamaan käänteeseen ja paikka alkaa taas saada totunnaisempaa merkitystä. Tätä prosessin vaihetta Karjalainen kutsuu muotoutuvaksi paikaksi. Muotoutumisprosessin päättymänä on jälleen piiloutuva paikka eli se on jättäytynyt arkisen elämän huomaamattomaksi taustaksi. Uudelleen piiloutuneen paikan ohelle Karjalainen liittää vielä odotettavan paikan, koska ihmisen elämässä on aina tulevaisuuden ulottuvuus, tulevaisuuden odotukset.²³⁹

Erilaiset alueelliset liitokset ja uudet alueelliset kombinaatiot ovat prosesseja tai tapahtumia, joihin liittyy miltei poikkeuksetta paikan menettämisen tai muun kulttuurisen kokonaisuuden hajaantumisen kokemuksia. Karjalaista mukailien voidaan ajatella, että tällaisten murrosten yhteydessä entisestään vahvistuu tarve itsensä ja yhteisönsä paikantamiseen. Ilmiö liittyy jatkuvuuden näkökulmaan, mikä on olennainen osa paikallisuuden kokemusta. Folkloristi Laura Aro liittääkin jatkuvuuden luomisen juuri identiteetin käsitteeseen, jolloin identiteetin yhtenä tärkeänä osana ja ylläpitäjänä on aina jotain menneisyydestä mukana kuljetettavaa, sellaisia elementtejä, kuten muistot ja tarinat, joiden juuret koetaan jollain tapaa kartoitetuiksi ja kiinteiksi. Myös muutoksen lähtökohtia voidaan etsiä identiteetin käsitteestä, sillä tämä "kaksikasvoinen" identiteetin käsite pitää sisällään samana pysymisen ohella eriytymisen ja uusiutumisen vaatimuksen. Aro toteaa, että identiteetti on alituista irrottautumista vanhasta ja liittymistä uuteen.²⁴⁰ Elämäntapaamme hallitsee alituinen muutoksen ja jatkuvuuden vuorottelu, joka joskus on lähtöisin meistä itsestämme ja toisinaan taas meistä riippumattomista seikoista.

Ehkä joutuu, ja ehkä joutuu miettimään, kun kaikki ei ole niin itsestään selvää ja pysyvää ja tällasta niin kuin aina on. Ja ei varmaan aina tarvii ollakaan. Ehkä sitä täytyy ja sitä on ylpeä jotenkin enemmän kuin aikasemmin, kun se ei ole niin itsestään selvää. (KSMA-JYEL 02/433:24.)

Kun jokin paikallinen järjestelmä on murtumassa tai uhan alaisena, ajatukset paikallisuudesta ja kotiseudusta tulevat kahdenlaisen muutospaineen alaisiksi. Aiempi ehyt ja vakaa mielikuva paikasta ei enää uudessa tilanteessa toimi, mutta toisaalta muutoksen hallintaan tarvitaan juuri paikallisuutta ja identiteettiä säilyt-

---

²³⁹ Karjalainen 2006, 84-85.

²⁴⁰ Aro 1999, 178-179.

tävien rakenteiden sisällä tapahtuvaa joustoa ja materiaalia. Tällaisessa tilanteessa olemassaolonsa puolesta kamppaileva yhteisö etsii usein juuri menneisyydestään sekä muistoistaan nykytilanteen arviointiin ja sopeutumiseen soveltuvia elementtejä. Kun sitten yhteisön tilanne on vakiintunut, ei enää välttämättä tarvita niitä arvoja, joita menneisyyden muistaminen ja menneisyydestä muistuttaminen ylläpitävät.²⁴¹ Paikallisella tasolla esiintyvät konfliktit ja murrokset synnyttävät siis identiteetin muodostamisen ja vahvistamisen prosessin, jonka päämääränä on "karkottaa" muutosta. David Morley korostaa, että näissä prosesseissa ratkaisevaa on määrittely siitä, mitä elementtejä paikallinen identiteetti sallii ja sietää paikallisiksi elementeiksi ja mitä piirteitä jätetään ulkopuolelle, mitkä ovat niitä elementtejä, jotka katsotaan ulkopuolisiksi.²⁴²

Säynätsalolainen vai jyväskyläläinen -luvussa kirjoitin niistä tavoista ja symboleista, sekä näkyvämmistä että hiukan pienemmistäkin, joiden ylläpitämänä säynätsalolaisuus on edelleen elinvoimainen saarivaltakunnan asukkaita kaupunginosaansa kiinnittävä ja siten osallisuutta rakentava tekijä. Kun kuntaliitos tuli Säynätsalossa ajankohtaiseksi ja keskustelun alaiseksi, nykyinen asiointi ei ollut kuitenkaan itsestään selvä. Sen sijaan monet pelkäsivät Säynätsalon "häviävän maailmankartalta".

Oli sitten ihmisiä, jotka, voi sanoa että valtuutetuista sen äänen kuuli valtuuston puheenvuoroistakin, että ei koskaan minusta tule kaupunkilaista. Oon aina ollut säynätsalolainen. Tietenkin he ovat säynätsalolaisia sitten edelleenkin, vaikka ovat kaupunkilaisia. Siinä on tullut tämmönen kahdessa roolissa oleminen, mutta. Oli periaatteen ihmisiä taas sitten, jotka kokivat niin, että ei ole mitään, jos ei ole Säynätsalon kuntaa. (KSMA-JYEL 02/433:1.)

Pelko säynätsalolaisuuden häviämisestä tai ainakin muuttumisesta aktivoi ja motivoi kuntaliitoksen jälkeen uusia kaupunginosalaisia ensinnäkin havaitsemaan niitä asioita, joissa säynätsalolaisuus edelleen oli mukana ja sitä kautta "säykki-läisyyden" kannattelemisesta tuli ainakin osalle asukkaista ehkäpä jonkinlainen elämäntapa, joka on kantanut hedelmää myös siten, että myöhemmin saarille muuttaneet ovat tulleet säynätsalolaisiksi säynätsalolaisten joukkoon.

Nauravat mulle töissäkin, kun jotain lausuntoja tehdään, niin mää aina päivään että Säynätsalossa, että "etkö sinä maalainen ole oppinut, että me ollaan Jyväskylässä". En ole

---

²⁴¹ Schwartz & al. 1986, 149.

²⁴² Morley 2000, 3.

ja niin kauan kun näin saan kirjottaa, niin niin kauan kirjotan. Se, kun on selkäytimessä ja oon tyhmä enkä opi sitä uutta kotikaupunkia. (KSMA-JYEL 02/433:24.)

Sitä ehkä sitä niinku toivo ja kuitenkin aatteli, että se kotiseutu on kotiseutu, onpa se sitten mikä hyvänsä. (KSMA-JYEL 02/433:36.)

Onkin muistettava, että paikallisuuden ja kotiseudun käsitteistö on muuttumassa. Aikaisemmat positiivisuuden, tyytyväisyyden ja pysyvyyden vaatimukset ovat korvautuneet aktiivisuutta korostavilla luonteenpiirteillä. Nyt paikallisuutta käsittelevässä tutkimuksessa lähtökohtana on ajatus siitä, että kokemus paikallisuudesta syntyy ja elää aktiivisen identifikaatioprosessin kautta. Ajatellaan, että ihminen ottaa paikan haltuunsa muokkaamalla sitä, puhumalla siitä ja jopa taistelemalla sen puolesta. Tunne kuulumisesta johonkin rakentuu siten jatkuvan prosessoinnin ja kyseenalaistamisen tuloksena - tila tai paikka otetaan haltuun aina uudelleen, ei vain murroksen tai muun paikallisen uhan vuoksi.²⁴³

Paikallinen kulttuuri ja tulkinnat siitä eivät siten ole pysähdystilassa vaan reagoivat jatkuvasti omalla tavallaan "tulijoiden ja lähtijöiden" aiheuttamaan liikkeeseen. Tämä liike pitää paikan ja siten myös paikallisuuden pysyvässä muutoksessa ja siitä johtuen koko ajan uudelleenarvioinnin kohteena. Paikallisuuden voidaankin ajatella uudistuvan nimenomaisesti vastarinnan ja torjunnan myötä, kun kohdataan erilaista ja aiemmin tuntematonta.²⁴⁴ Vastarinnan ja torjunnan ohelle tai rinnalle nostaisin myös sopeutumisen ulottuvuuden. Vaikka paikkaan ei enää kohdistettaisikaan pysyvyyden vaatimuksia, niin Tuanin ajatuksia²⁴⁵ seuraten paikallisuuden ja kotiseututunteiden perustana on kuitenkin eheys. Eheys ei mielestäni tarkoita pysyvyyttä tai harmoniaa, vaan juuri sopeutumiskykyä alati muuttuviin olosuhteisiin.

Tämä paikka on niin ihanteellinen. Se varmasti sitoutuu siihen yhteenkuuluvaisuuteen vieläkin jonkun verran. Ja me välitetään kaikki sitten omillemme, vähän niin kuin korostetaan, että säynätsalolainen, säynätsalolainen. Joku semmonen juuri täytyy olla. En usko, että ihmiselle on hyväksi, jos sillä ei ole semmosta turvallista juurta monessa muussakin kuin tässä asumisasiassa. Mutta siinä on joku semmonen luottamus, tää on Säynätsalo. Ei sitä osaa oikein selittää. Ehkä joku runoilija löytäis sen sielun sieltä. (KSMA-JYEL 02/433:28.)

²⁴³ Lönnqvist 2002, 121

²⁴⁴ Lehtinen 2006, 50

²⁴⁵ Ihmisillä on taipumus sekoittaa pysyvyys eheyteen. Pysyvä voi olla tai olla olematta hyvää, mutta ehjä ja kokonainen on hyvää ja siksi sen tulisi sellaisena pysyä. Juuri näin koemme lähiympäristömme, kotiseutumme. (Tuan 2006, 15.)

Uusia tarinoita, uusia näkökulmia

Alueiden pitäisi olla riittävän suuria ollakseen tehokkaita ja riittävän vahvoja voidakseen olla keskushallinnon vastapainona, mutta samalla paikan henki ja naapuruuden tunne tulisi säilyttää hinnalla millä hyvänsä.²⁴⁶

Aloitin työn kirjoittamisen yllä olevalla jo vuosikymmeniä sitten The Geographical Journalissa julkaistulla sitaatilla. Sitaatissa englantilainen maantieteilijä ja kaupunkitutkija Edmund William Gilbert on samansuuntaisten kysymysten äärellä kuin tämän päivän alati kiihtyvät keskustelumme kuntien optimaalisesta koosta suhteessa palveluihin ja muihin kunnan ylläpitämiin tehtäviin. Tosin paikan henki sekä naapuruuden tunne ovat saaneet melko vähäisen roolin erilaisilla kuntaliitoskeskustelun areenoilla.

Lisensiaatintyössäni keskustelun alaisina olivat sellaiset kysymykset, joissa paikan henki ja naapuruuden tunne ovat korostuneemmin läsnä. Omalta etnologiselta osaltani halusin selvittää sitä, millainen muutostekijä kuntaliitos on kuntalaisen arjessa ja käsityksissä omasta asuinpaikastaan. Sitä kautta halusin selvittää miten käy paikallisuuden ja kotiseututunteen kuntaliitostilanteessa. Halusin löytää niitä teemoja ja näkökulmia, jotka paikallisuuden sekä muutoksen ja jatkuvuuden käsitteistä nousevat esiin, kun kotikunta muuttuu kaupunginosaksi. Tutkimuskysymykset muotoutuivat korostuneesti juuri paikallisuuden ympärille ensikädessä oman kiinnostukseni ohjaamina. Kysymykset olivat varsin luonteva jatkumo aikoinaan pro gradu -työssä käsittelemälleni kotiseututematikalle.²⁴⁷ Tutkimuksen esimerkkitaupaukseksi valikoitui Säynätsalon ja Jyväskylän liitos Jyväskylän kaupungin aloitteesta.

Tutkimuskysymykset ja tutkimusaineisto ovat johdattaneet ajatuksiani siihen suuntaan, että näen kuntalaisen kiinnittyneenä kuntaan ja erityisesti omaan kotikuntaansa hyvin "monikoukkuisen ankkuriston" avulla. Näillä ankkureilla on kaikilla ainakin yksi yhteinen tehtävä - ne luovat jatkuvuutta ja varmuuden tunnetta kunnan asukkaille. Ankkurit auttavat kuntalaista jäsentämään ja paikantamaan elämäänsä, ne muodostavat yhden merkittävän kehyksen, jonka varassa ja

---

²⁴⁶ Gilbert 1948, 198.

²⁴⁷ Mäkinen, Minna 1996. Kuvia kotiseudusta. Lempääläisten nuorten kotiseutumielikuvia piirustusten ja kirjoitusten valossa. Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto, etnologian laitos.

jonka kautta ihminen on sijoittuneena yhteiskuntaan sekä kulttuuriseen ympäristöönsä.

Kunta hallinnollisena organisaationa ja palveluja tuottavana instituutiona "sijaitsee" jossakin ihmisen jokapäiväisen elämän taustalla ja osaltaan rytmittää asukkaansa elämää. Kuntaliitoksen myötä osa totutuista rytmeistä muuttaa tahtiaan ja kuntalaisen on tehtävä uusia sovituksia. Vaikka kuntaliitos ei koskaan muuta tai mullista ihmisen elämää kokonaisvaltaisesti, niin joka tapauksessa se saa ihmiset huolestumaan oman kuntansa ja käyttämiensä palveluiden kohtalosta. Se saa kuntalaiset ylipäättään kohdistamaan huomionsa kotikuntaansa tavanomaista tarkemmin. Samalla se lisää järkiperaisten perustelujen ohelle ja joskus myös hiukan edellekin erilaisten tunteiden verkoston. Oma kotikunta on toisaalta rationaalinen alueellinen kokonaisuus, mutta se on myös emotionaalinen ja vahvojen mielikuvien varaan rakentunut paikka, joka antaa omanlaisensa identiteettimatriisin asukkailleen identifikaatioprosessia varten.

Kuntaliitoksen kohdatessa kotikunnan hallinnollinen asema muuttuu ja itsenäisyyden menettäminen saa aikaan osallisuuden ja osattomuuden uudelleen määrittymistä. Aikaisemmin vallinnut osallisuuteen perustuva kunnallinen ilmapiiri saattaa muuttua osattomuuden tuntemuksiin. Kuntalaisuuteen liittyvä symbolinen omistamisen ja hallinnan tunne eli mahdollisuus toteuttaa itseään sosiaalisesti ja yhteisöllisesti kotikuntansa puitteissa sekä erityisesti vaikuttaa kotikuntansa hallintoon ja päätöksentekoon tuntuu kyseenalaiselta. Kuntaliitos on myös prosessi, jonka yhteydessä "me" muutamme "niiksi toisiksi" tai "niistä toisista" tulee meitä. Syntyy paikallisuuskuohuntaa, keskustelua ja kirjoittelua oman kunnan tulevaisuudesta. Paikallisuuskuohunnan tuoksinassa "ne toiset" näyttäytyvät entistä uhkaavampina.

Kuntaliitoksessa säilyttävät ja muutokseen pyrkivät voimat kamppailevat. Keskusteluissa otetaan kantaa siihen, turvaudutaanko vanhaan tuttuun linjaan vai lähdetäänkö etsimään uutta ja muutosta sellaisesta, josta ei aikaisemmin ole kokemuksia. Valinnan tilanteissa päätösten taustalla vaikuttavat sekä tiedostetusti, mutta usein myös tiedostamattakin yksilölliseen ja kollektiiviseen perinteeseen ja mukana kulkevaan ymmärrykseen pohjautuvat perustelut. Suhde erilaiseen ja vieraaseen muodostuu aikaisemmin tiedetyn ja tunnetun pohjalta. Näin esimer-

kiksi menneisyyden kollektiivisella muistamisella voi olla varsin merkittävä rooli paikallisen todellisuuden ja siihen liittyvien ratkaisujen tekemisessä.

Erilaiset alueelliset liitokset ja uudet alueelliset kombinaatiot ovat murroksia, joihin toisaalta liittyy paikan menettämisen kokemuksia, mutta toisaalta entises-tään vahvistuu tarve itsensä ja yhteisönsä paikantamiseen. Konfliktit ja murrokset synnyttävät identiteetin muodostamisen ja vahvistamisen prosessin, jonka pää-määränä on "karkottaa" muutosta ja sopeutua muutokseen.

On tietysti selvää, että kuntien talous ja sitä kautta palvelujen saatavuus ovat etusi-jalla kunnallista kehityslinjaa mietittäessä. Mutta mielestäni sitten heti seuraavana ja oikeastaan myös rahasta päättämisen taustallakin ovat inhimilliset tunteisiin ja kulttuuriset asenteisiin ja arvoihin perustuvat rakenteet. Tästä syystä olisikin tärkeää, että erilaisissa kunnallisissa uudelleen organisoinneissa tarkasteltaisiin kuntaa, sen hallintoa, taloutta ja ilmapiiriä mahdollisimman monipuolisesti. Toisiinsa liitettävien kuntien menneisyydellä ja niiden yleisellä kulttuurisella "il-mastolla" on merkitystä ja oma roolinsa kuntaliitosprosessin onnistumisessa tai epäonnistumisessa. Katsonkin, että kuntaliitosta kulttuurisena ilmiönä tarkaste-levalla väitöskirjallani olisi paikka julkisessa liitoskeskustelussa.

Jokaisella kuntaliitoksella on oma tarinansa ja jokaisesta liitoksesta voidaan kertoa useita erilaisia tarinoita riippuen siitä, kenen näkökulmasta tarina kerrotaan ja kuka on tarinan kertoja. Licensiaatintyöni on yksi tarina kuntaliitoksesta. Tuo tarina on toiminut jonkinlaisena tunnustelutyökaluna ja alkuna laajemmalle tutkimukselle. Licensiaatintyö on esitutkimuksen tavoin toisaalta saanut minut vakuuttuneeksi siitä, että haluan jatkaa "valitsemallani tiellä" ja toisaalta se on avannut uusia kysymyksiä ja ideoita jatkoa varten. Työni tarvitsee jatkossa sekä metodologista että käsitteellistä laajennusta ja syventämistä.

Vertaileva tapaus

Licensiaatintyön tutkimuskohteena oli Säynätsalon kunnan ja Jyväskylän kau-pungin vuonna 1993 toteutettu liitos, joka tarjosi liitokseen menneisyyden ja sitä kautta muun muassa liitokseen sopeutumisen näkökulman. Tapaus kertoi myös siitä, miten pieni kunta sulautui osaksi suurta hallinnollista kokonaisuutta.

Väitöstutkimus vaatii Säynätsalon tapauksen ohelle vertailevan tapauksen, jonka juuri meneillään olevan ajankohtaisen ja keskustelunalaisen liitosprosessin, jolloin vertailututkimus mahdollistaa prosessin tarkastelun sekä tapahtumahetkellä että pidemmällä aikavälillä. Ajankohtaisuuden lisäksi vertailevan liitos-tapauksen tulee olla sellainen, jossa keskenään tasavertaisemmat kunnat ovat liittymässä yhteen. Pitkittäis- ja poikittaisperspektiivien yhdistäminen tuottaisi monipuolisempaa tietoa kuntaliitoksen vaikutuksista kuntalaisten arkielämään ja kokemusmaailmaan. Siten myös paikallisuutta ja kotiseututunteita ilmentävät kuntalaiskäsitykset sekä niiden pohjalta rakennetut käsitteelliset luonnehdinnat saisivat monipuolisemman tarkastelualustan.

Metodologista tarkennusta

Lisensiaatintyön tärkein aineisto koostui yli kahdestakymmenestä haastattelusta, joissa haastateltavat muistelivat kuntaliitoksen aikaisia tapahtumia ja kertoivat siitä, miltä elämä kaupunginosalaisena tänä päivänä tuntuu. Haastattelujen aikana paitsi kuuntelin informanttien tarinoita ja mielipiteitä myös itse kerroin informanteille kuntaliitokseen liittyvien tapahtumien kulusta ja siten palautin kymmenen vuoden takaisia tapahtumia informanttien mieleen. Näin syntyi keskusteleva ja tarinoiden vaihtoon perustuva haastattelutilanne. Joissakin haastatteluissa oma vaikutukseni haastattelun kulun ja suunnan ohjaajana oli hyvinkin merkittävä.

Jatkossa vertailevan tapauksen lisäksi olisi hyvä saada myös vertailevaa aineistoa, joka haastaisi ja testaisi haastatteluaineiston kautta muodostetut teemakokonaisuudet. Onhan selvää, että säynätsalolaiset kertoivat minulle liitokseen liittyvistä paikallisuuteen ja kotiseutuun kiinnittyvistä tunteistaan, kun sitä heiltä erityisesti kysyin. Mutta millaisen roolin paikallisuus saa sellaisessa kuntaliitoskeskustelussa, jossa minulla tutkijana ei ole minkäänlaista osuutta ja mahdollisuutta suunnata keskustelua kotiseutua kohti.

Tällaisena tutkijasta riippumattomana aineistona voisi toimia internetissä käydyt liitoskeskustelut. Kuntaliitosta suunnittelevat kunnat avaavat usein Internetsivuilleen keskustelupalstan, joissa kuntalaisten on mahdollista kertoa omista ajatuksistaan ja suhtautumisestaan liitokseen. Internetkeskustelu tutkimusaineistona siir-

täisi tutkijan vaikutusta ”askeleen eteenpäin” ja tutkija tulisi prosessiin mukaan vasta keskusteluaineiston luku- ja analyysivaiheessa.

Entä käsitteet?

Tarkastelin työssä kuntaliitosta korostuneesti paikallisuus käsitteen kautta kysyen ”miten käy paikallisuuden ja kotiseututunteiden kuntaliitoksen kohdatessa ja liitokseen sopeutuessa”. Paikallisuuden ohella, mutta hiukan ohuemmin, mukana työssä olivat myös muutoksen ja jatkuvuuden säikeet. Näiden käsitteiden ympärille rakensin johtopäätöksiksi neljä tema-alueita, jotka tulevat olemaan väitöstutkimuksen lähtökohtia. Teemat ovat vasta ensiaskeleita ja siksi kaipaavat ympärilleen tukevampaa käsitteellistä analyysia.

Edellä mainitsemani paikallisuuden, muutoksen ja jatkuvuuden teemat ovat sekä tieteellisessä kontekstissa että arkipuheessa varsin luontevia ja todennäköisiä vaihtoehtoja näkökulmiksi tarkasteltaessa kuntaliitoksen kulttuurisia rakenteita. Tässä yhteydessä herää kuitenkin kysymys, ovatko suhteellisen vakiintuneet ja tutkimusteemaan hyvin sopivat käsitteet parhaita mahdollisia työvälineitä tutkijalle. Olisiko kuntaliitostutkimukseni kannalta paljon hedelmällisempää etsiä tarkastelukulmia sellaisten käsitteiden kautta, jotka ensinäkemältä eivät tunnu aiheeseen sopivilta ja tarkoituksenmukaisilta? Ja mitä sitten voisivat olla nämä ”epärelevantit” käsitteet?

Kotiseutu on Säynätsalo. Minun kotiseutuuni kuuluu Lehtisaari ja Säynätsalo. Minun kotiseutuni on rauhallinen mutta joskus aika vilkas. Teillä liikkuu paljon koiria ja kissoja. Täällä on hyvä asua. (Tyttö, 3. luokka.)

Kotiseutu sana tarkoittaa mielestäni, sitä paikkaa jossa asuu ja sen ympäristöä. Se tarkoittaa kaikkea lähellä olevaa esim. rakennukset, luonto/ympäristö, uudistukset, elämäntavat jne... Kotiseutuja on erilaisia, niitä on rauhallisia ja rauhattomia koska sehän riippuu täysin missä asuu ja millaisessa ympäristössä. (Tyttö, 9. luokka.)

Minun kotiseutuni on kiva paikka, koska siellä voi käydä koulua ja harrastaa kaikenlaista. Kotiseudulla on paljon kavereita joiden kanssa on kiva olla. (Poika, 5. luokka.)

AINEISTOT JA LÄHTEET

ARKISTOAINEISTOT

Keski-Suomen Muistiarkisto, Historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto

Haastatteluaineisto

Diaarionumero	Pvm	Paikka	Kesto	Tyyppi
KSMA-JYEL 02/433:1-2	11.09.2002	Säynätsalo	2 tuntia	Yksilöhaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:3-4	19.09.2002	Säynätsalo	2,5 tuntia	Yksilöhaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:5-6	20.09.2002	Jyväskylä	2 tuntia	Yksilöhaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:7-8	13.11.2002	Jyväskylä	2 tuntia	Yksilöhaastattelu**
KSMA-JYEL 02/433:9	03.12.2002	Säynätsalo	1 tunti	6 haastattelua***
KSMA-JYEL 02/433:10-11	25.09.2002	Jyväskylä	3 tuntia	Yksilöhaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:12-13	27.09.2002	Jyväskylä	2 tuntia	Yksilöhaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:14-15	30.10.2002	Jyväskylä	2 tuntia	Yksilöhaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:16-17	05.11.2002	Jyväskylä	2 tuntia	Yksilöhaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:18-20	01.11.2002	Säynätsalo	2,5 tuntia	Yksilöhaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:21-22	14.11.2002	Säynätsalo	2 tuntia	Yksilöhaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:23-24	30.01.2003	Säynätsalo	2 tuntia	Yksilöhaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:25-26	25.10.2003	Säynätsalo	2 tuntia	Parihaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:27-29	17.10.2002	Säynätsalo	2,5 tuntia	Ryhmähaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:30-31	04.11.2002	Säynätsalo	1,5 tuntia	Yksilöhaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:32-33	29.10.2002	Säynätsalo	1,5 tuntia	Parihaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:34-35	19.11.2002	Jyväskylä	2 tuntia	Ryhmähaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:36	01.10.2002	Säynätsalo	1 tunti	Ryhmähaastattelu****
KSMA-JYEL 02/34	10.12.2002	Säynätsalo	1 tunti	Parihaastattelu*****
KSMA-JYEL 02/24	18.11.2002	Säynätsalo	15 min.	Yksilöhaastattelu*****
KSMA-JYEL 02/433:37-38	9.11.2002	Säynätsalo	2 tuntia	Yksilöhaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:39-40	13.11.2002	Säynätsalo	2 tuntia	Ryhmähaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:41-42	19.1.2003	Jyväskylä	2 tuntia	Ryhmähaastattelu*
KSMA-JYEL 02/433:43	15.3.2003	Jyväskylä	1 tunti	Yksilöhaastattelu*

* Haastattelijana Minna Mäkinen

** Haastattelijoina Pirjo Jouttimäki, Kati Koivula ja Minna Mäkinen

*** Haastattelijoina Anu Ikonen ja Sanni Pekkala

**** Haastattelijoina Janna Koivisto ja Hannele Marjakangas

***** Haastattelijoina Tiina Keski-Salmi ja Kirsi Helistö

***** Haastattelijoina Emilia Koivinen, Laura Laakso ja Elina Soinen

Koululaisten piirustus- ja kirjoitusaineisto, kerääjänä Minna Mäkinen

Lehtisaaren yläaste luokka 7d, Säynätsalo	Aineisto kerätty 18.11.2002
Lehtisaaren ala-aste luokat 3-4, Säynätsalo	Aineisto kerätty 9.12.2002
Lehtisaaren yläaste luokka 9a, Säynätsalo	Aineisto kerätty 18.11.2002
Säynätsalon koulu, 5. luokka, Säynätsalo	Aineisto kerätty 20.11.2002
Lehtisaaren ala-aste, 6.luokka, Säynätsalo	Aineisto kerätty 2.12.2002

Säynätsalon kunnanarkisto, SKA, Säynätsalo

Asiakirja-aineisto

- Säynätsalon kunnanhallituksen kirje maaherra Kalevi Kivistölle: Säynätsalon vaneritehtaan lopettamisuhka, 20.2.1991
- Jyväskylän kaupunginhallituksen lausunto 4.12.1991
- Ote Jyväskylän kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirjasta: Jyväskylän kaupungin ja Säynätsalon kunnan vapaaehtoinen kuntaliitos, 29.1.1992. Dnro 109/073, Kh 112, kv 38.
- Ote Jyväskylän kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirjasta: Vaneriteollisuuden sijoittuminen Jyvässeudulla, Dnro 111/050, Kh 114, kv 40, 5.2.1992
- Tauno Kainulaisen valitus Keski-Suomen lääninhallitukselle ja Keski-Suomen läänioikeudelle 11.3.1992
- valtion paikallishallinnon järjestäminen Jyväskylän ja Säynätsalon mahdollisen kuntaliitoksen varalta 23.4.1992
- Jyväskylän ja Säynätsalon kuntaliitoksen täytäntöönpanoa ennakoivista käytännön toimenpiteistä 4.5.1992
- Kauno Lehtomäki: Paperi Lehtisaaren asukasyhdistyksen vaalitenttiin 11.10.1992.
- Ote Jyväskylän kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirjasta, Säynätsalon ja Jyväskylän kuntaliitoksessa kaupungille siirtyvät terveydenhuollon virat, Stlk 170, Kh 894, kv 317, 28.10.1992
- Säynätsalon kaupunginosahallinnon johtosääntö 1.1.1993.
- Lääninhallituksen tiedote, Säynätsalon ja Jyväskylän kuntaliitossopimus pitänyt, 24.1.1994
- Kaupunginvaltuuston kirje Keski-Suomen lääninhallitukselle, Jyväskylän kaupungin ja Säynätsalon kunnan kuntaliitossopimuksen noudattaminen, 9.10.1995
- neuvottelumuistio Säynätsalon kunnan ja Jyväskylän kaupungin kuntaliitossopimuksen toteutumista koskevasta neuvottelusta 13.12.1995
- kaupunginhallituksen vastaus kuntaliitoskritiikkiin, Dnro 847/073-95, Kh 54, kv 40, 29.1.1996
- kaupunginosavaltuuston kirje Keski-Suomen lääninhallituksen Elinkeino- ja kuntaosastolle, 12.3.1996

SANOMALEHTIAINEISTO

Keskisuomalainen 1990-2006

Säynätsalo-lehti 1989-1990

Säynätsalon sanomat 1990-1998

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Anttila, Veikko 1974. Kansankulttuurin keruun ja tutkimuksen vaiheita Suomessa. Teoksessa Vilkuna, Asko & Anttila, Veikko (toim.) Kansallisten tieteiden ja kotiseuduntutkimuksen historiaa, 1-44. Jyväskylän yliopiston etnologian laitoksen opetusmoniste.

Hangasmaa, Leena 2003. Maa, tila ja talous. EU-suomalaisen maanviljelijän jatkuvuuden luomisen prosessit muutoksen ajassa. Lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos/etnologia. 1.8.2006.

Harju, Jenni et al. 2001. Säynätsalon Asukaskysely. Raportti. Harjoitustyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveystieteiden laitos.

Kirveennummi, Anna 2003. Kylät yhteisyyttä ja paikallisuutta tuottavina tiloina. Näkökulmia "samankyläläisyyden" ja naapuriyhteisyyden kulttuurisiin muutoksiin. Oppimateriaaliteksti Helsingin yliopiston Rural Studies-opintojen Maaseutukulttuuri - ajan, tilan ja yhteisöllisyyden kietoutuma -kurssia varten, s. 1-14.

Mäkinen, Minna 1996. Kuvia kotiseudusta. Lempääläisten nuorten kotiseutumielikuvia piirustusten ja kirjoitusten valossa. Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto, etnologian laitos.

VERKKOLÄHTEET

Kuntaliitto 2006, <http://www.kuntaliitto.fi/>, 10.3.2006.

Kunta-Suomi 2004 - kysely. Suomen kuntaliitto, http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;65;348;4827;4960, 12.10.2003

Moisio, Antti & Uusitalo, Roope 2003. Kuntien yhdistymisten vaikutukset kuntien menoihin. Kuntaosaston julkaisut 4/2003. Sisäasiainministeriö, [http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/1E52DE3F31803A93C2256DB1004AEA47/\\$file/kuntienyhdistyminen.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/1E52DE3F31803A93C2256DB1004AEA47/$file/kuntienyhdistyminen.pdf), 9.3.2006

Myllyniemi, Pekka 2003. Petäjäveden kunnan ja Jyväskylän maalaiskunnan kuntajakoselvitys, loppuraportti, <http://www.jklmlk.fi/tiedotus/petajavesi/loppurap.ht>, 25.4.2003.

Pihlajaniemi, Toivo 2006. Kuntarakenne murroksessa. Kunnallisanalyyttisen tutkimusjulkaisut no 53. Helsinki: Kunnallisanalyyttinen tutkimuskeskus, http://www.polemiikki.fi/files/1090_23690_TutkJulk53.pdf, 16.9.2006.

Peltomäki, Jukka 2006. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen aluevaiheen analyysiyhteenveto, http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;55264;55275;82183;87801, 28.2.2006.

Tossavainen, Pentti 2006. Säynätsalon aluehallinnon toimintakertomus, http://www.jyvaskyla.fi/tiedotus/vuosikertomus/index.php/saynatsalo_2005, 15.8.2006.

PAINETUT LÄHTEET

Aaltonen, Esko 1963. Kotiseututyön opas. Kolmas uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Anderson, Benedict 1991 [1983]. Imagined Communities. Reflections on the Origin and Rise of Nationalism. London: Verso.

- Anttila, Veikko 1964. Suomen kotiseuduntutkimus 1894-1920 ja kansanperinteen joukkokeruun alkuhistoria. Kansatieteellinen arkisto 17. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Anttila, Veikko 1997 [1988]. Kansatiede - kansallisesta tieteestä kulttuurin yleisselittäjäksi. Teoksessa Korhonen, Teppo & Leimu, Pekka (toim.) Näkökulmia kulttuurin tutkimukseen, s. 11-20. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- Anttiroiko, Ari-Veikko 1991. Kunnan oleminen ja olemus. Tampereen yliopisto, kunnallistieteiden laitos, julkaisusarja 2/1991. Tampere.
- Anttonen, Marjut 1999. Etnopolitiikka Ruijassa. Suomalaislähtöisen väestön identiteettien politisoituminen 1990-luvulla. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 764. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Aro, Laura 1996. Minä kylässä. Identiteetikertomus haastattelututkimuksen folklorena. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 650. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Aro, Laura 1999. Identiteetti ja perinne. Teoksessa Lönnqvist, Bo et al. (toim.) Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin, s.177-187. Tietolipas 155. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Asunmaa, Pentti 1996. Kunnan yhteistyön rajattomat ulottuvuudet. Teoksessa Houni, Markku (toim.) Riittääkö kunnille yhteistyö vai tarvitaanko liitoksia? Kunnallista yhteistyötä kokemusten valossa, s. 7-10. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Bausinger, Hermann 1980: Heimat und Identität. Teoksessa Köstlin, Konrad & Bausinger Hermann (red.) Heimat und Identität. Probleme regionaler Kultur. 22. Neumünster: Karl Wachholtz Verlag.
- Braudel, Fernand 1980. On History. Chicago: The University of Chicago Press.
- Brück, Ulla 1988. Identity, Local Community and Local Identity. Teoksessa Honko, Lauri (ed.) Tradition and Cultural Identity, NIF Publications no 20, s. 77-92. Turku: Nordig Institute of Folklore.
- Gilbert, Edmund, William 1948. The Boundaries of Local government areas. - The Geographical Journal CXI: 4-6, p.172-206.
- Greverus, Ina-Maria 1979. Auf der Suche nach Heimat. München: C. H. Beck Verlag.
- Gunnemark, Kerstin 1998. Hembygd i storstad. Om vardagslivets praktik och den lokala identitetens premisser. Göteborg: Etnologiska föreningen i Västersverige.
- Harjula, Heikki & Prättälä Kari 1998 [1995]. Kuntalaki - tausta ja selitykset. Kauppakaari OYJ. 3. uudistettu painos. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus.
- Haveri, Arto & Laamanen, Elina & Majoinen, Kaija 2003. Kuntarakenne muutoksessa? Tutkimus kuntajaon muutostarpeista tulevaisuudessa. Acta-sarjan julkaisu nro 155. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Havila, Marjo 1994. Julkinen hallinto. Teoksessa Rautjoki, Matti (toim.) Päivät seutuvilla Päijänteen. Säynäsalolaisten kirja. JYY:n kotiseutusarja no 32, s. 176-190.
- Heiskanen, Tatu 1996. Jyväskylä Säynäsalon kuntaliitoksen seurantalutkimus. Keski-Suomen taloudellisen tutkimuskeskuksen julkaisuja 138. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Honko, Lauri 1982. Folktradition och identitet. Teoksessa Nenola-Kallio, Aili (red.) Folktradition och regional identitet i Norden. NIF Publications no 12, s. 7-26. Turku: Nordig Institute of Folklore.

- Jokinen, Eeva 2003. Arjen kyseenalaisuus. - Naistutkimus 1/2003, s. 4-17. Suomen Nais-tutkimuksen Seura.
- Jokinen, Jukka 1994. Liikenne. Teoksessa Rautjoki, Matti (toim.) Päivät seutuvilla Päijän-teen. Säynätsalolaisten kirja. JYY:n kotiseutusarja no 32, s. 113-125.
- Jukarainen, Pirjo & Kuusisto-Arponen Anna-Kaisa 2003. Konfliktin paikka? Paikallista arjen identiteettipolitiikkaa Pohjois-Irlannissa. Teoksessa Linjakumpu, Aini & Villa Susan & Jukarainen, Pirjo (toim.) Sodan ja rauhan identiteetit. Rauhan- ja konfliktintutkimus-keskus, tutkimustiedote no 89. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus.
- Karjalainen, Pauli, Tapani 1997. Maailman paikoista paikan maailmoinhin - kokemuksen geografiaa. - Tiedepolitiikka 4/97, 41-46. Helsinki: Edistyksellinen tiedeliitto.
- Karjalainen, Pauli, Tapani 2006. Topobiografinen paikan tulkinta. Teoksessa Knuuttila, Seppo & Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.) Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu. Kalevalaseuran vuosikirja 85, s. 83-92. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Keinonen, Taneli 1996. Ruotsin kuntajako - kuntauudistuksista tähän päivään. Teoksessa Houni, Markku (toim.) Riittääkö kunnille yhteistyö vai tarvitaanko liitoksia? Kunnallista yhteistyötä kokemusten valossa, s. 80-90. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Kirveennummi, Anna & Räsänen, Riitta 2000. Suomalainen kylä kuvattuna ja muisteltuna. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Korkiakangas, Pirjo 1999. Muisti, muistelu, perinne. Teoksessa Lönnqvist, Bo et al. (toim.) Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin, s.155-175. Tietolipas 155. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Korkiakangas, Pirjo 1996. Muistoista rakentuva lapsuus. Agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa. Kansatieteellinen arkisto 42. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Kusch, Martin 1986. Ymmärtämisen haaste. Prometheus-sarja. Oulu: Kustannusosakeyhtiö Pohjoinen.
- Kukkamo, Helena 1994. Yhdistyselämää työväenaatteesta kansalaisjärjestöihin. Teoksessa Rautjoki, Matti (toim.) Päivät seutuvilla Päijänteen. Säynätsalolaisten kirja. JYY:n kotiseutusarja no 32, s. 312-334.
- Knuuttila, Maarit 2002. Ruokakulttuuri muuttuu, omaleimaisuus elää - saunapalvelus ruokakulttuurin alueellisena erikoisuutena. Teoksessa Junkala, Pekka & Määttä, Jari (toim.) Paikallisuuden juuret ja versot. Jatkuvuuksia Judinsalon maalaismaisemassa, 37-46. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Knuuttila, Maarit 2006. Kansanomaisen keittämisen taito. Kansatieteellinen arkisto 50. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Knuuttila, Seppo 2006. Paikan moneus. Teoksessa Knuuttila, Seppo & Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.) Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu. Kalevalaseuran vuosikirja 85, s 7-11. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Knuuttila, Seppo 2003. Arjen ongelma tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Talja, Sanna & Tuuva, Sari (toim.) Tietotekniikkasuhteet. Kulttuurinen näkökulma. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Knuuttila, Seppo & Paasi, Anssi 1995. Tila, kulttuuri ja mentaliteetti. Maantieteen ja antropologian yhteyksiä etsimässä. Teoksessa Katajala, Kimmo (toim.) Manaajista maalaisaateliin. Tulkintoja toisesta historian, antropologian ja maantieteen välimaastossa. Tietolipas 140, s. 28-94. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kuusi, Matti 1993. Kahden kotiseudun ongelma. Teoksessa Kauas on pitkä matka. Kirjoituksia kahdesta kotiseudusta. Kalevalaseuran vuosikirja 72. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kymäläinen, Päivi 2006. Paikan ajattelun haasteita. Teoksessa Knuuttila, Seppo & Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.) Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu. Kalevalaseuran vuosikirja 85, s. 201-217. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Lappi, Tiina-Riitta 1999. Katse kaupunkiin. Teoksessa Lönnqvist, Bo et al. (toim.) Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin, 238-246. Tietolipas 155. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Lehtinen, Ari 2006. Osallisuuden ja kieltäytymisen paikat. Teoksessa Knuuttila, Seppo & Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.) Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu. Kalevalaseuran vuosikirja 85, s. 44-63. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Leinamo, Kari 2004. Kuntaliitoksen jälkeen. Kuntien yhdistymisen vaikutukset liitosalueiden näkökulmasta. Levón-instituutin julkaisuja 111. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Lönnqvist, Bo 1981. Suomenruotsalaiset. Kansatieteellinen tutkielma kieliryhmästä. Jyväskylä.

Lönnqvist, Bo 1998. Etnologia ja historiallinen antropologia. Teoksessa Junkala, Pekka et al. (toim.) Toinen sivilisaatio. Arkielämä, sivilisaatio ja kansankulttuuri Suomessa noin 1500-2000. Jyväskylän yliopisto, etnologian laitos, tutkimuksia 36. Jyväskylä.

Lönnqvist, Bo 1999. Mitä etnologia on? Teoksessa Lönnqvist, Bo et al. (toim.) Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin, 13-33. Tietolipas 155. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Lönnqvist, Bo 2002. Myytti harmonisesta paikallisuudesta. Teoksessa Junkala, Pekka & Määttä, Jari (toim.) Paikallisuuden juuret ja versot. Jatkuvuuksia Judinsalon maalaismaaisessa, 119-124. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Manninen, Laura 1984. Identiteettikokemukset. Teoksessa Kirkinen, Heikki (toim.) Kolme kylää. Kertomus erään kulttuuritutkimuksen taustasta, työstä ja tuloksista, s. 120-147. Keuruu: Otava.

Mäkinen, Pirjo 1992. Kuntarakenneselvitys. Esiselvitys kuntajaotuksen historiasta, nykytilasta ja tulevaisuudesta sekä jatkotutkimuksen alustava tutkimusohjelma. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätö.

Paasi, Anssi 1986. Neljä maakuntaa. Maantieteellinen tutkimus aluetietoisuuden kehittymisestä. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja no 8. Joensuu.

Paasi, Anssi 1998. Alueiden renessanssi ja identiteettipuhe. Teoksessa Hänninen, Sakari (toim.) Missä on tässä, s 170-190. SoPhi, yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 18. Jyväskylän yliopisto.

Paasi, Anssi 1996. Alueellinen identiteetti ja alueellinen liikkuvuus: suomalaisten syntymäpaikat ja nykyiset asuinalueet. - Terra. Maantieteellinen aikakauskirja, vol 108, 4/1996, s. 1-18.

Pehkonen, Samu 2003. Lakkautettu identiteetti: miksi kaivosyhteisö muistelee menneisyyttään? Teoksessa Linjakumpu, Aini & Villa Susan & Jukarainen, Pirjo (toim.) Sodan ja rauhan identiteetit. Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus, tutkimustiedote no 89. Tampere: Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus.

Petrisalo, Katriina 2001. Menneisyys matkakohteena. Kulttuuriantropologinen ja historiatieteellinen tutkimus perinnekulttuurien hyödyntämisestä matkailuteollisuudessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 802. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Pratchett, Lawrence 2004. Local Autonomy, Local Democracy and the 'New Localism'. - Political Studies: 2004, Vol. 52, 358-375. Oxford: Political studies association of the United Kingdom.
- Puustinen, Sari 1988. Kuohuttava kuntaliitos. Tutkimus kolmen kuntaliitoksen edellytyksistä ja esteistä. Acta-sarjan julkaisuja nro 89. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Rajala, Muisto 1991 (1984). Kunta oli yhtiön. Teoksessa Rautjoki, Matti (toim.) Saarelaiset muistelevat. Säynätsalolaisuutta etsimässä, s. 101. Jyväskylä: Gummerus.
- Ranta, Sirkka-Liisa 1999. Kirkonkylä Päijänteen kainalossa. Kuhmoisten keskustaajaman muutos 1900-luvulla. Kansatieteellinen arkisto 44. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Rautjoki, Matti 1994a. Eränkävijöiden ja verottajien saaret. Teoksessa Rautjoki, Matti (toim.) Päivät seutuvilla Päijänteen. Säynätsalolaisten kirja. JYY:n kotiseutusarja no 32, s. 10-13.
- Rautjoki, Matti 1994b. Työn ja kulttuurin Parviaiset. Teoksessa Rautjoki, Matti (toim.) Päivät seutuvilla Päijänteen. Säynätsalolaisten kirja. JYY:n kotiseutusarja no 32, s. 28-39.
- Ruotsala, Helena 2002. Muuttuvat palkiset. Elo, työ ja ympäristö Kittilän Kyrön paliskunnassa ja Kuolan Luujärven poronhoitokollektiiveissa vuosina 1930-1995. Kansatieteellinen Arkisto 49. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Ruotsala, Helena 2005. Matkoja, muistoja, mielikuvia - kansatieteilijä kentällä. Teoksessa Korkiakangas, Pirjo & Olsson, Pia & Ruotsala, Helena (toim.) Polkuja etnologian menetelmiin. Ethnos-toimite 11, s. 45-76. Helsinki: Ethnos ry.
- Räsänen, Riitta 1989. Kotiseutuaate ja kotiseutuliike suomalaiskansallisessa projektissa. Teoksessa Korhonen, Teppo & Räsänen, Matti (toim.) Kansa kuvastimessa. Etnisyys ja identiteetti, s. 144-161. Tietolipas 114. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sack, Robert, David 1980. Conceptions of Space in Social Thought. A Geographic Perspective. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Sandsdalen, Unni 1988. Identity and local society. Setesdal today. Teoksessa Honko, Lauri (ed.) Tradition and Cultural Identity, NIF Publications no 20, p. 159-174. Turku: Nordic Institute of Folklore.
- Sappinen, Eero 2000. Arkielämän murros 1960- ja 1970-luvuilla. Tutkimus suomalaisen työväestön elämäntavoista ja niiden paikallisista raumalaisista piirteistä. Kansatieteellinen Arkisto 46. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Schwartz, Barry & Zerubavel, Yael & Barnett, Bernice 1986. The Recovery of Masada: A Study in Collective Memory. - Sociological Quarterly, vol. 27, no 2, pp 147-164. Greenwich: Jai Press inc.
- Schwartz, Bill 1986. Conservatism, nationalism and imperialism. Teoksessa Donald, James & Hall, Stuart (toim.) Politics and ideology. Milton Keynes: Open University Press.
- Sihvola, Juha 2000. Yksilönä yhteisössä. Näkökulmia paikallisuuteen, globalisaatioon ja hyvään elämään. Kunnallisalan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu no 37. Helsinki: Pole-Kuntatieto Oy.
- Sihvola, Juha 1999. Minun kotiseutuni: repaleisen identiteetin onni. Teoksessa Löytönen, Markku & Kolbe, Laura (toim.) Suomi, maa, kansa, kulttuurit. Ikkunateksti, s. 163. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sinkkonen, Riitta 1994. Säynätsalon väestö ja alue. Teoksessa Rautjoki, Matti (toim.) Päivät seutuvilla Päijänteen. Säynätsalolaisten kirja. JYY:n kotiseutusarja no 32, s. 40-52.
- Soikkanen, Hannu 1966. Kunnallinen itsehallinto kansanvallan perusta. Maalaiskuntien itsehallinnon historia. Helsinki: Maalaiskuntien liitto.

- Suojanen, Päivikki 1996. Teemakirjoitusdiskurssi kotiseudusta paikallisena ja kansallisena identiteetin ilmaisijana. Vertaileva tapaustutkimus amerikansuomalaisten siirtolaisten ja keskisuomalaisten opiskelijoiden parissa. Teoksessa Suojanen, Päivikki (toim.) Kulttuurien tutkijan arki. Kokemuksia omasta ja vieraasta, s. 108-116. Jyväskylä: Antrokirjat.
- Talve, Ilmar 1972. Suomalaisen kansanelämän historialliset taustatekijät. Tietolipas 70. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tiainen, Jorma 1994. Paikallislehdistön vaiheita. Teoksessa Rautjoki, Matti (toim.) Päivät seutuvilla Päijänteen. Säynätsalolaisten kirja. JYY:n kotiseutusarja no 32, s. 365-374.
- Tommila, Päiviö 1980. Kylätutkimus. Teoksessa Tommila, Päiviö & Heervä, Ismo (toim.) Muuttuva kylä. Turun yliopiston kylätutkimusryhmän loppuraportti. Tietolipas 84. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tuan, Yi-Fu 2006. Paikan taju: aika, paikka ja minuus. Teoksessa Knuuttila, Seppo & Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.) Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu. Kalevalaseuran vuosikirja 85, s. 15-30. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tuan, Yi-Fu 1974. Topophilia: A Study of Environmental Perception, Attitudes and A-values. New Jersey: Prentice-Hall.
- Turunen, Harri 2004. Suomalainen kotiseutuliike 1945-2000. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 982. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:9. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Suomen kotiseutuliitto.
- Turunen, Kari E. 1999. Opetustyön perusteet. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Turunen, Kari E. 2004. Tunne-elämä. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Valpola, Tiina 1998. Kuntakriisi ja teollinen perimä. Teoksessa Hänninen, Sakari (toim.) Missä on tässä, s. 71-106. SoPhi, yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 18. Jyväskylän yliopisto.
- Valta, Reijo 1994. Kunnasta kaupunginosaksi. Teoksessa Rautjoki, Matti (toim.) Päivät seutuvilla Päijänteen. Säynätsalolaisten kirja. JYY:n kotiseutusarja no 32, s. 426-436.
- Vartiainen, Perttu 1993. Kunta - aineksia maantieteelliselle käsitetarkastelulle. - Alue ja ympäristö 22/2, ss. 32-40.
- Vihola, Teppo 1993. Kunnalliselämä Keski-Suomessa Kunnanvaltuustojen toiminta-aikana. Teoksessa Jokipii, Mauno (toim.) Keski-Suomen historia 3, s. 383-460. Keski-Suomi itsenäisyyden aikana. Jyväskylä: Keski-Suomen maakuntaliitto.
- Vilkuna, Kustaa 1964. Kihlakunta ja häävuode. Tutkielmia suomalaisen yhteiskunnan järjestäytymisen vaiheilta. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Vuorenpää, Pirjo 1994. Suomen teollistuneimpana kuntana. Teoksessa Rautjoki, Matti (toim.) Päivät seutuvilla Päijänteen. Säynätsalolaisten kirja. JYY:n kotiseutusarja no 32, s. 80-102.
- Walmsley, D.J. 1988. Urban Living. The Individual in the City. Essex: Longman Scientific & Technical.
- Åström, Anna-Maria 2005. Den etnologiska forskningsprocessen - en djupdykning i mentala och materiella sfärer. Teoksessa Korhokangas, Pirjo & Olsson, Pia & Ruotsala, Helena (toim.) Polkuja etnologian menetelmiin. Ethnos-toimite 11, s. 25-42. Helsinki: Ethnos ry.